ALEXANDRU MIRONESCU
ZIDURI ÎNTRE VII
I.S.B.N. 973 – 570 – 027 – 1
ALEXANDRU MIRONESCU

— O poveste care nu e un roman, un roman care nu e o poveste – 1

EDITURA R.A.I. BUCUREŞTI

Începe să bată vântul…

Aşadar, visurile se îndeplinesc!

Poate numai ele se îndeplinesc, când le poartă omul în inima lui, acolo unde dorinţele sunt arzătoare, nădejdea fără de măsură, iar necuprinsul bate în cuprins.

Poate că se va scrie cândva povestea tuturor timpurilor ca întrupare în lume şi în piatră a visurilor, pentru că nimic n-au văzut cu ochii şi n-au atins cu mâinile oamenii, care să nu fi fost gând şi vis înainte să devină faptă.

Lucru de neînţeles şi veşnică uimire e aici. Şi-atunci de ce e cu neputinţă să aflăm când s-a născut în inima lui Şerban dorinţa înfocată să plece la Paris? Venise cu ea pe lume? O legănase neîmplinită vreun strămoş al său? Cine ar putea să desluşească taine care par sădite dintru început? Poate visul trăit la înaltă incandescenţă, care îmbracă forme ce se ridică peste condiţiile vremelnice, şi, prin urmare, nu poate pieri înainte să fi dobândit toate atributele vieţii.

Dar oare piere ceva? Sau în ordinea spirituală, ca şi în cea materială, gândurile, pasiunile, aspiraţiile, energii ale inefabilului, se conservă, se transformă, se rânduiesc la alte niveluri şi la alte potenţe, purtând mereu semnificaţii şi exercitând mereu puteri şi inspiraţii enigmatice? Nu trăim oare într-un câmp de nesfârşite puteri şi acumulări? Nu plutim oare într-un polen, pulbere de diamante, de gânduri, de inspiraţii, de mereu aceleaşi şi aceleaşi năzuinţe împinse din generaţie în generaţie spre îndeplinire? Oare când cineva dispare duce cu el şi secretul care i-a permis, lui, să trăiască o existenţă spirituală? S-ar părea că da, dar secretele nu se pierd cu desăvârşire, ele stăruie pe undeva.

Abia atingem ţinuturi de paradis şi abisuri. Dar antenele ni s-au tocit iar simţurile au ruginit. Óin toată această negrăită ţesătură de borangic din jurul nostru,

surprindem atât de puţin, poate doar o părelnică adiere! Privim şi nu vedem, ascultăm şi nu auzim. Lumina lăuntrică e palidă şi pluteşte vag… Dar cât ţie mare e labirintul neliniştilor şi incertitudinilor!

Câţi oameni ating claritătţi strălucitoare? Cei mai mulţi plutesc în opacităţi, în tenebre. Unde e lumina, lumina cea mare? Oare ştie cineva? Sunt însă printre noi oameni care zboară, ca vulturii, până la limitele existenţei noastre, sunt artiştii, poate, unii filosofi, privilegiaţi în care s-au condensat presimţiri şi intuiţii… Privilegiaţi ai cui?… unii cărora le revine sarcina imperioasă şi dificilă să trăiască pentru alţii, să facă ceea ce nu pot alţii… oameni care ard în văpăi nevăzute… torţe ale unui Nero imaginar într-o Romă eternă a spiritului… oameni a căror sublimă viaţă interioară creşte adeseori ca o floare rară dintr-un gunoi, dintr-o mizerie, într-o teribilă indiferenţă, ca să nu fie decât un fulger.

Şerban era feciorul mai mare al unui modest magistrat de provincie, acum pensionar şi încărcat de greutăţile nesfârşite, apăsătoare, ale unei familii numeroase.

Fericirea, gloria şi nici măcar buna stare risipitoare, fetele mincinoase ale răului şi idealurile mediocrităţii nu-l ispitiseră niciodată pe tatăl lui Şerban. Ani de-a rândul împărţise dreptatea: mai puţin după subtilitatea juridică a legilor, a căror asprime loveşte – de câte ori! – alături, cât după acel simţ ai dreptăţii care pedepseşte chiar când legea absolvă.

Un magistrat, fireşte, se cade să aplice legea, ca să nu intre într-un arbitrar, într-o primejdioasă subiectivitate. Dar când nedreptatea e flagrantă poţi să asculţi mai mult de lege decât de conştiinţa ta? Pentru el întrebarea se pusese chiar de la începutul carierei şi nu ezitase să se declare de partea celui mai înalt for, pe care socotea că îl poate avea un om, cu atât mai mult un magistrat: conştiinţa sa. Ce e conştiinţa aceasta. Prezenţa aceasta a unui criteriu, a unei rectitudini? E teribil străinul acesta!

Dar era greu ca gândul lui să meargă mai departe,

prea departe.

Dar nu totdeauna analizele trebuie împinse pe cărările prea întortocheate ale labirintului interior. Ca şi în romanele lui

Balzac personajele vieţii sunt în mod simplu puternice şi plicticoase… şi e destul!

Când anul acesta a venit să ceară o păsuire de taxă, pentru unul din copiii săi – păsuire care de altfel i s-a acordat fără nicio obiecţie – directorul liceului a putut fi auzit adresându-se colegilor: „Ştiţi cine este omul acesta? E Drăghici Predescu, fost preşedinte de tribunal. Cei mai mulţi sunteţi tineri şi de prin alte părţi. Nu-l cunoaşteţi. Priviţi-l, tocmai închide poarta”. Şi directorul arătând cu degetul continuă: „A venit să-mi ceară o păsuire şi ar fi putut să aibă o avere de câteva zeci de milioane. O afacere de export… o chestiune extraordinară care se iveşte o dată într-o sută de ani. Un singur cuvânt, şi, de la o zi la alta, scăpa de toate necazurile: el şi mai multe generaţii…” Iar după o clipă de reflecţie şi un imperceptibil oftat adăugă: „Cine ştie dacă a făcut b inef” Dar profesorii îşi reluaseră şirul conversaţiilor întrerupte…

Directorul, umblând cu mâinile la spate, gest care îi era familiar, se vedea bine, râu încetase să depene firul gândurilor: Ce lume mai e şi asta? o lume pe dos… şnapanii şi secăturile se pricopsesc iar oameni ca ăsta calcă pe lângă marginea gardurilor… Sunt profesor şi spun mereu, nu minţiţi, spuneţi adevărul, nu furaţi… dar uneori îmi vine să urlu, minţiţi, mă, furaţi, fiţi neruşinaţi, că ăştia, îndrăzneţii, neruşinaţii, aventurierii şi nebunii izbutesc, ăştia se înfruptă din marele, sardanapalicul ospăţ al vieţii. În frunte sunt cei mai răi, cei mai netrebnici… Timiditatea, modestia sunt piedici şi povară…

Simţea totuşi că învolburarea şi revolta intră într-o nebuloasă, că totuşi, deşi lucrurile sunt şi aşa, nu sunt însă numai aşa. Altfel, lumea… dar totul într-o clipă se complicase la infinit.

Şerban isprăvise medicina şi odată cu ultimul an făcuse şi armata. Obţinuse o bursă de stat şi ajutorul

falcultăţii, uncie luase câteva examene cu mare răsunet.

În mijlocul familiei, hotărârea lui de a pleca luase proporţiile unui eveniment şi provocase o nelinişte abia stăpânită, lesne de înţeles dacă ţinem seama că Serban nu vorbise niciodată despre o asemenea' intenţie care fusese secretul singurătăţii lui şi puterea de a birui toate piedicile, mai ales că fratele său Andrei era de mai multe săptămâni bolnav fără ca doctorii să fi reuşit să stabilească un diagnostic sigur.

Medicina – aceasta o ştia prea bine Şerban – ştiinţă subtilă şi bogată, de altfel, cu tot arsenalul ei recent de analize şi de pretenţii, ascunde în fond o dramatică dezorientare şi nu prezintă niciunul din caracterele disciplinelor exacte.

Medicul e un artist, adică ori merge dintr-odată pe căile sigure ale intuiţiei la punctul nevralgic şi esenţial, ori deloc.

Din nefericire, medicina e plină de reţete, dar niciuna nu e în stare să prescrie normele care să diferenţieze vocaţia salvatoare de ceea ce nu mai putem numi decât o avangardă a antreprenorilor de pompe funebre. Va fi oare totdeauna aşa? O, fără îndoială devotamentul şi priceperea nu lipsesc totdeauna; nici darul de a sălta viaţa peste umbra morţii. Dar vedeţi jocul e suprem şi ecuaţia nereversibilă. Bolnavii ne sunt prea scumpi şi jalea suferinţei lor prea mare. Frazele acestea, şi altele, nu treceau pentru prima oară prin capul lui Şerban, care era şi el acum profund îngrijorat de boala fratelui său. Toată învăţătură lui se izbea ca de un zid. Starea sa sufletească era complexă. De ce nu cedează febra? De ce urechea care ascultă nu se poticneşte nicăieri?

Sentimentul că marile bucurii reclamă preţul unei catastrofe şerpuia printre multe gânduri şi căpăta semnul unei ciudate legi a lucrurilor omeneşti care scapă de sub controlul cifrelor şi al teoremelor, este m-ai presus de iscusinţa raţională şi abstracta.

„Nu", îşi spunea Serban, „o nenorocire nu se poate întâmpla, îmi spune mie inima. Linia destinului meu nu se

poate frânge cu uşurinţa cu care s-ar sparge un urcior”. „Şi apoi” – se gândea el – „mama nu plânge, n-am văzut-o niciodată plângând de când e bolnav Andrei, nici măcar cu ochii umezi”. Acest amănunt îl observase Şerban cu o mare băgare de seamă, pentru că era convins că în presimţirile mamei stau cheile tuturor profeţiilor. Ori mama lui Andrei nu plânsese niciodată, dimpotrivă, îşi îngrijea copilul nu numai cu acel devotament care nu are pe lume asemănare dar şi cu o încredere care risipea orice umbră de îndoială şi de nelinişte. O mamă nu se poate înşela, se mai gândea Şerban. Totuşi Andrei slăbise foarte mult sub dogoarea neîntreruptei febre, carnea parcă i se topise. Chipul lui se subţiase, nasul se ascuţise, pielea obrazului devenise transparentă şi niciodată Andrei nu fusese mai frumos. Liniile figurii se regrupaseră într-o neverosimilă armonie parcă să sporească deznădejdea celor dimprejur şi să dovedească nepreţuita splendoare a tinereţii.

— „Să facem şi asta!” rosti într-o zi, împovărat, tatăl lui Andrei.

Toţi, în fond, fără să mărturisească, se gândiseră la această analiză care trebuia făcută. Gândurile vin şi se duc, asemenea norilor subţiri şi grăbiţi, şi nimepi nu cunoaşte încă misterul călătoriei şi-a-ntoarcerii lor] de unde vin şi unde se duc! în acea zi, de faţă fiind toţi, mama lui Andrei plânse. Lacrimi mari se rostogoleau liniştit ca dintr-o icoană făcătoare de minuni. Toţi ai casei încremeniră, şi erau asemenea chipurilor de piatră cioplită şi date vremelnic la iveală din eternitatea durerii. Dar situaţia nu dură decât veşnicia unei clipe şi glasurile prinseră să rostească în şoaptă, iar gesturile să dea înapoi vieţii ceea ce este al ei.

Şerban şi tatăl său parcurseră drumul până la spital, la laborator, fără să schimbe un cuvânt, fără să se privească; cuvântul era de prisos iar întâlnirea privirilor plină de primejdii.

Aşa, singuri, mergând unul lângă altul, oamenii sunt mai tari. Ei nu sunt goi pe dinăuntru dar mizerabila lor substanţă omenească este crispată, învârtoşată de

necrezut şi discreţionar dominată numai de zvâcnetul accelerat al inimii care se zvârcoleşte în coşul pieptului, se zbate la încheieturi şi răsună până în creştetul tioltit al capului.

Atunci, nu mai e loc înăuntrul omului decât pentru suferinţă; viaţă bate intens în arcul său de îndoială şi nădejde.

Astfel, oamenii au urcat împreună calvarul şi au călcat mereu pe ultimul drum.

— „Şerbane!” strigă deodată bătrânul copleşit, când amândoi ajunseră în poarta spitalului. „Şerbane, aruncă borcanul!” şi bătrânul izbucni în plâns.

— „Tată”, spuse băiatul, apucându-l de braţ cu putere şi infinită dragoste, biruit şi el de emoţie.

Bătrânul care se stăpânise până în pragul spitalului, fusese brusc apucat de o imensă dorinţă să-şi revadă copilul. Sentimentul, că în lipsa lui se întâmplase o nenorocire îl invadase dintr-odată, răsturnându-l, cum se întâmplă când nălucirile se împletesc din nou cu firea omului.

Dar întoarcerea aceasta nu mai era cu putinţă. Şovăiala nu mai putea birui inerţia şi nici obsesia lucrului care se cerea adus la îndeplinire.

Doctorul – în timp ce bătrânul nu mai avea astâmpăr, pregătea lama pentru microscop, încercând să lege cu Şerban, care abia îşi mai ascundea neliniştea, o conversaţie indiferentă.

Oamenii nu sunt încă în stare să tremure unii pentru alţii. E o chestiune de imaginaţie. De ce doctorul nu ia parte la îngrijorarea lor? Dar ce bizare şi neastâmpărate mai sunt şi gândurile acestea? Ca o absurditate, lui Serban îi veni în minte povestea aceasta: Nişte uriaşi trăiau izolaţi într-o insulă. Orice străin se rătăcea pe la ei era condamnat la moarte, sacrificat idolului adevărului sau idolului minciunii după cum răspundea drept sau greşit la o întrebare care i se punea. Dar iată că, într-o zi, uriaşii îl întrebară pe un străin: Care va fi soarta ta? Acesta răspunse: Voi fi sacrificat pe altarul minciunii. Răspunsul

acesta iscă o mare tulburare printre uriaşi. Nu vom putea sacrifica străinul idolului minciunii, vorbeau între ei, căci, în acest caz, el a spus adevărul. Pe de altă parte, dacă îl sacrificăm idolului adevărului, străinul a spus o minciună…

Mult, puţin, deloc… cuvinte fără rost zburau prin capul lui ca petale rupte dintr-o margaretă albă…

În sfârşit, preparatul era pe masa microscopului, străbătută de o dâră de lumină; de singura dâră de lumină din această încăpere în care pătrunsese înserarea.

Poate că judecătorul va fi înţeles până lá capăt, în aceste momente fără de margini, dangătul cuvântului: sentinţă!

— Mda! mormăi doctorul, încă aplecat peste barierele nevăzutului. Nu sunt mulţi.

Chipul bătrânului pălise, o năduşeală rece îl podidi iar în tăcerea încăperii se auzi geamătul omului izbit de un pumnal.

— Tată! rosti Şerban, cuprinzându-l în braţe.

— Daţi-mi, vă rog, puţină apă! şi bătrânul se aşează pe un scaun, sprijinindu-se încă de feciorul său.

Când Şerban privi şi el în microscop, blestematele lighioane – pe care totuşi le mai văzuse – produseră asupra lui o impresie fără pereche; imaginea lor se înscrisese, ca săpată în piatră, în negrul opac al retinei iar un fior îl străbătu ca un scurtcircuit primejdios. Dar emoţiile de o asemenea intensitate nu pot dura mult; ele fie te doboară fie fac loc unei cumplite oboseli.

Doctorul semnă şi dădu buletinul de analiză bătrânului care rămase cu mâna întinsă şi cu ochii pironiţi, rugători.

— Nu pot, articulă el, să duc copilului meu această condamnare.

Doctorul ridică sprâncenele şi făcu ochii mari în semn de mirare.

— Te rog mult – continuă bătrânul cu glasul stins dar vibrant – dă-mi un alt buletin.

— Un alt buletin? – îngăimă doctorul confuz şi speriat – un alt rezultat, vreţi să spuneţi… e o imposibilitate… o

imposibilitate morală.

Într-o altă împrejurare expresia aceasta neconvenabilă pentru urechea unui magistrat n-ar fi trecut nerelevată.

— Dar înţelege, doctore – se răsti, tremurând, bătrânul, nu pot să-mi omor, eu însumi copilul.

— Tată! şopti pentru a treia oară Şerban, ştergând cu degetul pleoapele umezite. Înţelege!

Bătrânul merse cu un pas hotărât, scrise şi semnă ilizibil un nou buletin de analiză. Nimeni nu l-ar mai fi putut împiedica să facă gestul acesta.

Şi întinzând o mână fermă doctorului îi spuse:

— Iartă-mă!

Ajuns acasă, o rezervă se strecurase în sufletul său zbuciumat, între dragoste şi probitate, încât n-a arătat din primul moment, buletinul de analiză, cum oricine s-ar fi aşteptat.

Spre surprinderea generală – şi cu atât mai mult a lui Şerban bătrânul a prins să glumească pe seama „doftorilor”, lucru care nu-i stătea deloc în fire. Iar semnele acestea de neobişnuită agitaţie, era limpede, stârniseră o situaţie contrară intenţiilor bătrânului magistrat.

Dar tocmai când nimeni nu se aştepta, bătrânul scoase din buzunar buletinul.

Într-o clipă hârtia fii în mâinile bolnavului, care se ghemuise la pieptul tatălui său.

Andrei era fericit…

Tatăl şi fiul plângeau împreună de bucurie!

Fără fâlfâiri de batistă.

Singur…

Trenul acesta care a plecat, privit de la câteva sute de metri, de sus, nu mai este decât o neînsemnată jucărie ce va străbate văi şi dealuri, munţi sfârtecaţi, sate nenumărate, oraşe, va trece peste ape domoale sau învolburate, peste poduri pe deasupra prăpăstiilor, gonind, gonind mereu…

Spunem că splendoarea lumii s-a îmbogăţit cu o

frumuseţe nouă: frumuseţea vitezei. Un automobil de cursă cu lada lui împodobită cu tuburi asemenea unor şerpi ce respiră exploziv… un automobil furios, ţâşnind parcă dintr-o mitralieră, este mai frumos decât victoria de la Samothrace… Să căutăm… vibraţia nocturnă a arsenalului şi a şantierelor sub lumina violentă a becurilor electrice, gările, înghiţitoare lacome de şerpi care fumegă; uzinele, suspendate în nouri prin firele de fum, podurile, zvârlindu-se cu salturi de atleţi pe dantelăria diabolică a fluviilor însorite, vapoarele îndrăzneţe, atingând orizontul; locomotivele cu pieptul mare, suflân'd din greu pe şine, asemenea unor cai uriaşi de oţel, cu ţevi lungi…

E poate şi aici, în nebunia aceasta, costisitoare şi exterioară, un farmec… E un fel de a trăi mai multe vieţi şi totuşi de a trăi mai puţin.

Trenul acesta, care goneşte mereu şi de sub roţile căruia, în ritmul egal al traverselor, se ridică o simfonie încă nelămurită, poartă, în măruntaiele lui de oţel, un om cu desăvârşire singur.

Starea aceasta de pronunţată singurătate o încercase Şerban în modul cel mai clar, încă de acum câteva zile când data plecării fusese definitiv hotărâtă.

Legăturile nevăzute între cei care rămâneau să-şi ducă mai departe viaţa, necazurile şi nădejdile, şi el care pleca, se rupseseră ca rădăcinile unei buruieni destefenite.

O! Negreşit semnele afecţiunilor se înmulţiseră, iar melancolia despărţirii o simţea ca pe o caldă slăbiciune fiecare, totuşi drumurile se despărţiseră; împrejurarea înscrisese în sufletul lor un amănunt incomunicabil, incomunicabil şi trist ca sentimentul unor îndrăgostiţi care nu se mai iubesc şi nu mai ştiu pentru ce.

Apoi se iscase şi o discuţie, o stupiditate, cum în fond sunt mai toate discuţiile care despart oamenii.

Bătrânul emisese părerea pe care mai în urmă o susţinea morţiş, ca băiatul său să călătorească cu clasa a treia, cum şade bine unui student modest şi cum povăţuiesc cele mai elementare reguli de bună gospodărire a banilor.

Şerban, intempestiv, ieşindu-şi din fire – aşa cum niciodată n-ar trebui să fie copiii faţă de părinţii lor – a răspuns ferm că ideea e de neconceput şi că prin urmare nu poate fi nici măcar luată în consideraţie. Era, de altfel, şi mijlocul cel mai lesnicios de a înlătura o controversă care – nu era greu de prevăzut – se arăta, de la început, de o foarte îndoielnică valoare. Totuşi discuţia s-a produs marcând, mai ales prin tonul ei, opoziţia a doua concepţii sau, dacă vreţi, a doua stări de spirit, a bătrânului care voia să convingă, şi aceea a unei dispoziţii aproape organice a lui Şerban care avea o repulsie pentru clasa a treia, pentru noţiunea de clasa a treia.

În cele din urmă, bătrânul cedase, dar între ei rămăsese o vagă confuzie…

Şerban, care în tren stătuse mai multe ceasuri pe locul său, înregistrând peisajul fugar ca pe un film tremurat, aprinse o ţigară şi ieşi pe culoarul vagonului.

În sufletul său, totul era şters, ascuns în ceaţă, nelămurit, întreaga lui făptură stătuse în nemişcare iar ochii păstraseră şi ei o fixitate caracteristică omului căzut adânc pe gânduri. În realitate însă. totul în sufletul său, era împânzit şi fugar, precum cerul, pomii şi pământul… care fugeau.

Omul ca un mozaic, ca un joc de răbdare şi de nerăbdare, făcut din bucăţi puse la un loc… Cine e mai complex, omul sau fapta lui? Sufletul omului e simplu dar facultăţile lui, potenţele lui sunt multe şi felurite, precum şi posibilitatea de a se dărui în întregime unor preocupări când unice, când variate. Sufletul e poate un lucru simplu dar lucrările lui nu… Omul, deseori se as camănă cu o orgă, plină de flaute şi de sferturi de ton… de armonii şi de extravaganţe… Vindecarea este oare o problemă a rezolvării vieţii?… Ce e aia mântuire?… E o problemă de integrare… Medicul adevărat trebuie să deschidă perspective, perspective de transformare… de desăvârşire poate… Boala e un fals, o tăgăduire de sine. Boala e un altul în noi. Boala e o degradare psihică, un parazitism, gândea Şerban cu aprindere, e… Un om n-ar trebui să se

îmbolnăvească niciodată.

Cugetarea aceasta *à La Palisse* îl crispă şi în mod nelămurit simţea că totuşi are un sens în gravitaţia ei absurdă… Poate că nu orice om e în stare să suporte sănătatea… Sănătatea e poate o figură de balet pe vârfuri… care vârfuri?… un echilibru deosebit… o problemă de relativitate einsteiniană… Şerban aprindea nu mai ştia a câta ţigară. Călătorii se aşezaseră în compartimentele trenului aşa cum aveau să rămână câteva zile şi nopţi de-a rândul. O solidaritate, un soi de familiaritate caracteristică unesc dintr-odată pe toţi aceia care călătoresc împreună, chiar când sunt foarte deosebiţi între ei. O simpatie, născută parcă dintr-o subită bucurie de a trăi, îi leagă pe unii de alţii: un zâmbet, un foşnet de carte, un mulţumesc, un pardon, o întrebare în cuvinte abia lămurite, un te miri ce! Nu ştiu unii despre alţii nimic; interesele nu-i despart. Ei realizează o colectivitate ideală dar efemeră; o colectivitate în care identitatea personală devine abstractă, nu mai are nicio însemnătate. Dar care nu-i fu mirarea când pe culoarul aceluiaşi vagon, câţiva paşi mai departe, Serban îl recunoscu pe Dan Revici, fost camarad de arme fa şcoala pregătitoare de ofiţeri de rezervă. Ce mică e totuşi lumea!

Regăsirea se manifestă, şi de o parte şi de alta, printr-o explozie de bucurie.

— Închipuie-ţi, spuse Dan Revici, cu o bună dispoziţie care îl caracteriza, era să pierd trenul. Probabil, de-aia nici nu te-am zărit. Până în ultimul moment am tot împachetat… Şi apoi, du-te ici, du-te colo, ia-ţi ziua bună de ici, ia-ţi ziua bună de colo, unchi, mătuşi… în sfârşit, mon cher, o zăpăceală! Dar bine că n-am scăpat trenul. Ar fi fost foarte neplăcut… E! Dar nici nu-ţi închipui ce plăcere îmi face că te întâlnesc… E o vorbă… munte cu munte… darmite om cu om! Nu este aşa?

Buna dispoziţie a lui Dan Revici era în expansiune.

— Aşa e… răspunse Şerban. Eram foarte singur.

— Dar, ia spune-mi, frate, unde mergi? Nici nu te întrebai? îţi spun e o zăpăceală în capul meu!…

— La Paris…

— La Paris! se miră Revici, ca şi cum răspunsul l-ar fi surprins.

— Da. Dar tu?

— La Zürich, şi buna dispoziţie se umbri dar numai o clipă. Cred ei c-o – să stau la Zürich. Ce-s nebun! Lasă, Şerbane, când cu gândul n-oi gândi ai să te pomeneşti cu mine acolo. Aranjez eu lucrurile astea. Principalul e să-mi iau o diplomă.

— O diplomă, nu e rău spus – remarcă Şerban care continua să gândească nuanţa. În adevăr, Revici nu spusese: mă duc la Zürich să învăţ, ci să-mi iau o diplomă, şi cu ce ton! Era, în adevăr, cel puţin o nuanţă. Şerban râse cu poftă, din toată inima.

— De ce râzi? întrebă Dan Revici.

— Aşa, şi Şerban repetă: O diplomă! Ah! diplomele astea!

— Să vezi, dragă, tata vrea cu orice chip să fiu inginer. El are o fabrică de ţesături şi vrea să aibă un fecior inginer. O să-l coste scump treaba asta. O să-l satisfac până la urmă dar nici eu n-o să-mi pierd vremea, toată vremea la Zürich. Ei, ce zici? Nu eşti de părerea mea, camarade Şerban?

— Perfect de acord, şi Şerban zâmbi bine dispus.

— Ei lasă, ştiu eu, aşa zici tu, dar să vezi până la urmă o să fii de acord, perfect de acord.

— Păi, spun altfel?

— Lasă, lasă, c-am înţeles eu, frate Şerban. După atâta plictiseală cu milităria asta ştiu eu ce-am de făcut…

Regimul şcolii militare fusese, în adevăr, deosebit de aspru.

La cercul de recrutare, Serban nu reuşise să convingă pe nimeni că el, student în ultimul an la medicină, nu e cel mai indicat să facă serviciul militar la infanterie, dar avusese satisfacţia, e drept, cu titlu platonic, să constate cum un altul care poseda titlul de doctor în economie politică şi venise să obţină pentru a nu ştiu câta oară, o rectificare, dar nu reuşise nici el să facă

pe cineva să priceapă că deşi e doctor, nu e totuşi medic. Dar ce vreţi, în armată asemenea amănunte scapă de multă vreme, dintotdeauna. Mai ales, Dan Revici, natură optimistă şi refractară oricărei nemulţumiri, suferise cumplit după urma marşurilor şi în general a eforturilor care i se cereau. Totul îl supăra, bocancii, cadenţa, arma, capela, ordinea, sculatul cu noaptea-n cap, în sfârşit… totul. Salvarea lui era arestul. Dar acolo fiind prins de câteva ori jucând cărţi – iar execuţia capitală nefiind o pedeapsă pe timp de pace – Dan Revici a fost trimis la instrucţie şi persecutat. Persecutat e un fel de a vorbi, pentru că, în cele din urmă, comandantul plutonului se resemnase şi luase situaţia aşa cum era. Dan Revici devenise cel mai bun prieten al şefului său, căpitanul, petreceau împreună, iar învoirile i se acordau printr-un simplu gest sau semn din ochi, şi n-ar fi băgat nimeni mâna în foc că foloasele nu erau reciproce. Dan Revici era o natură fericită şi avea darul să iasă din toate încurcăturile, printr-o geometrie a tangentelor.

— Stai să-ţi dau o ţigară străină, spuse Dan, deschizând o frumoasă tabacheră de argint cu monogramă de aur. Ştiu că le preţuieşti. Îţi aduci aminte… Dan Revici se opri. Ştii ce, am o idee?! Păstrează ţigara. Hai să mergem în vagonul restaurant. Nu e ora, dar nu face nimic. E mai bine acolo. Hai, Şerbane, vino după mine – şi Dan Revici îl apucă de mână. Înainte sau înapoi? Dan scoase capul pe fereastră, cu o uimitoare promptitudine, şi, luând o atitudine extrem de comică, strigă: înapoi, marş! Iar cei doi camarazi, în pas clătinat dispărură la cotitura coridorului.

— Nu sunt deloc de părerea ta. Armata – şi nu mă gândesc niciun moment la funcţiile ei războinice – este o instituţie foarte necesară. Mai ales la noi în ţară.

— Ei, asta-i bună! Dă-o dracului! Nu cumva, Şerbane îţi pare rău acum că n-ai îmbrăţişat cariera militară!

— Chiar asta n-aş putea spune, dar…

— Glumeşti, sper!… sper că glumeşti! şi…

— Nicidecum… Uite, aici era veciiea graniţă, şi

Şerban sălță perdeaua. Îmi aduc aminte – reluă Şerban, era prin februarie, când într-o bună zi, curtea regimentului se umplu de recruţi, de răcnete, auzi răcnete… ce expresie! I-ai văzut, doar, şi tu. Când am privit gloata asta amorfă de oameni veniţi din cele patru vânturi ale lumii, îmbrăcaţi ca vai de lume, alandala… când am văzut mutrele acelea întunecate, am înţeles de ce oamenii adunaţi cu grămada sunt mai respingători decât animalele şi, cu siguranţă, mai răi… Dar nu asta voiam să spun, ci voiam să-ţi comunic sentimentul foarte ciudat pe care l-am avut că nu e absolut nimic de făcut cu o asemenea adunătură, mai grozavă decât Turnul Babel. În starea mea de spirit intra şi un soi de dezolare, de neputinţă, de nefericire. Ce să-ţi mai spun, dragul meu, în două săptămâni – auzi, două săptămâni – erau de nerecunoscut, nu numai ca înfăţişare exterioară, spălaţi, curaţi, tunşi, raşi, dar ştiau oamenii să umble, să vorbească, să răspundă, căpătaseră o cuviinţă, o serviabilitate… Armata e… poate fi un teribil instrument de educaţie… populară.

— Şi crezi că nu aveau deloc noţiunile astea!

— Nu ştiu. Poate că unii le aveau. În niciun caz nu toţi, în forma în care fuseseră trezite, dintr-o grozavă amorţire. Gradaţii ăştia or fi având toate metehnele din lume, dar ceea ce am văzut cu ochii mei era de-a dreptul uimitor.

— Dă-i dracului, interveni Dan impetuos şi fără ocolişuri, sunt nişte brute, nişte schingiuitori ordinari. Eu!

— Tu i-ai împuşca pe toţi.

— Exact. Unul n-ar mai rămânea… nici de sămânţă…

— Da, da, ştiu, e adevărat. Şi îmi amintesc şi eu, între altele, cum într-o zi a venit la mine un soldat, mi-a căzut în genunchi şi a început să plângă, să strige: scăpaţi-mă, scăpaţi-mă, clomnule elev. îl cunoşteam, era un flăcău de o rară frumuseţe şi ajunsese o epavă, ¿e se întâmplase? îl trimiseseră să taie femne la pădure şi-l ţinuseră cu picioarele în apă, până se îmbolnăvise… un reumatism grozav! Picioarele îi erau ca nişte butuci.

— Bestiile!

— Da, ai într-un fel, din nefericire, dreptate. Şi totuşi gândesc că există şi o latură pozitivă a lucrurilor. Şi Şerban rămase câteva clipe pe gânduri.

— Şi mie, începu Dan, după o oarecare şovăială mi s-a întâmplat ceva care m-a mişcat. Tu ştii că eu nu prea fac caz de astea dar, pentru că veni vorba, merită să-ţi povestesc.

Aveam la companie un camarad Garibaldi, aşa îl chema Garibaldi… Mi se pare că era de origine italiană. Ei bine, Şerbane, era un tânăr extraordinar. Avea un dar să vorbească nemaipomenit. Căscau gura la el recruţii!… Dar parcă numai ei… să-ţi spun drept, uneori şi eu, mă simţeam vrăjit. Garibaldi ne îmbrobodise pe toţi şi ştia la regulamente şi tactică de speriase ofiţerii care, fie vorba între noi, cu teoria stau cam prost, mă refer la ăştia mai mărunţi, de la maior în jos… îi învăţase Garibaldi pe soldaţi geografie, topografie, planuri de foc, ridicare de hărţi, poate nu mă crezi!

Şi avea metodele lui, nu bătea, nu-njura, dacă a mai pomenii cineva militărie fără bătaie, fără cruci şi dumnezei. Parcă mi-e ruşine să-ţi spun, mă obişnuisem şi eu cu el, cu toată repezeala mea. Garibaldi mă luase de la început deoparte şi-mi mărturisise că vrea să încerce o experienţă, să răstoarne toate metodele încetăţenite în armată de la întemeierea lumii şi să vorbească cu fiecare ca de la om la om. Ofiţerii şi gradaţii se strâmbau de râs, când îl zăreau pe Garibaldi plimbându-se la braţ cu vreun soldat, vorbind, în modul cel mai prietenos, cu el. Dar cel mai mare haz s-a făcut pe socoteala lui când cu defilarea. Toţi ceilalţi năuciseră soldaţii cu… exerciţiile de defilare. De dimineaţa până seara nu se mai făcea decât defilare. Era o nebunie. Numai Garibaldi făcea programul ca de obicei, pentru că trebuie să-ţi spun că în companie nimic nu se mai făcea fără voia lui. Ce făcea Garibaldi în vreme ce toţi ceilalţi îi înnebuniseră pe bieţii soldaţi? Trecea, de câteva ori dimineaţa înainte de a ieşi la câmp, prin faţa mea, cu compania în pas de defilare, şi atâta tot. Iar eu, la recomandarea lui, le strigam din toată puterea: „Bine,

compania a doua!” Şi, dragă Şerbane, se ridica din pieptul lor un „Să trăiţi”, de mulţumire, cum n-am să mai aud niciodată în viaţa mea. ¿e vrei, era printre noi un om!

Dan Revici făcu o pauză de câteva clipe iar Şerban observă cum ochii i se roşiseră şi se umeziseră. Dan strânse geană lângă geană şi, când lacrima se risipi peste tot ochiul, continuă:

Ei ce crezi? Compania citată pe brigadă şi felicitată, spre stupefacţia tuturor, a fost compania a doua a lui Garibaldi.

Dar asta n-a fost decât o paranteză. Mi-a făcut mie plăcere să-ţi vorbesc despre Garibaldi.

Să vezi ce mi s-a întâmplat. Se anunţă la un moment dat un concurs de tragere pe brigadă şi se fixează şase premii. Aici, negreşit, nu mai mergea doar cu vorba. De altfel, se stabiliseră zilele de exerciţii la poligon, înainte de concurs. Iată, vine şi ziua noastră. Trage compania a doua, Şerbane, o nenorocire. Dan Revici pronunţă acest ultim cuvânt, silabisindu-l apăsat, ca să valorifice toate efectele. La întoarcere, pe drum, Garibaldi s-a tras la o parte înadins şi era limpede că împrejurarea îl mâhnise din cale-afară. Şi eu eram foarte supărat. Ştii tu, în armată se stabileşte o solidaritate curioasă. Dar prea trăseseră sub toate aşteptările şi nici felul meu nu este să tac! Nu mai mi-aduc aminte ce le-am spus dar am început să-i ocărăsc zdravăn să-mi vărs focul, după metoda lui Garibaldi, spunându-le, aşa, de la om la om, cum m-am priceput. Ei, ce crezi, Şerbane, unul mai răsărit iese din rând, vine la mine şi-mi sărută mâna. Am simţit atunci că emoţia mea nu era numai a mea. Ceva ne copleşise pe toţi. Omul din fiecare fusese mişcat… ca să vezi.

Dan Revici răsuflă adânc ca să-şi ascundă emoţia reîmprospătată.

Peste câteva zile, concursul. Cinci premii din şase le-a luat compania a doua, îţi dau cuvântul meu de onoare, ¿e zici!?…

— Garibaldi era un om extraordinar! exclamă Dan Revici şi apoi tăcu.

— Da, îngăimă Şerban, tărăgănat, păcat de tot materialul ăsta omenesc! – şi gândurile lui prinseră să zboare.

Vagonul care fusese plin de lume, de vorbe şi de zgomot, era acum aproape gol. Mesele păstrau semnele ospeţelor care se sfârşiseră şi numai ici colo câte un călător îşi termina ţigara sau paharul cu vin, ultimul.

— Mai luăm un pahar de vin? – şi Dan Revici scurse sticla până la ultima picătură. După o discuţie atât de serioasă… mă ţin numai de fleacuri, Şerbane!… Dar, poate, nu numai din vina mea… Garibaldi ăla, era un om deosebit… era un om… şi Revici tăcu din nou, parcă absorbit de aceleaşi gânduri ca Şerban.

În vagon o parte din lumini se stinseseră. Uruitul roţilor se auzea din ce în ce mai distinct. Clipele se scurgeau şi (ele în ritmul legănat al roţilor de tren.

— Nu crezi, Şerbane, că între ceea ce făcea Garibaldi şi o minune nu e nicio deosebire, nu e o prea mare deosebire?

Şerban fu foarte surprins de această întrebare neaşteptată a lui Dan Revici. îl privi câteva momente fără să găsească însă absolut nimic ce să-i spună. Şerban, încurcat, ridică paharul.

— În sănătatea lui Garibaldi!

Paharele se ciocniră.

Un şuierat prelung învălui trenul care gemea în noaptea adâncă.

Şerban săltă perdeaua şi văzu cum trenul ca o vijelie tocmai trecea printr-o gară… Câteva lumini luciră asemenea unor stele căzătoare…

În drum spre locurile lor şi prin zăngănitul roţilor de tren care pătrundea pe ferestrele desefiise se mai aiizi:

— Şerbane… călătorului îi stă bine… ştii tu… atâtea femei ne»; time…

Dar vântul fura vorbele… le aspira, dăruindu-le întunericului…

Şerban se răsuci de câteva ori pe locul său, ca un câine în culcuşul său, şi adormi aproape imediat.

Şerban dădu frâu liber fanteziei… idei şi imagini se făceau şi se desfăceau… Era un fel de joc… *Animula, vagula, blandula…*

Fericirea lui Şerban era plină de dispute… într-un vis la limita treziei.

Într-un soi de stare de graţie a vederii viaţa interioară se destramă ca un fum.

Un flux şi reflux de imagini care se înscriu parcă într-o altă realitate…

„Paris! în drum spre Paris! în drum spre Calea Lactee a visurilor mele! Nimic nu este mai greu decât a tălmăci ecoul acestui cuvânt încărcat de o vrajă nesfârşită”.

Miraj? Magie? Realitate? Cine s-ar putea încumeta să arunce zarul?

Pentru unii Parisul e ceea ce pentru alţii e Meca sau Ierusalimul. Şi, încă, ne întrebăm: e oare numai atât? Ce ştia, în fond, Şerban despre Paris? îl văzuse vreodată? Nu. De călătorii mai călătorise el, dar până acolo nu împinsese niciodată aventura. În sufletul lui se împletise, atunci, un sentiment de sfială cu unul de solemnitate.

Ce ştia el despre Paris? întrebarea revine şi n-ar trebui să pară nimănui curios dacă am răspunde: ştia că nu se mai întorc niciodată cei plecaţi, că deodată numele unora răsună în lumea întreagă.

Era acolo o lume a basmului, focul gheenei şi câmpiile elizee.

Oraşul rătăcirilor fără de întoarcere, al bucuriile ameţitoare, al luminilor arzătoare, al întunericului care dizolvă, care topeşte.

„Sunt la Paris, scria unul care îşi dorise mult să ajungă acolo. Este un mare oraş, mare şi plin de stranii ispite. M-am lăsal cuprins de aceste ispite şi m-am schimbat. Am înţeles altfel lucrurile…”

Cine poate lămuri firele unei ţesături încurcate care îi adună în reverie pe Ioana d’Arc şi Lautréamont, pe Pascal şi Voltaire Hugo şi Mallarmé, Renan şi miracolele de la Lourdes; nume care se împletesc cu arteie deschizătoare de drumuri noi, Lavoisier – întemeietorul

chimiei, Cuvier – al anatomiei comparative şi paleontologiei, Monet – pictorul, Lamarck – întemeietorul unei zoologii tulburătoare, Geoffroy de Saint-Hilaire – al embriologiei, Bichat – al histologiei, Claude Bernard – al fiziologiei, Pasteur – al microbiologiei, al unui întreg univers nevăzut, întemeietorul concepţiilor noastre despre lumea vie… E o mare pulsaţie care aruncă în spaţiul gândurilor sute şi sute de oameni fără pereche, grămezi de fantezie şi de geniu. E un furnal care arde, alege, purifică.

Nimic nu poate, parcă, să circule printre oameni, să fie de înţeles, să fie la îndemâna tuturor dacă n-a fost mai întâi investit cu sigiliul acestui minunat oraş, făuritor de mode, de glorii naţionale şi faimă universală.

De la pantofi şi pălărie, de la Wagner şi Dostoievski, totul trebuie alambicat prinretortele subtile, limpezite ale neverosimilului oraş, care estimează caratele valorilor pentru a le transforma în cuvânt şi duh, în noutate şi chintesenţă.

Oraşul acesta are darul să facă nimicul necesar şi inutilul esenţia-l!

E o flacără uriaşă care atrage vanitatea, neliniştea, ambiţia, nebunia, viţiul, păcatele şi virtuţile de pretutindeni, ca să le concentreze, ca să le dea expresie. Parisul acesta este un oraş pentru că are case şi străzi şi oameni, dar e cu mult mai mult decât atât, e un semn al spiritului, este cetatea libertăţilor şi locul unde dispar deosebirile absurde dintre oameni, ca să fie cinstite după cuviinţă numai darurile dăruite de Dumnezeu.

În compartimente, călătorii osteniţi dormeau. De sus cădeau peste ei fâşii de lumină albastră întretăiată de fâşii întâlneate, desenând pe chipurile lor o geometrie suprarealistă.

Şerban trase perdeaua şi închise cu atenţie uşa, să nu-i tuléure pe ceilalţi.

Şerban inspiră adânc aerul rece al nopţii privind cu dragoste bolta aceasta înstelată de safir care aşază omul la adevăratele lui măsuri. Se gândi la toţi oamenii care ca şi el au străbătut cândva de-a lungul tuturor vremurilor pe

sub cupola aceasta presărată cu stele.

Cine ar putea spune dacă acolo sus este împărăţia spaţiilor sau a timpurilor, a adevărului sau a falsului.

E simplă… e simplă într-un fel… dar de o simplitate emoţionantă şi copleşitoare… cupola asta în expansiune, ca o aureolă a Universului, cu centrul pretutindeni şi nicăieri, spaţiu curb şi pătrat, care se isprăveşte ca să înceapă din nou, nesfârşit dar limitat, la care adaugi cu mintea până oboseşti şi abandonezi, până cazi în genunchi şi te prosternezi.

Enigme! Enigme! Enigme! iar trenul gonea mereu… Bietul Andrei! şopti Şerban, dar noaptea aceasta gândurile se risipeau ca praful în vârtej fără ca mintea să le poată urmări până la capătul spiralei. Ce frumoasă e, Doamne, lumea asta!

spuse încet, copilăreşte, suspinând, Şerban care îşi aminti într-o clipă atâtea şi atâtea locuri minunate pe care fe văzuse în viaţa lui.

Pământul e plin de frumuseţe, dar oamenii îşi bat joc unii de alţii şi toată viaţa lor nu mai e atunci decât un şir neîntrerupt de necazuri prosteşti, de nenorociri stupide.

— Mergeţi, desigur, în Franţa, inteveni o persoană pe care Serban, tresărind, abia acum o observa, şi înainte chiar ca derban să-i fi putut răspunde, străinui se prezintă cu solemnitate: Frantz Schiller din München.

Dar Şerban arătă o figură atât de speriată şi neprietenoasă, încât Frantz Schiller înţelese fără nicio greutate că o conversaţie, fie ea şi foarte sumară, era inoportună.

Totuşi îi spuse, iar cuvintele se înfipseră adânc în inima lui Şerban: „E singurul loc unde simplul fapt de a fi om este o nobleţe îndestulătoare”.

Şerban simţi o emoţie extraordinară… dar străinul, zâmbind, trecuse mai departe…

În sfărsit, câteva ceasuri încă şi visul se va fi împlinit, visul va începe!… viaţa, furtuna, vântul şi visul…

Vis, într-adevăr, pentru că în sufletul lui Serban dăinuia cu putere acea stare de spirit în care realitatea şi

neverosimilul se amestecă până la negrăite euforii. El ştia că între starea de trezie şi de vis nu totdeauna hotarele sunt limpezi şi o teamă ciudată pulsa în sufletul lui, teama ca totul să nu se fi petrecut totuşi în lumea închipuirii.

Dar până şi trenul, ca un balaur, simţea că se apropie, după atâta goană prin lumină şi întuneric.

Dar trenul alerga, aluneca nebuneşte… Nimic parcă nu mai putea să-l oprească şi parcă scăpase de partea cealaltă a pământului, pe calea rotundă fără de sfârşit.

Deodată, însă, din viforniţa asta nebunească ţâşni un fluierat prelung de biruinţă, de jur-împrejur apărură lumini albastre, roşii, verzi, lumini pretutindeni.

Perechile de linii – care lucesc ca spinările de şerpi – se adună, se întretaie, se despart, se adună din nou, se restrâng, se împuţinează, iar trenul acoperit de o glorie imaginară, plin de el însuşi, voinic şi triumfător trage la scară.

Serban e copleşit, cuprins de emoţii unice, ¿onductorul vesteşte cu glas tunător, ca o trompetă din apocalips:

— Paris, capitala lumii! Toată lumea coboară!

Prietenie

De jur-împrejurul nostru un continuu efluviu de energie spirituală, de suflete care duc spre înălţime povara lor dulce şi teribilă, incomunicabilă a conştiinţei lor. Nici viaţa, nici gândul nu sunt un accident ci o prietenie cu pământul… cerul şi pământul… Sfârşitul lumii e de neconceput. Catastrofe cosmice care ne pândesc” / Nu cred! mai degrabă, spiritul se va prăbuşi într-un dezastru pornit de el însuşi, ca într-o poveste de ucenic vrăjitor. Catastrofe cosmice?

— Nu cred. Revoluţii, războaie? Nu! Ele nu vor putea birui viaţa, miracolul vieţii.

Viaţa n-a apărut în zadar. Nu se poate să fi apărut în zadar! Omul e o necesitate absolută, e de neînlocuit, e unicul purtător de sensuri. Poate cerul şi pământul se vor sfărâma, dar el, omul, nu mai poate să piară… s-o naşte altfel, s-o naşte a doua oară, o învia, dar nu mai poate să

piară… Omul *trebuie* să ajungă undeva, iar locul acela, cetatea aceea nu poate să fie decât jAinctul de unde începe veşnicia… nu moartea. Veşnicia.

— Lasă-ţi bagajele şi hai să ieşim. E miezul nopţii, dar viaţa aici începe şi la miezul nopţii îi spuse lui Serban vechiul şi bunul său prieten, Mihai Mândruleanu, care îl aştepta. Cei doi buni prieteni, ca fraţii buni, se îmbrăţişară. Mihai Mândruleanu era la Paris de o lună de zile şi venise la gară în întâmpinarea prietenului său. Amândoi coborâră precipitat scările modestului hotel şi în câteva clipe erau în stradă.

— Iată-ne iarăşi împreună… Să-ţi spun drept, Şerbane, nu ştiu, dar mă îndoiam că ai să vii… Te ştiu o fire lesne de biruit şi, cum nouă oamenilor ni se întâmplă totdeauna ceea ce seamănă cu noi, îmi închipuiam că are să se ivească vreo piedică oarecare… şi ai să te înfunzi acolo în noroi… în plictiseală… în mediocritate…

Mihai Mândruleanu se întoarse pe jumătate către Şerban, privindu-l cu vie curiozitate, ca pe o prezentă ireală.

Şerban era intimidat ca un provincial, ostenit, neprimenit, plin de praf, de fum, încă nedumerit, ca un om picat din lună.

Cuvintele lui Mihai amplificară şi mai mult starea de spirit a lui Serban, care era aceea a unui om buimac, năucit de ideea că totul se petrece în închipuire.

— Mihai, vreau să te întreb ceva.

— Ei!

— E adevărat că suntem la Paris?

Mihai se întoarse din nou pe jumătate, privindu-l mirat, cu ochii mari, ironici.

— Vezi bine, dragă, că doar nu suntem în Patagonia, răspunse râzând, Mihai… Iată. pe-aici pe-aproape e Sorbona, Pantheonul, grădina Luxemburgului, Montparnasul… şi Mihai îl prinse pe Şerban de umeri şi-l scutură cu putere.

La auzul acestor nume, Şerban se lumină, îşi trecu o mână peste ochi, peste obraji ca un om trezit dintr-un

somn greu şi izbucni într-un râs zgomotos.

Nu era pentru prima oară că Mihai asista la o asemenea criză de râs. Dar Şerban se potoli, îşi reveni şi, înviorat, vorbi pe un alt ton.

— Mihai, te admir. Nu ştiu cine ar fi făcut ce-ai făcut tu. Ai dat cu piciorul la o situaţie pe care alţii o râvnesc după mulţi ani de carieră, ca să iei totul de la început. E, poate, o nebunie. Erai un om făcut, drumurile se aşterneau clare înaintea ta. Toate necunoscutele din ecuaţia existenţei tale fuseseră, printr-un fericit concurs de împrejurări, suprimate. Puteai să faci ce vrei.

I ce înseamnă a trăi, dacă nu a face ce vrei, după pofta inimii, e admir Mihai, eşti din rasa oamenilor rari care pot mereu să joace totul pe o carte, pe care necunoscutul nu-i înspăimântă, nici incertitudinile nu-i aruncă în panică, în dezorientare. Recunosc în tine, Mihai, un om liber… poate nu atât liber, cât o natură independentă… şi aş putea să spun (Şerban căută câteva momente) o dorinţă, lucidă şi fermă, către valorile absolute…

— Eu sunt un rob, un rob al… eh! Dar să nu mai vorbim despre asta…

— Ai dreptate… vreau să spun că ai dreptate să nu mai vorbim despre asta, însă nu în ceea ce spui… Glumesc! … şi Mihai îl luă pe Serban de braţ cu multă prietenie… Aici e grădina Luxemburgului, dar la ora asta e închisă. Grădinile nu suni deschise noaptea. Ce vrei! obiceiuri şi obiceiuri!… Stai! Mihai, care era acum mult mai zvelt, se desprinse de Şerban şi făcu la marginea trotuarului un semn cu mâna. Apoi se întoarse.

— Priveşte! Da. Nu-ţi vine să crezi – şi observând uimirea lui Serban, da, e chiar o birjă. Una din cele cinci pe care le mai are Parisul şi pe care le conservă cu multă grijă pentru pitorescul oraşului şi pentru… umor. Să rătăcim puţin pe străzile acestui oraş… lumină care, precum vezi, pe aici, nu e chiar aşa luminat.

Mihai rostise aceste propoziţiuni cu o vădită buna dispoziţie, chiar cu exuberanţă.

Şerban examina mai ales jobenul bătrânului vizitiu, iar în urechi prinse a-i suna cadenţa atât de aparte a mersului de cal greoi, pe macadam. Iar ochii lui nu mai conteneau să privească.

Mihai retrăia cu prospeţime o bucurie pe care o cunoscuse şi el. Într-un târziu şopti: Ce spui?

Dar Şerban parcă fusese furat: de farmecul oraşului şi de propriile lui gânduri.

Şi Şerban privea, nesăturat, mereu, ca un om care vedea lumea pentru prima oară.

— Mihai, vreau să fiu fericit. Vreau să fiu fericit şi nu pot. E în mine o dramatică neputinţă… ca o infirmitate… Să nu crezi că sunt nebun… Să nu crezi, vai, că sunt, tocmai pentru că spun că nu sunt. Nu mi-e sufletul uscat, nici istovit, dimpotrivă. Dar mă urmăreşte o teamă, o grijă, care pândeşte să mă lovească tocmai când îmi va fi lumea mai dragă… Aş vrea să râd cu poftă, să vorbesc, să glumesc, să povestesc prostii, nimicuri, aşa cum s-ar cuveni – spune şi tu – în această noapte din o mie şi una de nopţi, care este o sărbătoare a vieţii mele. Mă simt prea singur… iartă-mă Mihai… mă simt în mijlocul unei devastatoare singurătăţi… nu… nu e vina ta… e natura asta a mea mizerabilă, meschină… fără izvoarele generozităţii devorându-se ca o absurditate… Nu-ţi spun numai prostii, Mihai, crede-mă… Şerban păru extrem de obosit. Privirile lui erau împăienjenite.

— Eşti un copil! rosti Mihai, strângându-i mâna lui Şerban cu putere. Dar în faţa lor se ivi hotelul şi prietenii se despărţiră…

Să trăim pentru lucrurile fundamentale, să ne întoarcem la izvoarele vii.

La ora aceasta de îngânare a nopţii cu dimineaţa, la două fereşti luminate ca doi ochi, se stinse lumina, în acelaşi timp.

Noapte bună, scumpi prieteni!

Portarul

— Ei tinere!… auzi Şerban în spatele său. O mică uşă se deschisese, iar în pragul ei apăruse un om înalt,

îmbrăcat într-o uniformă cu nasturi strălucitori din metal, purtând o barbă impunătoare, despicată în două, care îi conferea celui îmbrăcat în uniformă un aer marţial. Era portarul, portarul Sorbonei!

— Secretariatul, vă rog! articulă cu vădită timiditate Şerban.

Portarul zâmbi, apoi râse cu poftă, mângâindu-şi barba.

— Secretariatul? Dar, tinere, la ora aceasta nu e nimeni, absolut nimeni în această cetate unde păstrăm o justă măsură între muncă şi lenevie; şi aş putea să adaug, unde preţuim oamenii mai mult după valoarea lor decât după râvna lor. O, desigur, fiecare aici a scris câteva cărţi, cafe nu sunt neapărat nişte capodopere, dar se întâmplă ca omul să aibă o valoare mai mare decât opera şi noi ţinem seama şi de acest lucru.

Secretariatul? Dar e abia ora două, tinere, şi oamenii n-au terminat nici masa, nici de sorbit ultimul pahar de vin, ori civilizaţia pentru noi începe cu arta de a mânca.

Portarul avea o teribilă poftă de vorbă. Şerban înţelesese că omul băuse un pahar de vin mai mult.

Şi la dumneavoastră, continuă portarul, se mănâncă bine şi se bea bine dar altfel. Aşa se explică de ce dumneavoastră numiţi cultură ceea ce noi numim civilizaţie. E un termen mai puţin savant. O masă bună şi un schimb de politeţe sunt pentru noi semnele civilizaţiei.

Dumneavoastră aveţi, fără îndoială, o mulţime de monumente închinate eroilor, dar, permiteţi-mi să mă îndoiesc, că scrie pe vreunul: „Tuturor acelora care sunt morţi pentru civilizaţie”. Ori, închipuiţi-vă, un asemenea monument există în Franţa într-un sat, îi spune Eyzies. Dar numele n-are nicio importanţă.

Permiteţi-mi, sunteţi german?

— Nu.

— Nu!? şi portarul se arătă foarte uimit. Vă cer iertare. Vă prezint scuzele mele cele mai vii.

În toate lucrurile omeneşti numai neprevăzutul ne poate emoţiona, chiar cu violenţă, dacă vreţi. De aceea

francezul este un cunoscător şi un competent. Asta e, fără îndoială, calitatea noastră, fără pereche…

O să învăţaţi, neîndoielnic, multe lucruri aici, la noi, în Franţa asta dulce şi mult iubită, a noastră, şi… sper, şi a dumneavoastră, multe lucruri bune, şi rele căci viaţa noastră e o viaţă vie.

Pe lângă ei, cu un pas mic şi grăbit, tocmai trecea un domn.

Şerban era buimac, dar în urma lui mai putu auzi portarul care spunea: Şi Doamne, câte mai aveam să-i spun!

După mine potopul

De două luni de zile Şerban care era în fond o fire neliniştită şi excesivă, ducea o existenţă istovitoare, cu consecinţe greu de prevăzut. Intrase într-un laborator unde de dimineaţa până seara lucra fără întrerupere, cu îndărătnicie şi pasiune, la o serie de cercetări care trebuiau să arate că teoria evoluţionistă este o eroare grosolană, că omul nu se trage din maimuţă, şi că universul nu e rodul întâmplării ci rezultatul unui program de proporţii uriaşe. Acest program, voia el să dovedească, este sortit să rămână o enigmă, în primul rând pentru oamenii de ştiinţă plini de tot felul de prejudecăţi, iar pentru ieşirea din cercul vicios întreaga concepţie ştiinţifică trebuia reformată din temelii.

După întrevederea cu „patronul”, cum îl numeau elevii pe maestrul lor, Şerban rămăsese foarte nemulţumit. Emoţionat, stângaci, asmuţit şi de un vag orgoliu, Şerban aruncase, cu furca, în discuţie, unele peste altele o seamă de idei, care făcuseră mai mult impresia unei dezordini.

Ce nu spusese în această frenetică conversaţie? Bunăoară că îndoiala metodică, faimoasa îndoială a lui Descartes, e o îndoială pur teoretică, a unui spirit care se joacă de-a îndoiala, dar în fond nu se îndoieşte deloc, ceea ce, evident, e aproape comic… Apoi s-a referit, dar plin de confuzie, la o filosofie pe care a numit-o „demi-mondenă” (oare de ce?) care ar susţine că progresul se datorează barbarilor, nebunilor, aventurierilor şi că există o filosofie

barată, şi filosofi care încurcă filosofia, aşa cum mulţi teologi încurcă teologia... în fond, susţinea el cu o tinerească înflăcărare, totul e nesigur, neconcludent, iar problemele sunt atât de complexe şi dovezile atât de aproximative şi puţine, încât numai dintr-o lipsă de onestitate de gândire s-au putut avansa nişte afirmaţii înjositoare şi scandaloase. În definitiv putem dovedi orice poftim. dar mereu adevărata dificultate e de a şti ce vrem să dovedim... îndrăznesc să afirm – spunea el – că nu există obiectivitate ştiinţifică, ci numai o subiectivitate care la unii este „obiectivă". Şi cum în acest moment surâsul profesorului se accentuase, Şerban, care nu mai ştia dacă surâsul se adresează lui sau profesorul, era amuzat de ultima frază, ridică uşor tonul, spunând parcă agresiv. Cunosc oameni de ştiinţă care au lucrări echivalente cu „tablourile" expuse pe stradă sau în ganguri... în fond ştiinţa nu e altceva decât un mod mai general de înţelegere. Religia îl ajută pe om să înţeleagă universul care la urma urmei s-ar putea să fie ca un poem, mă iertaţi dacă le cam încurc, dar n-are acum mare importanţă... o să pun eu ordine!...

— Poate că, amicul meu, nimic nu are prea mare importanţă, interveni profesorul, încercând să-l ajute, dar Şerban reluă peroraţia cu o înflăcărare încă mai mare.

— Nu ştiu cine a convins omul modern că el va fi stăpânul lumii şi că Neantul e cotropitor. Unii pretind că acesta e lucrul cel mai enigmatic, mai tulburător pe care îl relevă experienţa noastră. Dar e posibil să acceptăm cu atâta placiditate, fără nicio reacţie de protest, ca nişte cadavre vii, o asemenea aserţiune?... E ceva sinistru, dar şi ceva misterios şi profund tulburător în împrejurarea aceasta... Omul nu poate fi fructul unei pasiuni oarbe, inutile... Adevărul e că Lumea e cu mult prea importantă. Naşterea omului, a Lumii, a fost o întreprindere atât de imensă, de fabuloasă, de grea, încât era aproape infinit improbabilă... în orice caz e o reuşită extraordinară iar

Dumnezeu sau Natura, cine o fi, nu o mai poate abandona *Vy suiş y restel*... dacă s-a putut crea Lumea,

înseamnă că există mijloace ca opera să fie dusă la bun sfârşit.

În cuvintele lui Şerban era o ardoare care impresiona, parcă el însuşi era implicat într-o dramă de vaste proporţii şi parcă însăşi viaţa lui depindea de ceea ce spune.

Şerban apăsa anumite cuvinte, intona ca să dea mai mult relief părerilor sale. Am putea spune că în pofida banalităţii lor cuvintele se încărcau de mult mai multe sensuri decât puteau avea în realitate.

Şerban se opri brusc, îmbujorat, uşor transpirat şi uitându-se cu ochi mari, larg deschişi la „patronul" său care îi spuse la despărţire, cu zâmbetul acela între ironie şi gravitate:

— Dragul meu prieten, nu e deloc exclus să ne înţelegem. Apreciez, în orice caz, încă de pe acum pasiunea dumital e pentru idei... în definitiv viaţa nu merită s-o trăim decât pentru ele...

Oricine îşi va da seama cu uşurinţă că obiectivele alese de Şerban erau fantastice, dar, într-o lume în care nimeni nu se mai miră de nicio năzdrăvănie, el fusese acceptat aşa cum era. De altfel, tânărul personaj produsese asupra maestrului o impresie favorabilă, deşi neclară. Situaţia aceasta însă corespundea unui adevăr pentru că Şerban stârnea părerile cele mai contradictorii. Ceva, şi nu de minimă importanţă, din portretul său, scăpa te deauna printre degete. Totuşi Şerban oferea şi certitudini, dar şi acestea îşi găseau sprijinul în stări de spirit foarte greu de definit.

De îndată ce Şerban dezbrăcă halatul alb al omului cu sobre şi severe preocupări, plecă împreună cu prietenul său Mihai să colinde noaptea oraşul de-a lungul şi de-a latul, să vadă toate spectacolele, ceea ce era încă inofensiv, dar să afle şi toate localurile, adică toate primejdiile unei mari şi rău famate metropole. Amândoi se întorceau acasă odată cu revărsatul zorilor şi Şerban dormea crispat doar câteva ceasuri. Mihai însă. care făcea Facultatea de Drept, se mai odihnea şi-n timpul zilei, răscumpărând o parte din

oboseală.

Şerban se aruncase asemenea unui înotător temerar în valurile vieţii – ca să utilizăm o metaforă banală – şi se dăruise unui ritm ameţitor.

Atât zornăitul de mare oraş, care pătrundea mereu în odaie, cât şi acea forfoteală de oameni şi vehicule avuseseră asupra lui o influenţă dăunătoare. Climatul, faţă de care Şerban avea o pronunţata sensibilitate, contribuise, de asemenea, să zdruncine o sănătate, altfel, destul de robustă. Nervii, începuseră să şovăie.

Şerban tuşea – era desigur efectul tutunului – şi lua o grămadă de aspirine.

Gândul care devenise o obsesie pentru Şerban, era boala fratelui său, de care, poate, nici el, nu avea să fie cruţat. Fratele său era într-o situaţie disperată. Boala se declanşase brusc, cu maximum de violenţă şi toată speranţa rămăsese în rezistenta bolnavului căruia urma să i se aplice un tratament foarte greu de îndurat. Un doctor specialist, chemat fără întârziere, îi spusese lui Andrei, după un sumar examen, şi în faţa familiei:

— Tinere, boala dumitale, ce să ne mai ascundem după degete, se numeşte oftică.

Dacă s-ar fi prăbuşit casa peste ei şi dacă pământul s-ar fi zguduit din temelii, impresia n-ar fi putut produce un efect mai puternic. Drăghici Predescu, într-o încordare supremă, lovit de o durere pe care cuvintele refuză să o exprime, era să comită o crimă, dacă în acel moment Andrei, care nu ştiuse până atunci nimic, nu izbucnea într-o sfâşietoare criză nervoasă. Zguduit de hohote de plâns striga, implora, atârnându-se de gâtul părinţilor şi îmbrăţişându-şi pe rând fraţii:

— Nu vreau să mor… nu vreau să mor… Nu mă lăsaţi să mor! De câte ori intra sau ieşea de la hotel, Şerban privea cu o stranie strălucire în ochi cutia de scrisori. El simţea de fiecare dată cum i se strângea inima şi rămânea o clipă împietrită înainte să-şi reia cadenţa ei firească. Existenţa lui, necontenit bântuită de această obsesie, era, în unele zile, pur şi simplu un supliciu, cu atât mai mult cu

cât n-ar fi putut împărtăşi nimănui durerea lui ascunsă.

În asemenea împrejurări sufletul omului pendulează între sublimul nădejdii într-o minune şi dorinţa sfârşitului, a sfârşitului, oricum. E tăişul prin care pătrund în sufletul omului cruzimea şi dragostea.

Într-o noapte, tocmai când se întorsese acasă mai devreme, sări din pat simţindu-se neînchipuit de rău.

Prima lui senzaţie fu aceea că luase foc. Un abur fierbinte, parcă se ridica de pe toată întinderea pielii, înroşită ca para focului, iar din cap, parcă, îi ieşeau vâlvătăi. În acelaşi timp, parcă, îşi pierduse greutatea şi plutea prin odaie, printre lucruri, încercând o insuportabilă ameţeală ca pe o frânghie aruncată peste o prăpastie fără de fund. Şerban încercă să pună mâna pe câteva obiecte dar ele încă mai frigeau. Ideea unui tragic deznodământ îl străfulgeră iar suferinţa fratelui său îi apăru sub forma unei mici figuri, perfect distincte. Figura aceasta devenea incandescentă, dispărea, iar o clipă mai târziu reapărea în lumina ochilor. O spaimă, o panică de nedescris îl cuprinsese. Totuşi, atât cât mai putea să-şi dea seama, nu ţinea să transforme situaţia aceasta într-o scenă penibilă, cu caracter public. Întâmplă-se orice dar numai o invazie a locatarilor, în plină noapte, nu. Gândul acesta avu darul să-l dezmeticească un pic. Tremurând, Şerban sună. La apelul repetat al soneriei, apăru omul de serviciu care, fără multă zăbavă, îşi dădu silinţa să fie de folos.

Şerban se văita acum de junghiuri. Filip adună repede o jumătate duzină de pahare de apă pe care le aplică, în modul cel mai rudimentar, în chip de ventuze.

Mai mult decât aceste pahare, prezenţa unui om îi aduse lui Şerban, dacă nu chiar o uşurare, măcar o oarecare limpezite.

— Ţi-am tulburat somnul. Îmi pare foarte rău.

— Nu face nimic, suntem oameni… se poate întâmpla oricui. Apoi după o scurtă ezitare: dacă v-aş spune… am crezut că aţi luat otravă.

— Otravă! exclamă Şerban, zâmbind. Chiar otravă!

— Se întâmplă… Paris… tinereţe… femei

răutăcioase… la urma urmei n-ar fi fost nicio mirare… deşi vă sfătuiesc să nu o faceţi. Femeile nu merită acest sacrificiu…

— Dar nici nu m-am gândit, Filip!

— Eu era s-o fac… Iubeam o tânără fată, ca pe ochii din cap… Şi Filip începu să povestească o banală poveste de dragoste pe care Serban n-o mai asculta. În mintea lui se încinsese o vie luptă între ideea rezonabilă de a consulta a doua zi un medic şi ideea că acesta i-ar putea anunţa o catastrofă şi să-i dea sfatul să se întoarcă în ţară, ceea ce Şerban nu voia să audă nici în ruptul capului. Să mă întorc în ţară după două luni ar fi culmea prostiei îngăimă el.

— Nenorocito, i-am zis, strigă Filip. Încotro mergi? Nu vezi că te distrugi? Că-i distrugi şi pe ai tăi şi pe mine cu purtarea asta deşănţată!… Nu-mi pasă, îmi răspundea mizerabila, după mine şi potopul!

— Ah! tresări Şerban. Nu e rău spus, Filip! După mine, potopul… Nu e rău spus, Filip!

Filip rămase un moment încurcat. Apoi bolborosi cu resemnare:

— Săracul, şi-a pierdut minţile!

După mine potopul!

Nimic nu se conservă aici, pe pământ, afară de efortul de fiecare zi de a câştiga veşnicia. Nu poate fi nimeni fericit decât străbătând nefericirile vieţii şi luptând mereu cu ele. Altfel bucuria nu ne-ar învăţa niciodată nimic.

În orice caz, mediocritatea e acolo unde omul contează numai pe propriile lui puteri şi numai pe raţiunea sa… Nu ne îmbogăţim decât trăind şi e regretabil că nu putem explica lumea ciecât sărăcind-o, explicaţia mergând cu atât mai departe cu cât o sărăcim mai mult.

Drama personalităţii moderne este că vrea să fie un om fără contemporani.

Vecinii

Ideea să tăinuiască această întâmplare biruise. Mai multe zile trecuseră şi hotărârea de a se lăsa în voia sorţii

devenise definitivă. Nici chiar lui Mihai nu-i spusese nimic iar Filip dovedise cu acest prilej că ştia să păstreze un secret din „discreţie profesională”, cum glumea el râzând.

— Ce e cu tine de arăţi aşa de rău de o bucată de vreme? Mi se pare că nu-ţi prieşte Parisul! îi spusese Mihai mai mult cu ironie decât cu îngrijorare. Şerban roşi, se uită în oglindă cu o expresie de mirare confecţionată, trecu mâna peste faţă, şi jumătate încurcat, jumătate sifonat răspunse:

— Crezi?

— Ce să cred?! Ai tu ceva. Nu ştiu ce ai dar ceva ai, Mihai vorbi cu fermitate. Şi m-ai înnebunit cu iaurturile. La prânz şi seara iaurt. De-aia ai venit aici ca să mănânci iaurturi.

— Cum, numai asta fac aici!

Mihai nu urmărea să-l necăjească inutil, ci să provoace o înviorare.

— Dorm cam puţin, reluă el, dându-şi seama că spusele lui Mihai conţin un sâmbure de adevăr.

— Dormi mai mult! E foarte simplu. Cine te împiedică să dormi, dacă vrei, chiar toată ziua, răspunse Mihai care avea aerul că primise un reproş, sub forma unei aluzii.

— Mă împiedică vecinii.

— Vecinii? spuse foarte uimit şi neîncrezător Mihai. Care vecini? Nu cumva tu eşti tot în strada Sălciilor şi te supără vecinii de peste gard?

— Văd eu că vrei cu orice preţ să ne certăm.

— Poate n-ar strica. Mihai zâmbi.

Atunci Şerban începu să povestească:

— Nu ţi-am mai spus dar de câtăva vreme – şi Şerban zâmbi la rândul său – am motive să mă simt cam neliniştit.

— Eh, în sfârşit! – exclamă Mihai, ridicând mâinile ca la primirea unei veşti îmbucurătoare.

— Iar te întorci la iaurturi!

— Lasă astea. Astea-s prostii.

— Tot o prostie vreau să-ţi spun şi eu.

— Atunci n-o mai spune. De prostii… sunt sătul… Nu suntem toată ziua împreună?

Dar Şerban continuă.

— De camera vecină, ştii, mă separă nu numai un zid dar şi o uşă u un dulap în dreptul ei. Tot ce se petrece acolo e ca şi cum s-ar petrece la mine în odaie. Nu văd, dar aud tot. Şi te asigur că e mai rău să auzi decât să vezi. Vorba ta, e o chestie de imaginaţie.

— Şi cum nu există plăcere fără un pic de osteneală… interveni Mihai.

— Înţelegi!

— Bănuiesc.

— Vecinii mei sunt o femeie, mai coaptă…

— …şi pricepută…

— Şi pricepută, şi un tânăr voinic şi frumos. Ce pot să scârţâie arcurile, ce gemete… e un infern!

— Aici, asta se cheamă: Paradisul plăcerilor…

— S-o fi chemând, dar pentru mine e un infern. Şi nu ştiu cum se întâmplă că eu pic mereu în plin… paradis al plăcerilor. Ai să râzi dar uneori de bine ce urcam să mă culc, trebuia să cobor şi să mă plimb ca nebunul în stradă, cu ochii pe fereşti, să urmăresc cum se aprinde şi se stinge lumina… până când se stingea de-a binelea.

Mihai făcu mare haz de întâmplarea aceasta iar Şerban era mulţumit că oferise o explicaţie plauzibilă, deşi altul era *adevăratul* motiv al stării lui de permanentă îngrijorare şi indispoziţie

— Ei, şi zi aşa, vecinii tăi îţi oferă un spectacol gratuit… şi-tu te mai plângi!

— M-aş lipsi bucuros de un asemenea spectacol gratuit.

— Când te gândeşti că alţii plătesc ca să-l aibă.

— Ca să-l vadă, vrei să spui!

— Ca să-l vadă… ca să-l audă… cu puţină fantezie… aici toate bazaconiile sunt cu putinţă. Cutia cu muşte… raţa… fel de fel de bazaconii!

— Mari secături sunt şi franţuzii ăştia, spuse Şerban, în chip de concluzie. Nu degeaba îi ocărăsc atâţia.

— Da şi nu, interveni Mihai. Vezi, oraşul ăsta e un univers, şi trebuie să găsească omul de toate… de la

lucrurile sublime… până la cele mai respingătoare. Şi după un moment de reflecţie continuă: poate e mai bine aşa şi în orice ea? are o mai mare valoare terapeutică decât ipocrizia aia anglo-saxonă sau nordică unde toate turpitudinile se petrec pe dedesubt… Acolo totul e să nu se vadă şi să nu se afle… restul nu interesează. Aici. lumea joacă cu cărţile pe faţă. E mai onest… şi chiar mai moral, dacă prin moral înţelegi altceva decât înţeleg moraliştii, după mine, speţa cea mai odioasă de oameni care văd într-una numai sexul şi pretutindeni numai pornografia; adică numai lăturile, ceea ce în fond sunt ei. Cred că franţuzii ăştia care îţi vând pe stradă treizeci şi şase de ilustrate obscene sunt cu mult mai morali decât un ştiu care teoretician moralist… Şi, de altfel, chestiile astea sunt făcute mai mult pentru străini; ce spun!… numai pentru străini. În special pentru aceia scăpaţi de la ei de acasă ca din lanţuri.

— Tocmai de aceea n-am înţeles niciodată prea bine, cum de procesele cele mai răsunătoare şi absurde au fost în Franţa. Mă gândesc la fraţii Goncourt, la Flaubert; Beaudelaire, Eugène Sue, Catulle Mendès, Râchepin, Verlaine, d'Aurevilly şi chiar Fontaine – e adevărat, două sute de ani mai în urra A – toţi însă urmăriţi pentru atentat la morala publică… Şi mă mai gândesc ce-ar fi păţit nenorocitul de Baudelaire dacă îşi intitula volumul: *Les Lesbiennes* sau *Les Limbes*, cum voia s-o facă înainte de a se opri la „Les fleurs du mal", propus de Hipolyte Babón.

— Da, dar nici unuia nu i s-a întâmplat totuşi ceea ce i s-a întâmplat, de pildă, lui Oscar Wilde sau chiar lui Ibsen care a trebuit să-şi ia lumea în cap… Şi la drept vorbind, imbecili sunt pretutindeni, slavă domnului!… Şi totuşi e o deosebire între ei… o nuanţă – şi Mihai săltă sprâncenele şi ridică un deget ca să exprime şi prin gesturi ceea ce prin cuvinte ar fi fost mai greu de lămurit.

Mihai aprinse lumina, trase transperantul şi începu să se îmbrace.

— Vezi tu, spuse el din nou, aplecat să se încalţe, morala asta este, în realitate, o experienţă incomunicabilă,

de aceea inocenţa poate uneori fi şi o voluptate… Şi mai e aici şi o chestiune de umor, ori, din nefericire, nu toţi îl au; trebuie să ai la spate o aristocraţie, să porţi în cârcă urî trecut de păcate, de slăbiciuni, trebuie să fi aflat că lucrurile sunt destul de aproximative, că totul e posibil, că natura omenească e paradoxală, complicată, sinuoasă… ca să ai umor. Şi dacă nu eşti în stare să râzi şi de tine însuţi… atunci totul e definitiv pierdut… Anglo-saxonii au umor, desigur, adăugă Mihai, ridicându-se de pe pat. Puritanii n-au fost niciodată nişte mistici care să se absoarbă în contemplări extatice, să se piardă în visuri nebuloase, ci oameni practici care îşi îndeplineau datoriile de cetăţeni şi de fii ai Bisericii, cu o consecvenţă de fier… dar de fapt sunt nişte gogomani… Dar, apropo, ştii cum spune francezul?… Spune aşa: Aproapele meu e vecinul vecinului meu… (Mihai se amuza ca un copil) Cam aşa stau lucrurile, frate Şerban, conchise Mihai, aşezându-se în faţa oglinzii să se bărbierească.

— Tu, ce lame mai întrebuinţezi? Nu mai ştiu cu ce să mă bărbieresc!

— Să-ţi spun drept eu le cumpăr pe rând pe toate, dar n-aş putea să-ţi recomand niciuna. Conversaţia se învârti un oarecare timp asupra acestui subiect, pentru că, trebuie să spunem, cei doi tineri puneau multă grijă în ţinuta şi înfăţişarea lor. S-ar fi părut chiar, că acordau acestei aparenţe o importanţă exagerată.

Amândoi îşi propuseseră ca din mult, puţinul pe care îl aveau să facă faţă tuturor împrejurărilor, pentru că erau ferm hotărâţi să nu ducă aici o existenţă de oameni oropsiţi.

Mihai declarase chiar: dacă va fi nevoie cheltuim totul într-o zi şi pe urmă vedem ce facem. N-o” să murim noi… Declaraţia era cam îndrăzneaţă şi lăudăroasă dacă avem în vedere că după câteva cheltuieli exagerate, cei doi prieteni renunţaseră mai multe zile la rând la mesele obişnuite şi acelea destul de frugale, mulţumindu-se cu o cafea cu lapte şi câteva ouă răscoapte.

— Nu. Aşa nu mai merge, spuse Şerban, sculându-se

brusc de pe scaun şi făcând mai mulţi paşi prin odaie.

— Ce nu mai merge? întrebă Mihai care era aproape gata, aşezându-se în locul lui Şerban.

— Tu nu vezi că în oraşul ăsta nu e nimeni singur. Pretutindeni, pe stradă, în staţii, în autobuze, în tramvaie, în metrou, numai perechi, perechi… Şi ce obiceiuri! Se dezmiardă, se sărută în văzul tuturor… Nu că mă supără lucrul acesta, dimpotrivă e o libertate şi o naturaleţe fermecătoare, dar mă supără faptul că eu sunt pe dinafară… un nenorocit de spectator Apoi gândeşte-te, nimeni aici în oraşul acesta – şi vorba aia Parisul nu e nici Mizilul, nici Gheboaia – nimeni nu se culcă sâmbăta şi duminica singur, în patul său. Nimeni… asta înseamnă câteva milioane de perechi care…

— Văd eu că te persecută vecinii.

— Şi vecinii, accentuă Şerban.

— Soarta omului! exclamă Mihai, aruncând vorbele în vânt, cu un ton de ironie. Tu vrei, cu orice chip, să te legi la cap, fără să te doară. N-ai destule femei… plăteşti şi pleci… şi trăiască libertatea!

— M-am săturat.

— De libertate?

— Nu! De plăteşti şi pleci. O viaţă întreagă…

— Ei, o viaţă întreagă! Exagerezi!

— Nicio exagerare. Tu nu vezi ce prost sunt organizate lucrurile astea…

— Îmi place *organizate* şi Mihai râse cu poftă.

— În cei mai…

— Frumoşi…

— Exact… în cei mai frumoşi ani ai vieţii şi mai plini de vigoare, relaţiile astea sunt mai mult amestecate cu scârbă, în vreme ce, sunt convins, atâtea femei duc dorul… Şi mai la urmă nici aşa mereu pe apucate… pe fugă… ba vine nu’ştiu cine… ba nu ştiu ce s-aude… ba ce-o să zică… M-am săturat! în fond mare lucru n-am prea înţeles, până acum din acest capitol… Prea multe prejudecăţi… a prea multă ipocrizie. Ar trebui…

— Ei lasă că nu e chiar o tragedie, spuse Mihai,

luându-şi pălăria.

— Chiar o tragedie nu e, e drept, dar e o mare suferinţă.

— Suferinţa nu e decât aptitudinea noastră de a ne închipui suferinţa. Atâta tot... Şi, de altfel, ai puţină răbdare, timpul... timpul rezolvă toate necazurile, toate încurcăturile.

Amândoi ieşiră şi începură să coboare scara: Va să zică aici... aici sunt vecinii, adăugă Mihai în dreptul unei uşi.

— Să-i ia dracul!

În stradă, Mihai întoarse capul şi privi spre ferestre...

— Eu am, ca să zic aşa, un pic mai multă experienţă decât tine în această materie, spuse Mihai, de data aceasta, plin de menajamente pentru prietenul său. Apoi, cu un aer serios care ar fi putut părea ridicol, continuă: Vezi! Asta e... Adam şi Eva... iată, femeia este marea ispită a vieţii. Ea este şi marea iluzie... pe unii, în adevăr, i-a ridicat, se pare. Pe câţi?... Pe cei mai mulţi i-a prăbuşit, i-a ruinat, i-a lichidat. Pe unii i-a adus pe calea cea dreaptă, fuându-le orice bucurie de a mai trăi printre oameni. Nici chiar cei cu foarte, foarte mulţi bani nu le-au putut lecui... Desigur, nimic din ceea ce facem, nici nădejdea, nici dragostea şi nici chiar femeia, animalul, nu se poate cumpăra cu bani! lată îţi spun nişte adevăruri după ce am dobândit dreptul de a le spune! încheie Mihai, cu o oarecare tristeţe în care plutea un vag abur de satisfacţie.

— Tu ştii bine că femeia m-a obsedat!

— Exagerezi! îţi dai importanţă!

— Ba deloc! Pe de o parte trăiesc permanent cu ideea că aş putea face fericită o femeie, pe de altă parte, nu mă pot hotărî să-mi dedic viaţa ca s-o caut şi eventual să-i sacrific totul. Simt, în acelaşi timp, o mare nevoie de dragoste care ştiu că te înghite pe de-a-ntregul şi, totuşi, simt cu putere că în viaţă sunt alte lucruri mult mai importante decât femeia!

— Ce?

— Arta, ştiinţa, masa de lucru... tu însuţi... şi altele,

poate…

— Cam vag!

— Recunosc.

— Vezi, mă gândesc, femeia e o servitute şi ori unde apare servitutea apare şi pustiul, deşertul sufletesc…

— Nu e chiar aşa… tu prea vrei să fii sistematic, dar tu ştii că eu sunt într-o oarecare măsură şi adeptul anarhiei. Unde funcţionează o forţă reală, un pic de anarhie e ca drojdia care face să crească aluatul… Femeia e picul acesta de anarhie… hai să nu zic anarhie dar de dezordine… de răvăşire a minţii şi a inimii. Cine rezistă, creşte, urcă.

— Credeam că aici la Paris… spuse Şerban sufocat, credeam că va fi altfel, mai altfel…

— Eh! mai aşteaptă şi tu… Şi apoi şi asta e adevărat: cadrul, peisajul vieţii se schimbă, problemele ei – pietrele de încercare şi de poticnire… problemele rămân.

— Uite, hai să dăm fuga, vine AI bis, hai…

— Unde? Ce?

— Hai, hai, dă fuga…

Şi în câteva secunde amândoi dispărură în pântecele autobuzului care veni, opri şi plecă asemenea unei vijelii.

Şi doar nu era vorba de iluzii»

Într-o ţinută sportivă care le dădea un aer teribil de tineresc, cei doi prieteni făcuseră câteva tentative nereuşite care se soldaseră cu situaţiile cele mai comice.

La închiderea marilor magazine, pe uşi înguste şi laterale sute şi sute de fete, subţiri şi alerte, dădeau buzna în stradă asemenea unui roi de albine, asemenea unui stol de păsăruici. Câteva momente era o veselă ciripeală amestecată cu acele neînsemnate, dar graţioase gesturi de cochetărie izvorâte din instinctul de a plăcea al eternei femei. Fetele acestea, pline de nesfârşitele şi miraculoasele resurse ale tinereţii, după o zi obositoare, dădeau impresia că toată lumea e a lor.

Aruncate de soartă în vâltoarea unei existenţe pline de primejdii şi de lipsuri, aceste fragede copile întâmpinau viaţa cu surâsul şi încrederea pe care numai credinţa într-o

minune izbăvitoare le poate întreţine. Prezenţa lor aici este mărturia speranţei şi uneori al iluziei. Cu această forţă lăuntrică oamenii au schimbat faţa pământului şi a lucrurilor, au făcut binele şi răul, au suferit şi au murit, dar nu în zadar. Încercaţi să aruncaţi unui jucător mai multe mingi deodată. El va încerca să le prindă pe toate, dintr-o ciudată eroare de perspectivă. Până la urmă mingile se risipesc, iar jucătorul nostru nu va fi prins niciuna.

E tocmai ceea ce li s-a întâmplat celor doi prieteni, împinşi mai mult de nişte dorinţi nebune decât de adevărate necesităţi.

Iat-o aici, o vezi colo, taie drumul, nu taie, se amestecă cu mulţimea, e cotitura de vină sau gura unui metrou şi, iată, în mai puţin de câteva minute stolul s-a risipit, a dispărut. Ochiul nu este destul de ager şi nici piciorul destul de agil. Alegerea şovăie iar drumul e poticnit când dorinţa ocoleşte obscura aventură. Oare necunoscutul acesta e numai utopie?

Ce curioasă e dispoziţia aceasta de spirit când într-o singură clipă dispar o mie de posibilităţi care prinseseră să se înfiripe.

Şi doar nu era vorba de iluzii! Străluciseră atâţia ochi, săltaseră atâţia sâni, privirile mângâiaseră atâtea glezne subţiri! Unde sunt toate acestea? Toate aceste promisiuni! Erau doar pe aici adineaori şi parcă n-au fost decât o părere, un vis! De jur-împrejur, văzduhul fusese încărcat cu speranţe: mai mult decât cu speranţe, cu romane, cu epopei. Se ţesuse o realitate, dar zarurile au destrămat-o. Se schimbaseră cuvinte de dragoste în seraiul închipuirii, dar cine le-a auzit; nimeni!

Setea şi foamea sunt incomunicabile şi incomensurabile iar oamenii, care împreună s-ar fi îndestulat, s-au risipit… chiar fără să se atingă, necum să se cunoască!

Şerban, care se rătăcise de Mihai, vârî mâna cu energie în buzunar şi scoase o hârtie îndoită pe care apoi o desfăcu. Citi cu atenţie: „Am plecat încărcat, încărcat de visul anilor de adolescenţă. Tot ceea ce auzisem, citisem,

însemnasem cu creionul sau văzusem în cărţi cu poze, clădisem piatră cu piatră, zi de zi, un oraş plin de lumină, de spumă, de gând, de uşurinţă, generos, plin de mistere. Aş putea oare să povestesc înfrigurarea, îmbujorarea, fericirea fără de margini, zvâcnirile inimii, zvârcolirea nopţilor pe perna caldă, răstignirea între viaţa pe care o cunoşteam şi alta proaspătă care mă chema? Dacă aş fi comunicat nebunia care mă împingea, m-ar fi ferecat, m-ar fi închis”.

— Prostii! exclamă Şerban, rupând hârtiile în bucăţi.

Pe marile bulevarde, la anumite ore ale zilei… şi ale istoriei… se revarsă aceste enorme cantităţi de oameni: masele, masele de oameni. Ele nu sunt poporul şi râu sunt nici ceea ce se cheamă o clasă socială. De fapt, e imperiul inform, e o formă a micii burghezii, a spiritului mic burghez. E publicul cafenelelor, al restaurantelor, al cinematografelor. El cere pâine şi jocuri… şi trebuie satisfăcut. De altfel, nici nu-şi închipuie că nu va fi satisfăcut… Poporul acesta se hrăneşte din sport, din reclame şi din faptele diverse, scandaloase sau senzaţionale… lese în poartă când trece mortul cu fanfara. Votează la întâmplare şi, mai rău, pentru interese imediate şi meschine, înjositoare chiar! Victimă ieftină a propagandei şi a demagogiei, poartă pe umeri, în triumf, şarlatanii, mincinoşii şi în cele din urmă pe proprii lui călăi. Poporul acesta şi-a pierdut credinţa… De altfel, trebuie să facem mari eforturi să credem nu numai în Dumnezeu, dar şi în valorile spiritului. Şi cât eroism ne trebuie ca să luptăm pentru dreptul la o viaţă interioară, a cărei existenţă e adeseori contestabilă şi ridiculizată! Va fi vreodată altfel?…

tot ce am putut obţine

— Eh! Care e bilanţul? spuse Mihai, pătrunzând în odaia lui Serban, după ce urcase scările dintr-o suflare. Dar fără să aştepte vreun răspuns şi arătând cu mâna în care ţinea pălăria, continuă: Vecinii? Vecinii sunt aici? Serban ridică din umeri în semn că nu ştie. Unde ai dispărut? Te-am văzut dând colţul… m-am uitat după tine…

şi-apoi te-am pierdut. Nu în aşteptam să te găsesc acasă… Zi, asta-i situaţia. Am ajuns la concluzia că, dacă doreşti ceva cu tot dinadinsul, ţi se refuză. E o ironie a destinului. Lucrurile au şi ele o independenţă, un fel al lor de a veni spre tine, tocmai când ai pierdut orice speranţă. E un fel de a ni se dovedi că omul nu e totuşi stăpânul lor… Ai venit de mult?

— O fi o oră şi mai bine. Tu?

— Acum picai. Nu vezi că abia îmi trag sufletul?

— Nici tu nu făcuşi nimic?

— Chiar asta n-aş putea să spun.

— Eh! exclamă Ş>erban prins de o subită curiozitate. Eşti sigur ori te lauzi?

— Parcă e pe lăudate. E sau nu e.

— Spune mai repede… Nu-mi vine să cred.

— E, nu-ţi vine să crezi! Eşti un caraghios. Ce e de necrezut? Ce crezi că o aventură în oraşul tuturor aventurilor e ceva extraordinar? Ori vrei să fii cu orice preţ paradoxal, răspunse Mihai contrariat.

— O constatare nu e un paradox.

— Eşti un caraghios!… Dacă tu nu eşti în stare, îţi închipui că…

Atunci, cu un aer triumfător, Şerban îi întinse un plic:

— Citeşte!

Mihai desfăcu scrisoarea, o privi, o răsuci, o cercetă.

— Ce-i asta? Nu înţeleg nimic. În ce limbă e scrisă?

— Chinezeşte, răspunse Şerban, izbucnind în hohote de râs.

— Nu e chinezeşte, infirmă, şovăind ca un copil Mihai. Şi

Şerban râse cu şi mai multă poftă.

— Nu. E ruseşte.

— De unde ştii?

— Tu nu vezi? Şi apoi, am fost la restaurantul rusesc, am dat un bacşiş şi mi-a tradus scrisoarea.

Mihai se afla în culmea nedumeririi.

— Eşti plin de ascunzişuri!

— Să vezi cum s-a întâmplat. Zilele trecute am plecat

de la laborator mai devreme ca de obicei şi, umblând, m-am pomenit la poalele turnului Eiffel. Hai să mă urc, îmi spun.

— Iar!

— E o pornire a mea să urc până în vârfuri. Îmi place cum tremură miile astea de tone de fier ridicate pe nesfârşite socoteli aritmetice şi transformate într-o neverosimilă ţesătură de dantelă. Când, bag de seamă, pe acolo pe sus, că o femeie de o rară frumuseţe, însoţită de un domn în vârstă, mă priveşte pe furiş. Mare emoţie! Ca să nu fac locurile astea de ruşine o privesc şi eu; nu numai atât, dar mă apropii cu îndrăzneală şi îi urmăresc pas cu pas. E clar că femeii nu-i displace neobrăzarea mea iar prin o sută de semne, la care femeile se pricep printr-o practică de vreo zece mii de ani, pare că suntem înţeleşi. Ascensorul urcă şi apropierea dintre noi sporeşte înţelegerea nevăzută şi încărcată de farmecul tuturor prevestirilor. Scot o hârtie şi scriu strada, hotelul, numărul camerei. Ea îşi dă seama că o veveriţă că esenţialul s-a comis. Domnul care o însoţeşte, probabil soţul, parcă n-ar fi străin de ceea ce se urzeşte, căci de data aceasta mă simt supravegheat. Dar femeia nu îmi mai acordă nicio atenţie. Jocul mă stimulează. Încrederea mea în iscusinţa eternei Perronnelle e nelimitată. Acum ascensorul înţesat de lume, coboară. Sunt lângă ea, lipit de ea. Cu o îndrăzneală care mă uimeşte strecor biletul în buzunarul pardesiului ei. Un silrâs răsplăteşte această cutezanţă, un surâs… şi scrisoarea pe care o văzuşi.

— Şi ce înseamnă hieroglifele astea? se interesă Mihai, zâmbind.

— Foarte simplu. Mâine la ora şase vine la mine.

— Aici?

— Aici.

— Bravo, felicitările mele. Aşadar…

— Tu? întrerupse Şerban, e rândul tău! Aveţi cuvântul.

— Eu – spuse Mihai uşor preocupat – am oferit o cafea cu lapte duduii Solange. E tot ceea ce am putut

obţine, favoarea de a-i oferi o strachină cu lapte.

Amândoi pufniră în râs.

— Nu se poate! articulă Şerban, tăvălindu-se literalmente de râs.

Mihai spujese cele câteva cuvinte cu un incomparabil umor.

— Cu neputinţă să obţin mai mult. Solange – aşa mi-a spus că o cheamă – mi-a declarat că are un prieten căruia nu înţelege să-i fie necredincioasă, că-i face plăcere să schimbe cu mine câteva vorbe… şi chiar să luăm împreună o cafea cu lapte, ceea ce foarte amabif i-am şi oferit, dar…

— Aşadar e tot ceea ce se poate obţine de la o femeie în oraşul acesta de perdiţie, spuse Şerban, continuând să râdă cu poftă.

— Precum vezi.

— Bine, dar ce facem cu legenda? Cum salvăm legenda?

— E sarcina ta. Eu am renunţat la genul ăsta de aventură.

— Foarte bine, dar dincoace e vorba de o rusoaică, pe cât se pare.

Urmară câteva momente de tăcere. Mihai luă în mână o carte şi începu s-o răsfoiască.

— Mă întreb dacă Parisul, fără străini, s-ar mai bucura de faima de care se bucură… sub toate raporturile… Ascultă: „Nu există unitate de caracter decât la fiinţele fabricate, tot ce rămâne natural este inconsecvent” – şi Mihai continuă să răsfoiască paginile. Şi ce ai de gând să faci mâine?

— Văzând şi făcând.

— E o formulă.

— Mai întrevezi alta?

— Nu. În orice caz n-ar strica un pic de prudenţă.

— De ce prudenţă? întrebă alarmat Şerban.

— De!… Crimele pasionale sunt aici întâmplările cele mai banale ale rubricii de fapte diverse. Rusoaicele astea, de! Cu ele nu ştii niciodată unde sfârşeşte gluma şi unde începe seriosul.

6 clipă Şerban văzu odaia plină de agenţi de poliţie, un revolver aruncat pe jos, el însuşi zăcând într-un lac de sânge.

— Vorbeşti prostii! spuse Serban tare şi răspicat dintr-o nevoie lesne de înţeles, de a-şi face curaj.

— Prostii, dacă vrei, dar părerea mea este să fii prudent. Ştii… Misterele Parisului!

— Nici nu mă gândesc.

— Foarte rău, perseveră Mihai. Să nu mă bagi în vreun bucluc.

— Nu înţeleg ce ţi-a venit să dezvolţi această temă de roman foileton!

— E o idee… ca oricare alta.

— E cu totul nepotrivită, o sugestie nepotrivită!

— Se poate, dar e un act de prietenie să mă gândesc la toate posibilităţile… iar catastrofa e una din posibilităţi.

Serban, care se plimba prin odaie, se opri brusc în dreptul lui Mifiai, privindu-l drept în ochi.

— Tu vorbeşti serios?

Mihai închise cartea şi o puse pe masă, ridicând apoi capul.

— Vorbesc foarte serios, apăsă Mihai pe fiecare cuvânt, surâzând, dar aşa fel încât să sporească incertitudinile lui Şerban.

— Nu pot să cred.

— E dreptul tău. Aceasta, însă, nu schimbă îndatoririle mele.

În primul rând – reluă el după o scurtă pauză – de ce ţi-a scris în ruseşte?…

— Întrebarea e absurdă.

— Iar în al doilea rând, de ce vine la tine şi nu ţi-a dat o întâlnire în oraş?

— Cum ar fi fost firesc.

— Tot ce spui mi se pare absurd.

— Nimic nu e firesc în această întâmplare şi am deci toate motivele să mă aştept numai la situaţii nefireşti. Stai! spuse Mihai, izbindu-se deodată cu palma peste frunte şi ieşind din odaie val vârtej.

— Ce e cu tine? strigă Şerban în urma lui dar prietenul său urca treptele două câte două.

A înnebunit! exclamă Şerban, ridicând din umeri, dar în clipa următoare se simţi cuprins de o stranie nelinişte. Singurătatea îi era penibilă. Singurătate? Nu tocmai, pentru că evidenţa era subminată de năluciri. Camera îi părea din nou scena' unui misterios asasinat. Şerban şterse de pe frunte câteva broboane de sudoare rece.

— Stai să-ţi arăt – se auzi vocea lui Mihai care pătrundea pe uşă cu impetuozitatea cu care ieşise. Vino încoace. Citeşte! Amândoi mormăiră, parcurgând pe nerăsuflate cele câteva fraze care anunţau că poliţia a arestat o tânără rusoaică pe seama căreia erau puse o serie de crime rămase neelucidate, crime făptuite printre membrii coloniei ruşilor albi.

— Ei, ce mai spui!… strigă triumfător Mihai. Să ştii că te-a luat drept rus. De altfel, nu o dată ţi s-a spus lucrul acesta. Tolstoi fără barbă.

— Tolstoi era de origine germană! spuse Şerban prosteşte.

— Hodoronc tronc! De asta e vorba? Ori îţi închipui că asasinii se ocupă mai întâi de studii complexe de genealogie! Acum îmi explic de ce ţi-a scris în ruseşte. În capul ei – nu-ţi dai seama? – nu e absolut nicio îndoială. Te sfătuiesc să fii cât se poate de circumspect, să nu iasă vreo năzdrăvănie. Totul e dubios şi tenebros în această afacere. În locul tău, îţi spun sincer, aş renunţa la o asemenea aventură.

— Imposibil!

— Bine! Să nu zici că nu te-am avertuzat.

— Imposibil! exclamă Şerban, silabisind şi făcând, parcă, un efort de respiraţie adâncă.

— Asta e! Altă putere n-am.

— E preferabil să abandonăm subiectul… Spune-mi mai bine la ce teatru ai luat bilete pentru astă seară?

Cu un gest plin de semnificaţii Mihai trase din buzunar două bilete.

— Unde mergem? întrebă Şerban cu o forţată

indiferenţă.

— Închipuie-ţi! La un spectacol de *grand guignol*.

— Extraordinar!

— Şerban se făcuse alb ca o coală de hârtie.

Crima

Ori de câte ori raţiunea întreprinde un examen al realităţii viaţa îmbracă forme fantastice şi dimpotrivă ea devine plată şi ternă de îndată ce o încredinţam nebuniei. Adevărul este că excesul de tragic – vecin cu demenţa – al spectacolului de grad guignol produsese asupra lui Şerban şi Mihai efectul contrariu. Sicrie, fantome, ochi scoşi, toate acestea acumulate dincolo de orice măsură provocaseră celor doi prieteni o dispoziţie hilariantă care atinse punctul culminant în momentul când mai multe doamne leşinară. Cum nu se putură abţine să nu izbucnească în râs, Mihai şi Şerban părăsiră sala în chiar timpul desfăşurării spectacolului. Când cele două uşi ale sălii se închiseră în urma lor, batistele purtate în grabă la nas nu mai putură împiedica hohotele de râs homeric.

Şerban, cum se întorsese precipitat acasă, se gândea la acestea făcând puţină rânduială prin odaia în care totuşi domnea cea mai perfectă ordine. În privinţa aceasta, Şerban era oarecum maniac. Fiecărui lucru îi destinase un anumit loc şi nu tolera, sub niciun motiv, nicio schimbare. Cum intra în cameră, indiferent la ce oră sau oricât de obosit ar fi fost, cea dintâi grijă era să facă o ordine perfectă, în cele mai mici amănunte. Decorul camerei era, într-un fel, o componentă a vieţii lui iar ordinea, o condiţie a libertăţii lui, căci aşa e libertatea, se hrăneşte din disciplină, originalitatea, dintr-un stil personal sever, activitatea interioară, dintr-o expresie aparentă, ca fondul din formă, puterea din rezistenţă, activitatea creatoare din dificultăţi. În sfârşit e aici o întreagă dialectică a contrariilor. Şerban cercetă ceasornicul şi constată cu oarecare neplăcere că era încă foarte devreme, tu atât mai devreme cu cât aşteptarea creează o anumită stare de agitaţie.

Dorinţa de a se întâlni cu această femeie alterna cu

nevoia de a pleca imediat şi a-şi redobândi liniştea.

— Dracu' m-a pus! Cum îşi complică oamenii în mod inutil existenţa! şopti el, aplecându-se, să ascundă vârful unor pantofi, şi instinctiv dădu la o parte perdeaua ca şi cum pantofii n-ar fi fost ai lui ci ai unei persoane ascunse. O pereche de pantofi care se văd numai pe jumătate – se gândi el – sunt totdeauna suspecţi. Au şi ei o personalitate a lor.

Şerban scoase două pahare şi o sticlă de Cognac neîncepută.

Dacă nu vine, toate preparativele acestea sunt ridicole. Ideea că ar putea să nu vină sublinie dispoziţia lui de spirit contradictorie. Parcă, totuşi, gândul acesta apasă mai mult pe dorinţa întâlnirii.

Nu se poate, ceea ce spune Mihai este o absurditate! Cum să fie o asasină ordinară? Ce-ar fi căutat în turnul Eiffeli… Asasină ordinară… De ce ordinară?… Ordinară… Cuvântul acesta cu rezonanţe multiple îl aruncă într-o stare de confuzie.

Apoi căută să reconstituie figura femeii pe care o aştepta, dar fu obligat să recunoască insuccesul total al încercării şi chiar imposibilitatea în care s-ar fi găsit de a o mai recunoaşte în cazul că drumurile lor s-ar mai fi încrucişat. În mintea lui apăreau mai degrabă detalii vestimentare, forma şi culoarea pantofilor, a pardesiului… la mâna stângă avea un inel cu un enorm rubin. Dar chipul? Nu mai rămăsese decât impresia unei strălucitoare frumuseţi. Dar poate că nu fusese decât o pură nălucire. Adeseori bărbatul proiectează pe chipul unei femei o simetrie, o lumină care în realitate nu există sau care dispare la cea mai sumară revizuire.

Ce nebune mai sunt şi femeile astea – gândi Şerban – să vină în camera unui necunoscut! Ce îndrăzneală, ce lipsă de decenţă, câtă dezorientare! Totuşi femeia asta n-avea o figură dezorientată! rosti el tare cu satisfacţie. Dorinţa asta de aventură, aservirea aceasta celor mai josnice nevoi… câtă dezorientare!… Şi bărbaţii ăştia, noi bărbaţii, nişte imbecili!… în lumea noastră de păcat, de

păcătoşi, obsesia asta sexuală, chinul acesta e toi una cu obsesia vieţii şi a morţii: imposibilitatea de a te sustrage acestei adevărate hipnoze, ¿autarea, foamea asta, setea asta după plăcerile şi poftele cele de jos, depravarea asta se datorează numai infiltraţiei factorului conştient în viaţa inconştientă a sexului. Animalele nu cunosc desfrânarea. Poftele lor sunt ordonate şi urmează o erotică ritmică. Omul pendulează între înger şi mai rău decât dobitocul…

Şerban cercetă din nou ceasul. Era ora la care femeia trebuia să-şi facă apariţia. Simţea o mare tensiune şi o extremă acuitate a simţurilor, „poate zgomotele îi apărură amplificate şi nel distincte. Urechea lui auzea până departe, chiar parcă dincolo de barierele lumii, căci trăia într-o puternică veghe interioară. Animalul din el era infinit mai treaz ca de obicei.

Lui Şerban nu-i displăcu această tensiune, această dinamică lăuntrică, această vieţuire deasupra existenţei de toate zilele, când omul este ridicat cu un lat de palmă peste făptura lui banală. Bucuria pe care o resimţi, efect al unei plenitudini şi al unui consum lăuntric intens, era însoţită de un sentiment eroic împins, o clipă, până la o stare de euforie. În adevăr, marea dificultate nu e să-ţi faci datoria ci să o cunoşti. Energii nebănuite se dezlegară în el. E grozav un om care nu vede şi care triumfa!

Serban merse de mai multe ori în dreptul geamului şi privi pe furiş în stradă. Oameni şi vehicule, asemenea unor gângănii îşi încrucişau drumuruile. lăe câteva ori avu certitudinea că femeia pe care o aştepta pătrunsese în hotel şi de câteva ori ciuli urechile spre uşă. De câteva ori emoţia îl sugrumase.

Şerban cercetă din nou ceasul. Ora întâlnirii trecuse. Brusc, în locul tainicei bucurii de adineaori simţi o grozavă plictiseală, o cădere de tensiune pe toate firele dinlăuntru. Dacă femeia aşteptată ar fi venit în momentul acesta primul lui gest n-ar mai fi fost acela al încântării ci acela al unei istovitoare plictiseli, al unei vădite nedumeriri. Şerban constată acum că minutele trec cu mult mai greu decât sferturile de ceas. Punctualitatea nu stă în firea

femeii – şopti el. Nici şerpii nu au aripi, nici găinile nu zboară în înaltul cerului. E o ordine a lucrurilor… Mai stau… şi Şerban începu o vagă socoteală pe cadranul ceasornicului.

O ciudată stare de spirit îl cuprinse. El avu impresia că este victima unei pure iluzii, că, în fond, nu aşteaptă pe nimeni şi că toată povestea cu scrisoarea nu era decât o pură născocire. Şi nici nu era de mirare, dacă ne gândim că nu ştia nimic despre persoana pe care o aştepta.

Deodată câteva bătăi, pline de ezitare, se auziră în uşă iar Serbăm se sperie ca şi cum cineva l-ar fi surprins asupra unui fapt nepermis. O secundă, pur şi simplu, nu ştiu ce să facă, asemenea unui om surprins despuiat. Şerban deschise larg şi primitor uşa. Era ea; o femeie tânără, de o uluitoare frumuseţe. Şerban avu impresia că o mare lumină pătrunsese în odaie.

— Splendoarea dumneavoastră, spuse el, vorbind mai mult ca un automat, întrece orice închipuire, şi în orice caz toate aşteptările mele.

— Te rog să mă crezi, spuse ea cu un pronunţat accent englezesc, am trecut numai întâmplător, absolut întâmplător. Numele meu e Dolly, şi te rog să-mi spui Dolly… dragă Dolly. Ultimele cuvinte le rosti în englezeşte.

— Dragă Dolly, repetă Şerban complet buimăcit. Întâmplător! Cum întâmplător? Nu mai înţeleg nimic, absolut nimic!

— Nici eu nu înţeleg prea bine, dar oraşul acesta e teribil de ispititor.

— Ruseşte nu ştiţi?

— …dragă Dolly, completă ea.

— …dragă Dolly, reluă Şerban, din ce în ce mai nedumerit.

— Niciun cuvânt. Am aerul să fiu rusoaică?

— Nu. Dar…

— Cum te cheamă?

— Serban… Aşadar, nu sunteţi rusoaică, spuse el, şi îi sărută, mâinile, cu efuziune. O bucurie nestăvilită îl cuprinsese. Te ador, dragă Dolly, rosti el cu elan.

— Prea repede!

— Nimic nu mai e astăzi prea repede… Fumezi?

— Am ţigările mele.

Şerban aprinse un chibrit pe care îl întinse cu multă curtoazie. Era fascinat.

— Şi un pahar de cognac?

Dolly aprinse ţigara, apoi dădu capul pe spate şi aruncă în aer mai multe rotocoale de fum unul după altul, cu o evidentă dexteritate. Şerban avu din nou o expresie de uimire pe care Dolly se făcu că nu o observă, deşi îi făcu plăcere. Sunt atitudini şi împrejurări în care o femeie ştie cât poate să fie de frumoasă şi de provocatoare!

Şerban se aplecă cu o agilă spontaneitate şi îi sărută piciorul la încheietura lui cu pantoful. Apoi îl mângâie, până aproape de genunchi, cu sfială şi tandreţe. Dolly nu se feri, dimpotrivă îl oferi încă mai mult, şoptind neînţelese cuvinte, de plăcere.

— Ah, mâna aceasta, vorbi cu exaltare Şerban, mâna aceasta a lui Dumnezeu fără de care nu sunt cu putinţă nici minciunile, nici relele, în care stau, ca într-o ghicitură, liniile vieţii şi ale morţii ale inteligenţei şi ale prostiei, ale dragostei şi ale slăbiciunilor, mâna aceasta fără de care nu te poţi înţelege nici cu oamenii nici cu dobitoacele! Dacă ochiul zugrăveşte sufletul încremenit, mâna trădează tainele cărnii şi secretele gândului. Dacă ochiul se poate preface, mâna aceasta nu mai poate minţi niciodată… mângâietoare sau aspră, umedă sau uscată, îngheţată sau fierbinte, vinovată sau încărcată de farmec. Cu mâna aceasta poţi să scapi sau să pierzi un om şi să citeşti în podul ei ce-a fost şi ce va să fie! Mâna aceasta!… Mâinile acestea… Mâna care binecuvântează şi blesteamă, mâna prieteniei şi a îmbrăţişărilor! Muncim, ne apărăm şi lovim cu ele… mâinile sunt şi putere dar şi gingăşie când alunecă peste capul copilului sau al femeii iubite. Prin ele primim şi dăruim inefabilul, sufletul. Cu ele ne rugăm şi implorăm în momente teribile de bucurie, de durere, de deznădejde. Toate nuanţele sufletului palpită pe negrăita claviatură a mâinilor. Şi Şerba n cuprinse cu înflăcărare, între mâinile

lui, capul lui Dolly, iar buzele lor se împreunară-Apoi se lipiră unul de altul şi se îmbrăţişară cu acea îmbrăţişare răscolitoare din care se ridică aroma oamenilor îndrăgostiţi.

Mâinile lui Serban desprinseră copci şi nasturi… iar trupurile lor se dăruiră ultimei şi supremei bucurii!…

— Am impresia – rosti Dolly într-un târziu şi în mijlocul dezmierdărilor largi – că am comis o crimă. Spune-mi, mă crezi că nu am mai făcut lucrul acesta niciodată… să intru în odaia unui om pe care nu-l cunosc.

— Sunt convins, Dolly, confirmă el, cu un vag orgoliu. Dolly făcu ochii mari, neîncrezători, să distingă între ironie şi sinceritate. Sunt convins, Dolly, repetă Şerban cu o fină simplitate.

— N-am să regret niciodată şi aş fi vrut să am numai remuşcări.

— ¿de ce?

— E un fel de a-ţi ierta singur păcatele.

— Păcatele?

— Păcatele… şi chiar crimele.

— Ai făptuit vreuna?

Oare putem şti vreodată! Unul se spânzură, altul se îneacă, altul îşi zboară creierii. Oare suntem noi de vină?… Mi-e frig. mai spuse Dolly şi dispăru în întregime sub cearşafuri… Şerban simţi un ciudat ataşament faţă de această femeie cu care era împreună numai de câteva ceasuri.

Iubire? Nu. Despre iubire ştim numai când se sfârşeşte. Dar cine ar putea să spună cu precizie când începe sau să urmărească toate cotiturile ei. Ceea ce putem afirma e că Şerban încerca un ascuţit sentiment de gelozie ca rezultat al certitudinii că femeia aceasta nu e o proastă, că viaţa ei e plină de umbre, că, în sfârşit, el este asemenea unui călător rătăcit într-un peisaj necunoscut. Femeia aceasta, care ştia multe, ţesuse în aceste ceasuri, cu uşurinţă, pe nesimţite, în jurul lui, o nelinişte comparabilă cu aceea a unui prizonier într-un castel din basme, cu nenumărate şi misterioase încăperi. Dacă s-ar fi

simţit profund ridicol, el ar fi vrut să cunoască prima ei aventură, cea dintâi greşeală a ei ca să găsească acolo o îndepărtată urmă de inocenţă.

— Mi-ai spus că mă adori. Nu poţi să-mi spui că mă iubeşti?

— Aş vrea, Dolly, spuse deodată Şerban, să-ţi fac un rău să te muşc, să despic o rană în trupul tău, să te fac să suferi. În locul gemetelor de adineaori, pe care le-a mai auzit şi altul, aş vrea să aud geamătul adevărat, al suferinţei, al durerii…

— Eşti nebun! şopti Dolly, ridicându-se în pat în capul oaselor.

Şerban, strângând din dinţi, îşi înfipse mâna în părul ei, cu hotărârea să-i facă rău, dar Dofly dădu capul pe spate ca la început când îl uimise frumuseţea ei iar Şerban nu mai fi în stare decât să-i aducă binişor capul pe perne şi să o acopere de sărutări.

— Aş vrea, într-un fel, să fii numai a mea. Dolly îl dezmierdă cu mâini pline de afecţiune, iar simţurile îşi luară din nou tributul lor de plăceri şi *de* exasperare…

Apoi Dolly suspină adânc şi se întinse istovită. Şerban trase cearşaful de pe ea şi privi, cu ochi larg deschişi, această statuie albă şi desăvârşită. El ar fi vrut să descopere o linie sucită, un loc pocit, să fie sigur că acolo nimeni nu şi-a pus buzele, că măcar în felul acesta femeia aceasta nu va fi aparţinut decât lui. Dar liniile unduiau liniştit ca un vad de ape mari şi niciun loc nu era încă pocit, fiindcă uneori şi perfecţiunea e din lumea aceasta.

Dolly deschise ochii şi întrebă vorbind ca dintr-un vis:

— Ai putea să comiţi o crimă, spune?

— Da. As putea să te ucid pe tine, Dolly. Ar fi un act mizerabil, (iar cu preţul lui m-aş simţi din nou om.

— Dacă atâta e preţul, sunt gata să ţi-l ofer. Dar crezi că e chiar aşa de uşor să suporţi pe urmă? Am motive să mă îndoiesc…

— De unde ştii tu atâtea…

— …prostii! adăugă Dolly.

— Astea-s prostii?…

— Până la urma urmei toate sunt prostii!

Când dădură perdelele la o parte, în odaie, se despărţiră umbrele de lumini…

Farsa

Eram sigur că nu vine, spuse Mihai. De altfel, nici nu era greu de prevăzut. A fost o naivitate să-ţi închipui că băgând un bilet în buzunarul unui pardesiu, ca într-o cutie de automat Stolwerk, pac! femeia are să vină. Cum? îţi vâră… aşa un oarecare în buzunar…

— Pardon! Cum un oarecare?

— Un oarecare. Pentru ea erai un oarecare, chiar dacă în realitate ai fi fost moştenitorul maharajului de Capurtala… E o chestie de nuanţe…

— Nuanţe, nuanţe, dar de unde eşti tu aşa de sigur că n-a venit!

— Nu mi-ai mărturisit chiar tu?

— Ei şi!

— Cum, ei şi! A venit sau n-a venit? Aici nu e vorba de niciun ei şi.

— N-a venit, spuse Şerban zâmbind.

— De altfel, mi-am dat seama numaidecât, ieri seară, după figura ta, că nu s-a întâmplat nimic. După amiază am trecut pe aici şi n-am auzit decât zgomot… în odaia vecină. Şi cheia ta era jos, agăţată în cui; altfel intram la tine să te consolez… Aşa că aerele tale mistrioase nu te prea prind. Şi îţi spun, am avut intuiţia precisă că nu se va întâmpla nimic. Numai tu puteai…

— Dar atunci recomandările de prudenţă…

— E, asta e o altă poveste, şi ca orice poveste are sensul pe care îl împrumuţi. Nu ştii povestea cu ovreiul care stătea în poartă, cu jobenul pe cap dar în izmene. De ce stai măi, Itic, în izmene? Parcă trece cineva? Bun, dar atunci de ce ţi-ai luat jobenul? Poate trece cineva. Aşa că, vezi cum stau lucrurile… A, şi-ţi pare rău că n-a venit?

— N-aş putea să spun că regret, răspunse Şerban, îndreptându-se spre fereastră şi privind afară. Era, însă, o femeie teribil de frumoasă.

— Ţi se pare. Câte nu sunt frumoase de departe. N-ai

văzut, treci pe stradă şi potopul de femei frumoase te ameţeşte… E o problemă de perspectivă şi nimic mai mult.

— Nu, nu – reluă cu vivacitate Şerban – şi de aproape era o femeie înfricoşător de frumoasă… un animal superb.

— De aproape?

— Am stat doar alături de ea, în ascensor.

— Te simt plin de iluzii şi de regrete – spuse Mihai – şi nu e bine, regretele sunt în stare să facă mai multe ravagii efecât o dragoste în toată legea.

— Dragă Mihai tu crezi că marile bucurii sau marile suferinţe… mai simplu, marile realităţi interioare, sunt comunicabile, se întrebă deodată Şerban.

De ce îmi pui această întrebare?…

— Aşa!

— Ar trebui să fie… Ceea ce cred, însă, e că sentimentele autentice sunt foarte rare, atât de rare, încât nu ştiu, zău, dacă un om din zece milioane trăieşte o viaţă cu adevărat personală. Oamenii sunt convenţionali… sunt traşi în milioane de exemplare, la şapirograf! Chiar când, cu bună credinţă, afirmă o stare de spirit, în fond nu face decât să reediteze o maimuţăreală pe care şi-o trec unii altora şi o lasă moştenire copiilor lor. Câţi au acea libertate care să le îngăduie să se dezbare de locurile comune! Şi aş putea să merg până acolo încât să-ţi spun că oamenii nici după ce au trecut printr-o nenorocire nu sunt capabili să trăiască un sentiment autentic.

— Tu conteşti, atunci, valoarea oricărei sincerităţi.

— Ce e aia sinceritate? reluă Mihai cu un ton de dispreţ. Când aud pe câte unul spunând, sunt sincer, primul meu impuls este să-i dau două mii de perechi de palme. Sinceritate! – şi Mihai ridică din umeri. Sinceritatea e un fel de a înşela pe alţii şi în primul rând de a te înşela, în modul grosolan, pe tine însuţi. Sinceritatea e o prostie! A, da – continuă el cu vioiciune – dacă sinceritatea este controlată de o mare putere de perspicacitate interioară, lucrurile se schimbă… se schimbă complet. Valoarea ei devine epocală… dar ţi-am spus, asta nu se găseşte nici pe toate drumurile, nici nu se întâmplă în toate zilele.

— M-ai cam dezarmat…

— De ce? Pentru că şi tu eşti sincer… vrei să fii sincer… aspiri să fii sincer.

Mihai râse forţat, sec.

— E o meserie dificilă, dragul meu. E o meserie dificilă.

— Constat! răspunse scurt Şerban care privea din nou pe fereastră, respirând prin toţi porii lui melancolie.

În momentul acesta, în uşă, se auziră câteva ciocănituri puternice. Şerban se întoarse brusc, se uită la ceas, se gândi că e imposibil să vină la ora aceasta Dolly, apoi privirile mirate ale lui Mihai şi ale lui Şerban se încrucişară. Acesta rămase nemişcat. Bătăile, mai puternice de această dată, se auziră din nou.

— Intră! strigă Mihai, observând că prietenul său nu ia nicio hotărâre.

Uşa se deschise şi intră cineva întors cu spatele şi cu gesturi de o comică precauţiune.

— Eu sunt! – şi observând surpriza pe care o cauzase, adăugă:

Ce nu mă mai cunoaşteţi?

Era Gogu Gălărasu fostul coleg de liceu al lui Mihai şi prieten al amândurora, „totuşi Mihai şi Şerban nu-l mai văzuseră pe Gogu Călăraşu de mulţi ani de zile.

În primul moment această vizită nu le făcu nicio plăcere; dimpotrivă. Amândoi erau de acord că nu are niciun sens să vii la Paris şi să cultivi colonia românească. Părerea lor era că e mult mai folositor şi interesant să te apropii de alţi oameni, să frecventezi localurile cele mai diverse, să cunoşti alte obiceiuri, dar Gogu Călăraşu era o fire veselă şi rezervele de la început cedară repede, una câte una.

— Eu v-am zărit p-aici prin cartier, vorbea acum în largul său Gogu Călăraşu dar ce mi-am zis: hai să le fac o surpriză, să-i iau pe neaşteptate. V-am urmărit – Mihai şi Serban se uitară unul la altul – am văzut unde locuiţi şi m-am gândit chiar să vă fac o farsă. Gogu Călăraşu râse foarte zgomotos şi foarte ciudat, atacând câteva note

deasupra portativului.

— Ce farsă? întrebă Mihai.

— Nu ştiu ce mi-a venit… o idee genială… i-am scris lui Şerban o scrisoare în ruseşte…

— În ruseşte? se mirară la culme Şerban şi Mihai împreună, apoi Mihai izbucni într-un râs triumfător.

— În ruseşte? întări din nou Mihai.

— Da, în ruseşte. Ştiţi eu mănânc de obicei la restaurantul rusesc… şi înţelegeţi…

— Ei drăcie! întrerupse Şerban.

— N-ai primit-o, Şerbănică?

— Nu! răspunse prompt Şerban.

— Mai bine, pentru că scriam acolo… adică scria ea, că o făcusem ca din partea unei femei, că vin ieri, ori ieri n-am mai putut să trec.

— Am primit-o! spuse Şerban.

— Atunci îmi pare bine… Straşnică farsă nu e aşa? dar, neproducându-se niciun semn de aprobare, Gogu continuă: Eu, cel puţin, vă spun sincer, m-am tăvălit de râs.

— Bine că cel puţin unul s-a prăpădit de râs, interveni Şerban ironic şi sec.

— Ce să-i faci, după vremuri!

— Şerban şi Mihai se uitară din nou unul la altul pe furiş – Dar apropo – continuă la fel de bine dispus Gogu Călărasu – ştiţi de ce am venit? Şi mă bucur că v-am găsit pe amândoi… Vreau să mă însor… o idee ca oricare alta… nu e nici prea frumoasă… nu e ideală, fata, nu ideea, nici gologani n-are… dar vreau să mă-nsor… mi-a venit mie să mă însor… Şi am vrut să vă consult… Ce spuneţi, fraţilor?

Câteva secunde domni în odaie o tăcere penibilă, dar Mihai făcând o serie de gesturi care totdeauna erau premergătoare ironiei, luă cuvântul.

— Dar bine, nene, cum de-ţi veni ideea! Singur ai găsit-o? Ideea, nu fata. Frumoasă zici că nu e, parale n-are, cum de simţi şi aşa, dintr-odată, că nu mai poţi trăi fără ea? Te pomeneşti că nu e nici de prin partea locului.

— Nu, asta nu. E pur sânge franţuzoaică, Margarete Durând. Eu îi spun *de* Durând… o înnobilez… dar ea se

supără şi spune că gluma e idioată. Mă rog, părerea ei.

— Bun, toate bune, dar cum de-ţi veni ideea, reluă Mihai, pentru că, trebuie să recunosc, e o idee…!

— Stai să vezi, dar să aprind mai întâi o ţigară. Fumaţi şi voi? Sunt tari dar nu sunt rele. (Şerban şi Minai luară şi aprinseră câte o ţigară). Eu sunt de mai multă vreme la Paris – voi trebuie să fiţi de curând, că nu v-am văzut p-aici – şi mă ţin numai de muieri; şi ele de mine. Mă mut, ele hop după mine. Şi nu una, două, ci nouăzeci şi nouă.

— Eee, nouăzeci şi nouă! exclamă Mihai, mi se pare că…

— Să mă bată Dumnezeu dacă mint!… Vă spusei că mă mut. Mă mut, vorba vine. Nu mai pot să stau. Ce mai calea-valea, mă dă afară. Unde mă duc, am scandal şi mă dă afară. Cică la ei nu e bordel. N-o fi, dar ce stric eu! Bref, nu mai pot să fac nimic.

— Eşti un fenomen, Gogule! strigă Mihai, ridicând braţele şi parcă voind să-l îmbrăţişeze patern.

— Vai de capul meu! Şi de capul lor, nu e vorbă, că sunt nişte prăpădite, ale dracului.

— Păi zi aşa, nenişorule! interveni din nou Mihai, făcând de data aceasta mare haz. Dacă e aşa, atunci…

— Stai să vezi, reluă Gogu Călăraşu, nerăbdător. Stai să vezi. Eram odată pe bulevardul Sevastopol, când zăresc una care nu prea avea aerul să fie ocupată. Mă apropii – am reţetele mele – salut politicos şi întreb: Domnişoară nu cumva ştiţi dumneavoastră unde este bulevardul Sevastopol? Ea îmi răspunde: Acesta e. Sunteţi tocmai pe bulevardul Sevastopol. Extraordinar! şi eu care-l caut de o jumătate de oră. Fata râse. Dar nu-mi pare rău, continuai, pentru că odată cu bulevardul Sevastopol v-am găsit şi pe dumneavoastră, cea mai încântătoare dintre toate femeile Parisului, ce spun, ale Franţei!

Fata, e drept, îmi aruncă o căutătură neîncrezătoare, eu însă vorbeam ca omul cel mai serios de pe lume. Mă crezu, nu mă crezu, vorba e că se prinsese în laţ. Ce mai tura-vura, o dusei la mine… stăteam atunci într-o

păcătoasă de casă, dar, ştiţi, cum sunt francezii ăştia fanfaroni şi gogomani, pe casă era scris cu litere mari „*Vila florilor*”. Iată, te duc în „Vila Florilor” îi spusei şi ea păru fericită.

Gogu Călăraşu se opri, aprinse din nou o ţigară şi continuă:

— Din momentul acesta dă-mi voi să-ţi spun Margarete de Durând.

Pare-se că întinsesem prea mult coarda. Fata se supără. Dar ce (femeie, care se supără, nu se împacă mai apoi cu fleacuri!

Când am intrat în odaie, fraţilor, şi m-am uitat mai bine la ea – Gogu Călăraşu plesni palmele şi mâinile rămaseră împreunate – observai; ceea ce nu văzusem până atunci, că fata era de o murdărie – silabisud – nemaipomenită. Şi mi s-a făcut milă. Unde găsise ea atâta noroi, nu ştiu. Călcâiul ciorapului era sucit la spate şi scorojit. Nişte unghii, mamă doamne! De rochie, de cămaşă, nici nu vă mai spun! Punte Gogule, de spală ciorapi, cămaşă, taie unghiile, piaptăn-o, în sfârşit, să scot la lumină omul din neom, din noroi! Şi nu era nici fată mare! Fecioria o pierduse pe drum… Seara am ieşit cu ea prin lume. îi dădusem o pălărie de-a mea şi-i venea foarte bine. Azi aşa, mâine aşa, iacă o lună şi mai multe zile de când suntem împreună. Nici eu nu plec, nici ea nu se duce; socoteala e simplă.

— Mai simplă, nici că se poate! exclamă Mihai cu alte înţelesuri.

— Mai bine dă-mi două palme, decât să râzi de mine, spuse nu iară un accent emoţionant Gogu Călăraşu. Dar să lăsăm gluma la o parte, continuă el redobândindu-şi întreaga bună dispoziţie, şi să vorbim serios.

— Până acum, cum vorbirăm? interveni şi Şerban, apreciind că tăcuse prea mult.

— Când mai în glumă, când mai serios… amestecat. Nu e aşa, Mihai? Aoleu, m-aşteaptă Margarete. Ba cu una, ba cu alta, a trecut timpul.

Gogu Călăraşu îşi luă repede pălăria, strânse cu

efuziune mâna lui Mihai, şi a lui Şerban, şi, îndreptându-se spre uşă spuse:

— Ei, fraţilor, decideţi… mă-nsor sau nu mă însor? Repede… spune repede, Mihai.

— Însoară-te, Gogule. Şi pe urmă ne spui şi nouă cum e.

— Numai să nu fie şi asta…

— …ca scrisoarea. Nu, Şerbane, asta nu mai e o farsă… nu mai e o farsă…

— Şi încă ce farsă! strigă Mihai, bătându-se cu palma peste frunte, dar cuvintele acestea nu le mai auzi decât el şi prietenul său Şerban.

Gogu Călăraşu dispăruse.

Arta e totul în duminica aceasta fuseseră pentru a cincea oară împreună la Luvru. Vizitaseră, de altfel, aproape toate muzeele şi expoziţiile: Salonul de toamnă, Independenţii, Sălbaticii… Erau mari amatori de pictură, de pictură consacrată, dar luau foc şi se desfătau de rafinate bucurii la priveliştea pictorilor moderni, oricât de avangardişti ar fi fost ei.

Luvrul era istovitor. Atâtea săli, atâtea ceasuri de stat în picioare, atâta râvnă, ca o beţie a vitezei ca să vezi totul, încât de aci ieşeau istoviţi, ca şi schingiuiţi, sau traşi pe roată. Dar odată afară, aproape de nemaipomenit de frumoasa Piaţă a Concordiei, şi în faţă cu Câmpiile Elizee, Mihai şi Şerban renăşteau proaspeţi din propria lor cenuşă.

Astăzi făcuseră, aici, cunoştinţă cu un grec, de origine din Brăila, care terminase dreptul la Paris, dar nu se hotăra să se întoarcă în ţară, deşi trecuseră, după licenţă, câţiva ani. Se numea Epaminonda Spiridon Tracasalidis. Când şi-a spus numele acesta atât de sonor, prezentându-se, Şerban, cum mărturisise, a avut impresia că aude un majordom, la o recepţie în Saint Germain, anunţând cu emfază: Domnul Duce Epaminonda Spiridon de Tracasalidis! Conştiinţa unui nume impresionant o avea Epaminonda, judecând după cum pronunţase, ca o trompetă, prenumele, scandând apoi Tra-ca-sa-li-dis.

— Ce spuneţi de Gioconda, de faimoasa şi enigmatica Giocondă? îl întrebă la un moment dat Mihai, parcă adresându-se amândurora.

— Da, poftim, zise Epaminonda către Şerban parcă cedându-i locul la un răspuns pe care voise să-l dea amândoi în acelaşi timp.

— Nu, nu spune dumneata, noi am mai vorbit despre asta, interveni din nou Mihai. Ce spui?

— Mă simt cam încurcat. Să spun că nu-mi place e cam… nu ştiu cum să spun, pentru că, fără îndoială, orice faimă statornică de câteva sute de ani e zdravăn întemeiată. Nu admiră lumea sute de ani fleacuri… Nu există hipnoze care să dureze sute de ani, sugestiile se destramă, se destramă repede… Când nu ne place o capodoperă e sigur că noi suntem de vină, noi nu suntem pe măsura ei şi nu ea sub măsura noastră. Asta e limpede pentru mine.

Zi, nu vă place Gioconda, spuse Şerban în locul lui.

— Nu, sau în orice caz prefer El Greco, Teotokopulos… Giotto… Fra Angelico… în sfârşit… alţii… zise Tracasalidis, navigând cu prudenţă, cu diplomaţie chiar, între Scila şi Caribda.

— Dar pictura modernă vă place? întrebă tot Şerban.

— Uneori da!… Aş putea să spun, în această privinţă, că prefer tablourile pe care nu le pricepe nimeni… fireşte, se grăbi el să adauge, acesta e un fel de a vorbi…

—!

— Vă miră!… E totuşi simplu! Ceea ce iubeşte cu putere raţiunea are mai multă influenţă, mai multă eficienţă asupra visului… un contact brusc cu neantul, cu ceea ce te dezorientează total, brusc face să explodeze noţiunile care compun rânduiala omenească obişnuită… Nu e aşa că e foarte amuzant?

— Ba e foarte interesant! spuse Mihai.

— Nu căutăm în artă, ceea ce am visat şi n-am putut realiza noi? Criticii şi în general preţuitorii de artă se recoltează dintre talentele născute moarte. Ei caută la alţii o perfecţiune care le-a fost refuzată lor. Noi, îmi permiteţi

să vorbesc astfel, suntem nişte artişti, nişte poeţi, nişte scriitori rataţi!

— Pentru mine, interveni cu aprindere Şerban, muncit brusc de sentimente contradictorii, voind parcă să-l înfrunte pe Tracasalidis, tăgăduindu-l-dar şi simţind, în aceeaşi, că grecul spuse ceva, pentru mine arta e totul… frumuseţea, iată criteriul suprem… şi, în fond, raţiunea noastră de a fi… Şi se întâmplă ca o natură omenească să se afirme mai evident şi mai în putere într-un domeniu care îi este străin. Bunăoară, Le Douanier… Nu înseamnă asta că ochiul meu, al vameşului, ca să vadă, ca să se împărtăşească din viziunea artistului, trebuie să se comporte şi el ca vin vizionar?… Furaţi astfel din lumea noastră banală, obişnuită, din activitatea noastră obişnuită, spiritul nostru se afundă într-o lume nouă, într-o euforie vizuală, care este starea de graţie comună artistului şi contemplatorului.

— Dumneata mărturiseşti la fel? întrebă interesat Epaminonda, întorcându-se spre Mihai.

— Da… altfel… mai altfel… dar în fond stăm pe aceleaşi poziţii, răspunse Mihai, păstrând totuşi un echivoc.

— Totuşi arta nu epuizează substanţa omului. Omul e mult mai complex! zise Tracasalidis.

— Da. E o bazaconie.

— O bazaconie?… da, dacă vreţi… într-un fel… dar o bazaconie în care se oglindeşte universul şi în care dumnezeu aruncă reflexe! insinuă cu băgare de seamă Epaminonda.

— Cum, dumneata, crezi, mai trezi în Dumnezeu? se repeziră amândoi, formulând în cor aceeaşi întrebare.

— Da, fireşte, sigur că cred în Dumnezeu, într-unul Dumnezeu, făcătorul cerului şi al pământului… spuse cu un accent mai mult decât grav, Tracasalidis.

Şerban şi Mihai râseră sec, contrariaţi, cu superioritate, dar Epaminonda, păstrându-şi firea, continuă, mie îmi plac Psalmii… Liturghia…

— Nouă ne place poezia! tăie scurt Mihai.

— Da, poezia şi profeţia e unul şi acelaşi lucru… ele despresoară sufletul, ele eliberează spiritul nostru de vicisitudinile din existenţa obişnuită, proiectându-ne în văzduhul veşniciei…

nu toată poezia… marea poezie… psalmii sigur… De altfel, poezia are un caracter sacru când vrea să dea expresie în lumea aceasta, să fixeze esenţele incompatibile ale vieţii.

— Balzac vă place? se interesă Şerban.

— Da, fireşte, e puternic şi plictisitor ca istoria.

— DârZolă? – Umblă cu falsuri. Zola nu e document. S-a putut crede, la un moment dat, că prezintă realitatea… dar era un patetic confecţionat… îmi place, cu exclusivitate, domeniul autentic de viaţă.

— Felia de viaţă.

— Nu! curmă răspicat Tracasalidis.

Câteşitrei se apropiau acum de Arcul de Triumf. Circulaţia era activă. În atmosfera oraşului resimţeau ceva spiritual, ca o materialitate a frumuseţii. Totul era strălucitor, Câmpiile Elizee, Arcul de Triumf, Turnul Eiffel.

— Da, ceva e foarte curios în arta asta, un fapt care mă intrigă de mult, şi anume cu cât un artist pune în arta sa mai mult din el însuşi, cu atât e mai impersonal. Curios! Va să zică putem, scufundându-ne în noi înşine, să atingem un fond comun… fiindcă toţi stăm pe un funefal comun… zise Şerban.

— Desigur… trăim şi ne mişcăm cu toţii în Dumnezeu, în Hristos Dumnezeu, întări cu o naturaleţe izbitoare Epaminonda Tracasalidis.

— Mă iertaţi, dar asta e prea mult, interveni cu o ironică politeţe Mihai.

— Credeţi?

Tracasalidis făcu o pauză, umblând şi meditând la cele întâmplate, apoi spuse: Ce curios, teribil de ciudat. Omul modern e în stare să creadă şi să mărturisească atâtea miracole ale ştiinţei, dar în cel al bisericii care e mântuitor nu crede.

Mihai şi Şerban, care auzeau astfel de lucruri pentru

prima oară în viaţa lor, nu mai replicară.

— Ce spui dumneata domnule Tracasalidis – se hotărî totuşi să vorbească Şerban, văzând că pauza se prelungeşte – îmi provoacă, trebuie să-ţi mărturisesc, nu atât nedumerire, pentru că am auzit şi văzut multe bizarerii, cât un soi de indispoziţie psihică… Pentru mine, repet, arta e totul. Ea e Alfa şi Omega, şi instinctiv încerc o idiosincrazie faţă de tot ceea ce i s-ar opune ca o altă concepţie de viaţă.

— Nicio logică nu ne îngăduie extrapolarea propriilor noastre stări de spirit ca să putem spune că ştim sufletul altora, iar introspecţiunea nu este de bună seamă, în fond, decât o cultură. Epaminonda apăsă atât de mult pe ultimul cuvânt încât chiar piciorul călcă mai tare pe asfalt şi, împiedicându-se, era să cadă. El făcu doi-trei paşi, ca şi cum ar fi plecat într-o cursă a Maratonului, dar se redresă repede, se opri şi începu să râdă. S-ar zice că am călcat strâmb… dar numai s-ar zice… spuse el, ridicând în chip semnificativ degetul arătător de la mâna dreaptă.

— Şi pentru că, să-ţi spun drept, domnule Tracasalidis. n-am prea înţeles ce-ai spus adineauri, zise Mihai. Vă propun să intrăm împreună în prima cafenea şi să bem un pahar de vin… Nu ştiu cum se spune asta pe greceşte, Kalimera – Kalispera… dar pe latineşte îmi place să vă spun: Prieteni… carpe diem!

Furtună din senin

Câteva săptămâni de-a rândul, Şerban o aşteptase pe Dolly să revină. Acesta fusese ultimul ei cuvânt, ultima ei promisiune, ultimul jurământ: Pe curând!

În primele zile dorinţa ascuţită de a o revedea era legănată de speranţa că Dolly se joacă de-a v-aţi-ascunselea, ca să sporească bucuria revederii. Dar zilele acestea trecură. În locul feluritelor preocupări de zi cu zi, gândul revederii, stăruia în mintea lui Şerban, ca o obsesie. Fără să ştie nimeni, el cutreierase oraşul, mereu la alte ore, de-a lungul şi de-a latul, iar nopţile, când ieşise cu Mihai, sub fel de fel de pretexte, se despărţea de el şi umbla din loc în loc pe unde bănuia că ar fi putut s-o

întâlnească. Dar Dolly nu mai era nicăieri. parcă intrase în pământ.

— Te-ai zăpăcit de tot. Iar nu ştiu ce e cu tine! îl sâcâia Mihai. Spui că Andrei e mai bine… suportă tratamentul şi pare să fie pe drumul cel bun. Nu te poţi nici aşa prăpădi cu ¿rea la infinit… pentru cineva, fie şi pentru fratele tău. E o nerozie, şi, în definitiv, nu-i poţi fi de niciun folos. Sper că nu e de vină criza de rinichi a tatălui tău. La vârsta lui… Toţi oamenii trebuie să moară odată şi ca să moară maşina asta trebuie să scârţâie pe undeva. Nu zic că e plăcut, dar e în firea lucrurilor. Aşa că, încheie Mihai, nu prea înţeleg bine ce ai.

— Prea vrei şi tu să-ţi explici toate alea! N-am nimic, nu ţi-am mai spus! Dar era evident că răspunsul lui nu suna convingător.

Încăpăţânarea lui Şerban de a nu da o explicaţie plauzibilă biruise legitima curiozitate a lui Mihai. De altfel, o discuţie insistentă pe o temă, în definitiv, atât de neînsemnată nu-şi avea niciun rost. Sezonul petrecerilor era în toi. Parisul era plin de străini, animat de o viaţă clocotitoare şi absorbantă, iar spectacolele, unele mai interesante decât aftele, constituiau o invitaţie permanentă.

Cei doi prieteni înregistrau şi amplificau ca un ghioc vuietul acesta de mare oraş, de metropolă parcă în veşnică sărbătoare spirituală. Cursuri, conferinţe, dezbateri libere, expoziţii nenumărate, întruniri publice, întruniri cu tot soiul de scriitori şi artişti, tipuri bizare, profund originale, cărţi, dicutii, polemici, concerte, toate aspectele cele mai înalte ale vieţii spiritului erau în plină sărbătoare şi exuberanţă. Întreg Parisul, peste care turnul Eiffel arunca noaptea jerbe de lumină, duduia ca o uzină; ca o uzină a bucuriilor de tot felul din viaţa aceasta.

Serban şi Mihai nu mai pridideau, mai în fiecare seară, ca feciorii de bani gata, se îmbrăcau în smoking pentru unul din sutele de spectacole ale Parisului, abia acum pricepând de ce oai icnii poartă haine pe care alţii, prin alte părţi, le ţin atârnate în cui ca să le pună odată la

nuntă şi altă dată când le cântă veşnica pomenire.

— Dar ieri după masă unde ai fost? spuse iar Mihai. Te-am căutat pe la laborator şi la spital şi nu erai. Plecaseşi.

— Mă simţeam indispus şi am plecat să mă plimb.

— Păcat. Ai pierdut prilejul să-l auzi vorbind pe Léon Daudet şi mai ales să asişti la o scenă de neuitat.

— Ai fost la întrunirea Acţiunii Franceze? întrebă cu o vie curiozitate Şerban. Ştii că m-am gândit să vin şi eu dar am ezitat… cam gălăgioşi…

— Gălăgioşi, gălăgioşi, dar ce talent de orator înnăscut are Daudet, iar Mauras e, trebuie să recunoşti, om cu idei. Am pătruns acolo, în vasta sală Bubier cu o legitimă sfială, începu să povestească Mihai, animându-se. De, cu oameni d-ăştia, chiar când sunt francezi, nu ştii niciodată ce ţi poate întâmpla. Un cap spart, un ochi scos, în asemenea împrejurări, e o întâmplare, un fapt divers, fără nicio însemnătate. Şi era o lume nebună… sala înţesată… şi de la început, de la intrare se simţea o atmosferă cam explozivă. Abia îmi găsisem un locşor cânţi sub imperiul vocii tunătoare a lui Daudet, al injuriilor, ai ironiilor, al vehemenţei, aplauzele, vociferările, entuziasmul, delirul luaseră proporţiile unor fenomene naturale dezlănţuite. Politicienii! striga Daudet, îngrozitoare şi sinistră viermuială, siluete groteşti care umplu jurnalele de mare tiraji, transformate în albume de fotografii de cel mai ordinar gust. Între criminalii abia ieşiţi din cabinetul judecătorului de instrucţie şi nenorocitele de stele de cinematograf, cu profiluri de îngeri, cu ochi obosiţi şi arşi de lumini artificiale, stă sărăcia acestei mizerabile republici. Nu se ameliorează ciuma! tuna şi fulgera Daudet, avea dreptate Jules Lemaître.

Îţi imaginezi efectul acestei peroraţii? E imposibil. Uite, mie şi acum mi se înfioară carnea.

O explozie uriaşă de entuziasm, de credeam că se năruie tavanul, sublinia mereu vorbirea lui Daudet ăsta, Şerbane, are o voce de se cutremură candelabrele. Cu un

deb it verbal impresionant – aşa trebuie să fie Niagara – distribuia împunsături şi fulgera caracterizări.

Briand învăţase de la Paul Hervieu arta dificilă şi foarte europeană a spălatului pe picioare. Proxenet, farsor, o enciclopedie a ignoranţei, iată numai o parte din expresiile care zburau prin aer. Iar lumea delira… Cu Waldeck-Rousseau triumfase trădarea şi absurditatea, cu Viviani, sacagiul de lături, catastrofa… Bonaparte, care cheltuise geniul său militar în străduniile nesăbuite ale cruciadei pentru nimic, însângerase universul ca să ajungă la două dezastre: la Trafalgar şi la Waterloo.

Nemţii… ce să-ţi mai spun… credeam că o să aibă un atac de apoplexie. Germania, acest buboi al Europei, urla Daudet, este din nou agitată de o sumbră ardoare etnică, de o furie devastatoare care face din ea un flagel al universului, un fel de Atila al zilelor noastre… Aici am crezut că mulţimea de oameni a înnebunit…

— Dar de scriitori… ce-a spus!…

— Opera lui Zola, o frescă fecală şi nimic mai mult… Ibsen, un artist ratat care a reuşit să facă virtutea mult mai respingătoare decât viciul… faupassant se scremuse să facă mumii din coşmaruri.

Dar cine poate să invoce acea vervă colorată şi colosală, acea invectivă nedreaptă, acea extraordinară forţă de caracterizare, sau acel tăiş al cuvântului pe muchia căruia străluceşte, totuşi, şi puţin adevăr?…

Fapt e, continuă Mihai, după câteva momente, furat de suflul povestirii, că în miezul consideraţiilor sociale, un om din sală s-a ridicat şi a cerut cuvântul pe un ton peremptoriu. O ploaie de ocări, ca o furtună din senin, se abătu peste el. Câteva sute de scaune se şi ridicaseră ameninţătoare, gata să zboare prin aer. Acela care tulburase rosturile adunării era un… comunist.

Vacarmul devenise înfricoşător. Mă uitai spre ieşire… Era imposibil de ieşit iar comunistul nu se arăta deloc dispus să renunţe la iniţiativa sa, ca să se potolească spiritele. Dimpotrivă… sala îl înverşunase mai rău… Cine dracu’ m-a pus să intru aici, îmi zisei ca un şoarece prins

într-o cursă, din care nu mai e nicio scăpare. Atunci, Şerbane, ce crezi, în mijlocul tăcerii cu atât. mai impresionante cu cât urma infernului de adineauri, se putu auzi: – Mihai se scula în picioare şi imită vorbitorul, amenințând cu degetul. – „Nu cred că în Franţa aceasta, patria dumneavoastră şi a mea, ţară a libertăţilor, să cuteze cineva să mă împiedice să vorbesc”. Ei, ce crezi, continuă Mihai, adresându-se prietenului său, cu impetuozitate, pe un ton crescendo. Ei bine, nimeni nu l-a mai împiedicat să vorbească! auzi!

— Mihai se reaşează cu energie, socotind povestea încheiată – un comunist lăsat să se spovedească în mijlocul… cui?… al unei adunări a Acţiunii Franceze!… Poftim de mai spune ceva!

Şerban, care tot timpul animatei povestiri avusese impresia că asistă la desfăşurarea întrunirii, îşi dădu seama că orice comentariu e de prisos.

Marele proces al secularizării, al profanării lucrurilor în lumea culturii europene, a început de mult. Revoluţia franceză e în numai echipa care a urcat şi a bătut *Firma* în piroane pe fruntea acestei minunate culturi. Statul a luat locul Bisericii, în multe privinţe pe bună dreptate, locul unei Biserici care dă Cezarului ce-i al lui Dumnezeu. Statul e balaurul, e Molohul vremurilor noastre, înghite totul, cere totul, munca şi sufletul omului. El refuză sfinţenia şi desăvârşirea actului moral. Trăind în această ambianţă de două veacuri, nu mai avem o conştiinţă clară a vocaţiei de profan şi de profanare înrădăcinată în noi ca o buruiană. Am trecut, fără să ne mai dăm seama de la o altă modalitate de a gândi şi de a fi, la alta.

O eroare într-o zi, intrând în hotel, Şerban găsi o scrisoare, în firida, din dreptul cheii, destinată corespondenţei. Plicul neobişnuit de voluminos nu purta nicio adresă. Şerban examină cu atenţie plicul pe toate feţele. Plicul acesta fără adresă nu putea veni ciin ţară; era clar. De la Doily? O puternică emoţie se asocie numaidecât acestui gând. Cu mâini nervoase, nerăbdătoare, Şerban îl rupse şi despături hârtiile. Scrisoarea era semnată cu

l’itera B. Parcurse în grabă filele. Scrisoarea nu era de la Dolly, nici de la Gogu Călăraşu care, nu mai încăpea vreo îndoială, nu s-ar fi priceput să întocmească asemenea fraze şi încă în limba franceză. Şerban roti ochii de jur-împrejur, asigurându-se astfel că nimeni nu era părtaş la curiozitatea lui, apoi vârî repede scrisoarea în buzunar şi urcă precipitat scările. Ajungând în odaie, încuie uşa de două ori şi citi. Iată conţinutul acestei scrisori:

„Nu-ţi scriu deseori, prietene. E veşnica poveste a straniei mele oboseli. Să nădăjduim că felul meu de viaţă nu va sfârşi pe neaşteptate cu vreo gravă suferinţă. Dar atâta pagubă! Pentru moment am găsit o altă explicaţie acestei ciudate oboseli, într-un cuvânt, mă simt izolat. În adevăr, sunt departe de ţară, adică departe de familia mea, de încurcăturile ei, departe de jurnale, de politică, în sfârşit, departe de oameni şi de obiceiurile lor dezgustătoare. Compatrioţii mei să mă slăbească! Nu ţin să-i mai văd. Ţara mea a trimis aici ceea ce şcolile ei au putut distila după riguroase probe, vreau să spun, o sumedenie de cretini. (O paranteză. Dacă cineva citeşte această frază va fi scandalizat, pentru toate bunele motive din lume. Dar noi ne dăm perfect de bine seama că în această materie nu există puncte de vedere, există doar certitudine, datorită evidenţelor). Mă întorc la oboseala mea chinuitoare. De o bucată de vreme creierul meu îndeplineşte o funcţie care nu mai este firească: gândeşte şi analizează ceva fără întrerupere. E ridicol nu?... Toate gesturile mele, stările de spirit, cele mai mărunte, mai neînsemnate, sunt lucrate, tălmăcite, orânduite. Nimic nu mai scapă blestematei ăsteia de raţiuni. Ceea ce este ciudat şi îngrozitor de istovitor, voinţa mea, în niciun chip, nu mai este în stare să intervină. Gândeşte capul ăsta zi şi noapte ca o maşină. Nu mai pot să dorm, nu mai pot să am nicio altă preocupare decât aceea creată de acest răufăcător; obiect de muzeu al tautologiei. Încă mai deznădăjduitor! întâlnesc pe cineva, două cuvinte, îndată sărmanul şi plictisitorul meu creier începe să reconstruiască viaţa întreaga a interlocutorului meu,

existenţa sa interioară, felul de a gândi, nivelul său, maniile, prejudecăţile, în sfârşit totul. Şi începe, astfel, o construcţie abstractă. Pe drum ascult trecătorii. Am o stupidă dorinţă să-i urmăresc, mai ales pe aceia care vorbesc singuri. Şi sunt atâţia, foarte mulţi, neînchipuit de mulţi. A încerca fără întrerupere nevoia de a crea personaje – altfel totul îmi pare a fi numai mobile – este, crede-mă, înnebunitor de obositor. Mă simt ameţit, aiurit, ca şi cum aş fi într-o uzină lângă nişte roţi enorme care se învârtesc lângă nişte motoare de o mărime uriaşă care se agită şi zbârnâie…

Iată, scumpe prieten, explicaţia nelinişitoarei mele stări de spirit, explicaţia mea. Dar, iată, şi un divertisment, un divertisment, dacă vrei! El ţine mai mult de resorturile noastre tragice. A venit zilele trecute vechiul nostru prieten şi, vei vedea, nu s-a schimbat prea mult. Tot mic – ca şi cum ar putea să crească! – cu capul său ridicol de mare, gura crispată, mersul caraghios, sub braţ având zeci de cărţi, o bibliotecă. După o falsă bucurie, de o parte şi de alta, ne îmbrăţişam afectuos, evident… De la primele cuvinte îmi dădui seama că este în progres – cel puţin dintr-un punct de vedere – bârfeşte, râde singur de ce spune, iar printr-o pânză subţire de bale, irizate în reflexul luminii, zăresc cei doi dinţi câineşti, ascuţiţi ca urechile unui animal de rasă. îi supraveghez gesturile, mi – e teamă să nu se repeadă să mă muşte. Străvezia pânză de scuipat se sparge şi picăturile cad pe jos făcând zgomot ca de ploaie, altele însă împroaşcă.

E răcoare bine, are un aspect bolnăvicios dar e în haină, se miră că sunt gros îmbrăcat. Mai târziu însă cunoscui motivele ascunse ale „eroismului” său, era învelit pe dedesubt cu trei straturi de lână pe care le purta zi şi noapte, vară şi iarnă. Ca întotdeauna, orice îndrăzneală nemăsurată se explică. Mi-a ţinut discursuri interminabile, deşi vorbeşte cu greutate, fiecare propoziţie fiind un efort penibil; nu găseşte cuvintele, iai când, în sfârşit, dă peste ele, le aranjează ca vai de lume. Vorbeşte o limbă din ce în ce mai livrescă iar pentru propoz iţiile cele mai curente,

mai banale, inventează cele mai greoaie şi groteşti expresii. Nimic nu e firesc la el, sărmanul. Ascultă: „Cu energii ierarhizate m-am aplecat înăuntrul axelor cosmogonice şi am luat de pe jos gogoloiul de hârtie”… Şi câte altele de felul acestora pe care memoria dintr-o prudenţă elementară, le refuză, căci ar suferi probabil un deranjament imposibil de remediat.

A fost refractar la glumă şi tot timpul m-a supravegheat, reclamând din partea mea o deferentă infailibilă, din partea mea şi a lumii întregi.

Aş fi vrut să-ţi spun de la început esenţialul, dar scriind am simţit mereu nevoia de a-l amâna. E de necrezut! Cu atât mai de necrezut cu cât e serios, cu cât spune toate acestea fără umbră de îndoială: „Sunt genial, am geniu. Întruchipez, eu singur, o civilizaţie întreagă. Nu mă contrazice, îmi spuse, pentru că mijloacele raţiunii mele sunt valori eterne. Fiecare crâmpei de gând izbucneşte sub specia absolutului. Te pot plesni cu o idee şi arunca în aer”.

Certitudinea lui, mărturisesc, m-a emoţionat; tragică emoţie. Nu are nicio îndoială, absolut nicio îndoială. E în această nebunie o oarecare grandoare! Ca într-o experienţă exterioară. Dar, ştii ca şi mine, că are un metru jumătate şi se crede înalt; e pur şi simplu respingător şi el se consideră printre cele mai indiscutabile frumuseţi bărbăteşti, se proclamă irezistibil şi pretinde că ar fi posedat cele mai orbitoare frumuseţi de tinere fete; abia îşi trage sufletul după o sută de paşi pe jos, e slab ca o mortăciune, dar poartă în buzunar un mic tratat de ju jitsu, de unde şi încrederea că ar putea participa cu un netăgăduit succes la jocurile olimpice. Un gest numai şi noi, aceste prăpădite creaturi, ne-am zvârcoli sub povara loviturilor savante şi mortale. Lumea o împarte în patru categorii: el, singurul geniu autentic al epocii noastre; oamenii care îl admiră, cei inteligenţi; mediocrii, care nu-l înţeleg; imbecilii, care nu-l cunosc. E convins că va reedita într-o bună zi un destin comparabil cu al lui Hristos sau Napoleon şi nu întrevede nicio piedică în realizarea

nenumăratelor lui proiecte. Nimic nu-i sfărâmă imaginaţia, nimic, nici legile sociale, nici dificultăţile actuale, nici uriaşa indiferenţă a milioanelor de făpturi... Şi toate acestea din satisfacţia pe care i-o oferă un auditoriu de gură cască. Iluzia depăşeşte aici toate limitele, cunoscute şi necunoscute. Dar observă, prietene, acest biet om care duce o existenţă suspendată, deasupra vidului, suspendată de iţele unei nebunii care clocoteşte! Un sentiment al sublimului mă copleşeşte şi lacrimi fierbinţi de îndurare îmi curg şiroaie, de îndurare>dar şi de tainică bucurie, pentru că, iată, cu siguranţă, încă un sinistru nenorocit.

Prietenul tău încărcat de răutate ca un fagure – B”.

Pe fila următoare era scris cu o cerneală de altă culoare:

„P.S. în viaţă facem teorii şi pretindem că trăim în conformitate cu ele. Este însă o iluzie; adevărul e pe dos. Suntem împinşi de puteri obscure, de o zestre pe care nu o cunoaştem, suntem şovăitori, paradoxali, bâjbâim din întâmplător în certitudine. Singurele poziţii pe care le apărăm cu îndârjire sunt cele întâmplătoare.

Putem susţine în faţa rugului credinţe, ca să le azvârlim cu amândouă mâinile în vânt, de îndată ce furia a trecut.

Reacţia este cu atât mai violentă dar şi cu atât mai falsă, cu cât provocarea a fost mai stupidă.

Aruncaţi într-o situaţie artificială, amestecăm prostia şi îngâmfarea, privindu-le prin crăcanele teoriei. Suntem meşteşugari neîntrecuţi, teoreticieni iscusiţi şi mincinoşi neruşinaţi!

Aş propune fiecăruia să se ţină în podul palmei şi cu destulă scârbă să se privească şi să observe dacă nu cumva dospeşte de neadevăr şi spurcăciune tocmai când se preţuieşte ca un giulgiu curat ţesut cu fir de borangic.

Dacă ai primi în tine roua pură a cerului s-ar strica cum se taie laptele.

Când cineva se bate în piept sau izbeşte cu pumnul în masă sau răcneşte să-i plesnească fibrele în beregată, ia-l, prietene, de guler sau mai bine scuipă-l între ochi şi

frânge-i degetul cel mic ca să-ţi spună, în cinste, adevărul epilepsiei lui.

Dacă cineva te pică cu bale verzi, veninoase, la încheieturi, pune-i sare în ochi să te lase în pace, că nebunul nu ştie că nu devine nici mai vrednic, nici mai nemernic. Iar dacă un altul râde cu buza căzută şi dintele lui negru de ce aude în faţă, suceşte-i gâtul, macină-i osul, să privească şi de-a-ndărătelea. Prietenul tău şi al tuturor dracilor. B”.

Şerban reciti această lungă şi curioasă scrisoare, rămânând asemenea aceluia care, în mijlocul unei învălmăşeli, primeşte un pumn zdravăn în obraz, fără să ştie de unde.

În sfârşit, complet buimăcit şi neputând să facă nici cea mai prostească presupunere, exclamă: „E o eroare!”

În mare grabă Şerban strânse scrisoarea, o puse într-un plic nou, coborî tiptil scările cu intenţiile cele mai confuze; în dreptul cheilor, jos, avu un moment se ezitare, apoi ieşi afară în aerul binefăcător, umed şi rece.

Tocmai departe, trecând pe pod, se alese soarta acestei scrisori care parcă era un talisman nefast! Şerban vârî repede mâna în buzunar şi cu un gest hotărât dar tremurat aruncă plicul în apele Senei.

În colţ se opri şi se uită înapoi; parcă aruncase din braţe un copil, apoi exclamă, ridicând capul în sus şi sorbind cu aviditate o gură de aer: Mare e grădina ta, Doamne!

Nebunie? Orgoliu? Cine nu e puţin nebun şi nemăsurat *de* orgolios! Lupta cu orgoliu, e pentru’ unii. pentru puţini, într-o stăruitoare şi luminată asceză, ultima etapă care duce la liniştirea apelor interioare din adânc. După o luptă grozavă cu poftele trupeşti, apoi cu mânia, cu interesul pentru zădărnicii, vine ca o mare cunună de spini.

Flori de câmp

Dragostea plătită, observase Şerban, nu. fără o oarecare mirare, are în cetatea lacrimilor şi a păcatelor un loc care nu este acela al oprobriului. Poate, se gândea el,

pentru că aici preţul omului e atât de ridicat încât ultima lui degradare încă rămâne, cu un lat de palmă, deasupra dispreţului. Şi poate că omul, aici, e ferit şi de cel mai mare dintre păcate, dispreţul de el însuşi.

Când oamenii nu acordă omului o valoare supremă înseamnă că ei înşişi simt că nu reprezintă nimic. Cum au să poată atunci crede *despre alţii că reprezintă un bun inestimabil*?

Doar că nu-şi aparţine, sieşi, în întregime, şi cu o fărâmă din el deasupra deşertăciunii deşârtăciunilor!

Şerban împinse uşa şi pătrunse în casa cu obloanele lăsate, strivită, parcă, de casele dimprejur.

Aici toată lumea glumeşte, zâmbetul licăreşte pe fiecare figură, iar vorba unduieşte ca fulgul şi e numai îmbiere. Aici e paradisul suspinelor care nu se aud.

— Aş vrea să-ţi cer ceva… Te-ai supăra?… îţi cer numai pentru că vii la mine mereu… Suntem ca nişte flori de câmp, cine întinde mâna ne culege, dar ţie îţi plac numai eu. Nu-i aşa? Chiar dacă te-ai supăra pe mine, ne-am împăca din nou.

— Spune! articulă Şerban profund nedumerit.

— Nu e nimic de spus. Să lăsăm mai bine pe altă dată.

— Te rog, spune acum că m-ai făcut curios.

— Ei bine… e o nebunie… Vreau să mă săruţi… aici… ca şi cum, într-adevăr, te-ai fi îndrăgostit de mine.

Şi fata îşi şterse cu prosopul rujul de pe buze.

— Vino în braţele mele! strigă Şerban cu înflăcărarea unui îndrăgostit.

— Sunt fericită!… Ce dor mi-a fost de tine, şopti ea parcă visând, îmbătată de fericire. Aşadar nu ţi-e scârbă de mine, dragule, scumpule… Poate că niciodată nu e totul pierdut… Vreau să fiu a ta!

— Ce faci acolo, Nora? întrebă Şerban fără să se întoarcă, aplecat să-şi încheie şireturile, simţind că Nora umblă în hainele lui.

— Nimic, răspunse ea râzând.

— Sper că nu cauţi scrisorile mele de dragoste.

— La ce mi-ar folosi! Curiozitatea asta nu o mai am de mult… Şi totuşi ce ciudat!… E mai multă dragoste într-o scrisoare decât în ce-ar şeafurile unui pat… Vorbe!… Vorbele, cât pot merge de departe!… în fond, în dragoste, numai cuvintele pot să ucidă… e caraghios, nu?

Şerban nu se putu stăpâni să o privească cu mult interes.

— Nora, unde ai învăţat tu astea, vorbeşti ca din cărţi!

— Din cărţi!… O femeie care trăieşte într-o asemenea casă, mai are nevoie de cărţi? Viaţa mea preţuieşte mai mult decât un roman. Nu crezi?…

— Nu-ţi cunosc viaţa.

— Nu-mi cunoşti viaţa? se miră Nora, dar e viaţa… e viaţa tuturor, dragul meu… aici un decor… dincolo un altul… piesa e aceeaşi… Uite haina dar mai întâi pune-ţi cravata… Te iubesc multe femei? Spune drept.

— Ce te face să crezi?

— Aşa! întreb! şi parcă o vagă undă de tristeţe trecu prin toată făptura’ ei.

— Ce e asta, Nora? spuse Şerban care tocmai deschisese portofelul să plătească. Ai înnebunit, Nora! Dar numaidecât primul sentiment de stupefacţie şi supărare trecu. Glumeşti! ia-ţi banii înapoi şi pe deasupra ia-i şi pe-ai mei. Cu un gest hotărât, Şerban goli portofelul peste hârtia de o mie de franci pe care Nora o introdusese pe furiş.

Speriată, Nora se lipi de uşă ca o persoană ameninţată de teama unui revorver. Şerban nu se putu abţine să nu admire încă o dată, într-o clipă, linia fără cusur a acestui trup săltat uşor pe vârfurile picioarelor.

— N-am vrut să te supăr… N-am vrut să te necăjesc… Am comis o josnicie… dar aveai atât de puţin… şi viaţa e grea, dragul meu… iubitul meu…

Două lacrimi se prelinseră pe obrajii Norei şi suspinând îl imploră: Te rog din toată inima mea nepângărită, iartă-mă.

Serban, fără niciun fel de altă lămurire, dădu din cap.

— Dovedeşte-mi. Altfel nu mă pot despărţi de tine, nu pot să te las să pleci…

Şerban făcu un pas prietenos spre Nora care se repezi transfigurată în braţele lui.

— Nu pleca numaidecât. Ce e o clipă în viaţa ta… când ea e totul pentru mine!

Şerban se aşează pe marginea patului, cu braţele pe genunchi cu mâinile împreunate, cu capul în jos. Era preocupat.

— Să presupunem că banii aceştia sunt ai noştri. Să-i împărţim. Jumătate iei tu, jumătate păstrez eu, ca doi buni prieteni.

— Te rog, Nora, să nu mai vorbim despre bani… Sunt toţi ai tăi şi pace! Ne-am înţeles, nădăjduiesc.

Apoi, amândoi tăcură. Şerban păru din nou preocupat. La un moment dat vru să vorbească, dar în aceeaşi clipă se răzgândi. Se sculă de pe locul lui şi, agitat, făcu prin odaie câţiva paşi.

— Vrei să te duci?

Dar el nu răspunse, continuând mişcarea lui agitată. Privindu-şi ceasul constată că petrecuseră aproape două ore.

În sfârşit, după un răstimp, se hotărî să vorbească.

— Nora, vrei să plecăm împreună?

— Cum, împreună? – spuse ea aproape înmărmurită. Tu nu ştii că eu nu pot pleca oricând. Suntem prizoniere… de altfel, ca orice am care munceşte…

— Cu toate astea! – reveni Şerban întărind propunerea sa. Pleci… şi rămâi cu mine… te muţi la mine.

Nora păstră câteva momente de gravă şi dureroasă tăcere, apoi cu o infinită tristeţe care venea de departe, din străfundurile copilăriei, ale visului, ale vieţii, cu o tristeţe în care parcă ostenise, spuse şoptind:

— Pentru totdeauna?… Dar Nora ca să arate că nici ea nu mai crede în cuvintele ei, izbucni în hohote de râs, râs nervos şi amar, repede înecat în lacrimi.

— Să ne ferim, mai ales acum, de vorbe mari… Tu nu mai eşti o copilă…

— Vai! Nu. Nu mai sunt o copilă, spuse încetând brusc să mai râdă. Tocmai de-asta trebuie să ţinem socoteală… Apoi cu toată fermitatea adăugă: Nu pot să merg cu tine şi nici nu vreau. E ultimul meu cuvânt. Te rog să nu insişti, nici să mă întrebi de ce. Ţi-aş spune, de pildă, că nu vom mai fi fericiţi… că nu poţi să-nâi dai cât îmi trebuie să acopăr trebuinţele mele… că am părinţi pe care trebuie să-i ajut… că vreau să-mi câştig singură pâinea… mai ştiu eu ce ţi-aş spune!… Atâtea minciuni şi atâtea adevăruri crude…

— Aşadar e ultimul tău cuvânt.

Nora, cu şiroaie de lacrimi curgând pe obraz, răspunse subliniind fiecare silabă:

— Ultimul meu cuvânt… Dă-mi mâna.

Şi Şerban sărută mâna care i se întinsese.

Afară se aprinseseră, parcă mai puternic, luminile oraşului…

Reflecţii *j*

Mihai rupse tăcerea.

— Geniul lui Napoleon începe cu instinctul care l-a determinat să aleagă între toate popoarele, poporul acesta raţional, singurul care putea să dea dovadă de atâta vanitate… Italienii?… Nimeni nu e profet în ţara lui şi apoi cine cântă la mandolină niciodată n-o să mânuiască prea bine arma. Englezii? Războiul nu e o întreprindere rentabilă. Englezii ştiu să cucerească lumea în joben şi în frac şi fără serviciul militar… Nemţii?… Aici trebuie mai întâi jucată o tragedie în cincizeci de acte… cu muzică wagneriană… în sfârşit complicaţii prea mari. Numai aici se putea opera… în stil napoleonian, repede şi cu puţine cuvinte… Patruzeci de secole vă privesc din vârful acestor Piramide…

Numai în ţara asta ridicolul ucide sau oamenii mor ca măreţia morţii să anihileze efectele ridicolului… E o ironie, e un paradox!

— Ori ce-ai spune, Napoleon a fost un geniu – întrerupse Serban care avea o veche slăbiciune pentru Marele Corsican.) e la un nenorocit de sublocotenent, care

sta în casă când îşi da cizmele la pingelit, să ajungi împăratul lumii, ca să distribui tronuri, să…

— Fe cam simplist ce spui tu. De altfel, admiraţia asta, e mai puţin a ta cât a tatălui tău. Tu nu faci decât să repeţi… E o sugestie.

— Te înşeli, rosti Şerban apăsat, jignit de afirmaţia prietenului său. Cum, eu nu sunt în stare să am o părere personală?

— Asta ai înţeles tu. Eu am vrut să spun altceva, anume că în cazul acesta… sau uneori… te laşi sugestionat, ceea ce e foarte normal.

— Te înşeli, insistă Şerban, fără să aducă vreun argument.

— În sfârşit, reluă Mihai cu un ton încă mai supărător, să presupunem că mă înşel…

— Ba să nu presupunem deloc… te înşeli pur şi simplu.

— Fie şi aşa… dar nu văd ce are a face geniul cu pingeaua. Mihai râse cu multă poftă.

— Cum ce are a face? întrebă Şerban agasat.

— Ascultă Şerbane, hai să vorbim serios. Cine contestă că Napoleon a fost un om extraordinarr? Nimeni… sau aproape nimeni… unii vorbesc de puţină isterie, de puţină epilepsie… în sfârşit, doar ştii că… Papa i-a strigat în plină Catedrală: „Comediante! Dar Mihai nu apucă să termine.

— Isterie… epilepsie… comediante, spuse cu vivacitate Şerban, ridicând de mai multe ori din umeri şi hotărât să-şi ia revanşa. Toţi oamenii mari sunt anormali. Istoria nu se face cu arhivari… cu oameni care beau cafele şi citesc ziarul «Universul»… se face cu epileptici, cu nebuni, cu monştri. Te rog să pomeneşti un singur nume de om obişnuit din capul căruia să fi ţâşnit o operă sau o faptă creatoare…

— Spinoza! spuse repede şi la întâmplare Mihai.

— Şi el era, dacă e să analizăm, puţin scrântint, continuă Şerban din ce în ce mai aprins. Dar să revenim la Napoleon.

Un om care electrizează un popor întreg, care câştigă bătălie după bătălie, care înfrânge atâtea coaliţii, care nu se opreşte decât la Berlin, Viena şi Moscova, un om care se luptă pentru alţii cu o sublimă abnegaţie… „Eşti rănit, întreabă Napoleon nu se ldat. Vă cer iertare, sire, am murit! răspunse soldatul”. Lucruri d-astea se întâmplă o dată la o mie de ani. Când a existat un Napoleon şi mai ştii că o fărâmă de baston de mareşal e în raniţa fiecăruia, parcă te simţi mai puţin târâtură… te simţi mai înălţat în propriii tăi ochi. Şi asta nu e chiar de dispreţuit! încheie Şerban satisfăcut de peroraţia sa.

— Cu oarecare rectificări, ştii, pe ici pe colo, spuse Mihai zâmbind, n-am nimic împotrivă. Numai că un tiran, pentru că a fost un tiran, nu se judecă după succesele lui imediate, care n-au în fond nicio consistenţă, căci sunt mai mult rezultatul unei anumite tensiuni, a unor condiţii cu totul trecătoare pe care le creează puterea excesivă. Un om se judecă după aceea ce lasă, efectiv, în urma sa. Ori, dând la o parte orice consideraţii sentimentale, niciodată lumea n-a respirat mai uşurată.

— Te-aş întreba, care om de geniu se lasă elogiat, linguşit cum fac tiranii? De la aceste linguşeli şi elogii, până la legendă nu mai e decât un pas. Ce vrei mai mare legendă decât a Regelui Soare? Imbecilitate între imbecilităţi! Lasă-mă să vorbesc, spuse cu oarecare agresivitate Mihai, observând că Şerban vrea să-l întrerupă. Şaizeci de ani de domnie, cincizeci şi şase de războaie şi ai băgat de seamă, cred, ce înseamnă un război. Evident păstrăm proporţiile, dar un război, atunci, nu era o nenorocire mai mică decât în timpurile noastre… Palatinatul pustiit, în Bretania execuţii înspăimântătoare, două mii de familii protestante izgonite şi câte orori premeditate după revocarea edictului din Nantes… Femei, cai, peruci de lux… mai „mult o dementă a luxului pe spinarea păduchioşilor, râioşilor, a tuturor nenorociţilor… un lux care acoperea toate blestemăţiile şi un putregai infect de alcov… Cât despre scriitori… istoria, cusută cu aţă albă, ca mai toate istoriile, e o grosolană, o ordinară

mistificare… Regele Soare a persecutat Port-Royalul al cărui conducător era Pascal, Racine a murit de amărăciune, Fénélon a fost exilat. La Fontaine înlăturat de la toate onorurile. Pe unul singur îl admira, pe Boileau care pe lângă ceilalţi era un fel de prostănac.

Istoria asta ar trebui odată scuturată dar bine scuturată… E plină de minciuni neruşinate, cu consecinţe nefaste, incalculabile… Din nefericire adevărul e totdeauna a cincea roată la căruţă iar o revizuire în lumina adevărurilor permanente nu convine tuturor. De altfel, fie vorba între noi, nimic de-a lungul istoriei n-a fost mai interzis decât adevărul. Dacă am rejudeca istoria, ce ar mai rămâne din nimbul care străluceşte încă împrejurul lui Bonaparte. În lumea asta e suficient să faci, când eşti mare, o glumă sinistră, ca imbecilitatea omenească să împletească o egendă…

— Orice ni-ai spune, Napoleon a fost un geniu! exclamă Şerban, mai puţin convins decât la început.

— Sper că nu mai e decât o încăpăţânare… Altfel… Geniu! îi tot dai zor cu geniu. Geniu e şi dracul f

Mihai rosti aceste cuvinte cu subînţeles. Un vânt rece începuse să bată… Ici, colo, câte un fulg de zăpadă aluneca pe potecile nevăzute ale văzduhului.

— Uite, ninge! spuse Mihai, bucurându-se ca un copil.

— Să vezi mâine jurnalele… titluri mari… Parisul sub zăpadă, spuse Şerban cu un ton declamator. Au şi franţuzii ăştia chestiile lor! apoi bolborosi: …în mijlocul acestui popor francez pe care l-am iubit atâta.

— Ce spui?

— A! Vorbesc şi eu de unul singur.

— Ceea ce nu e rău… şi e în orice caz promiţător, completă Mihai, surâzând.

Mergând şi discutând, o luară pe străzile cele mai puţin umblate. Totuşi de câteva minute dădură de o arteră principală şi iuţiră pasul. Nu departe înaintea lor văzură o grămadă de lume adunată.

— Ce-o fi cu lumea aia adunată acolo?

— Nu ştiu, dar să traversăm… S-o fi întâmplat ceva. Nu eşti amator de fapte diverse?

Mulţimea se îngrămădise în dreptul unei cafenele.

— Ia vino puţin, zise Şerban, apucându-l de braţ pe Mihai şi întorcându-se înapoi pe trotuar.

— Nu e un accident.

În adevăr, nu era un accident.

Afară ca şi înăuntru lumea asculta.

— Ce cânta?

— Concertul de vioară al lui Beethoven, şopti Şerban.

Orchestra cânta concertul de vioară al lui Beethoven. Prin fereastră, se vedeau capete plecate, ascultând cu evlavie. În stradă oamenii stăteau înghesuiţi unii într-alţii. Şerban şi Mihai se uitară unul la altul.

Şerban parcă ar fi vrut să spună ceva dar peste creştetul celor adunaţi flutura sufletul omului risipit în cântec… „Veniţi prietenilor, cu mine în paradis!”

Cei doi prieteni se simţiră copleşiţi de acest spectacol neobişnuit.

Îţi dau cuvântul de onoare

9

Ştirile de acasă iarăşi nu erau bune. Andrei făcuse în mod inexplicabil febră iar pe tatăl lui Şerban criza de rinichi îl lăsase într-o stare de extremă slăbiciune!

Şewban citise de mai multe ori scrisoarea primită de acasă. O citise cu ciudă din cauza termenilor ei epistolari, convenţionali, adeseori vagi şi profund neliniştitori. Ar fi vrut să descopere aici un strigăt ele suferinţă, de deznădejde sau de încredere care să-i îngăduie să participe, de departe, dar omeneşte, la neliniştea şi zbuciumul pe care le bănuia. În zadar se strădui să citească printre rânduri, să cântărească greutatea cuvintelor! Tonul era reţinut iar conţinutul numai informativ. Scrisoarea parcă era adresată unui străin, parcă cele două existenţe, a familiei şi a lui, se despărţiseră şi nu mai trebuiau împletite, parcă bucuriile şi necazurile nu mai puteau fi împărtăşite, comune. Silinţele lui ele a reconstitui viaţa de acasă, ca textul

pierdut al unei piese de teatru, nu izbutiră decât să creeze o stare confuză de sentimente în care, uneori, condamnarea la nenorocire apărea cu mult mai grozavă decât însăşi nenorocirea. În starea aceasta se amesteca ciudat şi dorinţa de a se abate peste el suferinţa celorlalţijdar şi nevoia unei totale eliberări, a unui deznodământ.

În cele din urmă, biruit de zvârcolirile lui interioare, se simţi cotropit de o intensă senzaţie de istovire. Cu o mână nervoasă de om care se sufocă îşi desfăcu cravata şi gulerul, apoi se întinse pe pat.

Gândurile îl năpădiră, dar nici nu începu bine să le depene când Gogu Călăraşu, discret, cu obiceiul lui de a intra de-a-ndărătelea îşi făcu apariţia.

Şerban, care avea o durere de cap infernală, nu-i dădu aproape nicio atenţie. Gogu Călăraşu se aşează pe scaun, răsfoi jurnalul, apoi începu să râdă singur. Cu cât citea, cu atât râsul lui se înteţea.

— Ce e, măi, Gogule? întrebă în sfârşit Şerban, văzând că Gogu se tăvăleşte de râs.

Gogu începu să citească cu glas tare, în loc de orice răspuns: – Ascultă! „Domn energic, sănătos, cult, ne vicios, suflet bun, fără avere, doreşte căsătorie doamnă, domnişoară, bogată cu orice defect fizic, tenul excepţional. Refuz anonimele”. Auzi. mă, energic, sănătos… bogată cu orice defect fizic… şchioapă… zbanghie… numai tenul…

Şi Gogu Călăraşu râdea să plesnească.

— Potoleşte-te, mă, Gogule, c-o să mori de râs!

— „Locotenent în retragere, înalt, prezentabil, suflet înţelegător, doreşte căsătorie cu protecţie, poate procura serviciu”… Alta:

„Romancier 32 ani, bine, distins, voiajat Europa, Asia, Africa, cultură excepţională doreşte căsătorie cu învăţătoare. Adresaţi sub Dumitre—.

„Agronom, bine în totul, doreşte căsătorie cu gospodină grăsulie”.

Grăsulie, ha, ha, ha! Grăsulie, purcică. purcea, ha! ha! ha! grah! grah! grah!

Grăsulie, năsulie, măslinie, portocalie, gingirlie… fudulie… ha! ha!

— Ho, mă, Gogule, ce eşti nebun? Ne aud ăştia de-alături.

— Dă-i dracului! Alta…

„Ispititor de frumoasă, foarte sentimentală este în căutarea unui suflet nobil, merge şi la ţară. Adresaţi sub: Fericire”.

Astea cu fericirea sunt d-alea parşive, care te omoară strâmbând din nas.

„Văduv, maniere, două imobile, caracter solid, caut fecioară sub 40 de ani. Adresaţi sub: Fără glumă”.

— Inventezi, Gogule! spuse Şerban care acum râdea şi el din toată inima.

— Să mor, auzi, să mor dacă adaug o iotă. Ascultă… ascultă…

„Vegetarian, creştin, doreşte mariaj corespunzător”… Corespunzător… cu ce? turn vine asta corespunzător? se miră zgomotos Gogu care se mutase de pe scaun pe jos.

— Mai încet, Gogule, că ne dă afară.

— Ascultă… ascultă, strigă Gogu ca un copil.

„Tânăr poet doreşte căsătorie, corpolentă, asigură opere mari. Suh Neînţeles”.

Ascultă, taci!

„Domn cu prăvălie doreşte urgent căsătorie, doamnă, domnişoară suflet duios, limbi străine. Adresaţi sub Primăvară”.

„Bogată sufleteşte, singură pe lume doresc căsătorie cu meloman, suflet analog”.

…analog… olog… topolog… teolog… demagog… Gog… Magog…

— Mă, Gogule, zău, potoleşte-te, eşti nebun… ce mai e şi prostia asta?

— Ascultă, mă, nu mă mai socri! auzi?

„Surdo-mută, (aici o explozie de râs) inteligentă, doresc căsătorie cu american”. Curat inteligentă!

„Scriitor tânăr, mari perspective literare, doreşte căsătorie cu doamnă bogată, indiferent vârsta sau condiţia

fizică. Nuvelist”…indiferent vârsta… face toţi banii!

„Absolvent conservator doreşte căsătorie alături de oricine crede că-i poate reface moralul şi materialul. Adresaţi Hamlet”.

„Tânăr deziluzionat acceptă orice combinaţie adresaţi: Honolulu”. Orice combinaţie! Fantastic! Fantastic… Fantastic…

„Cavaler, aparenţa iese din comun, doresc căsătorie cu bună dansatoare, mult temperament. Adresaţi sub „Păsările cerului”.

Gogu Călăraşu râsese tot timpul ca un clovn; râsese până ostenise. Poftim de mai zi ceva?! spuse el, ştergându-şi lacrimile de râs.

Şerban îi ţinuse în cele din urmă companie, dar odată lectura terminată durerea de cap reveni cu mai multă înverşunare-şi proasta lui dispoziţie, de asemenea.

— Râzi tu, Gogule… dar purceaua e moartă-n coşar! spuse Călăraşu care avea un fel foarte pitoresc şi hazliu de a se sxprima.

După o lungă pauză Şerban exclamă:

— Tot te mai însori, Gogule?

— Păi nu văzuşi… vrei să pierd ocazia?… vrei să mă vezi la jurnal…

— Ai să ajungi mai rău!… Ce-ţi trebuie familie! Tu nu ştii că familia e o povară, e o ghiulea legată de picioare… Şi tu vrei să te însori!

Gogu nu răspunse nimic iar Şerban continuă: Ah! Gogule, ce bine ar fi dacă n-ar exista familia asta. Să fie omul liber… liber, dezlegat de toate odgoanele astea sentimentale. Ar trebui, Gogule, ca fiecare copil să fie aruncat în drum, în lume, să n-aibă habar cine îi sunt părinţii, nici fraţii, nici surorile. Toate formele acestea care se transformă în tot atâtea servituţi ar trebui desfiinţate, să rămână fiecare om liber cu propriile lui bucurii şi necazuri, să nu-l jeluiască nimeni şi nici el să nu-i plângă pe alţii… Fiecare să-şi poarte suferinţa lui… şi când nu-i mai convine… pac… pac! şi gata. Uite, serile trecute intrasem să-mi iau nişte ţigări. Un copilaş lângă mine, să

tot fi avut zece – doisprezece ani, cerea o cutie de chibrituri. Ce mai face fratele tău, îl întrebă patronul. E la spital. L-au dus de săptămâna trecută. Dar ce are? întrebă din nou patronul care de bună seamă cunoştea familia băiatului. Ah! suspină copilul… ştiţi… are o boală ciudată… are optsprezece ani… Patronul ridică mirat din sprâncene dar copilul adăugă: Ah! are să moară ca celălalt la nousprezece ani!

— Băiete! Băiete! strigai, dar copilul traversase şi fugea printre oameni. E cu neputinţă să-ţi spun ce era în glasul şi pe chipul acestui copil… o tristeţe… o mirare şi parcă o prosteală… Nu, nu. Nu pot să-ţi spun, dar toată lumea de acolo întorsese capul şi câteva clipe privirile şi gesturile rămaseră suspendate. Serban tăcu. Apoi vorbi din nou. Ce-ai spune tu despre un criminal care s-ar hotărî să-i ucidă pe toţi aceia care au inimă bună, socotind astfel că-i scapă de toată suferinţa pricinuită de răutatea oamenilor?

Şi văzând nedumerirea prostească a lui Gogu Călăraşu, Şerban continuă: Cum să-i descopere? Foarte simplu. Un anunţ în jurnal… sau mai bine, s-ar întinde pe caldarâm şi cum s-ar opri unul să se intereseze de soarta lui… iar şi spinteca burta. Vezi ce te aşteaptă, Gogule? încheie Şerban, schimbând tonul.

— Pe mine? se interesă cam speriat Călăraşu.

— Da, da, pe tine care viei să te căsătoreşti cu Kaifakatadari… urâta din o mie şi una de nopţi… numai ca să faci o operă filantropică.

Şerban observând cum creşte nedumerirea lui Călăraşu continuă în acelaşi stil. Înţeleg să fi dibuit vreuna ca Nefertiti dar…

— Tu-ţi baţi joc de mine, după cum bag de seamă, Şerbane! Ce-s alea Ţafandachis şi Nabucodonosor?

— Bărbatul e poligam, dragă, spuse Şerban, făcând haz de încurcătura musafirului său, şi sărind jos din pat, adăugă. Omul trebuie să se însoare, încolo… spre bătrâneţe când nu-i mai arde să se ţină după muieri… nu la douăzeci şi cinci de ani…

— Dar şi-aşa să te ţii după muieri, nu e o treabă… Cariera de ibovnic e pentru trântori şi cere parale… multe parale…

— Vorbeşti ca un înţelept, Gogule 1

— Ce să fac! zise Călăraşu, parcă scuzându-se. De aproape doi ani mă învârtesc p-aci şi mare lucru n-am făcut.

— E, şi-acu!

— În ici acu, dar… sper… Sunt în perioada de organizare a vieţii… Acu abia o învăţ să gătească, să târguiască, să mătură… Şi pe urmăv.

— Măi, băiete, trezeşte-te, trezeşte-te, şi Serban îl luă cu mâinile de umeri şi-l scutură energic. Tu vrei să întemeiezi o familie şi te-ai băgat slugă la dârloagă din prima zi, în loc să pui biciu-n cingătoare şi pistoalele la brâu. O familie nu poate exista, măi Gogule, fără un tiran în capul ei. Cu femeia trebuie să te porţi ca un zbir, să ai inima de piatră, să nu-ţi pese nici de scâncetele ei, nici de bâzâitul ei, de aia a făcut-o Dumnezeu să poarte copii şi necazuri. Pentru o femeie trebuie să ai pumni zdraveni, nu flori, altfel o să fie vai de capul tău. O să-ţi scoată pe nas onoarea pe care ţi-a făcut-o luându-te de bărbat, mai ales mironosiţele astea!

— Tu vrei să mă bagi la idei, îl întrerupse Călăraşu, devenind foarte serios.

— Mi-e neeaz pe tine că ne faci de râs. Nu fi nărod, Gogule! „cu o femeie care vrei să-ţi fie nevastă.

Nu trebuie să [illegible]
Cine e stăpân, tu sau ea?

— Eu! spuse cu emfază Călăraşu, îndreptându-se.

— Atunci? Nu vezi că ai călcat cu stângul? Bate cu pumnul în masă. Sparge vreo câteva farfurii, arată-te mereu nemulţumit, cel puţin două nopţi pe săptămână las-o singură, fă nazuri să nu ştie cum să-ţi intre în voie… dacă vrei să-i faci educaţia, dacă nu…

— Ştii că ai dreptate?

— Cum să n-am? Sigur că am!

— Am fost un orb… un nărod…

Gogu Călăraşu luase un aer atât de preocupat, atât

de grav, dar care nu-l prindea deloc. Tocmai din această pricină înfăţişarea lui devenise de un comic irezistibil.

Şerban îl privi şi fără voia lui începu să râdă, dar râsul acesta nu dură mult. Şerban îşi reveni, puse din nou o mână pe umărul lui Gogu Călăraşu şi speriat întrebă:

— Ai auzit? Serban simţi inima prietenului zvâcnind.

— Ce?

— Ai auzit? A râs cineva!

Călăraşu căscă nişte ochi enormi, neînţelegând absolut nimic din atitudinea şi spusele lui Şerban. Acesta repetă cu o spaimă evidentă:

— A râs cineva!

În adevăr Şerban, ca într-o fulgerare, auzindu-se râzând recunoscu în el rasul tatălui său; apoi, în vorbe, chiar timbrul vocii tatălui său. O clipă avusese senzaţia netă că ei dispăruse, se volatilizase iar în locul lui râdea şi vorbea tatăl său.

Chiar acum când intensitatea primei impresii se tocise, încă stârnia o puternică nedumerire ca un ecou. În odaia asta sunt stafii! strigă Şerban şi fără să-şi dea seama deschisese cu violenţă uşa dulapului. Călăraşu sări de pe scaun:

— Ce s-a întâmplat, dragă?

Dar Şerban îşi revenise.

— Suntem făcuţi din umbre, Gogule!… Asta nu mi s-a mai întâmplat niciodată, zise Şerban trântind uşa dulapului.

— Ce s-a întâmplat dragă? întrebă a doua oară Călăraşu.

— Nimica! răspunse Şerban complet absent.

— Nu cred că aici sunt stafii… în mijlocul oraşului… prea e mult zgomot, bolborosi încurcat Gogu Călăraşu. Apoi continuă: Stafii există… am văzut cu ochii mei… dar p-aici nu cred… ar fi de mirare… Acum câţiva ani petreceam vara într-un sat pe lângă Piatra Neamţ. Într-o noapte mă scol din somn… parcă prin vis auzisem nişte zgomote. Mă salt în coate… ascult… ciulesc urechile… deodată aud nişte scârţâieturi ca de paşi pe podelele vechi,

uscate… apoi nişte trosnituri. Inima şi vinele gâtului începură să zvâcnească. În odaie întuneric beznă. Zgomotele se auziră din nou. Îmi dădui seama însă că nu veneau din odaia mea. Dau să ţip… nu pot… Să mă mişc, nu pot… parcă paralizasem.

— Era cineva de-al casei…

— Aş! Proprietăreasa, o bătrână, dormea într-o odaie lipită de pătul. În casele astea eram singur. Scapăr un chibrit să aprind lumânarea, dar mâna îmi tremura atât de tare că… se stinse chibritul. Imediat auzii miorlăit de pisici şi un zgomot de animal mai mare care fuge… înlemnii; dar avui totuşi tăria să-mi fac semnul crucii. Ascultai… linişte… Ascultai din nou… linişte… zgomotele nu se mai auziră. Îţi închipui că în noaptea aia, n-am mai lipit geană de geană… Ei bine, în casa aia era o stafie… O stafie era, dracu' era, nu ştiu! A doua noapte, nu m-am mai culcat… dar când a venit miezul nopţii am văzut cu ochii mei deschizându-se uşa de la odaia alăturată şi ieşind pe uşă… ca un abifr… ca o ceaţă… Pusei mâna pe ciomag, dar degetele mi se încleştaseră… tremurând tot ca o vargă… A doua zi mi-am făcut bagajele şi am plecat la Iaşi valvârtej.

— E o poveste? întrebă derban, privindu-l drept în ochi.

— Ce, eu mă ţin de poveşti!… Ţi-am spus ce-am auzit cu urechile mele şi-am văzut cu ochii mei. Vrei să mă crezi, bine; nu, iar bine… Aici însă, părerea mea e că nu sunt stafii… dar mai ştii…

— Aici n-or fi, zise Şerban gânditor, dar în noi, pe aici pe undeva pe dinăuntru, tare mi-e teamă că sunt ceva stafii. Ce zici?

— Cum să fie pe dinăuntru! spuse Călăraşu cu tonul prin care respingi o absurditate.

— Aşadar, nu crezi!

— Îţi dau cuvântul meu de onoare, confirmă Călăraşu peremptoriu… Totuşi n-ar strica să te muţi… Cât despre cealaltă chestiune, am să mă mai gândesc… Zici că să sparg câteva farfurii…

— Cel puţin…

* * *

După plecarea lui Gogu, rămăsese un soi de vid, lăsat nu de zdrobitoarea lui personalitate-ci de faptul că râsese prea mult. Prea mult râs nu e bun deloc, nici ironia continuă şi nici gluma. Nu fi prea inteligent, spune o vorbă franţuzească, nu face pe deşteptul spunem şi noi. Omul care râde iese din el însuşi mereu, este mereu exterior, se risipeşte, se destramă. De aici, în cele din urmă, senzaţia aceasta puternică de vid.

Mărire şi mizerie

— Nu ştiu ce mi-a venit şi mie să-i spun toate astea, încheie Serban după ce povesti lui Mihai cele întâmplate cu Gogu tălăraşu.

Afară era frig, căzuse o ploaie rece iar străzile încă ude străluceau ca parchetele unor saloane de recepţie în care se reflectă lumina a nenumărate candelabre. Impresionant! zise scurt Şerban, surprins că Mihai îi vorbeşte despre cu totul altceva decât întâmplarea cu Călăraşu. Adevărul e că împreună asistaseră la un spectacol cu desăvârşire neobişnuit chiar şi pe meleagurile Parisului. Sala, o sală de mare galâ, strălucitoare de rochii şi fracuri, era plină până la refuz, deşi ultimul loc de la galerie costase cât un fotoliu de orchestră la Operă.

— Au un farmec şi sălile acestea pline de lume care ştie să cinstească şi să împodobească un spectacol cu un fast aproape liturgic, observase Mihai, privind de sus, de la galerie, sutele de rochii de mătase, de blănuri, apele miilor de pietre scumpe din bijuterii şi contrastul net al plastroanelor imaculate strânse în liniile lungi ale atâtor fracuri.

Aplauze discrete, dar încărcate de o simpatie familiară au salutat apariţia lui Paderewski; orchestra, în semn de deferenţă pentru un fost mare dregător, se ridicase, toată, în picioare. Dar chiar lumea aceasta supusă unor reguli interioare mai severe, uită în unele împrejurări, obiceiurile protocolare şi se lasă în voia pornirilor libere dictate de o simpatie spontană. Fapt este

că ultima bucată a concertului urcase sensibil cota entuziasmului.

Insistenţa aplauzelor a adus, peste program, încă o bucată apoi încă una şi încă una, într-o atmosferă din ce în ce mai caldă. De mult lumea asculta în picioare şi aproape tot publicul se adunase la parter, invadând lojile de rangul întâi şi primul balcon. Încă o bucată, apoi alta, bătrânul Paderewski cântase, peste program, aproape încă o oră şi jumătate. Entuziasmul publicului, hotărât parcă să-l apuce revărsatul zorilor, devenise de neînchipuit. Ilustrul pianist vrusese să plece de câteva, ori dar chemarea publicului luase înfăţişarea unei manifestări de asemenea proporţii încât eroul serii trebuia să apară mereu.

Lumea aceasta, care acoperise un om, timp de o oră şi jumătate, de atâta glorie câtă ar fi mulţumit o sută de celebrităţi orgolioase, n-a consimţit să se retragă decât după ce a fost lăsată cortina metalică de incendiu, izolând zeul, dincolo de orice speranţă, de restul muritorilor de rând.

Situaţia fusese, pe drept cuvânt, impresionantă.

— Nu mi-am închipuit, spuse din nou Mihai, parcă desfăşurând un lung d scurs interior, că un om poate să fie acoperit de o asemenea glorie!

Bulevardul era plin de oameni, de zgomot şi de lumina puternică a vitrinelor. Viaţa, în Parisul acesta care se trezeşte pe etape, nu scade şi nu încetează niciodată; în toiul nopţii e aceeaşi ca în timpul zilei. Poporul noctambulilor iese din vizuină când celălalt intră să se odihnească şi roata vieţii se învârteşte mereu.

— Ce facem? întreabă Mihai oprindu-se în dreptul unei cafenele prin ferestrele căreia se vedea multă agitaţie.

— E devreme… e abia ora unu.

Şerban zâmbi, privi şi el armata aceea de chelneri care încrucişează tăvi şi semne peste o mare de capete.

— Ce să facem! Dacă e numai ora unu… să intrăm.

Şi amândoi pătrunseră în zumzetul cafenelei. După câteva pahare de vin răsturnate pe gât unul după altul,

Mihai avea o extraordinară poftă de vorbă. De altfel, toţi oamenii vorbeau, iar atmosfera cafenelei era suprasaturată de un murmur caracteristic. Între Şerban şi Mihai se iscase o vie polemică pe tema vinului. Mihai, cum e şi lesne de presupus, era de partea băutorilor, afirmând că nimic vrednic de luat în seamă nu se realizează fără ajutorul unui pahar de vin în care stă virtutea de a desţeleni bălăriile care sugrumă inteligenţa şi de a potenta capacităţile creatoare. El afirmase chiar că oamenii cărora nu le e pe plac vinul sunt şi răi şi proşti.

Serban susţinuse teza opusă, dar, cum el se lupta abia cu al doilea pahar, înfruntarea era inegală iar şansele de a birui impetuozitatea prietenului său erau foarte scăzute.

Când Mihai, cu paharul în mână, se urcă pe scaun să vorbească întregii asistenţe, cafeneaua se golise simţitor.

„Doamnelor şi domnilor, iubiţi prieteni”, strigă Mihai de mai multe ori cu voce tunătoare ca să biruiască zgomotul dimprejur. Câteva invitaţii la linişte se auziră numaidecât, precum şi izbituri în mese, care aminteau intervenţiile prezidenţiale în timpul şedinţelor furtunoase. De altfel, fiind împrejurarea destul de neobişnuită, liniştea, solicitată de oratorul improvizat, nu întârzie să se aştearnă. Şerban era teribil de încurcat. Mihai, era foarte surescitat şi aprins la faţă iar ochii îi scânteiau.

„Cafeneaua, cioamnelor şi domnilor, începu el, stăvilindu-şi emoţia, este o instituţie precum sunt biserica, şcoala şi academia. Dintre ele, poate, niciuna nu şi-a adus o mai mare contribuţie la istoria modernă, nu s-a amestecat în miezul evenimentelor, nu le-a pătruns mai mult înţelesul decât cafeneaua, (aplauze puternice; strigăte de bravo!) Aşezată în mijlocul evenimentelor, cafeneaua asemenea unui imens termometru, înregistrează cu o precizie uimitoare gradul de spiritualitate al frământărilor şi prin aceasta încă nu spunem mare lucru. Bârfa ridicată la nivelul semnificaţiilor istorice, aleargă, scăpând printre degete, asemenea argintului viu. Bârfa umple cafeneaua precum duhul umple amfora omenească.

Cafeneaua din care a dispărut bârfa, esenţă de ironie pulverizată cu generozitate, nu mai este decât un monument în ruine. Cafeneaua, scumpi prieteni, este un inventar de valori şi numai aici sunt în stare oamenii să arate cu degetul prostia, să elogieze geniul, să despartă întunericul de lumină! (Bravo! Bravo! Bravooo!) Nu s-ar putea face istoricul cafenelei fără a lua în considerare cu toată seriozitatea povestea spiritualităţii europene în amănuntele ei surprinzătoare. Prin aceasta s-ar urmări detronarea şi alungarea bunului simţ, morb al mediocrităţii şi negaţie a oricărei activităţi creatoare. Cafeneaua este în acelaşi timp universală, diversă şi – reprezentativă; (Câteva aprecieri foarte favorabile la adresa lui Mihai se auziră din mai multe colţuri.) Nimic însă nu ne împiedică să o considerăm drept o sinteză spirituală a unei naţiuni sau să o comparăm cu o expoziţie naţională care adună multiple energii. Ea poate fi oricând identificată cu un muzeu în care stau alături exemplarele a doua generaţii: a monştrilor realizaţi şi a celor încă în găoace. (Formidabil! Formidabil! punctară câţiva.) Monstruozitatea unei generaţii, scumpe doamne, se măsoară după rataţii lăsaţi în urmă iar rataţii sunt geniile care s-au poticnit pe drumui năzuinţelor absolute, sterilizaţii unei lenevii fabuloase, păstraţi în saramura lor proprie, pentru ilustrarea în mic a unor drame de proporţii uriaşe. (Şerban lungise un gât de girafă) … Cafeneaua decade odată cu stingerea geniului unui popor şi suferă eclipsele determinate de ecuaţia intrărilor în umbră ale aceluiaşi geniu. (Ajunge! Ajunge! şopti Şerban) … Lasă-mă în pace! Detestată, în principiu, ea beneficiază, de fapt, de prestigiul instituţiilor pe care nici forţa, nici prostia nu le pot suprima cu desăvârşire. Aceasta este o oază de contemplaţie în mijlocul inutilei agitaţii cotidiene, locul suprem de unde se mai poate privi pe întinsa nelinişte omenească cu acel scepticism, cu acel simt al proporţiilor, singurul în măsură să desprindă permanentul de trecător… Aici este intersecţia aberaţiei cu născocirea, a rafinamentului cu grotescul, a harului cu imbecilitatea. E lăcaşul în care se poate justifica orice

înfrângere, executa la stâlpul infamiei orice virtute, unde femeia de stradă poate să capete laurii onestităţii profesionale, salvată din ghiarele umilinţei. (Bravooo!) … Acesta este pur şi simplu un miracol… ¿afeneaua este un cadru cu însuşiri caricaturizante. îi stă în fire să deformeze, să stoarcă, astfel, din oameni şi din întâmplări ce e mai rău sau ce e mai „bun; adică mai interesant. Numai aşa diversul se transformă în semnificativ ca să zboare mai departe pe aripile nobleţei spirituale, să întâmpine eternitatea! Permiteţi-mi! în sănătatea dumneavoastră!” Mihai închină paharul, apoi îl bău până la fund.

Un ropot asurzitor de aplauze acoperi ultimele lui cuvinte. Strigăte de bucurie, de bravo veneau de pretutindeni şi multe, multe semne de simpatie. De altfel, improvizaţia lui Mihai fusese cum am văzut de mai multe ori, în cursuf desfăşurării, obiectul celor mai stăruitoare semne de simpatie.

Mulţi veniră să ciocnească paharul cu el iar câţiva, cedând unui explicabile efuziuni, îl îmbrăţişară cu căldură! O legătură necrezută se stabilise între toţi iar ia plecare, salutau în dreptul mesei lui Mihai reînnoind, cu zâmbete largi, semnele de simpatie.

În sfârşit Mihai şi Şerban se ridicară să plece. Puţinele persoane, care mai rămăseseră, mărturisiră încă o dată prin semne, prietenia lor.

Mihai salută cu deferenţă şi ieşi.

Afară întunericul şi lumina se îngânau. O lumină alburie cernea peste tot oraşul. Amândoi umblau fără să vorbească dar mai departe în faţa lor un om în zdrenţe şi rebegit cotrobăia în lăzile de gunoi aşezate dinaintea unor porţi. Omul căuta în gunoi pâinea cea de toate zilele, să-şi astâmpere foamea.

— Fie-vă milă! mormăi omul când cei doi trecători se apropiară. Vă mulţumesc, vă mulţumesc, Dumnezeu să vă aibă în paza lui, îngână el clănţănind din dinţi.

Mihai şi Şerban trecură mai departe. La cotitură Mihai se opri şi zise:

— Vezi, d-asta lumea aceasta o să crape într-o bună zi!

Un vuiet confuz începuse să se audă.

Oraşul se trezea…

Vulturii nu prind muşte!

Şerban şi Mihai, trăiau, resimţeau şi mărturiseau, uneori chiar în convorbirile lor banale, sentimentul acesta puternic al unei existenţe intense, depline. Parcă acum se născuseră şi parcă abia acum simţeau cu toate fibrele trupului şi ale sufletului lor că trăiesc, că viaţa e ceva viu, dinamic, aerisit. În adevăr ei simţeau viaţa ca o perspectivă, ca un imens peisaj, bogat şi deschis. Aşa cum, Parisul oferea ochiului vaste, luminoase tăceri în spaţiu: Place de la Concorde, Champs Élysées, Avenue de L Opera, Rue de Rivoli, Champs de Mars şi altele şi altele, tot aşa inima şi mintea lor simţeau o deschidere, o frumuseţe, o lumină înaintea lor, ca o realitate inefabilă şi incontestabilă. Aici, totul căpăta un sens, toate întâmplările, uneori cele mai banale, căpătau sensul unor evenimente care se integrau, se *încorporau*, transformându-se într-un fel de miez al existenţei lor.

Deşi plecaseră dintr-un oraş, dintr-o capitală cu o oarecare vibraţie de metropolă, cu universitate, cu săli de conferinţe, cu jurnale, reviste, cafenele, restaurante, reclame, Parlament, f>arfe, cancanuri literare, totuşi era acolo ceva meschin, îmbâcsit, provincial. Trăiseră ca într-un cătun, într-o provincie mizerabilă, deşi într-un fel, printr-un concurs de împrejurări şi printr-o dispoziţie personală, ei ieşiseră din peisajul unei existenţe burgheze stupide. Şi totuşi ce deosebire! Ca de la cer la pământ, ca de la o viaţă la altă viaţă, radical deosebite.

Odată citiseră împreună cu glas tare câteva pagini foarte elocvente *Voyage en Russie en 1839*, pagini care îi impresionaseră extraordinar, căci îi citiseră pe Dostoievsky, Tolstoi, Gogol, Cehov, mai ales că trăiseră evenimentele grozave petrecute în Rusia şi în România în vremea războiului. Lübeck, chiar la debarcader, scria autorul paginilor, întrebase pe hotelierul german, ce

fizionomie au ruşii: Văd o grămadă de ruşi trecând, răspunse hangiul. Şi văd două tipuri de fizionomii: cei care debarcă pentru a veni în Europa au un aer vesel, liber, mulţumit; aceeaşi, la întoarcerea lor, au figurile lungi, întunecate, frământate de ideea reîntoarcerii acasă.

Autorul, spunea mai departe că a fost izbit de extraordinara regizare administrativă, căci impresia pe care Rusia trebuie s-o facă vizitatorilor străini îi preocupă pe ruşi fără încetare. Iată, de mai bine de un secol, moscoviţii sunt maeştri în materie de propagandă, deşi pe atunci cuvântul era necunoscut. Despotismul rus socoteste ideile şi sentimentele ca fiind nimic şi reface faptele, fuptând contra evidenţelor. Şi culmea, triumfă.

Autorul articolului nu reproşa ruşilor că sunt ceea ce sunt ci blama pretenţia lor de a vrea să pară occidentali. Pretutindeni, ei caută să înşele curioşii prin documente false şi trebuie să ai mult discernământ ca să călătoreşti în Rusia, fără să fii tras pe sfoară… căci Rusia este împărăţia cataloagelor. Dacă deschizi cartea, nu găseşti nimic din ceea ce anunţă, capitolele le afli dar toate urmează să fie făcute. Oraşele, drumurile, sunt în proiect şi naţiunea însăşi e un soi de afiş… în Rusia teama este calmată prin excesul se teamă… iar Cuvântul nu mai e considerat decât o cursă… Fiecare se acoperă ca să lupte din întuneric şi anonimat… O moleşeală vicleană este taina lor… Uriaşa maşină administrativă te copleşeşte… Fiecare are de executat cate un ordin… Mândria roade Anglia iar rugina mănâncă Rusia… Cu cât cunoşti mai puţin un rus, cu atât îl găseşti mai amabil.

tară îndoială Mihai şi Şerban auziseră mult vorbindu-se despre democraţie, idealul, suspinul şi nostalgia ţărilor aşezate oarecum la periferia marilor culturi. Idealul rămânea mereu irealizabil, căci democraţia, cu toată rădăcina cuvântului care înseamnă popor, e în primul rând un regim de elite; căci poporul e şi trebuie reprezentat prin elite; postulatul numărul unu – greu de realizat. Accesul la merite reale, iată democraţia, noţiune antinomică demagogiei, farsei, imposturii. Accesul la un

ideal moral şi material, iată democraţia. Fireşte, o societate omenească nu va fi niciodată alcătuită din îngeri, căci nişte păcate şi nişte nereguli vor fi totdeauna amestecate în substanţa ei, dar partea importantă e să urmărească mereu, promovarea valorii şi a acţiunii edificatoare, să funcţioneze posibilitatea eliminării lăturilor şi denunţarea imposturii. Un regim trebuie să deschidă oamenilor o perspectivă, să dea o nădejde efectivă, să creeze un scop real către o ascensiune morală şi materială, ca mai tot omul să fie util şi să aibă sentimentul că viaţa lui nu e de prisos.

Stârnirea patimilor, a poftelor, a ambiţiilor disproporţionate nu înseamnă a guvernatei a înşela, a jefui, a distruge.

Se poate vorbi la un moment dat în termeni proprii, de o prostituţie politică, aceea care stârneşte şi exploatează patimile deşuchiate, josnice, fără să se gândească o singură clipă la nevoile esenţiale şi hotărâtoare ale ordinii morale care, în fond, caracterizează dialogul profund al vieţii, al existenţei. Ce societate poate fi aceea împănată de şarlatani, de imbecili, de falsificatori?

Franţa, o fi având şi ea păcatele ei, dar nicio clipă n-a fost vorba aici de păcate ci de cu totul altceva, dacă m-aţi înţeles bine. Franţa rămâne locul în care se poate scrie şi nimeni să nu rada ca: poet nu trebuie să refuze onorurileel trebuie să facă aşa fel încât nici să nu se gândească nimeni să i le ofere. Iar dacă i le oferă înseamnă că a comis o oarecare greşeală. Şi atunci trebuie să le primească drept pedeapsă. Iar Éik Satie spunea că nu este totul să refuzi Legiunea de onoare ci să nu o meriţi.

Iată nişte oameni şi o atmosferă care nu mai au nimic de-a face cu compromisul.

Trăind aici la Paris, tinerii simţeau o limpezire, o decantare, o infuzie de lumină, ce risipeşte opacităţile şi tenebrele dinlăuntru…

Într-o zi superbă, inundată de generozitatea de aur a soarelui, cu un cer nepătat şi de o albăstrime care te îndeamnă să cânţi, Şerban se plimba împreună cu Spiridon

Pracasalidis pe care îl întâlnise însoţit de prietena sa Blanche Angeli. Toţi trei mergeau mai mult ciripind decât vorbind, îmbătaţi de frumuseţea gţaţioasă a caselor, de exuberanţa monumentelor de faimă universală mult familiare lor, îmbătaţi parcă de o spiritualitate explozivă a lucrurilor şi oamenilor printre care purtau fiinţa lor înnobilată. Deodată, pe sus, prin oceanul de lumină şi de-azur un vultur maiestuos, brăzdă imensa catedrală a cerului. Se opriră şi ei şi alţii, miraţi. Era un eveniment. O acvilă imperială pe cerul Parisului!

— Ştiţi, şopti ca un susur Blanche, în satul meu, la Monthe liard, bătrânii mi-au spus... Copilă, ţine minte, vulturii nu prind muşte!

Să nu ne aresteze i în noaptea aceea, şi nu era pentru prima oară, celor doi prieteni li se păru că somnul este o instituţie lipsită de sens. Ajunşi în dreptul hotelului se opriră câteva minute, apoi, fără să comunice unul cu altul, trecură mai departe, ajungând din nou pe străzi înguste şi ocolite.

— N-am fost ridicol? întrebă Mihai, descoperindu-şi capul şi aşezându-şi părul.

— Ridicol?... Ai fost extraordinar! De altfel, asta a fost părerea tuturor. Am citit pe chipurile lor şi nu cred să mă fi înşelat.

— Cu cât de puţin lucru se poate prosti o lume întreagă!

— Mă numeri şi pe mine? îmi pare rău că n-am scris ce-ai spus. Te asigur că improvizaţia ta merita consemnată... Ai vorbit, Mihai, ca un inspirat.

— În fond, zise Mihai surâzând, îmi pare şi mie rău, pentru că, să-ţi spun drept, nu mai mi-aduc aminte nimic din ceea ce am spus.

— Chiar nimic? Nu se poate!

— În orice caz foarte vag... Mihai reflecta... Pentru că, vezi, orice manifestare a noastră pune în joc cu mult mai multe argumente şi raţiuni decât suntem în stare să reţinem şi chiar să înţelegem. Cred că n-aş mai putea reconstitui ce-am spus iar dacă m-aş aşeza să scriu ar ieşi

cu totul altceva… nevoia de claritate ar strica totul… Vorba rostită e cu mult mai misterioasă decât cea aşternută pe hârtie. În cazul dintâi, procesul e şi mai adânc şi mai complicat cu toate aparenţele contrarii… Tu ţi-ai dat imediat seama cât de mult ne angajează cuvântul rostit… E aproape o angajare materială… săpăm o galerie din care nu mai putem ieşi… Vestita şcoală din Hermopolis afirma că Thot a grăit creaţia, Thot vorbea, iar simplul sunet al vocii era creator… era un centru de precipitare materială… Cine ştie? Poate că e de ajuns să enunţi lucrurile într-un anumit chip pentru ca ele să şi dobândească o realitate…

E adevărat că majoritatea oamenilor nu duc decât o existenţă funcţională şi prin urmare nu au decât ideile funcţiilor lor… dar şi acesta este în definitiv un mod de a fi, deşi nu un mod personal de a fi… sau cel mai personal mod de a fi! E în orice caz foarte curios că momentele noastre cele mai nobile apar tocmai când capacitatea noastră de a le justifica, dintr-un motiv sau altul, a amuţit.

— Nu ştiu prin ce capricioasă asociaţie de idei mă gândesc că Torquemada, după ce a ars şase mii de nenorociţi, a cerut drept recompensă, pentru râvna lui, pălăria de cardinal.

— Ca să vezi ce pot face oamenii care se iau în serios! spuse repede Mihai, subliniind fiecare cuvânt şi ridicând din sprâncene, gest care îl caracteriza.

Mai la fiecare pas obloanele se ridicau, uşile se deschideau iar străzile, până mai adineaori deşarte, ofereau un alt aspect. Dormiseră şi ele iar acum se trezeau.

Mihai, cântând încet, agita braţele în aer, apoi, continuând să cânte, spunea:

— Cât regret că nu m-am făcut dirijor de orchestră… pasiunea mea… Ar trebui să trăim o mie de vieţi ca să putem face toate câte ne pofteşte inima…

— Tocmai când mă pregăteam să-ţi spun ceva foarte serios…

Dar Mihai continuă să conducă o orchestră

imaginară.

— Trebuie, Şerbane, să optăm mereu… până când e prea târziu… d-aia numai proştii reuşesc să facă, până la urmă, ceva… Dacă mai am o dorinţă e să senu o carte… una singură… nu mai multe… dar să fie o carte…

— Ce e asta?

— Concertul pentru pian al lui Beethoven… Iată unul care bătea la porţile cele mari… Ascultă… citeam zilele trecute… Sainte Cécile, cum o botezase Beethoven pe contesa de Ertmann care îşi pierduse copilul. Beethoven s-a dus să-i prezinte condoleanţe, dar emoţia îl sugrumă şi nu fu în stare să spună niciun cuvânt. Atunci se duse la pian, îl deschise şi cântă, apoi fără să spună iarăşi niciun cuvânt plecă.

Beethoven umaniza totul. Wagner, acest uimitor simplificator de cataclisme, cum îl numeşte nu mai ştiu cine, ar putea să dispară fără nicio pagubă pentru valurile de armonie care inundă universul. Câţiva trecători se uitară foarte miraţi la Mihai şi pe bună dreptate; Mihai îşi luase în serios rolul de dirijor de orchestră.

— Ascultă, Mihai, sunt de părere să primeşti ovaţiile şi să termini… altfel… să nu ne aresteze… şi să ştii că nu sunt de acord cu ce ai spus despre Wagner.

— Ei şi! Ţi-e teamă de poliţie?

— Nu mi-e teamă dar consider că nu e absolut nècesar să facem cunoştinţă cu poliţia.

Mihai schiţă prin aer câteva gesturi mai energice care indicau, fără niciun echivoc, că partitura se sfârşise.

Amândoi mergeau din nou alături fără să-şi vorbească, dar hotărârea de a se întoarce acasă fusese, tacit, luată.

Mihai simţea însă că Şerban voia să-i vorbească, după atitudine după paşi, după anumite şovăieli, abia perceptibile, ghicise această mişcare interioară. Pe Mihai însă această timiditate tardivă îl făcu să zâmbească plin de afecţiune şi de superioară plăcere. Jocul acesta continuă mai multă vreme sub forma unei scenete mute. Drumul lor trecu din nou prin faţa hotelului, dar niciunul nu avu

iniţiativa să se oprească. Iată-i acum plimbându-se, în răcoarea dimineţii, prin grădina Luxemburgului.

— Parcă voiai să spui ceva, zise în sfârşit Mihai.

În primul moment Şerban nu răspunse şi de emoţie îl trecu o undă de transpiraţie.

— Da, voiam să spun ceva, zise Şerban cam încurcat, dar nu ştiu de unde să apuc firul ca să nu…

— E aşa de important?

— Important ar fi dar…

— …dar să vedem ce iese, completă Mihai, glumind.

— Nu ştiu de unde să încep…

— Vorbeşte, spuse Mihai poruncitor, restul vine singur. Cine şovăie înseamnă că se îndoieşte nu atât de alţii cât de el însuşi.

— Tocmai aici e nodul chestiunii.

— Vorbeşte! Te îndoieşti de tine?

— Da, răspunse Şerban hotărât, revenindu-şi în fire.

— După ton nu s-ar spune, remarcă Mihai… Foarte rău dacă te îndoieşti… Bănuiesc că ai motive… altele decât ale celorlalţi cuceritori…

— Încredere!… încredere în ce?… În cine?… în mine? … Dar la urina urmelor ştiu eu cine sunt?… Cine sunt eu cu adevărat!

Mihai se întoarse pe jumătate şi îl măsură pe Serban cu privirea. Această întrebare îl surprindea.

— Nu înţeleg.

— Vezi, Mihai, ne naştem într-o ţară, în sânul unei familii, al unui popor – Şerban vorbea rar – aparţinem unei clase sociale, toate acestea reprezintă obiceiuri, prejudecăţi, sugestii… Suferim influenţa părinţilor, hai să zicem a şcolii, a cărţilor, a prietenilor… Suntem prin urmare toate acestea… Dar, în fond, noi ce suntem?… Noi nu suntem nimic?… Suntem doar un sac în care alţii pun ce vor sau ce se pricep?… Atunci înseamnă, că fiecare gest este al unei marionete şi tot ceea ce spunem are o fişă… E tragic să fii mereu altcineva şi niciodată tu însuţi…

— Avem fiecare, desigur, servituţile noastre, spuse Mihai, gândindu-se parcă la altceva.

— Bine, înţeleg, dar noi nu aducem nimic nou pe lume? Nu mă gândesc ia lucruri extraordinare, dimpotrivă mă gândesc la foarte puţin. Oare acest foarte puţin să fie aproape inexistent! E improbabil, pentru că în realitate fiecare generaţie aduce totuşi ceva în plus, bun sau rău, dar asta e o altă chestiune iar acest ceva în plus nu poate fi decât un rezultat aritmetic, suma unor mărunte originalităţi… ca să zic aşa.

— Originalităţi! exclamă Mihai cu o nuanţă de dispreţ.

— Nu crezi?

— Cred că în lumea aceasta au existat în toate timpurile câţiva oameni capabili să înţeleagă totul sau în orice caz frământaţi de cele mai înalte probleme ale spiritului, alături de alţii care au trăit şi au murit fără să urce peste nivelul celei mai triste animalităţi…

…Secolul XX!

— Mihai spuse cuvintele acestea imitând şi ridiculizând – Un secol ca toate celelalte. Sentimentul acesta al unei epoci fără precedent l-au avut toate generaţiile. Pură iluzie! Banală eroare a orgoliului! Citeşte istoria Egiptului, ai să constaţi că acum patru mii cinci sute de ani, în timpul celei de a IX-a şi a X-a dinastii, s-au petrecut evenimente întru totul comparabile cu revoluţia franceză sau cu revoluţia bolşevică… Dragul meu, oamenii se împart dintotdeauna în trei categorii: cei mulţi, cei mari şi cei, aş spune, incomensurabili… Aceste categorii au existat în toate timpurile şi vor dăinui în vecii vecilor… E o problemă de structură, de date fundamentale… şi de aici nu se poate ieşi. Pricepi?

— Pricep dar altceva mă preocupă pe mine.

Mihai ridică din umeri.

— Te întreb: există oare, pe dedesubtul condiţiilor vremelnice sau întâmplătoare, o autenticitate a fiecăruia, un mănunchi de trăsături care să-i acorde, dacă vrei, o unicitate?

Mă întrebi în zadar, pentru că la nedumeririle tale nu se poate da un răspuns general. Ele pătrund în însăşi

substanţa vieţii iar viaţa e aşa de bogată, de prodigioasă încât ia nivelul ei la acest nivel profund, orice simplificare e pur şi simplu o idioţenie. Aici nu mai poate fi vorba decât de acuzaţii strict personale… şi uneori dintre acelea care infirmă evidenţa… că doi ori doi fac patru. Aşa că…

Mihai ridică din umeri şi dete din cap ca unul căruia i s-ar fi propus să încerce marea cu degetul, apoi schiţă iarăşi gesturile şefului de orchestră. Şerban rămase pe gânduri mergând alături de bunul său prieten Mihai.

*

De obicei noi oamenii ţinem să fim felicitaţi, elogiaţi pentru ceea ce facem, exact în măsura în care un sentiment obscur ne şopteşte că nu am reuşit; elogiul trebuie să ne scoată din îndoiala şi îl căutăm ca pe o aprobare. Uneori îl căutăm ca să insuflăm vitalitate unei opere insuficiente. Toate acestea sunt însă nişte iluzii. *Verum facere se ipsum*, iată, în fond, problema.

Aşa mă vrea!

— Ştii cu cine m-am întâlnit? nu l-am mai văzut de ani de zile, de nu mai ştiu când, spuse Şerban, aproape pe nerăsuflate, intrând zgomotos în odaia lui Mihai.

— Nu, nu ştiu.

— Ce mic e uneori Parisul!

— Ce zic?

— Pământul!… Cu cine crezi că m-am întâlnit, azi în metrou, coborând la Porte St. Denis?

— E, hai spune odată! Ce, atâta introducere…

— M-am întâlnit cu Aurel Drăgotescu… ţi-aduci aminte, era în liceu în urma noastră, cu un an, doi, apoi la Facultate… era isteţ, şi mai ales era foarte sportiv. Tânăr, frumos, umblând vara, iarna cu capul descoperit şi aproape dezbrăcat, era campion la rugby. Dar să revin, m-a invitat la el acasă şi mi-a arătat ceva cu totul neobişnuit.

— Ce poate să fie chiar aşa de neobişnuit?! reflectă Mihai, oarecum nedumerit.

— O colecţie, nu exagerez când spun o colecţie de apetitive, de cognacuri, de whiskyuri, de cocktailuri, dintre

cele mai faimoase, judecând după sticlele lor strălucitoare, cu titluri înflorate, decorate cu medalii de aur. Are un dulap special care, la deschiderea uşilor, scoate la iveală o măsuţă şi rafturi pe care sunt aşezate sticle, carafe şi… şi… o colecţie impresionantă de pahare strălucitoare de metal, cu interiorul aurit şi alte pahare de cristal de forme şi culori ca o coadă de păun. Lumina zilei proiecta asupra lor curcubeie concentrice… un miracol. Să-ţi spun drept, priveliştea era încântătoare.

— Ia gustă, zise Aurel, şi îmi turnă într-un pahar mare de metal, dintr-o faimoasă sticlă de whisky.

— Bun lucru! exclamai, şi Aurel, satisfăcut peste măsură de impresia produsă, se apucă să-mi descrie cu lux de amănunte, virtuţile afrodiziace, rafinate întârzieri, amânări, prelungiri paroxistice ale plăcerilor, provocate de aceste alese licori. Se cunoştea că Aurel e un adevărat iniţiat. Nu ştiu ce-o fi făcând cu ingineria lui dar în treaba asta e sigur un iniţiat, un bun cunoscător, ca jucătorii la curse şi amatorii de tablouri sau bibliofilie. Alcooluri tari, arome puternice şi subtile care te pătrund de parcă ai fi făcut dintr-o ţesătură fină de fire. Simţeam whisky-ul până în vârful degetelor şi parcă eram tot îmbibat de această minunată licoare. Vorbeam, râdeam, glumeam, devenisem foarte exuberant, dar oarecum mă miram în sinea mea că amicul Aurel parcă nu-mi împărtăşea buna dispoziţie care se tot amplifica. Parcă, dimpotrivă, cădea peste el o vagă umbră de tristeţe. Parcă nu ne mai înţelegeam. E adevărat că nici eu nu făcusem prea mult caz de cărţile poştale pe care tocmai mi le arătase… ba dimpotrivă le mai şi înlăturasem cu o oarecare silă, spunându-i că sunt bune pentru pensionari, pentru aceia care mai mult poftesc decât pot… L-am văzut eu că s-a cam întunecat, dar n-am prea dat nicio atenţie… La un moment dat îl strigă cineva, o voce de femeie, şi Aurel dispăru, şoptindu-mi: „Scuză-mă o clipă”. Când am rămas singur, m-am apropiat de dulap, atras şi de alte obiecte care erau acolo, pipe, brichete, colonie „for men”, creioane, stilouri şi… şi… aşa mai în fund şi mai la o margine, o sticluţă, aşezată pe lat şi cu

eticheta întoarsă în jos. O iau, o întorc, mă uit, nişte pilule... pilule de ioahimbină. Ioahimbină! ca să vezi! Am pus-o la loc, cu conştiinţa tulburată de o mare indiscreţie, comisă prin care pătrunsesem în labirintul întunecat, poate tragic, al unei existenţe omeneşti. Aurel Drăgotescu ascundea sub paharele scânteietoare de metal şi de cristal marea dramă a unor tineri chipeşi dar condamnaţi, fcând a revenit, eu aveam înfăţişarea unui om peste care cineva turnase o căldare cu apă rece. Flaconul acela mă răscolise profund. Aurel Drăgotescu avea tot felul de lucruri şi totuşi lipsea ceva... ceva esenţial... M-am speriat şi m-am cutremurat.

Am mai zăbovit puţin şi am plecat apoi ca dintr-un loc în care simţeam fâlfâitul unei aripi negre. Pe drum, îmi suna în urechi, ca un ecou sinistru: Aşa mă vrea! Aşa mă vrea! Cine? Cine? Cine îl vrea aşa?

Primăvară

— Unde vreţi să mergem, domnişoară?

— Să ne plimbăm. Nu?

— Desigur, dar unde? Aveţi vreo preferinţă?

— Mi-e indiferent. Unde vrei dumneata.

— Aş vrea să-mi spuneţi o dorinţă, domnişoară.

— N-am niciuna, doar aceea de a ne plimba împreună. Destul stau închisă toată săptămâna... Şi e o zi splendidă...

— Să mergem la St. Cloud, propuse Şerban după ce se gândi repede la cele câteva parcuri şi grădini ale Parisului. În orice caz în împrejurimile Parisului... ¿uăm vaporul... o să fie, cred, mai plăcut şi mai odihnitor ca ori unde...

— Bine, să mergem.

Şi amândoi într-un pas alert coborâră bulevardul spre malurile Senei.

Şerban o cunoscuse pe Madeleine într-unul din magazinele cartierului, unde era vânzătoare. La semnele de simpatie ale fetei el răspunsese cu multă amabilitate iar acum câteva zile o invitase la plimbare. Madeleine acceptă cu plăcere după ce îi explică cu o umbră de tristeţe, că nu

e liberă decât o dată pe săptămână, într-o zi de lucru şi numai rareori sărbătorile.

Şerban, ca orice bărbat care nu e deprins să-şi irosească timpul cu femeile şi care avea măruntele lui socoteli, aprecie într-o clipită împrejurarea ca fiind favorabilă – căci femeia e sau poate fi plictisitoare! – aşa că întristarea fetei, îi produsese o anumită satisfacţie.

Ca mai toate femeile, Madeleine era cu mult prea primăvăratic îmbrăcată.

— Vă uitaţi la poşeta mea, spuse ea, simţindu-se examinată. E făcută dintr-o pălărie veche de fetru.

— Nu. Mă uit la dumneata, domnişoară, nu la poşetă.

— E foarte uşor de făcut o poşetă dintr-o pălărie, reluă Madeleine care, trecând deliberat peste afirmaţia ostentativ apăsată a lui Şerban, dădu o serie de explicaţii şi amănunte care îl făcură să zâmbească şi să manifeste cel mai viu interes, deşi nu înţelegea absolut nimic. împrejurarea îl făcu să se gândească la jocul acela copilăresc cu hârtia, împăturită şi reîmpăturită din care până la urmă iese o figură, o barcă, un cocoş, o scrumieră etc… El observă, aproape cu un sentiment de invidie şi de admiraţie, cât de simplu era îmbrăcată Madeleine; şi câtă grijă acorda ea detaliului.

Când trecură podul, vaporaşul «muscă» tocmai acosta la debarcader. Amândoi se luară se mână şi alergară ca Paul şi Virginie iar câteva clipe mai târziu erau în vaporaşul ce aluneca pe apele line în care se reflecta cerul de un albastru imaculat. Pe puntea vasului doar câteva persoane. Şerban şi Madeleine. Ţinându-se încă de mână, se priviră şi izbucniră în râs.

— Uf! Abia îmi trag răsuflarea, spuse Madeleine. Am avut noroc. Ce zi superbă!… Vino lângă mine! Madeleine, luându-l pe sus pe Şerban, dădu fuga şi se aşeză pe o bancă. Mai aproape, aşa, mai aproape, ea se lipi de el zglobie şi plină de feminitate.

— Nu ţi-e răcoare?

— Răcoare, repetă Madeleine râzând, nu vezi că am transpirat. Uite, pune mâna… aici pe frunte… şi pe obraz…

— Să nu răceşti…

— Mă cheamă Madeleine, dar ai mei îmi spun Merilu… e o fantezie a lor…

— Merilu, Merilu, repetă Şerban ca un ecou.

— Îţi place?

— Şerban, completă el, silabisindu-şi numele.

Madeleine, făcând mare haz, pronunţă de câteva ori, căznindu-se din pricina literii ş. Fata era de statură mijlocie, subţire, blondă, cu ochii albaştri, trăsături delicate şi înfăţişare de păpuşă.

— Tu eşti din Bordeaux? Ai un accent de prin partea locului.

— Nu. Sunt… mai de departe, răspunse Şerban după o uşoară ezitare, gândindu-se dacă e nimerit să treacă la mărturisiri.

— De mai de departe? De unde?

— Din România.

Declaraţia lui însă nu produsese asupra fetei absolut nicio impresie.

— Am auzit eu de România, e o prietenă a noastră, vreau să spun a Franţei… pe unde vine?… Spui că e departe… E peste mări? Mie mi-ar plăcea să plec din Franţa…

Şerban încercă să o lămurească unde se află tara lui. Madeleine se lipi încă mai mult de Şerban iar el îşi trecu bărbăteşte braţul peste umerii ei.

— E o zi deosebită, şopti Madeleine căreia i se îmbujoraseră obrajii.

— Nici eu nu sunt din Paris, continuă ea cu tonul cu care ar fi spus că lumea se împarte în două, Parisul şi restul. Sunt din Vosgi… din Epinal. Ai fost pe-acolo vreodată?

— Nu.

— Nu? Păcat… e foarte frumos. Madeleine zâmbea mereu descoperindu-şi dinţii albi şi regulaţi; ochii ei căutau în sus spre Şerban, cu privirea oblică şi tandră.

— Nu ştiu cât e de frumos, acolo, la tine, dar văd bine cât de frumoasă eşti tu, spuse Şerban acoperit de râsul

cristalin al Madeleinei.

— Nu sunt de multă vreme la Paris… doar de câteva luni şi abia m-am obişnuit… Tu ştii… e greu la ţară… copii mulţi… şi părinţii mei sunt oameni cinstiţi… Of! Dumnezeule, dar ce aspră e viaţa şi pe aici… Nu-i aşa?

Pentru unii, viaţa e aspră pretutindeni, răspunse Şerban, întunecându-se de circumstanţă.

— Ai dreptate… Voi bărbaţii, totuşi, vă descurcaţi mai uşor… Pentru voi, bărbaţii, nu este acelaşi lucru… pe voi nu vă pândesc atâtea primejdii… Tu şti că până acum n-am ieşit cu nimeni… Nici n-am simţit nevoia… Ia uite, a început să dea frunza… Şi pe la noi trebuie că s-a topit zăpada… Cine ştie dacă am să mă-mai întorc vreodată… Se pare că e foarte greu să te mai întorci de aici… Tu ce crezi?

— N-am nicio părere… viaţa e un joc, mai adăugă cu vivacitate Şerban care citise în ochii Madeleinei necesitatea unui răspuns mai puţin evaziv.

— Da, ai dreptate, viaţa e un joc, un foc sau un joc… Ce curios, primul om cu care mă plimb aici, să vină de atât de departe… ca-n poveşti… O să ţi se pară ciudat dar înainte de a pleca de acasă o ghicitoare mi-a vorbit de un străin… Nu e aşa că e straniu?

— De un străin? întrebă nedumerit Şerban.

— Da… Şi mai mi-a spus şi alte lucruri, adăugă Madeleine, trecând brusc într-o stare de reverie.

— Şi tu crezi în lucrurile astea?

— Aş prefera să nu cred dar se pare că ghicitoarele nu mint… în orice caz stranie coincidenţă, trebuie să recunoşti…

În acest moment o adiere suflă în poalele rochiei şi îi descoperii genunchii, apoi un pic mai sus de genunchi. Şerban întinse cel dintâi mâna să repare indiscreţia zefirului şăgalnic iar mâna lui vru să rămână cu naturaleţe peste genunchii neacoperiţi dar Madeleine, cu gestul cel mai firesc, îi cuprinse mâna într-ale sale.

— Niciodată n-am văzut o mână mai frumoasă! zise ea.

— Exagerezi, spuse Şerban, încurcat.

— Spun adevărul.

Ea îi întoarse mâna şi, cu degetul, urmări atentă liniile din podul palmei.

— Se pare că aici. În ţesătura asta, e înscrisă toată viaţa noastră… La mine e mai puţin complicată… Nu crezi?

— Astea-s prostii, interveni Şerban cu un aer de superioritate bărbătească, sărutând cu afecţiune mâna mică a Madeleinei.

Dar chiar în clipa când pronunţase «Astea-s prostii» îi fulgeră ideea că s-ar putea şi să nu fie şi, pentru că Madeleine se întunecă parcă de bruscheţea răspunsului, Şerban continuă.

— În fond, de unde ştim noi? S-ar putea să ai dreptate, scumpa mea. Trupul întreg e o unealtă, o expresie a sufletului nostru şi poartă de bună seamă nişte însemne ale caracterului nostru profund. Sufletul acesta nu e ascuns undeva, în noi, ca într-un scrin, el e amestecat în noi ca lumina în aerul acesta pe care îl respirăm acum. El se găseşte în toată urzeala noastră şi vorbeşte prin toate mădularele, gesturile şi aptitudinile noastre şi chiar prin tăcerile noastre. Dar fără îndoială nimic nu slujeşte mai cu fidelitate sufletul, decât chipul şi mâinile. Şerban, într-un elan plin de tristeţe, sărută, pe neaşteptate, mâinile delicate ale Madeleinei.

— Dar tu vorbeşti ca un inspirat! exclamă cu o infinită candoare Madeleine. „Spune! zice ea, luându-l la braţ pe Şerban.

— Mâna!… Nu-i niciun simţământ de uimire, de bucurie, de tristeţe care să nu vibreze în mână, în mâna ta, spre exemplu. Arătătorul, inflexiunea, gingăşia, tremurul celorlalte… cu cât sunt ele mai expresive, mai subtile decât cuvântul acesta de atâtea ori nătâng, bolnăvicios, stângaci, vulgar. Mâinile sunt putere şi gingăşie în acelaşi timp, cu ele putem lovi şi dezmierda. Iată, prin mâinile astea ne hrănim, căutăm, ne putem dărui sufletele noastre unul altuia… Prin ele inspirăm încredere… şi nu ne putem mărturisi dacă mai întâi nu ne atingem delicat cu mâinile

astea scumpe, auguste, sacerdotale…

— Dar uiţi, dragul meu, cu mâinile implorăm, ne rugăm… şi, privindu-l întrebător, reluă, tu nu-ţi faci semnul crucii?…

— Sigur, când ne reculegem, când meditǎm, mâinile au… rostul lor… se împreună, se despart, acoperă faţă, sânii, ne înfăşoară ca nişte aripi care vor să păstreze esenţa interioară, adică pe noi înşine. Cu mâinile aplaudăm… şi ele dispar ultimele într-un naufragiu…

— Nu vreau să vorbeşti de naufragiu… bârr!

— Zi, nu vrei… naufragiu? Nu vrei, şi Şerban râse cu toată pofta de această copilăroasă intervenţie care spulberase toate efectele unei improvizaţii ce ameninţa să degenereze întrão ridicolă grandilocvenţă.

— Zi, naufragiu nu merge… îmi dai voie să te îmbrăţişez?

Dar drept răspuns Madeleine întrebă cu toată curiozitatea:

— Nu cumva eşti avocat? zise ea, descoperindu-şi dinţii perfecţi ca de reclamă.

— Nu!

— Actor?!… Am ghicit… am ghicit, strigă Madeleine, bătând din palme ca un copil.

— Da, un actor… un actor pe scena asta a lumii şi a vieţii!… Dar, iată, mi se pare că am ajuns. Amândoi se ridicară, (jhiar am ajuns, repetă Şerban, cuprinzându-i mijlocul. Madeleine sărind de pe punte, se împiedică şi fu cât p-aci să cadă dar Şerban o prinse cu putere de braţe.

— Semn rău! şopti ea, şi apoi rase din toată inima.

Când pătrunseră pe aleile străjuite de arbori, Madeleine se opri şi spuse:

— Tine-mi puţin poşeta, mi-a scăpat jartiera, şi fără să se mai ferească îşi descoperi piciorul întreg, mare farmec al tinereţii! Linie praxiteliană a frumuseţii, a frumuseţii dumnezeieşti a trupului. Multă vreme merseră ei pe aleile acoperite, fără să-şi vorbească, schimbând numai priviri, prinzându-se de mână şi desprinzându-se,

fugărindu-se pe după copaci; dar acum o cotiseră pe o potecă lăturalnică, unde drumul se strâmtase şi nu mai puteau umbla decât unul lângă altul. Farmecul veşnic al banalităţilor mereu retrăite, retrăite cu o veşnică prospeţime!

Şerban îi prinse în palmă rotunjimea umărului şi amândoi simţiră căldura trupurilor lor pline de seva tinereţii. De la întemeierea lumii, jocul dragostei e acelaşi; iar neliniştea şi pofta bărbatului crescuseră mereu, nu fără să se amestece în de un pic de dragoste adevărată!

— Draga mea Merilu, şopti cu emoţie Şerban, ştii că m-am îndrăgostit de tine?

— Taci, nu mai spune astfel de vorbe, spuse Madeleine acoperindu-i gura cu mâna… Nu strica farmecul acestei zile… Voi, bărbaţii, vă aprindeţi şi vă stingeţi repede… ca un foc de paie, zise cu amărăciune Madeleine.

— Poate că nu…

— Numai noi, femeile, ştim să iubim cu adevărat… şi mai ales să suferim.

Şerban o strânse cu putere în braţe şi o sărută. Buzele Madeleinei erau roşii şi umede. Ceva crescuse în amândoi iar pe jos era un covor des şi moale de iarbă şi natura îi întâmpina cu ispitele, cu provocările ei dintotdeauna. Zăbovind încă în culcuşul de iarbă, cu fustele răvăşite, cu ochii pe jumătate închişi şi puţin ostenită, Madeleine spuse încetişor ca prin vis: Cea dintâia oară a fost tot aşa, era iarbă, erau pomi şi nu era niciun nor… aveam şaisprezece ani… Apoi tăcu. Şerban o dezmierda cu afecţiune pe obraji, pe braţe, pe plinul picioarelor; apoi o sărută pretutindeni. Madeleine tresări: Eşti nebun! exclamă ea cu tandreţe, ridicându-se brusc şi plecând de lângă el. Şerban rămase câteva clipe singur, privind urmele lăsate de ei în desişul verde al ierbii. Un sentiment de insatisfacţie îl cuprinse. Madeleine parcă nu fusese a lui, în pofida semnelor ce stăfajau mărturie. Şerban ar fi vrut să simtă cum se contopesc ca aurul şi arama, aliate într-o singură formă, ar fi vrut să simtă aromele profunde şi aburul amestecându-se; dar ce se

întâmplase oare?

— Nu mă mai iubeşti? întrebă Madeleine cu instinctul femeii, care funcţionează precum cel mai sensibil seismograf; iar întrebarea ei purta toate presimţirile. Şerban fu atât de izbit de tonul acestor cuvinte încât socoti că orice răspuns ar suna fals şi tăcu. Şerban îşi dezbrăcă haina şi acoperi umerii iubitei de-o clipă. Madeleine înclină capul pe spate şi se lăsă îmbrăţişată, surâzând docilă. îmbrăţişarea aceasta fu altfel decât adineaori şi totuşi femeia rămase împăcată, ca o flacără rece.

Peisajul, care şi el până mai adineaori păruse plin de solicitudini pentru destinul lor, devenise oarecum nepăsător iar vorbele îşi pierduseră parcă înţelesurile. Serban avu net impresia că vorbele, ca şi faptele, consumaseră întreaga dragoste şi deveniseră, la rândul lor, de prisos. Natura însăşi parcă îi alunga acum, iar mersul lor hăituit reamintea de izgonirea lui Adam şi Eva din paradis.

Întoarcerea lor în cetate avu tot timpul caracterul unei triste ceremonii. Resimţiră monotonia celor câteva fraze inevitabile, precum şi amabilitatea formală a celor câteva gesturi. Totuşi, Şerban se strădui să ascundă faţă de Madeleine, impresia că plimbarea aceasta nu fusese decât o simplă şi vulgară aventură. El nu voia cu niciun chip să ofilească încă şi mai mult acele delicate simţăminte pe care le poartă orice femeie care s-a culcat întâmplător cu un bărbat şi primeşte despărţirea ca pe o sentinţă înjositoare. Dimpotrivă, atât cât graniţele sincerităţii îi permiteau, el făcea totul ca iluziile să nu fie spulberate ca puful de păpădie. Dar când fata îşi luă rămas bun, din vorbele ei dispăruseră toate marile speranţe.

— Dragul meu, nu vreau să-ţi mai spun nimic, zise Madeleine fără să-şi mai poată ascunde tristeţea.

Şi pe negândite se aruncă de gâtul lui Şerban, îl îmbrăţişă şi dispăru…

Ca într-o scenă finală de film de dragoste, Şerban rămase pironit locului, o siluetă întunecată pe un ecran imaginar…

Orice ascunde ceva

— Oamenii de ştiinţă, proclamă Şerban cu o încredere exagerată, domnule profesor, sunt pe punctul să nenorocească lumea aceasta, pentru că…

— De ce, prietene? îl întrerupse bătrânul profesor, pentru că au scăpat-o din ghiarele turbării, ale tifosului, ale dizenteriei, ale sifilisului… pentru că îi fac existenţa din ce în ce mai lesnicioasă, mai comodă… pentru că de cincizeci de ani încoace un om trăieşte mai multe vieţi într-una singură?… Ce vină are omul de ştiinţa dacă ceilalţi întrebuinţează lucrurile pe dos? Dacă eu îţi ¿au dumitale un cuţit să tai pâinea şi dumneata comiţi un asasinat, vei fi de acord, cred, că nici cuţitul nici eu nu avem vreo vină. E destul de limpede. Nu?

— M-aţi întrebat de ce, reluă Serban, sigur de el. Vă răspund. Sunt de acord că tot ce spuneţi dumneavoastră este perfect exact dar răul e cu totul în altă parte, anume în încrederea nesăbuită pe care o insuflă oamenii de ştiinţă, că de acum înainte oamenii ar fi stăpânii propriului lor destin. Astfel, fiecare om începe să se creadă un zeu, un dumnezeu chiar, să declare că totul îi e cu putinţă. Ori omul de ştiinţă nu e în stare să ajungă la vreo concluzie în niciuna din marile probleme ale vieţii şi mi-e teamă că omului nu-i e îngăduit să facă orice vrea. Aceasta are cele mai grave consecinţe, atât pentru el personal, ceea ce în definitiv n-ar fi o nenorocire prea mare, cât şi pentru toţi ceilalţi, pentru noi toţi.

— Negreşit, dragul meu prieten, că omul nu poate să facă ce vrea, de aceea sunt legile ca să-l îngrădească, interveni Jeantet, unul din colegii lui Şerban.

— Nu e vorba aici de legi, zise profesorul şi accentuă, de legi care pot fi călcate sau eludate ci de o altă ondine… legală, dacă înţeleg bine. Nu este aşa?

Şerban confirmă, dând din cap.

— Vedeţi, domnule profesor, ştiinţa a strămutat accentul principal al tuturor preocupărilor pe lumea exterioară, pe obiecte; ea cunoaşte legea căderii corpurilor şi când spun aceasta mă gândesc foarte departe, cunoaşte

plutirea corpurilor, cunoaşte legile combinaţiilor etc… etc… Dar oare nu există şi un univers interior cu legi tot atât de implacabile despre care noi nu mai ştim nimic şi care totuşi trebuie să aibă o importanţă considerabilă, dacă ne gândim că între lucruri şi om există o linie foarte categorică de demarcaţie şi mai ales dacă ţinem cont de faptul că, omul rămâne totuşi măsura tuturor lucrurilor?

— Perfect, se amestecă din nou Jeantet, dar ca să ajungem să cunoaştem omul e necesar un ocol, e necesar să cunoaştem mecanismul lucrurilor, pentru că, prietene, ce este omul dacă nu tot o maşinărie!

— Vrei să spui: *şi* o maşinărie, zise profesorul, apăsând pe şi.

— Nu, deloc. O maşinărie foarte complicată, atâta tot, cu destule enigme, căci ştiinţa este abia la început… cât despre…

— De! exclamă profesorul gânditor.

— …cât despre suflet, iată o poveste despre atâtea altele. Aceasta e, dacă vrei să ştii, spuse Jeantet, adresându-se lui Şerban, marea nenorocire. Omenirea ar trebui eliberată de toate prejudecăţile care o încenvoaie, care o feresc㠅… Ce e aia patrie, familie, religie, copii?… Toate ascund fel de fel de socoteli, de meschinării, care zdrobesc în fond singurele realităţi, viaţa şi dreptul de a dispune de ea cum pofteşti.

— O la-la! strigă profesorul, ridicând mâinile spre cer. Discursul dumitale e confuz de la început până la sfârşit… nu trebuie să te superi că ţi-o spun, amicul meu, dar felul acesta de a gândi nu e numai o gravă primejdie, ci o profundă eroare… e o nemaipomenită anarhie… E posibil? Tocmai dumneata care vii în fiecare zi în contact cu viaţa, cu formele ei cele mai felurite, n-ai băgat de seamă că viaţa e o arhitectură… e ceva organic… un ansamblu organizat… că anarhia, arbitrarul se opun vieţii, că între ele este, pur şi simplu, o incomjpatibilitate! Cum poţi să vorbeşti astfel?

— Domnule profesor, zise Jeantet contrariat şi aprins, dumneavoastră credeţi că există suflet?

— N-aş putea să afirm, dar mărturisesc că nu am aflat până acum niciun argument categoric împotriva celor ce-l susţin, înclin să afirm totuşi, că există o realitate spirituală; astfel ştiinţa n-ar fi fost cu putinţă, şi nicio interacţiune între ordinea spirituală şi organismul care o adăposteşte; să spunem mai precis corpul nostru.

Poate că o investigaţie metodică ar revela punctul de joncţiune între cele două realităţi. Punctul acesta nu este exclus să se afle la nivelul percepţiei sau al memoriei…

— Sau, mi-aş îngădui, ai activităţii morale, completă Blondei, alt camarad al lui Şerban care până atunci stătuse cu braţele încrucişate, atent, fără să spună niciun cuvânt. Blondei continuă cu un aer timid: Mi-aş îngădui chiar să cred că această joncţiune este însăşi evidenţa în activitatea morală, adică în acea luptă interioară între anumite principii şi, să mă ierte amicul Jeantet, ereziile libertăţii noastre, a libertăţilor anarhice sau a aparenţelor… Blondet tăcu în mijlocul unei mari linişti. Toţi îl priviră cu interes şi surprindere şi avură impresia că Blondet exprimase o idee nouă şi deosebit de profundă.

Bătrânul profesor îşi potrivi ochelarii care stăteau pe nas gata să cadă şi apoi îşi trecu mâna prin barba sură care încadra figura lui galică.

— Tu crezi într-o morală, poate în morala catolică… zise Jeantet care nu consimţea să abandoneze partida.

— Nu, răspunse cu acelaşi calm Blondet, dar foarte categoric. Ştiu numai că există câteva probleme esenţiale ale vieţii noastre omeneşti, fără de care aceasta şi-ar pierde orice semnificaţie, iar noi oamenii n-am mai fi decât un pumn de ţărână, dacă îmi e permis să mă exprim astfel.

— Vorbe, vorbe! spuse Jeantet.

— Sper că nu vrei să ajungi în situaţia penibilă a acelora care se simt ofensaţi ori de câte ori li se cere un efort de înţelegere. Nu poţi să împingi lucrurile până acolo încât să te crezi cel mai priceput. Un asemenea orgoliu ar fi de-a dreptul o catastrofă, ripostă Blondet, de data aceasta uşor iritat.

— Nu e cazul unei dispute, interveni înţeleptul

profesor. Iar ca o diversiune se accesă lui Şerban:

— De ce te interesează pe dumneata aceste chestiuni?

— Nu ştiu… n-aş putea să vă spun… e o nelinişte… nu ştiu nici de unde vine, nici către ce merge… această nelinişte, această… preocupare, dacă vreţi.

Profesorul îşi potrivi din nou ochelarii care stăteau pe punctul să cadă. În acelaşi timp, zâmbi şovăitor. Se uită la cei trei tineri care stăteau în /aţa sa şi parcă ar fi vrut şi n-ar fi vrut să spună ceva.

— E curios, dar îmi vine în minte o întâmplare din vara trecută-N-are nicio legătură cu conversaţia noastră, dar trebuie să v-o spun. Eram la Brianţon şi urcam anevoie pe cărarea îngustă, lăsând în urmă povara urcuşului. Respiram profund, obrajii mi se inundaseră de broboane mari de sudoare, cât agurida. Priveam în jos, fără orizont. Urcam, pas cu pas. concentrat în efort. Încet, încet… E greu să urci, spuse profesorul cu subînţeles. Ajuns pe culme, parcă purificat prin aerul tare al înălţimilor, renăscut în zările nemărginirii, am ridicat capul. Nimic nu m-a impresionat mai mult… În faţa mea sta înfiptă în pământ crucea de lemn a răstignirii, cu fiul omului obosit, zgâriat de spini, cu pleoapele căzute, plânse, îndurerate… dar mai ales cu braţele întinse, mult întinse, parcă atingând calea trecătorilor. La semnul braţelor desfăcute am căutat spre el… Niciodată nu-mi vorbise. Ătunci însă braţele acelea desfăcute la capătul unui calvar de aproape două mii de ani, m-au emoţionat, m-au cutremurat… Opreşte-te! Parcă voia să spună, nu trece cu nepăsare mai departe, priveşte ce-au făcut oamenii…

Ochelarii profesorului căzură. Bătrânul îşi trecu repede un deget peste ochii, o clipă strânşi, apoi cu gestul său familiar îşi reaşează ochelarii care spânzurau de un şnur negru.

— Vă rog să-mi iertaţi slăbiciunea… literatura mea e foarte proastă, dar emoţia, vă asigur, e adevărată… braţele acelea… profesorul îşi desfăcu braţele ostenite, imitând crucificarea, nu le voi mai putea uita niciodată.

Jeantet zâmbi, neobservat. În capul lui, vârsta înaintată a profesorului explica toată înduioşarea bătrânului. În definitiv, se gândi el, printr-un capriciu al naturii, copilăria mai pâlpâie încă o dată în mijlocul bătrâneţii, înainte de a se stinge amândouă definitiv.

Şerban se uită la Blondet, dar acesta era impenetrabil.

— Mulţumesc, mulţumesc, spuse profesorul celor care îl ajutau să se îmbrace. Dumneavoastră sunteţi foarte tineri şi îmi place să vă ascult, să vă văd preocupaţi de atâtea probleme… inaş vrea să judecaţi aspru un biet bătrân, la sfârşitul carierei şi al vieţii, dar trebuie să vă spun că totul e atât de complicat… Speranţele pe care şi le pun oamenii în această ştiinţă, pe care o servim împreună şi aici colegul nostru Predescu are un pic de dreptate, sunt cam exagerate… Nu ştiu astăzi mai mult decât ştiau strămoşii noştri acum două mii de ani. Mai multe, da, dar mai mult, nu. Vânturăm ipoteze ca să ne dăm iluzia progresului, dar nu ştim ce e viaţa, n-am depăşit teoria atomică, iar electricitatea ne pune în cele mai serioase încurcături. Am făcut câteva jucării, foarte amuzante, recunosc… şi căutăm să reparăm ici şi colo gravele stricăciuni rezultate de pe urma lor şi a entuziasmului aliat cu ignoranţa. Credeţi-mă, nu există reţete pentru a face oamenii fericiţi… Aceasta rămâne mai departe o problemă personală. Totul e atât de complicat… de deznădăjduitor de complicat. Noi simplificăm, deformăm… ca să aflăm… adevărul.

Cu capul ridicat, cu braţele înainte, cu palmele deschise profesorul semăna cu o statuie. Adevărul! Ce este adevărul?…

Profesorul lăsa braţele să-i cadă şi, privind în jos, adăugă:

— E sublim să căutăm mereu adevărul. Aspiraţia aceasta patetică şi neistovită a oamenilor este profund emoţionantă… Vom primi oare mai mult decât dăruim?… Şi unii din noi dăruim atât de puţin!… Căutarea adevărului e o mare aventură interioară…

cea mai extraordinară dintre aventuri… de aceea adevărul nu poate fi găsit nici în cărţi, nici nu e la îndemâna oricui… Preţul lui e foarte mare… nemaipomenit de mare…

Profesorul îşi luă pălăria, servieta, umbrela şi, plecând, mai spuse: Scumpi prieteni, e rândul vostru acum!

Abia plecase profesorul, când uşa din fund, dinspre laboratorul studenţilor, se deschise, parcă să iasă din ţâţâni, şi asistentul intră, cu o figură răvăşită.

— Repede, o studentă s-a otrăvit!

Din sală veneau zgomote confuze amestecate cu gemete. Cei trei, împreună cu asistentul, alergară. Fata, care gemea cumplit şi care părea să-şi fi pierdut cunoştinţa, fu aşezată repede pe o brancardă şi transportată din nou în laborator. Asistentul începu, ajutat de Blondet, să pregătească imediat cele trebuincioase unei spălături interne.

Jeantet şi Serbări o desfăcură din toate cingătorile pe care le poartă o femeie, ca să înlesnească respiraţia şi circuitul arterial.

— Trebuie s-o salvăm cu orice preţ, spuse asistentul.

— Eu i-am spus că nu e de glumit cu asemenea lucruri, şopti Jeantet, profitând de zgomotul instrumentelor. Femeile iau totdeauna dragostea în serios, nenorocitele!

Deodată vârful degetelor, buzele şi cearcănul ochilor se învineţiră.

ţ-Vino repede, strigă Jeantet, vino repede!

Roger Guenic dădu fuga, dar speriat” cum era sparse vasul, iar conţinutul care trebuia să săvârşească minunea se risipi la picioarele lui. Roger Guenic păli, se rezemă de masă şi gemu ca o fiară înjunghiată.

Ceilalţi încremeniră.

Roger Guenic, într-o supremă încordare, se repezi, ridică fata în braţe şi, sărutând-o cu pasiune, striga ca înnebunit:

— Jacqueline, Jacqueline, te iubesc, te iubesc, eşti

viaţa mea, sufletul meu…

Dar nu mai era nimic de făcut. Jacqueline murise. Câteva momente mai târziu Roger se întoarse spre colegii săi, întinse braţele şi izbucni într-un plâns dramatic care zgudui simţirea tuturor celor de faţă.

Jacqueline, draga mea Jacqueline… nu e vina mea… nu e vina mea… totul e atât de stupid… Jacqueline, Jacqueline…

Plânsul însă îneca vorbele lui Roger.

Criptograma evidenţelor

Şerban avea planuri mari, poate chiar exagerate. Lucrarea de doctorat, gândea el, e un fleac, deşi îl pasiona teribil. În planurile şi desigur în visurile lui, se vedea în vaste laboratoare, înconjurat de mulţi colaboratori, urmărind probleme grele şi senzaţionale. Poate vom pomeni ceva despre ele mai târziu cu un alt prilej. Acum vrem să menţionăm că Şerbări îl invitase pe colegul său Blondet, cu care avusese de atâtea ori discuţii, amicale şi interesante, să-i citească, nu o lucrare ci o seamă de note pe care le adunase mai mult ca un material pentru ceea ce intitulase el: Criptograma evidenţelor. Se simţea foarte legat de însemnările acestea, mai mult sufleteşte, decât intelectual vorbind. Aproape fiecare însemnare o scrisese tremurând, plin de emoţie, ca şi cum cine ştie ce probleme, grave şi aspiraţii personale s-ar fi legat de aceste notiţe: cariera, ambiţii publiciste, dar mult mai mult decât acestea, care intră şi ele desigur dar cu un coeficient mai scăzut, intra parcă ceva din destinul şi taina, ca o intuiţie, a vieţii lui.

— Gata? întrebă Şerban, înghiţindu-şi emoţia, ca şi cum ar fi fost într-un bastiment care se dezlipea de ţărm pentru o mare călătorie în „larg.

— Gata! spuse Blondet, cu toate pânzele sus, ca şi cum i-ar fi ghicit gândurile.

— Ia te uită! spuse Şerban uimit, declarând:

Fuiruă-bas fuir! Je sens que des oiseaux sont ivres

D’être parmi l’écume inconnue et les deux!

Dar să intrăm în subiect. Şerban îşi drese glasul şi

începu:

Nu numai filosofii dar şi adevăraţii oameni de ştiinţă au pus sub semnul îndoielii încă mai de mult, într-o vreme de «certitudine» şi euforie pozitivist-materialistă, posibilitatea de a cunoaşte în vreun fel ceea ce ni se pare nouă a fi mai exact propriile noastre închipuiri. «Această armonie, scria Poincarré în La Valeur de la Science, pe care inteligenţa omenească crede că o descoperă în natură, există oare şi dincolo de această inteligenţă? Nu, fără îndoială» răspundea tot el. „Lucrurile nu sunt ceea ce par" (Eddington. Nouveaux sentiers de la science). Şi aici, deşi se vorbeşte de o altă faţă a realităţii, se afirmă implicit că nu cunoaştem cu adevărat Realitatea.

Cum s-ar putea explica faptul că deşi ştiinţa certifică anumite aspecte ale lumii, noi totuşi credem că lumea e aşa cum «o cunoaştem de când e lumea lume?» ca spaţiul, timpul, cauzalitatea, determinismul corectat de întâmplare, Corespund neîndoielnic Realităţii? Şi că spaţiul-timp, incertitudinea, indeterminismul etc. sunt bune, interesante, importante, tot ce vreţi, dar până la urmă tot ce ştim noi în calitate de oameni şi nu de savanţi e adevărat.

— E ceva cu totul nou şi surprinzător, spuse Blondet.

— Toţi învăţaţii lumii moderne spun aşa: Există motive să admitem, (vezi teoriile Relativităţii einsteiniene) ca atâta vreme cât e vorba de dimensiuni spaţiale, lumea e de tip închis, sferic. Grecii, acum două şi mai bine de mii de ani, spuneau acelaşi lucru.

Am o bănuială, că în cele „din urmă, tocmai cercetarea ştiinţifică va aduce «argumente» pentru întărirea credinţei în Dumnezeu. Cercetarea ştiinţifică va face ca experienţele religioase personale să devină dovezi «la îndemâna tuturor».

— Tu eşti credincios? – întrebă cu interes foarte viu Blondet, nu mi-ai vorbit niciodată despre asta…

— Credincios?… Nu… mai bine zis, nu comit blasfemii. Adulmec ceva parcă… ceva care este mai mult de ordinul frumuseţii, al încântării, al bucuriei, al

sărbătorii, dacă vrei… în orice caz în experienţele acestea de laborator mă întâlnesc de o bucată de vreme cu lucruri uimitoare… tulburătoare.

— Să continuăm!

— Ştiinţa de până acum, care există de vreo două veacuri, este în etapa de păgânism. Mulţimea ipotezelor şi presupunerilor, de până mai zilele trecute, mi-a apărut ca o politeizare a cunoaşterii, ca o mitologie, iar optimismul ei ca o euforie. a copilăriei.

— Uneori am impresia netă că drama cercetării ştiinţifice s-ar putea rezuma la căutarea deosebirii acolo unde e identitate şi invers.

— Observaţia e ascuţită. Drama aceasta nu va putea fi rezolvată decât atunci când spiritul ştiinţific se va îmbogăţi cu teologia Trinităţii, interveni Blondet.

— Celebrul matematician marchizul de Condorcet, propusese o reformă a magistraturii, bazată pe calculul probabilităţilor. Reforma urmărea eliminarea erorilor judiciare. Când opt ani mai târziu a izbucnit Revoluţia, ce s-a mai ales de calculul probabilităţilor? Condorcet s-a sinucis ca să scape de judecata tribunalului. Coincidenţa aceasta era desigur puţin probabilă! Coincidenţă? – mi-e teamă că destinul ne oferă nişte ironii de o… probabilitate *sigură*.

— Omul este într-un soi de revelaţie ciudată cu realitatea asupra căreia lucrează şi pe care o transformă. Secretul cunoaşterii omeneşti stă în descrierea structurii fără cunoaşterea materialelor care o alcătuiesc.

Atomul s-ar părea, într-o perspectivă, că e o lume ieşită din imaginaţie, un univers al puterii noastre de creaţie, care ar putea fi oprită la orice stadiu vrem. Şi totuşi? E pur şi nuove!

Se face uneori curioasa distincţie între lucrurile care sunt «adevărate» şi cele care sunt «realmente» adevărate, ceea ce s-ar putea să nu fie numai un mod de a vorbi.

Contracţia liniei în mişcare – după Einstein, e *adevărată* sau e *realmente adevărată*?

— Nu-mi dau seama unde ai să ajungi dar trebuie să-

ţi mărturisesc că ai creat o atmosferă încărcată de tensiuni spirituale.

—;

— Departe de mine gândul de a te măguli.

— Eu te rog, dragul meu, să consideri tot ce ţi-am spus drept o confesiune, un *struggle for life* şi poate în cele din urmă un *to be or no to be*!

— În fond aceasta e chestiunea!… Zi mai departe!

— În «La nature du Monde Physique» cuvântul *spaţiu* are patru sensuri diferite. Astfel precizia limbajului ştiinţific se supune teoriei einsteiniene a… relativităţii; fapt peste care nu trebuie să trecem deloc cu uşurinţă. Ştiinţa este o tentativă nouă de a descifra, criptograma' experienţei. La temelia oricărui fenomen descoperim un sistem de simboluri legate prin relaţii matematice. Astfel «realitatea» se *concentrează* într-un sistem de relaţii matematice. E extraordinar! Un gând devine inevitabil: cealaltă «realitate», metafizică e şi ea alcătuită din semne, între care există nişte relaţii strânse, ciudate, întocmai ca o algebră, întocmai ca în geometrie. Să existe oare şi o algebră spirituală?

— Să întrerupem, zic, poate chiar să ne oprim aici, spuse Şerban, punând teancul de hârtii pe masă, dar Blondet protestă energic.

— Nu plec de la tine până nu ascult tot.

— Vrei să păţim ca Lalbranche care a murit la capătul unei prelungite discuţii filosofice cu Locke?… în orice caz am să fac mai întâi o cafea neagră foarte concentrată şi apoi… vom mai vedea.

La drept vorbind efortul pentru tinerii aceştia nu era prea mare, nici neobişnuit. Discuţiile, comentariile, lectura, meditaţia erau elementele existentei lor. Lucrarea intelectuală era modalitatea lor normală de a fi.

Criptograma evidenţelor II

— Se întâmplă, pe de altă parte, ca un milion de fenomene să nu constituie o dovadă, iar unul singur să mineze o ipoteză generală. Iată de ce o afirmaţie ştiinţifică e totdeauna precară, reîncepu Şerban.

— Pentru Descartes, Kant, Newton, obiectele nu pot exista fără spaţiu, iar pentru Einstein situaţia e răsturnată, spaţiul nu poate exista fără obiecte. Nici noi, oamenii, nu putem exista fără spaţiu, dai într-un fel, nici spaţiul nu există fără conştiinţa omului.

Când timpul curgea ca un fluviu în toate punctele spaţiului, îl puteam împărţi perfect în trecut, prezent şi viitor. Acum trăim sub imperiul *clipei* în care e implicată *veşnicia*.

Circumferinţa unui cerc de mic diametru este încă egală cu de 3, 14159... ori diametrul său, dar raportul, faimosul n, diminuează când cercul creşte... Mă întreb cu emoţie ce-ar putea prezenta *cercul* acela unde *n* ar fi chiar 3. Sunt mari riscuri ca fizicianul modern să devină... superstiţios.

Reamintesc a treia Axiomă a lui Democrit: Nimic nu există decât atomul şi spaţiul vid, restul nu e decât gândire pură. Axioma este de o profunzime care nu se revelează în marea ei bogăţie decât celor mai informaţi oameni.

Numai proştii nu au îndoieli. Îndoiala face parte din respiraţia normală în dialectica adevărului. Numai prostii nu au îndoieli pentru că numai ei nu au cu adevărat nici certitudini.

M-am întrebat de multe ori: ce sunt atomii? Fac şi ei parte integrantă din materie sau sunt forţe *generatoare* de materie? Nu cumva atomul e mai degrabă o *particulă elementară de spaţiu*? – adică, în fond, nu materia este o divizibilă ci spaţiul.

«Savanţii – scrie H. Poincarre – sunt făcuţi ca să înlăture misterele ¿ar sfârşesc întotdeauna prin a le găsi adânci.»

— Am terminat! spuse Şerban, cu obrajii aprinşi, obosit şi reîmprospătat în acelaşi timp, ca un alpinist care a escaladat ultimul obstacol.

Urmă o linişte concentrată, de parcă amândoi îşi urmau firul gândurilor.

— Tu eşti medic, urmezi medicina... dar vorbeşti foarte mult ca un fizician... ce urmăreşti... te-am ascultat,

te încredinţez cu cel mai viu interes… nu văd bine unde vrei să ajungi? spuse Blondet.

— Mda! Unde vreau să ajung!… în adevăr?

Şerban făcu prin odaie câţiva paşi, apoi se opri brusc, rostind cu un dramatism concentrat:

— Omul! ce este omul?… Simt cu putere că toată viaţa mea, tot destinul meu se decide-pe lama de cuţit a acestei unice şi decisive nedumeriri… ce este omul, ce este omul?

Ce este Omul?

Într-adevăr: Ce este Omul? Ce este sau cine este? E un dobitoc, un înger, un obiect, un fapt? Dovada puddingului e că poate fi mâncat! exclamă Marx, acest nou Papă al umanităţii. Capito, dubito, ergo sum, proclamă cu solemnitate Descartes iar Shakespeare şopti ca un inspirat: suntem croiţi din stofa visului??? Homo, proclamă într-o împrejurare de neuitat Ponţiu Pilat. Zbucium zadarnic?

Dragostea e ca sinceritatea, nu e o spontaneitate ci e rod al unei cunoaşteri, al meditaţiei, al unui necontenit sacrificiu.

Ah! De ce suntem aşa de singuri, aşa de impenetrabili, de ce nu putem întreprinde nimic împreună, de ce funcţionează între noi mai mult ceea ce ne dezbină, decât ceea ce ne apropie? De ce în suferinţele şi în zbuciumul nostru interior până şi prietenia se complică!

Iubim femeia; copiii, părinţii, prietenii, neamul, ţara, umanitatea, poate, şi credem că am stors ca pe o lămâie noţiunea asta a dragostei, dar mi se pare că piatra de încercare este să te iubeşti cu adevărat pe tine însuţi şi pe aproapele tău, să ne iubim unul pe altul! Unde e centrul acela personal ca să nască din el măcar o simpatie care să ne lege pe unul de altul. Trăim şi murim singuri, într-o solitudine în comun, fiecare înconjurat de nevăzute ziduri chinezeşti, un zid înăuntru, şi ziduri între vii!

Dau un regat pentru un cal! – mizeria supremelor deznădejdi!

Arta, religia, moartea! Arta, frumuseţea e o soluţie?

Port în mine o parte din tot, legi şi taine care organizează haosul. Artistul e în stare să intervină în mijlocul dezordinii să creeze opera de artă, să dea expresie înţelesurilor profunde, să mobileze universul cu ceea ce n-a fost mai înainte de el. Artistul cucereşte şi dăruieşte universului uman ţări întinse necunoscute. E totuşi asta o soluţie la problema vieţii, la problema Omului? Nu cumva e o amăgire, un stupefiant?

Mă simt umilit de atâtea întrebări şi de atâtea neputinţe!

Niciodată în viaţa lui, Şerban nu traversase o perioadă atât de grea, o criză atât de profundă şi nu fusese atât de răvăşit. Parisul lăsase urme adânci în fiinţa lui. A trebuit un străin efintr-o altă ţară şi dintr-o altă lume ca să deschidă o supapă şi să răsufle puţin.

Citise, lucrase, văzuse enorm de multe lucruri, trăise intens, uneori cu disperare parcă.

El resimţea Parisul ca un cuptor, până la senzaţia unui spaţiu încins, ca un cuptor de pâine. Avea o sete şi o foame potenţială la paroxism, de a şti, de a vedea şi de a trăi totul. Era neobosit şi la fiecare solicitare renăştea parcă dintr-o oboseală care îl ameninţa mereu, dar din care evada mereu ca o săgeată dintr-un arc.

Şerban, fără să ştie, îşi construia viaţa lui, tainică şi profundă, dar nu ca Amphion, fiul lui Jupiter, care, cum spune legenda, a zidit Theba, cântând cu lira lui fermecată, la sunetele căreia cărămizile se aşezau singure, unele peste altele, ci umblând cu greu prin munţii, pustiurile sau pădurile luxuriante ale sufletului său. Vivit sub pectore vulnus!

Şi totuşi, ce e omul?

Conflict între generaţii între patru pereţi

— Se întâmplă! spuse Mihai căruia Şerban îi povesti sfâşietoarea scenă la care asistase în laborator.

Exclamaţia lui Mihai ar fi trebuit să determine o reacţie cu atât mai vijelioasă din partea lui Şerban cu cât el îşi dădea toate silinţele să nareze întâmplarea, amplificând momentele dramatice.

Aceste intervenţii ale lui Mihai aveau efectul unei chemări la ordine; la ordinea rezonabilă a lucrurilor.

Văzându-şi prietenul extraordinar de tulburat şi înclinat la exagerări dramatice, Mihai utilizase cu promptitudine terapeutica duşului rece. Şerban, neobişnuit cu asemenea intervenţii, se simţi parcă scuturat, dar îşi zise apoi că Mihai are poate dreptate. împrejurarea aceasta ne obligă să facem o observaţie cu caracter general şi anume că oamenii, care nu au îndoieli, cel puţin din când în când, sau care nu pot ieşi din pielea lor niciodată, nu pot deveni desăvârşiţi. Numai când eşti în stare să descoperi la alţii calităţi, pe care tu nu le ai, vei putea să lucrezi asupra propriului tău ego. Omul, care socoteşte că nu mai are de învăţat nimic de la nimeni, e un om mort, pentru că atunci însuşi spiritul a murit. Un om viu mai are ceva de învăţat până şi de la dobitoace.

— Hm, se întâmplă! repetă Şerban şi zâmbi.

Mihai înţelese numaidecât că prietenul său nu se supărase şi zise:

— Păi, nu, zău! Necazurile nu cad pe pietre. Ele sunt făcute pentru oameni… Toţi le avem… nu scapă niciunul dar nu ne putem lăsa doborâţi de ele… Ia citeşte!

Mihai primise de la unchiul său o lungă scrisoare plină de sfaturi moralizatoare şi ridicole; cu atât mai ridicole cu cât în locul lor Mihai aştepta o sumă mare de bani.

Îmi place, continuă Mihai în timp ce Şerban citea, îmi place comparaţia cu cerşetorul… Am destul… să fiu mulţumit… să mă gândesc că un cerşetor abia are ce mânca şi îmbrăca!… Frumos, n-am ce zice… şi mai ales de o logică fără cusur… Numai că… un mic detaliu… un foarte, foarte neînsemnat detaliu… un cerşetor cu o singură cămaşă şi o bucată de pâine poate fi cel mai fericit om din lume iar eu cu toate aparenţele fericirii pot fi cel mai nefericit dintre oameni. Parcă aici e vorba de ce are unul şi nu are celălalt!… Eşti sau nu eşti fericit!… E o chestiune de necesităţi… de cum te simţi… Ce simple sunt lucrurile pentru oamenii care au tot ce le trebuie… care au

atât câtle. trebuie… Comparaţia cu cerşetorul – ce să-ţi mai spun – m-a dezarmat.

Mihai se plimba' nervos de la un capăt la altul prin cameră.

— Mătuşa mea şi-a făcut anul trecut o blană de două sute de mii de lei… Două sute de mii de lei… Iar mie în locul unei mii de franci mi se servesc sfaturi!… Ei, ce zici! … Au unii parte de nişte rude care nu mai ştiu ce să facă pentru ei… cum să-i mai pricopsească… Toţi nătângii au câte un noroc d-ăsta porcesc, numai noi, vai de lume!

Şerban sfârşi scrisoarea, o puse în plic şi o aşează pe colţul mesei. Mihai o luă o rupse în bucăţi şi o aruncă la coş.

Să-ţi spun drept, chestiile astea au început să mă plictisească… şi mă gândesc foarte serios să mă dispensez de asemenea servicii… Am s-o fac şi p-asta… o să-mi caut o slujbă… Şi să mă slăbească cu sfaturile… Când am nevoie de ele ştiu eu pe cine să întreb…

— N-ai ce să faci. Asta e şi pace! zise Şerban mai mult ca să spună ceva.

— Ba nu sunt deloc dispus să mă acomodez oricărei situaţii… Nu am o fire care se resemnează.

fyiihai se opri în faţa lui Şerban.

— Tu nu vezi ce prost e organizată lumea asta… Cai de curse înhămaţi la droaga de gunoi… Pune tu un cal de rasă la o droagă şi să vezi că rişti să fii linşat, dar ia fă dintr-un poet de geniu un impiegat de clasa a treia… Rişti şi atunci dar rişti să fi dat pe mâna parchetului pentru risipirea banului public… S-a mai întâmplat… ţi-aduci aminte…

— E o compensaţie…

— Vrei să spui că dacă ministerul e idiot, poetul nu poate fi decât impiegat de clasa a treia…

— E o compensaţie şi trebuie să recunoşti că nu e lipsită de o anumită savoare.

Mihai începu din nou să se plimbe de la un capăt la altul al odăii.

— Rostul meu – izbucni el – e să gândesc, să citesc,

să scriu, să lucrez, nu să mă zbat să găsesc bani… lua-i-ar dracu’ de bani… cine i-a mai scornit! Ce fericit eram altă dată… N-o să ne mai întâlnim niciodată cu viaţa aceea din ultimii ani de liceu când, în fond, cineva într-un mic univers organizat… când ne visam deputaţi, miniştri… îndrumători de opinie… fleacuri, dacă vrei, dar viaţa noastră avea un sens, era susţinută de satisfacţii imediate. Nu, dragul meu, cu epoca aceea de plenitudine n-o să ne mai întâlnim niciodată… Negustoria şi demagogia, iată viitorul… amândouă legate şi dezlegate prin bani… Idei, cărţi, probleme, gânduri… vax… rahat cu apă rece…

— Eu cred că tu cam exagerezi… Aşa sunt amintirile… totdeauna mai frumoase decât au fost în realitate… Suntem înclinaţi să punem frumuseţea vieţii pe seama unei lumi care a fost, să punem pe seama ei basmul încântător al vieţii. Aveam şi atunci destule necazuri dar le-am uitat şi apoi orice s-ar întâmpla, trecerea noastră pe aici va lăsa urme adânci care nu se poate să nu rodească într-un fel.

— Să-ţi spun drept, uneori, mă simt foarte deprimat… doborât de sentimentul că totul e un zbucium zadarnic.

— Şi eu aş vrea să scriu într-o bună zi…

Mihai râse cu amărăciune.

— Hm! Să scrii!… Tu nu vezi că noi suntem surdo-muţii Europei… Cine să te citească?… Pentru cine să scrii? … Nici dracu’…

— Pentru cine să scriu?… Pentru mine… Sentimentul că particip la o conştiinţă universală… că se restrâng în mine deliberările cele mai înalte pe care le-au atins cândva oamenii îmi va fi de ajuns… Restul nu mă interesează.

După o pauză de câteva momente Mihai spuse:

— Aşa vorbeşti aici, între patru pereţi, dar ascultă-mă pe mine, viaţa asta are nevoie şi de satisfacţii, aitfel sufletul se înăcreşte şi dispare… Avem nevoie de un sprijin… de o iluzie, altfel cele mai mari aspiraţii se ofilesc înainte de vreme… E dureros, recunosc, să spun acest lucru, dar simt cât e de adevărat, de tragic de adevărat… în fond nu suntem nişte sfinţi iar păcatele care hrănesc

bruma noastră de calităţi au şi ele drepturile lor.

Cineva bătu la uşă şi, fără să mai aştepte vreo invitaţie, intră. Era Gogu Călăraşu îmbrăcat în mare ţinută.

— Noroc şi bani, fraţilor! strigă el foarte jovial. Am venit să vă iau astă seară la Operă… Ce spuneţi, îmi stă bine, ei?

Gogu Călăraşu, plin de demnitate, se întoarse încet ca un manechin să fie admirat dar Şerban şi Mihai se uitară pe furiş unul la altul şi nu spuseră nimic. Călăraşu foarte satisfăcut luă tăcerea lor drept uimire.

V-am făcut praf, hai! zise el încântat.

— Dar nevasta? întrebă Mihai şi Şerban în acelaşi glas.

— Pardon. Nevasă încă nu. Mai întâi să vedem cum se poartă şi apoi să stăm de vorbă… Deocamdată suntem încă la formula «pe-ncercate» ca la pepeni… Ce căsătoria e glumă?… Omul trebuie să caşte bine ochii.

— Şi te-a lăsat să pleci singur? întrebă Şerban.

— ¿înc-o întreabă!

— Şi n-a zis nimic? interveni şi Mihai.

— 6 fi zis, dar aflu eu asta mai târziu… S-a dus să târguiască ceva… şi eu între timp am zbughit-o… Dar ce crede ea că mă poate ţine cu de-a sila acasă!… I-am spus-o cu toate riscurile…

— Cum cu toate riscurile? se întrebă Mihai.

— Eh! făcu Gogu ca şi cum avea să spună un lucru fără importanţă, mi-a dat într-o zi două palme, dar am învăţat-o eu minte… am spart un castron, uite aşa, cât o căldare de mare.

— Un castron de-al ei? întrebă, râzând, Şerban.

— Aş! Dar ce-are a face!

Mihai şi Şerban râseră cu poftă.

Ţinuta lui Gogu Călăraşu, observară amândoi de la bun început, era caraghioasă. În adevăr, Călăraşu era îmbrăcat în smoking, dar avea cravată şi ciorapi albi, iar în mâini mănuşi albe e, e aţă.

— Mă Gogule, spuse Şerban după ce măsură odaia de câteva ori în lung şi în lat, mănuşile ca mănuşile, le bagi în

buzunar şi ai terminat cu ele, dar cravata aia nu merge deloc, trebuie să-ţi pui alta… una neagră.

— E neagră! ce mi-e albă, ce mi-e neagră?

— Nu se poate, interveni Mihai. Mă vezi îmbrăcat aşa, în pijama, şi cu chivără de pompier pe cap?… Ce vrei să se ia curcile după tine… să ajungi la Operă cu cârdul de copii după tine… Şi nici cu ciorapii albi nu merge… Dacă nu merge, nu merge.

Gogu Călăraşu vrei să protesteze, dar Mihai deschise repede dulapul şi îi dădu o cravată şi o pereche de ciorapi negri.

— Schimbă-le! că ale tale se potrivesc ca nuca-n perete!

Călăraşu se simţi uşor vexat de felul cam brutal în care se exprimase Mihai dar asemenea lucruri delicate sunt uneori mult mai greu de spus cu prea multe menajamente. Tonul direct, apreciase Mihai, era cel mai nimerit în această împrejurare. De altfel, Mihai, în semn de prietenie, îi făcu cravata lui Gogu.

— Aşa da! Ce băiat drăguţ eşti tu în general, dar ce eşti acu! Vino-ncoa’ şi uite-te-n oglindă.

Călăraşu’se uită, mai de-aproape şi mai de departe în oglindă, şi pe figura lui înflori un zâmbet de mulţumire.

— Ai dreptate. E altceva! exclamă el radios.

— Pune-ţi ciorapii! porunci însă Mihai, curmând dintr-odată satisfacţia lui. Gogu Călăraşu se aşează să-şi tragă ciorapii. Când se aplecă însă, să-şi scoată pantofii, sări de sub gâtul lui un plastron de cauciuc mare cât o tavă.

Mihai şi Şerban izbucniră într-un râs homeric. Situaţia era de un comic indescriptibil. Gogu Călăraşu începu şi el să râdă, împrejurare care contribui să sporească accesul de râs al celorlalţi doi parteneri.

— Asta fu mai bună ca toate, reuşi să spună Mihai, mai potolindu-se şi ştergându-şi lacrimile de râs.

Şerban însă râdea din toate puterile.

— Ei, ho! articulă Mihai, dar şi el fu din nou apucat de o adevărată criză de râs. În realitate aceste întâmplări

amuzante erau mai mult pretexte pentru o descărcare nervoasă.

Tocmai când Călăraşu îşi punea cămaşa pe care i-o dăruise Mihai, uşa se deschise şi, ca o furtună pătrunse, în cameră Marguerite Durând care, fără nicio altă formalitate, se repezi ca o leoaică la Gogu şi, cât ai clipi din ochi, îi trase două perechi de palme care nimeriră şi plesniră în plin.

Toţi rămaseră pironiţi locului. Orice urmă de râs dispăru.

Marguerite era cu capul descoperit şi avea în loc de haină un jerseu de lână din care ieşea o rochie subţire de vară. iar mâinileai erau roşii de frig.

— Dumneavoastră nu vedeţi că e nebun, spuse ea cu un ton foarte hotărât, apoi izbucni în plâns. Şerban şi Mihai, nemişcaţi, nu găsiră cu cale să răspundă nimic.

Gogu se îmbrăcă în câteva secunde şi fără să spună nicio vorbă o luă pe Marguerite, care se smuci, şi plecară.

Prin uşa întredeschisă se mai putu auzi: Imbecilule! apoi un ţipăt scurt şi înfundat.

Mihai şi Şerban se priviră consternaţi şi uimiţi şi amândoi exclamară aproape în acelaşi timp:

— Ce mai fu şi asta!

Şah la Rege

Mihai începu să se îmbrace, iar Şerban prinse să răsfoiască ultimul număr din revista *l'Art vivant*. Amândoi se gândeau la cele întâmplate.

— Se petrece şi acolo o dramă, spuse Mihai, îmbrăcându-se.

Şerban, care era dornic să iasă în oraş cât mai repede, continuă să tacă, ferindu-se de vreo altă discuţie.

Te pomeneşti că Gogu e nebun. Mai ştii! adăugă Mihai, vorbind singur. Mare e grădina ta, Doamne!

Dar Şerban nici de data aceasta nu spuse nimic. Amândoi conveniseră să nu cineze ci să meargă la cafeneaua Régence, unde se jucau partide de şah şi unde făcuseră cunoştinţă cu nişte jucători celebri şi alte persoane al căror nume îl cunoşteau doar cu aproximaţie.

Şi ei ştiau să joace dar Şerban nu avea destulă răbdare şi nici nervi să suporte pierderea unei partide iar Mihai îl cunoştea prea puţin, ea să intre în competiţii cu alţii. Se mulţumeau să privească şi să stea cu unul sau altul la o şuetă.

Uneori asistau la partide deosebite dar de cele mai multe ori urmăreau partide obişnuite între amatori care voiau să se perfecţioneze; alteori erau martori la celebrele partide ale Domnului Maurice, un bătrân cu barbă de patriarh, care era obiectul tuturor glumelor.

Domnul Maurice era pasionat de jocul de şah şi foarte mari pretenţii, numai că pe cât lua el lucrurile în serios, pe atât ceilalţi se întreceau să-i facă farse.

Aşa de pildă, în vreme ce domnul Maurice era absolut absorbit de cele mai complicate planuri strategice, partenerul său, în înţelegere cu privitorii, muta piesele vertiginos fără să mai respecte nicio regulă, îi fura diferite piese de pe eşichier, punea la loc piese care fuseseră pierdute sau continua sa joace după ce regele fusese subtilizat cu dexteritate, amănunt – dacă amănunt mai era – pe care domnul Maurice nu-l observase.

— Unde mi-e regina?… Extraordinar!… Regina, regina mea… Sunteţi o bandă de tâlhari ordinari…

Aşa striga, mai în glumă, mai în serios, domnul Maurice, în momentul când Şerban şi Mihai pătrunseseră în localul puternic luminat şi căutau două locuri mai bune. Partenerul, fără ca domnul Maurice să prindă de veste, dosise regina, şi multă vreme partida continuase în aceste condiţii atât de neprielnice pentru bătrânul jucător.

Aceste nevinovate glume stârneau o hilaritate generală accentuată când de inocenţa angelică a domnului Maurice, tras pe sfoară cu neruşinată ingeniozitate, când de dezolarea lui fără de margini şi copilărească.

În sfârşit regina îi fu restituită după o serie de scamatorii, nu însă înainte de a fi fost căutată pe sub masă şi canapea, nou prilej de glume şi de comicării. Reapariţia miraculoasă a reginei provocă o nouă discuţie. De data aceasta domnul Maurice era acuzat că învinuise lumea

fără nici cea mai mică urmă de dreptate, pentru că regina nu se clintise o clipă de la locul ei. Şi aşa glumele se ţineau lanţ. Ja masa lui Şerban şi Mihai veni să se aşeze un tânăr refugiat rus, înalt, blond, bun jucător de şah, ca mai toţi ruşii, şi care era acum designer vestimentar la o mare casă de moda. Ausul, înarmat cu un bloc şi cu nenumărate creioane colorate, schiţa zeci de rochii şi sute de pălării.

— Femeile astea, spuse el, punând creionul jos şi muşcând dintr-un corn cu nuci, sunt în stare să poarte orice. Eu mă joc, mă distrez, după cum vedeţi… şi milioane de femei sunt fericitei… Găinile… vă asigur, sunt mai deştepte decât femeile astea… Vă place pălăria aceasta?

Şerban şi Mihai se aplecară să privească mai cu atenţie.

Seamănă cu un zmeu… Dar aceasta? S-ar spune că e un ceaun… Ia să punem aici nişte struguri şi dincolo nişte cireşi… sau nu, mai bine un morcov… sau chiar o mică grădină de zarzavaturi…

Rusul zâmbi, descoperindu-şi dinţii înnegriţi de tutun, dar foarte viguroşi.

— E de necrezut! şopti Şerban.

— De necrezut, şi totuşi astea-s femeile… fard şi găteală… adevărate maimuţe…

— Dar omul nu se trage din maimuţe, teoria… vru Şerban să intervină cu o lămurire.

— Bărbatul s-o fi trăgând, nu s-o fi trăgând din maimuţe, zise rusul dispus la concesii, dar femeia, pun mâna în foc, e născută din maimuţă. Daţi-mi voie să am în această chestiune un cuvânt mai autorizat decât mulţi învăţaţi… doar nu le pasc de azi, de ieri…

— Şah la rege, strigă partenerul domnului Maurice, în mijlocul unui râs general.

Pe eşichier nu se mai aflau decât regele şi un pion. Domnul Maurice examina concentrat situaţia regelui atacat mai mult de agresivitatea verbală a partenerului decât de eficienţa bietului pion.

Fantezia domnului Maurice, cufundat în ţesătura unor vaste planuri, desfidea orice realitate.

La o masă, alături, discuţia era foarte animată în jurul preţului diamantelor.

Până la urmă domnul Maurice pierdu partida. Adversarul său reinstala regele fugar în toate prerogativele sale, iar pionul stingher refăcu o tură. Câteva mişcări arbitrare şi regele domnului Maurice, asediat de celălalt suveran asistat de o tură, se predă încărcat de haz şi de glorie.

Puţin înainte de miezul nopţii, Mihai şi Şerban părăsiră cafeneaua.

Domnul Maurice tocmai începuse o înflăcărată peroraţie care trebuia să justifice pierderea partidei, dar să explice şi erorile pe care le comisese adversarul. Fiecare frază a lui era subliniată cu o salvă de hohote de râs.

Rusul plecase după ce sfârşise un desen grotesc care reprezenta o femeie împopoţonată cu atâtea mărunţişuri câte ar fi putut transporta un camion. Dedesubt o notă proiund ireverenţioasă consemna opinia lui asupra acestui capitol al modei, fără de care trei sferturi din populaţia femeiască a pământului şi-ar pierde raţiunea de a fi.

Afară în stradă, Mihai şi Şerban făcură o seamă de paşi absolut la întâmplare ca nişte oameni care n-au niciun chef să se întoarcă acasă. Nu numai pentru că era «prea devreme», dar pentru că aerul şi străzile oraşului parcă exercitau asupra lor o adevărată fascinaţie parcă îi îmbia ca nişte sirene, ca nişte ordine către destinaţii necunoscute şi aventură. După câteva zile frumoase vremea se stricase din nou.

Străzile fuseseră stropite de o ploaie trecătoare, dar acum apăruseră pe cer câteva petece înstelate.

— Ce-ar fi să mergem la Versailles, spuse fără nicio altă introducere Mihai.

— La Versailles? Ce să căutăm noaptea la Versailles? Palatul l-am văzut, grădinile le-am văzut, n-are nicio noimă să mergem în puterea nopţii la Versailles…

Dar Mihai îl apucă cu energie de braţ pe Serban şi împreună luară drumul Gării Invalizilor. Şerban nu fu prea

încântat de această idee năstruşnică dar, văzându-se pus în faţa unei hotărâri irevocabile, îşi dădu seama că era inutil. În loc să ne culcăm! spuse el…

— Lasă, că omul doarme mai bine de jumătate de viaţă, tăie scurt Mihai. O să dormim destul…

— Când? întrebă foarte puţin convins Şerban.

— E, când!

Ultimul tren îi purta acum spre Versailles şi toate reticenţele lui Şerban dispăruseră.

— Dacă ne-ar vedea cineva ar crede că suntem nebuni… şi pe bună dreptate. Cine mai poate spune acum unde sfârşeşte înţelepciunea şi unde începe scrânteala…

— Lasă astea… Nu simţi ce bine îţi face vântul ăsta umed încărcat de sărurile oceanului?

— Nu văd ce-o să facem în puterea nopţii la Versailles! persistă totuşi Şerban.

— Mă uit la tine… N-ai spirit de aventură… Ce-o să facem?… O să vedem noi acolo… Esenţialul e c-am plecat… Restul se organizează de la sine… Dacă ar sta omul să chibzuiască la fiecare pas, cine ar mai face ceva?!

— Bine, bine, foarte frumos, dar nu văd ce-o să facem la Versailles la ora când ies stafiile, răspunse Şerban, în a cărui plăcere plutea şi o vagă nelinişte. Dar călătoria trecu repede, lumini, umbre, nori, sclipiri de stele, case, geamuri luminate, oameni osteniţi… Orăşelul era slab luminat şi pustiu. Numai clădirile uriaşe ale Palatului, ca nişte imense şi auguste umbre, străpunseră deodată cu amintirile lor monotonia dimprejur.

— Când te gândeşti ce forfoteală a fost cândva prin locurile acestea! spuse Mihai, zăbovind în piaţa Palatului.

— Regele! exclamă el ca un maestru de ceremonii. Regele!… Vârful piramidei!… Era un simbol plin de nobleţe.

— A nenorocit Franţa! spuse Şerban cu un accent voit dispreţuitor. Şi nu aşa… pe zece, douăzeci de ani… pe două sute de ani…

— Vorbeşti prostii!… Dacă nu şi-o ia cineva în cap, nu se pot face lucruri extraordinare… Priveşte!…

— Şi de revoluţia franceză tot el e răspunzător… Dacă n-ar fi transformat toată nobilimea Franţei într-o adunătură de nevrednice lichele şi paiaţe… într-o monstruoasă corcitură de bastarzi, s-ar fi putut…

— Vrei să spui că revoluţia franceză…

— Lasă ca ştiu eu cum stau lucrurile cu revoluţia… Nu vorbesc de cea din cărţi… mă refer la cea din stradă… şi asta n-a fost decât o monstruozitate sângeroasă şi absurdă… Noroc că în cărţi se scrie altceva, altfel ar fi fost vai de lume…

— Tu faci o uşoară confuzie, spuse Mihai cu ironie, confunzi revoluţia cu o bătaie cu flori…

— Părerea mea, zise sentenţios Şerban, e că orice revoluţie e o absurditate şi că adevărata revoluţie este exclusiv opera cărţilor…

— Asta e ca şi cum ai da un concert cu partituri şi fără orchestră; ceea ce, recunosc, ar fi foarte original… cu singura observaţie că nu se poate…

— Da, dar fără partitură, oricât te-ai căsni tu, n-are să iasă decât o cacofonie.

— Piuu! fluieră uimit Mihai, abandonând orice discuţie. Păcat că n-ai văzut ce stea a căzut! Niciodată n-am văzut una mai frumoasă!… Uite, aici în partea asta. Şi el arătă cu mâna într-o parte unde cerul se luminase complet.

Vino după mine. Steaua asta e un semn. Dintotdeauna cerul a călăuzit oamenii care n-au mai ştiut încotro s-o apuce.

Mihai era într-o dispoziţie extraordinară. Părăsiră calea principală, apucară pe o uliţă laterală şi curând ajunseră într-o stradă altfel luminată decât celelalte şi-ale cărei case purtau pe uşi numere albe de o mărime neobişnuită.

Între timp, mai multe asemenea uşi se deschiseră şi oameni cu chef, între care militari, ieşiră în stradă. În cadrul uneia din ele, pe un fond puternic luminat, apăru o femeie complet goală şi-apoi dispăru numaidecât.

— Ei drăcia dracului! exclamă Şerban, casele astea

sunt bordeluri.

În adevăr, în strada aceasta se găseau o grămadă de astfel de localuri de petrecere.

Picaţi ca din senin în mijlocul unui întreg cartier de perdiţie, amândoi, fără să şi-o mărturisească, se simţiră mai întâi intimidaţi.

Apropierea aceasta a plăcerilor clandestine, a universului sexualităţii, al voluptăţilor primejdioase şi echivoce, provoacă totdeauna o tulburare a fiinţei omeneşti. Ceva în el tremură şi foşneşte ca o frunză de plop. E păcătui, e exasperarea simţurilor şi poate un soi de trădare metafizică? Cine ştie? Fiinţa omului se înfioară de plăceri şi de spaime confuze. E viaţa, e moartea care parcă fâlfâie de jur-împrejurul scufundării în enigma fecundităţii escamotate, înşelate, pervertite? Sunt dracii care intră în porci, ca în parabola biblică. E vraja râului, a incestului, a profanării de sine şi a altora? Sunt toate la un loc? Trăim o vreme în care mereu suntem ameninţaţi să ne înecăm în oceanul de probleme insondabile!

Şerban şi Mihai parcurseră ulicioara, până la capăt apoi, fiecare bizuindu-se pe îndrăzneala celuilalt, pătrunseră într-unul din localuri, la întâmplare şi observară că era tocmai Nr. 13. Coborâră într-o sală de subsol, mai mult lungă decât Iată, cu mese de jur-împrejur şi scăldată într-o lumină tulbure, vântăt-roşiatică. Localul, fără să fie plin, era destul de populat, mai ales de militari, şi apariţia lor fu prilejul unei zgomotoase manifestaţii de simpatie. Dar cum ei nu se aşteptau deloc la aceasta merseră, cu aplomb, direct la o masă liberă, unde se aşezară numaidecât, mulţumindu-se apoi să – zâmbească. Câteva femei complet goale se prezentară făcând graţii convenţionale şi semne îmbietoare. Una din ele îi invită să pună pe masă o monedă, ceea ce Mihai făcu imediat, şi apoi ca şi cum în interiorul vaginului ar fi avut un magnet, moneda dispăru în chipul cel mai neaşteptat. Şerban oferi şi el un ban care dispăru în acelaşi mod surprinzător.

Două femei goale luară loc la masă cu consimţământul tinerilor şi patru cognacuri în cupe

bulbucate fură servite numaidecât.

Astfel, sectorul noilor veniţi intră în ordinea generală a petrecerii, nemaistârnind curiozitatea celorlalţi care erau familiarii localului şi păruseră un moment surprinşi de figuri noi.

La unele mese femeile stăteau pe genunchii bărbaţilor în poziţii felurite, povestind, râzând, consumând, părând" foarte fericite să-şi desfăşoare toate meşteşugurile seducţiei.

La alte mese femeile stăteau rezemate sau atârnate de gâtul bărbaţilor, erau mai potolite şi dădeau uneori chiar impresia unor perechi de îndrăgostiţi. De la o singură masă, la care erau aşezaţi bărbaţi şi şase femei, venea un zgomot infernal care umplea sala de vociferări, discuţii impetuoase, discursuri incoerente, cântece pe mai multe voci, sau ciocniri de o brutală senzualitate.

Într-o asemenea harţă, în care dinţii scrâşneau şi buzele aveau un joc foarte ciudat, una din femei era să fie posedată pe canapea în plin local dar aceasta, într-un acces de decenţă, s: a smucit din braţele vânjoase care o apucaseră, obţinând, nu fără serioase dificultăţi, o amânare. Celălalt bărbat, un militar mai vârstnic şi inveterat beţiv perora incoerent de aproape un sfert de oră, amestecând tristeţile şi regretele vieţii lui cu promisiunile solemne ale unei noi existenţe pocăite, închinate tuturor virtuţilor.

— Sunt un ticălos, striga el cu resturile unei energii sfărâmate şi înecate în vin. Sunt un porc… cel mai mare porc… dintre toţi porcii pe care i-am păzit în viaţa mea… Ce spui puiule, puişorule… drăguţule… luate-ar dracii (cu aceste expresii amabile se adresa comeseanului său). Două mii de „femei am… (în acest moment dopul unei sticle de şampanie sări în tavan) Auziţi voi… două mii de putori… căci ce e femeia dacă nu o curvă… până în măduva oaselor… Auzi!… să faci dintr-o coastă o curvă. (Toată lumea râdea să se prăpădească) Ia spune, tu, ăla creţu' şi iubăreţu, e adevărat că avem o coastă mai puţin?… Dar ce-ţi pasă ţie dacă ai o coastă mai puţin, când ai în cap balegă

şi eşti un nătărău?... Dă-le dracului de muieri, tinere, că ele m-au prăpădit, de nu mai fac nici cât o ceapă degerată... Şi cu toate astea viaţa fără femeie e ca o grădină cu scaieţi... sau ca un ou clocit... îl spargi... îţi iese sufletul... şi mori de foame... e stupid... dar adevărata durere tăgăduieşte orice speranţă... Eu nu dau mâna cu dracul, deşi mi-am băgat coada în două mii... lasă-mă să vorbesc, dobitocule!... Vorbeşte aici un om care ştie că toate păcatele sunt născocite de legendele durerii... dar aşa păcătos cum sunt nu-ţi dau voie să mă faci mizerabil şi îţi spun că dacă toate au murit n-a murit curajul de a mă răfui odată cu moartea... Am s-o gâtui ca pe o raţă... uite aşa... uite aşa... (Conferenţiarul improvizat strângea acum o nălucă pe care o zguduia cu o violenţă extraordinară. Femeile de la masa lui îl traseră de mâneci şi de pulpanele mundirului deschis, să se aşeze. El însă se zbătea.) Lăsaţi-mă, lăsaţi-mă, vipere încălţate şi abjecte, trufandale ale tinereţii şi scorpii ale vremurilor când cad dinţii... dacă mă înjosesc e ca să vă laud pe voi... dar nemăsurata mea bunătate nu mai poate sparge trivialitatea voastră... Dragostea v-a lipsit tuturor... Nenorociţilor!... Şi dacă măcar aţi fi muncit... sentimentele voastre n-ar fi coborât până în noroi... până în putregai... Nu sunt un poet şi am darul profeţiilor... N-am altă lumină decât aia care arde în mine, dar în seara asta ard ca o făclie, orbilor, şi sunt gata să vă spun adevărul... Omenia n-are a face cu dreptatea... iar dacă e vorba, la urma urmelor meritaţi să vă dau dracului şi să beau pentru mântuirea voastră.

Omul nostru, spre stupefacţia tuturor, se deschise la pantaloni muie semnul păcatelor în paharul cu vin şi abia apoi bău până la ultima picătură. Apoi, în mijlocul unei explozii de urale şi aplauze frenetice, omul se prăbuşi sub masă; prietenul său împinsese cu piciorul scaunul în care celălalt se lăsă istovit.

— Spurcăciune! se mai auzi, dar toţi, ca la o comandă nevăzută, începură să cânte de tremurau pereţii.

Cum străinul cuvântător nu se mai putea scula de sub masă, la un moment dat se produse în local o învălmăşeală,

de care Mihai şi Şerban profitară, strecurându-se în odăile de sus cu cele două Îiemei goale…

Când părăsiră localul se crăpă de ziuă. Cerul se acoperise de nori cenuşii iar răcoarea dimineţii era pătrunzătoare. Felinarele mai aruncau câte o lumină inutilă.

Mihai şi Şerban zăboviră din nou în piaţa unde, dincolo de gratii era statuia Regelui străjuită de aripile monumentale ale palatului.

— Comedia, precum văzuşi, nu s-a sfârşit, zise Şerban şi adăugă, desigur sub imperiul nopţii pe care o petrecuse: Ca (l stelele, iar cucuvelele cobesc mereu pe streşinile pe care au mai cântat!

Felinarele se stinseră brusc ca la o comandă, parcă anulate de povara zădărniciilor… Se crăpase de ziuă. Se deschideau ferestrele, uşile, femeile măturau în faţa caselor. O altă viaţă începea, viaţa oamenilor cumsecade. Funcţionarii şi gospodinele, apărură, ici şi colo pe străzi, câteva vehicule şi câţiva măturători. Existenţa obişnuită acoperea încet, încet, călătoriile şi tainele nopţii.

Se întâmplase ceva? Parcă nu se întâmplase nimic.

Între scâncetul vremelniciei şi ucazul eternităţii

9

În fiecare zi, la ore deosebite, Şerban se abătea din calea lui să-şi vadă iubita; şi întrebuinţăm acest cuvânt de o factură mai comună pentru că exprimă în modul cel mai simplu adevărul asupra relaţiilor lui cu Adrienne.

Că Şerban, o iubea mult, faptul e mai presus de orice îndoială. Adrienne era una din acele naturi simple şi curate, în stare să se dăruie fără ascunzişuri, iar bărbatul cunoscuse pentru prima oară deplinele bucurii, ale voluptăţii virile.

El nu se ferise să-i spună de câteva ori cu toată deschiderea sufletească: „Şi de-ar fi să mor şi tot aş vrea să ducem până la capăt împreunarea noastră”. ea se mulţumise să-l strângă cu putere în braţe şi să-l mângâie, dar ceea ce îi spunea Şerban nu era o exagerare ci noul sentiment pe care îl încercase şi anume că împreunarea

bărbatului cu femeia poate fi un act suprem, de o valoare care atinge absolutul, o bucurie primară de o intensitate covârşitoare, integrată în rosturile majore ale firii, ale ordinii cosmice.

Şerban nu simţise până atunci niciodată caracterul esenţial şi puternic al acestei atât de plenare plăceri, universal cântata, dar mereu mânjită de penibile împotriviri, de îndoieli rătăcite sau de nevrednice socoteli. La această revelaţie, căci nu o mai putem numi altfel, contribuiseră de bună seamă şi împrejurări care merită reamintite.

Poate că dacă Şerban s-ar fi dus de mai multe ori pe zi să o vadă pe Adrienne, lăsându-se biruit de o firească dorinţă, prospeţimea legăturii lor ar fi suferit. Stăpâna magazinului, unde lucra Adrienne, atârnase însă în cumpăna deliberărilor. Astfel, Şerban, era perceput drept un client mai deosebii decât unul întâmplător, dar care nu oferea prilejul vreunei indiscreţii. Stăpâna magazinului ar fi vrut totuşi să afle mai mult dar, cu toate eforturile ei amabile, tânărul nu-i făcu nicio mărturisire.

Uneori, dintr-un joc premeditat, acel schimb de efuziuni, de mici şi inefabile semne care alcătuiesc tainicul alfabet, de totdeauna, al îndrăgostiţilor, avea loc în pragul casei. Dar mai era ceva care ţinea de resorturile meschine ale sufletului omenesc.

Şerban o iubea mult pe Adrienne. Era chiar încercat de o absurdă gelozie deşi magazinul nu era un local din cale afară de frecventat şi nici Adrienne nu putea să iasă în lume toată ziua bună ziua, ba din contră viaţa ei semăna mai degrabă cu aceea dintr-o mănăstire.

Cu toate acestea, Şerban se zbătea între dorinţa ascuţită de a o avea mereu lângă el şi nevoia să rămână liber. Voia, în acelaşi timp, să-şi păstreze nu numai nepreţuitele foloase ale libertăţii dar să fie şi liniştit că îşi ştie iubita păzită cu străşnicie.

Mihai, care fără nicio îndoială s-ar fi distrat pe seama acestor socoteli totdeauna comice şi puerile pentru cel ce nu este implicat în ele, nu cunoştea însă nimic din această

poveste ascunsă. Şerban, prin urmare, nu putea să se sfătuiască cu prietenul său. Şi oricum asemenea mărturisiri sunt întotdeauna aproximative în sensul că omul păstrează pentru sine tocmai amănuntele cele mai importante, mai semnificative. Astfel, în confesiune, relatările îmbracă un caracter de generalitate care se confundă când cu platitudinea, când cu plictiseala.

— Ce sucit, ce întortocheat e şi sufletul omului! exclamă cu năduf în singurătatea lui Şerban. Am vrut să iau lângă mine o fată dintr-un bordel şi, în schimb, mă codesc să împart deschis viaţa cu Adrienne! borazul mai poate să crape de ruşine dar zbă reiturile sufletului sunt nenumărate! Gândind acestea, el se înduioşa ca un copil şi în închipuire îi spunea Adrianei cele mai aprinse vorbe pe care dragostea e în stare să le plăsmuiască. I-ar fi făcut atunci toate darurile, fleacuri şi scumpeţuri, să dreagă măcar în chipul acesta rana din inimă. Bunăoară, s-ar fi dus să-i spună cuvinte ca acestea: „Sunt nevrednic să stau în preajma ta, şi să-ţi îmbrăţişez picioarele, cât îmi eşti de dragă!” Ar fi vrut atunci să se umilească, ar fi vrut să primească dispreţul ei ca pe o neasemuită încântare. Să simţi că eşti liber şi totuşi să tânjeşti după lanţuri şi lacăte!

Cumpăna scârţâie anevoie între scâncetul vremelniciei şi ucazul eternităţii.

— Ştii ce-am visat? îi spuse într-o zi Adrienne, râzând. Am visat că voiau să mă închidă, pentru pricini de care habar nu aveam. Pe când mă duceau paznicii spre închisoare am întrebat la câţi ani m-au condamnat. La doi ani, îmi răspunse însoţitorul. Deci doi ani? îl întrebai eu din nou. Pentru că vă lipsesc doi dinţi, domnişoară.

Naivităţile ei erau nenumărate şi surprinzătoare.

— De ce strănuţi? – o întrebă altă dată Şerban, crezând că o supără fereastra întredeschisă.

— Nu vezi că e perna răsucită?! Iar Adrienne, îndreptând perna, n-a mai strănutat.

Şerban fusese la început foarte nedumerit de răspunsurile şi întorsăturile de vorbă ale Adriennei, dar şi-a dat curând seama că nu era aici nimic artificial ci un fel

foarte naiv şi proaspăt de a lega lucrurile; şi, poate, un fel ciudat de a trăi mai mult în vis, decât în realitate.

Dar nu totdeauna vorbea aşa. Pe stradă, pentru oameni, era ca toată lumea, ca toate femeile! Goală însă, şi ostenită, spiritul ei devenea uşor. Muncile plăcerii o dezlegau, parcă, de greutăţile obişnuitului şi o purtau legănată de ici, colo, ca pe creste de valuri.

Goală sau în cămaşa ei lungă şi subţire, culcată în pat, fără pernă sub cap, întinsă perfect, Adrienne era desăvârşită ca o cariatidă. Serban o privea uneori, fără să spună nimic, covârşit în toată fiinţa lui de puternice simţăminte de contemplaţie, încerca atunci o stare de spirit religioasă, pentru ceea ce era mai mult, fără îndoială decât Adrienne, pentru ceea ce era, fără să-şi dea poate bine seama, o dumnezeiască perfecţiune şi splendoare în trupul acesta de femeie şi parcă mai mult decât atât. O linie vie, a umerilor, a coapselor, a picioarelor, străbătută de volup rate din creştetul capului uşor dat pe spate, până în vârful degetelor ivorii. 6 simetrie, un echilibru al volumelor, o maree exaltată a sânilor, parcă plesnind de forţa originară a vieţii, nările acelea uşor întoarse părul ca o aură risipită, năşteau în toată făptura lui Şerban simţăminte de adoraţie, de idolatrie. Atunci, dacă ea ar fi putut înţelege şi n-ar fi fost ridicol, s-ar fi prosternat la picioarele ei şi s-ar fi închinat ca unui idol. În orice caz în asemenea momente privirea şi icoana îl covârşeau astfel încât apropierea trupească îi apărea ca o profanare, ca un demers al unor porniri josnice.

Dar fireşte asemenea încremeniri contemplative nu puteau depăşi câteva clipe. Apoi viaţa obişnuită îşi relua drepturile.

— Ai băgat de seamă Adrienne că oamenii sunt mai proşti la oraş decât la ţară?

— Negreşit, dragul meu, acolo prostia omului se risipeşte peste câmpuri, peste întinderi nesfârşite. Aici se împiedică de ziduri, de case, sare ca mingea şi răsună ca ecoul.

Uneori, însă, cum s-a întâmplat atunci când i-a spus:

„Vezi tu, bătrâna aceea de peste drum, cum stă la fereastră nemişcată şi gravă, parcă ar asista la facerea lumii”. Şerban a tresărit, ca speriat de o întâmplare cu totul neaşteptată. Adrienne era în stare de observaţii şi cuvinte de-a dreptul uimitoare. Şerban a privit-o insistent, pătrunzător, gânditor, ca să ghicească mai mult decât putea să înţeleagă, a adunat în răstimpul unei clipite tot ce ştia despre această femeie, dar ochii i se stinseseră şi nici pe chipul ei nu mai licărea vreo lumină deosebită.

Toate acestea erau numai străfulgerări în întuneric. Şi era lucru foarte ciudat!

Omul e uneori în stare să-şi domine pofta, să refuze plăcerea, pentru o înţelegere mai profundă cu sine însuşi, pentru o nobilă regăsire întru primirea adevărului şi contemplarea frumuseţii. Atunci omul e într-adevăr măsura tuturor lucrurilor şi a tuturor evenimentelor, un soi de lungime şi de greutate care valorifică totul.

O apoteoză a Atenei moderne

Acasă la Blondet, unde fusese invitat şi Şerban, era o mare recepţie: profesori, academicieni, compozitori, în sfârşit «des gros bonets» ale protipendadei intelectuale. Tatăl lui felondet era medic, profesor la facultate şi membru al Academiei de Medicină. O atât de concentrată atmosferă intelectuală nu respirase Serban niciodată. Erau acolo Bergson, cam suferind, dar parcă înconjurat de o aureolă de lumină şi de înţelepciune, în scaunul în care a stat tot timpul nemişcat, era Paul Veléry slab, uscat, de o vioiciune remarcabilă, jucându-se cu monoclul şi cu meşa care îi cădea pe frunte, era Honneyer care tocmai obţinuse un succes triumfal cu Pacific, era Valentine Prax şi Van Dongen ale căror tablouri „Mireasă”, „Lili Damita” fe admirase de curând în expoziţie, erau Béhal, Sommelet, Blaise, Maritain, erau ameţitor de mulţi oameni celebri, deşi, cum spunea Valéry, ce mai înseamnă celebritatea când şase sute de milioane de chinezi habar nu au că există? Şerban, sfios, şi totuşi însemnat, se mişca avid să vadă şi să audă, printre grupele multe care se formaseră şi de care se apropia cu evlavia datorată unor sfinte moaşte.

Şi nu erau oare peste aceştia toţi nişte reflexe supranaturale, nu mărturisiseră toţi şi nu vorbiseră toţi de daruri, de inspiraţie, de demoni, ţie «partealui Dumnezeu, de muze sau de focul sacru? Se simţeau în văzduhul acesta flăcări nevăzute şi prezente care îl încărcau de o înaltă tensiune. Ceea ce era însă în acelaşi timp şi curios şi explicabil, era starea de spirit a lui Şerban, animată de o reacţie, de nonconformism, ca un instinct de conservare în mijlocul unui mediu care parcă îl anula chiar ca persoană fizică. Cum să mai existi nestrivit de presiunea atâtor monumente?

În jurul lui Bergson era un ciopor de domni şi doamne.

— Dacă ne închipuim natura ca o imensă maşină condusă de legi matematice, sau vedem în ea realizarea unui plan, spunea încet Bergson, iar Şerban asculta absorbit de parcă ar fi tras cu urechea la ceea ce se vorbeşte dincolo de uşă în odaia vecină – în ambele cazuri nu facem, decât să urmărim două tendinţe ale spiritului care sunt complementare şi care îşi au originea în aceleaşi necesităţi vitale. Ceea' ce e implicat însă în ambele cazuri e: că totul e dat. (Pe şira spinării lui Şerban fugi ca un şarpe un fior şi murmura ca un copil în somn: … totul e dat?)

Un domn, cu un chip de o fineţe remarcabilă, care era col la cot cu Şerban, îi spunea vecinului său: „Lui Bergson îi lipseşte viziunea de ansamblu. Deşi vorbeşte uneori de originalitatea universului, totuşi consideră că numai omul e o reuşită în vreme ce animalele sunt eşecuri. Dumnezeu a făcut şi animalele care îşi au rostul lor, nu ca să devină oameni ci să-şi îndeplinească *aşa cum sunt* rolul lor. „Comentatorul în surdină era Jaques Maritain.

Interlocutorul său adăugă: „Darwin afirmă că evoluţia e *insensibilă*, încercând să treacă sub tăcere obiecţia că hazardul nu explică modul cum se modifică un organ, sub imperiul exclusiv al influenţelor fortuite… cum evoluează în întreg mecanismul său şi nu numai într-un punct al său, cum ar cere logica evoluţionismului". Acesta

care vorbise era doctorul Alexis Carrel

Într-un alt grup, Paul Valéry cu o gravitate solemnă, declara: „În definitiv la ce bun acest Eu-însumi de vreme ce pot exista o infinitate de exemplare? Adevărul este că totul se concentrează în câteva capete fierbinţi geloase pe secretele lor şi conştiente de certitudinile lor. Trăsăturile caracteristice ale acestui timp sunt credinţa în extreme şi dispariţia a ceea ce e durabil. Sensibilitatea noastră se restrânge din ce în ce mai mult, devine din ce în ce mai obtuză… Poetul dispune de cuvinte cu totul altfel decât oamenii obişnuiţi. Sunt aceleaşi cuvinte fără îndoială dar de alte valori”.

Valéry care era înconjurat de ceilalţi oaspeţi primi în acel moment o tartină cu icre negre şi o cupă de şampanie. Amfiteatrul imaginar se împrăştie şi incomparabilul poet şi eseist fu obligat să-şi caute o masă la care să se aşezé. Pe când muşca din tartina cu icre, mai adăugă: „Repetiţia nu aparţine spiritului. Eu am o adevărată oroare faţă de tot ceea ce se repetă… sigur, nu când e vorba de o tartină cu icre”.

În clipa aceasta, Şerban observă că prietenul Blondet îi făcea semn să vină tocmai în colţul celălalt al salonului. Dar Şerban nu se putea desprinde de grup tocmai când Cocteau, mereu exuberant şi nervos, spunea: „Adevărul trebuie mereu fardat… altminteri, complet nud, e insuportabil”.

Şerban răspunse, fireşte, la chemarea lui Blondet dar cu mare părere de rău. – „Da! E un farsor de geniu, completă Blondet. Dar lasă-l în pace, cu sau fără el, tot aia e. N-ai nimic de pierdut, crede-mă!”

Cine e ăsta?

Interesul lui Şerban rămăsese nestrămutat pentru expunerile cu caracter filosofic din care putea eventual reţine câteva idei de folos pentru propriile lui nepotolite frământări.

— Dimpotrivă, declara cu o siguranţă izbitoare J. Maritain. Adevărurile spirituale pot fi controlate de oricine, în vreme ce presupunerile în legătură cu naşterea

şi evoluţia Pământului şi a Oamenilor vor rămâne totdeauna nişte pure poveşti. Permiteţi-mi să vă dau un singur, numai un singur exemplu, iată cazul cu Adam şi Eva. Mă refer la izgonirea lor din Paradis. Oricine poate constata din propria sa experienţă că această relatare acoperă un *fapt* real, neîndoielnic, anume că omul a decăzut. Reîntoarcerea lui în Paradis a devenit de atunci o problemă spirituală. Rousseau, Kant, Fichte, Schopenhauer, marii strămoşi ai doctrinelor din zilele noastre, scoboară gândirea la nivelul infra-uman al pragmatismului care o răsuceşte şi o violentează ca să o oblige să caute adevărul, refuzând legile inteligenţei. Ce să mai spun de nebunia lui Nietzsche în care văd o consumare, într-un sărman trup omenesc, a întregului rău făcut spiritului de la Descartes până la Luther.

Adevărul, reluă el aproape fără să răsufle, e că omul e un animal metafizic care nu poate să se lipsească de absolut. Dacă nu poate să cunoască adevărul prin mijloacele inteligenţei, atunci îl va cere poftelor, sentimentului, acţiunii, ceea ce în ochii unui tomist e de-a dreptul o monstruozitate

— Loveşte tare, ce zici? şopti Blondet, entuziasmat, lui Şerban, care părea destul de contrariat de loviturile directe date în plin obraz unor ilustre figuri.

— Nietzsche, zise Şerban cu buzele strânse o fi fost el nebun, nu spun nu, dar el e totuşi supraomul!

Dar Blondet îl luă de mână, ca şi cum socotea că Şerban ascultase aici destul şi îl duse într-o latură a casei, într-o încăpere mai retrasă, uncie lumea adunată avea parcă o altă înfăţişare. Atmosfera era aici mai gravă, mai tensionată, expresiile oamenilor mai concentrate, mai încordate. Aici, oamenii erau total angajaţi în problemele dezbătute, mai solidari decât cei… de dincolo. Cum unii stăteau aşezaţi, pe jos, Serban a pătruns şi el cu toată discreţia, alături de colegul său BIondet şi împreună au luat şi ei loc pe jos stând rezemaţi de pervazul uşii. Lumina electrică din plafon era stinsă, camera fiind luminată numai de un singur bec al unei lămpi cu, abajur aşezate pe

o masă plină de farfurii, tacâmuri, pahare mai mult sau mai puţin golite. Vorbitorul sta într-un fotoliu dar nerezemat, în capul oaselor, parcă în mod voit, ca o disciplină, ca să nu beneficieze de comoditatea oferită de fotoliul său. Purta barbă iar formele feţei erau mai degrabă rotunde. Vorbea greu şi foarte stricat franţuzeşte dar crea o atmosferă de tensiune. Vorbitorul însă avea un tic îngrozitor, tragic şi comic în acelaşi timp, aşa încât s-ar fi putut râde cu lacrimi. Serban făcea tot ce putea să nu izbucnească în râs, tuşea, îşi sufla nasul, îşi muşca limba până la sânge, ducea mâna la ochi, încerca să-şi reamintească toate nenorocirile din viaţa lui, nu ştiu ce nu făcea! vorbitorul, pufăia ca o focă, îşi lovea nasul cu degetele de parcă ar fi vrut să cânte din fluier. Imaginea era însă de nedescris. La început Şerban a dat să se ridice şi să fugă, ca să scape de coşmar. Dar Blondet. cu înţelegere şi prietenie, l-a făcut să treacă peste aparenţa ridicolă a oratorului.

— Viaţa religioasă este o experienţă spirituală şi nu o experienţă psihologică sau o realitate care vine din afară, spunea conferenţiarul. Viaţa spirituală este deşteptarea, înmugurirea, deschiderea ca o floare a sufletului. Religia este o experienţă a intimităţii, de înrudire cu fiinţa, cu existenţa. În viaţa religioasă omul depăşeşte angoasa faţă de ceea ce e străin şi îndepărtat. Spiritul nu este numai libertate, dar – şi dragoste, uniune, pătrundere reciprocă a părţilor fiinţei în viaţa unică şi concretă. Iată de ce creştinismul este revelaţia vieţii spirituale. Acolo în experienţa şi lumea spiritului şi nu în experienţa psihică şi naturală se joacă şi se desfăşoară drama fiinţei, a relaţiilor între Dumnezeu şi om, între Dumnezeu şi lume. Viaţa spirituală nu înseamnă neapărat viaţa desăvârşită, lipsită de păcate. În ea subzistă, în stare latentă, sursele păcatului şi împărţirile care au născut lumea noastră naturală. Viaţa spirituală poate să decadă din natura sa proprie dar în ea se revelă şi se împlinesc toate evenimentele religioase care rămân invizibile în viaţa naturală. Creaţia lumii acolo s-a petrecut pe plan spiritual,

înăuntrul vieţii spirituale.

— Cine e ăsta? întrebă Şerban, apropiindu-se cât putu de urechea lui Blondet.

— Cum nu-l cunoşti?

— Nu.

— E Nicolai Berdiaeff, pare-se un remarcabil gânditor rus, fugit de-acolo…

—!?!

— De altfel, să ştii că aici, cu câteva excepţii, mai toţi sunt ruşi albi fugiţi… o lume bizară. Tata l-a îngrijit în clinica sa pe Berdiaeff… Ruşii sunt ca evreii… nu mai scapi de ei… şi nu ştii niciodată cât sunt de oneşti sau de primejdioşi… chiar când vorbesc de Dumnezeu… dar parcă ar fi ceva inexplicabil, cum spune şi tata care are o mare simpatie pentru prietenul său Nicolaiân sufletul acestor oameni neverosaimil de chinuiţi şi de nenorociţi… dar în fond, numai Dumnezeu ştie ce e cu ei! Blondet putea şopti toate acestea pentru că vorbitorul se poticni atât de puternic încât mai multe momente trebui să răsufle şi să se odihnească.

— Ideile şi credinţele religioase nu au nicio tangenţă cu adevărurile abstracte ale metafizicei, spunea Berdiaeff. Ele sunt legate de faptele şi evenimentele lumii spirituale care se revelează prin experienţa spirituală. Ele nu pot fi exprimate decât în tragedia interioară a vieţii şi a destinului. Noi percepem viaţa spirituală ca un paradox.

În acel moment cineva se apropie binişor, ca un om oarecare. Nu mai semăna deloc cu cel pe care îl văzuse în cursul nopţii Şerban. Se aşează pe jos ca un simplu muritor. Şerban schiţă un gest de respect faţă de acesta. Era Jaques Măritäm. Berefiaeff reluă;

— Aceste evenimente în care se descoperă substanţa cea mai profundă a fiinţei sunt, pentru raţiune şi conştiinţa raţională, paradoxale şi antinomice, inaccesibile conceptului. În viaţa religioasă ni se descoperă, dimpotrivă, identitatea contrariilor, identitatea monismului cu dualismul, a unităţii şi pluralităţii, a imanenţei cu transcendenţe, a omului cu Dumnezeu. Încercările de a

elimina paradoxul n-au decât o valoare „efemeră şi pedagogică. E un stadiu naturalist de a înţelege creştinismul, e un naturalism teologic… Monoteismul poate fi şi el un păgânism. Omul aservit lumii naturale îl concepe pe Dumnezeu ca pe o mare forţă exterioară, ca pe o putere *supranaturală*, întru totul asemănătoare unei forţe naturale. Dumnezeu, în perspectiva aceasta, nu este decât o proiecţie a unei imagini naturale. Dumnezeul naturalismului religios rămâne un simplu obiect de idolatrie.

Berdiaeff vorbi fără întrerupere până dimineaţa, într-o atmosferă din ce în ce mai încărcată de o atenţie neşovăitoare. Mai toată lumea cealaltă plecase şi saloanele erau goale, cu înfăţişarea aceea a unei caşe răvăşite de prezenţa şi trecerea oamenilor. Faptul care I-a izbit pe Şerban era că Jaques Maritain nu plecase. El stătuse până la sfârşit şi părea contaminat de duhul/care se revărsase peste toţi. Şerban nu înţelesese bine totul, din cauza exprimării greoaie, dar şi din cauză că nu era deloc familiarizat cu astfel de idei. Ceva însă îl străbătu ca un nor. Intui că în noaptea aceasta auzise lucruri la care ar mai fi trebuit să se întoarcă.

Şerban petrecuse o seară de neuitat. Oameni, idei, lumină, ceva concentrat. O chintesenţă. Era îmbătat şi frământat de sentimente bogate. Trăise noaptea asta intens, participând la o sărbătoare rară şi augustă. Parcă fusese într-o Acropolă de vis, într-o Apoteoză. La despărţire îi strânse îndelung mâna lui Blondet, păstrând o tăcere care trebuia să-i spună tot ceea ce cuvintele nu sunt în stare.

Afară, în stradă, din nou singur, în aerul proaspăt al dimineţii, priveliştea Parisului îi transmise ca la un semn magic limpezime de spirit şi o bucurie de nespus a vieţii.

Resimţea Parisul ca pe o fiinţă. Şerban deschise larg braţele şi apoi le împreună ca şi cum ar fi strâns pe cineva scump la pieptul său.

Atunci dintr-o deplinătate a făpturii sale, respirând cu putere spuse:

— Paris, Capitală a Lumii! şi călcă mai departe cu alura Victoriei de la Samotrace!

Aşa e viaţa!

5?

— Şerbane, Şerbane! strigă cineva alergând spre Şerban care tocmai se pregătea să intre pe poarta hotelului.

Întoarse capul şi recunoscu în persoana, care alerga spre el cu paşi repezi, pe Dan Revici. Revederea lor fu o explozie de bucurie.

— Ce e cu tine, Dane, aici?

— Sunt un mizerabil, Şerbane. Închipuie-ţi că am venit mai de mult şi abia acum am trecut să te văd. Dă-mi un pumn în nas şi iartă-mă… Nu se mai putea sta acolo. Mă perpeleam zi şi noapte şi ardeam de nerăbdare să vin la Paris. Am aranjat eu lucrurile acolo, nu ţi-am scris nimic, şi cu primul tren am fugit… Iată-mă, sunt un om liber.

Dan Revici deschise larg braţele, apoi cu multă efuziune îl îmbrăţişă din nou pe Şerban. Dan Revici era extraordinar de fericit, se citea aceasta în toată făptură lui. Amândoi urcară în cameră sus.

— Ei, dar ce bine îmi pare că te văd! zise Şerban cu căldură.

— Dar mie!… Şi nu ştii c-am venit să te iau la o nuntă.

— Ce, eşti nebun! Nu cumva te însori!

— Nu eu, dragă! Ce crezi că mi-a luat Dumnezeu minţile! Se însoară unul, Raoul Corbeau şi îmi invit şi eu prietenii. Am şi eu drepturile mele.

— De unde până unde nuntă? Raoul Corbeau… şi ce amestec am eu!… Eu la nuntă nu merg, Dane, să mă pici cu ceară… Am oroare de petreceri şi de solemnităţi… Şi apoi cum o să merg aşa, hodoronc tronc, la o nuntă unde nu cunosc pe nimeni… Văd că tu eşti un om cu relaţii… europpne…

— Pe dracu’, relaţii europene! Dar lasă că mergi tu. Aşa zici, dar până la urmă tot mergi, zise Dan Revici, fără nicio umbră de îndoială.

— Dar asta ce e? întrebă Revici, luând de pe masă un roşu de buze, pe care Adrienne îl uitase. Te-ai încurcat şi tu cu una”?

Şerban nu răspunse, mai ales că expresia de «încurcat» i se părea nepotrivită. El luă roşul de buze şi îl băgă în buzunar cu un gest care lăsă să se înţeleagă că o discuţie pe tema aceasta ar fi de nedorit. Dar Revici care avea mult bun simţ pricepu numaidecât şi nu mai insistă.

— E, nu te îmbraci? Pune-ţi smokingul şi gata.

— Cum o să merg, Dane, la nuntă, aşa tam-nisam!

— Te rog să nu mă refuzi, zise uşor contrariat Dan Revici. E o chestiune prea importantă şi la urma urmei nu e un sacrificiu să mergi la o nuntă… Hai, nu mai lua şi tu toate alea în serios, îmbracă-te şi lasă că te lămuresc eu…

— Şi apoi nu sunt singur…

— Perfect. Să vină şi ea, spuse Dan Revici, dispus să invite la această nuntă pe toată lumea.

— Nu e vorba de ea. E vorba de un prieten. Dacă îl determini pe el, atunci merg şi eu.

Condiţia aceasta, pe care o punea, convins că a ridicat o piedică de netrecut, nu numai că nu-l dezorientă pe Revici dar reanimă în el toate speranţele.

— Unde e prietenul tăii? Hai repede la el.

Împreună se urcară la Mihai care întâmplător era acasă şi Dan Revici desfăşură numaidecât o însufleţită pledoarie care, în pofida tuturor aşteptărilor lui Şerban, avu darul să-l convingă pe Mihai.

Dan Revici era din nou fericit. îl luă pe Şerban pe sus şi coborâră să se îmbrace.

— Şi acum, tu fă-te frumos, iar eu să te lămuresc ce e cu nunta asta… Când am sosit aici, închipuie-ţi, am nimerit la o văduvă, doamna Emilie Renard, ea îşi spune *de* Renard, dar nu e nici ducesă, nici contesă. Bărbat-su a avut un mic negoţ iar ea are destule parale ca să ducă o viaţă lesnicioasă. Chiar în ziua în care am cunoscut-o m-am culcat cu ea… Ştii că treaba asta merge repede la mine… N-are mai mult de patruzeci şi cinci de ani, ea zice că are treizeci şi şase, dar se ţine bine… O s-o vezi…

— Eşti nebun, Dane!

Dan Revici râse cu poftă.

— Vulpoaica bătrână însă, continuă el bine dispus, are şi o fată… cam tută ea, dar drăguţă… nu la soare să te uiţi şi la ea ba, dar nostimă… şi apoi, ce vrei, n-are nici douăzeci de roze împlinite… Eu mi-am făcut datoria, m-am legat şi de fată.

Şerban care tocmai se pieptăna scăpă peria de cap pe jos.

— Te ţii, cum văd, de prostii!

— Asta e viaţa!

— E! mai departe. Ori aici se isprăveşte povestea.

— Eee! făcu Dan Revici, fata ar fi vrut şi ea… Care dracu' femeie nu vrea!… Vorba aia… Vrei calule ovăz?… Jeannette însă e logodită şi astă seară are nunta. M-am înţeles cu ea. Întâi se culcă cu mine şi pe urmă treaba ei, dacă vrea se culcă şi cu bărbat-su. Acum, vreau să vadă fata că iau şi eu parte, în felul meu, la nunta ei.

— Frumos! Va să zică acesta e rolul nostru… Nu credeam, Dane, s-ajung să fac meseria de proxenet… Trag nădejde, însă, că Jeannette a glumit, a râs de tine…

— Asta s-o crezi tu. Jeannette e amorezată lulea de mine.

— Dar bărbat-su ce naiba păzeşte?

— Ce să păzească! Te pui cu muierea care vrea să-ţi pună coarne! Nu s-a născut încă bărbatul care să nu le poarte când femeia a hotărât astfel. Şi aici zarurile au fost aruncate…

— Raoul ăsta e atunci un bou!

— Deloc. E un băiat cumsecade şi foarte bun prieten cu mine.

— Dane, dă-mi voie să-ţi spun verde în faţă, eşti dezgustător.

— Dacă ai şti câte d-astea se întâmplă în fiecare clipă de la un capăt la altul al pământului, ţi-ai da seama că nimic nu e mai normal…

— Normal! exclamă Şerban nu fără oarecare amărăciune. Iar dacă şi ţie ţi s-ar întâmpla acelaşi lucru?

— ¿aii! TToată chestia e să nu ştii. Ce mă mai interesează restul… Şi la urma urmelor chiar dacă mi se întâmplă, cel puţin ştiu că am făcut-o şi eu altora… Nu sunt primul şi ultimul înşelat… Recunoaşte, e o socoteală…

— Frumoasă socoteală, n-am ce zice! spuse Şerban cu o inflexiune ironică.

— Asta e viaţa!… Deocamdată vreau să mă culc cu Jeannette… şi asta îmi e destul. Ce-o mai fi mâine, oi vedea!

Şerban, care era aproape gata, potrivindu-şi cravata, întrebă:

— Crezi tu că asta înseamnă a avea o femeie?

— Dar ce înseamnă? spuse Dan Revici nedumerit. Eu aşa ştiu, că dacă te culci cu o femeie…

— E o iluzie.

— Iluzie! şi Dan Revici pufni în râs. Dacă şi asta mai e iluzie, atunci…

— Iluzie, mă băiete, strigă Şerban, privindu-l drept în faţă. Vai de tine dacă te mulţumeşti numai cu atât. Dan Revici, peste măsură de surprins, cfeven-i dintr-odată serios. Crezi că femeia e numai bucăţica aia în care te agiţi tu? Atunci care ar mai fi deosebirea între o femeie şi o măgăriţă?

— Păi după mine nu e niciuna, râse din nou Revici.

— Atunci de ce te ţii după femei şi nu după căţele? spuse

Serban cu un ton imperceptibil agresiv şi sub care se ascundea parcă epitetul „dobitocule”.

— Cum de ce? Aşa e obiceiul… Câinii aleargă după căţele, bărbaţii după femei.

— Aşadar e simplu. Altă deosebire nu mai e!… Află de la mine că o femeie ori îţi aparţine în întregime, ori nu-ţi aparţine deloc, zise Şerban, întrebuinţând formula şi tonul une-i sentinţe. Şerban însă, în momentul acesta, inventariind relaţiile lui cu Adr enne şi gândindu-se că în fond nu ştia ce face ea atâta timp cât nu e cu el, simţi un ghimpe în inimă.

— Eu mă mulţumesc cu ce trebuie. Ce atâtea

complicaţii! Complicaţiile sunt triste şi nu rezolvi nimic cu ele... E mai bine să fie omul vesel... Hai să mergem că m-aşteaptă Jeannette... Să vezi ce fată!... drăguţă... boboc!... Tu vrei să fac o tragedie de Sofocle... şi să rămân cu buza umflată... Eu, dragă Şerbane, suni un actor al vodevilului... Hai să mergem, că văd că Mihai nu mai vine şi pierdem nunta...

Dar Mihai tocmai cobora. Şi aşa... câteşitrei plecară. Mihai. pe care orice întâmplare neprevăzută îl stimula, era foarte bine dispus şi nu mai găsea nimic neobişnuit să ia parte, în asemenea condiţii, la o petrecere. Cât priveşte Dan Revici, înţelegerea lui rapidă cu Mihai, îl aruncase în culmea fericirii.

Doamna Renard locuia în Montmartre, pe o stradă îngustă, cu case dărăpănate şi îngrămădite. Pe frontispiciul casei scria cu litere de bronz *Vila Florilor*. Alaiul, care nu prea era numeros.

tocmai pleca la biserică în momentul când cei trei tineri coborau din taxi. Dan Revici făcu în grabă prezentările de rigoare şi dispăru să se îmbrace, în vreme ce doamna Renard continua.

Astfel la biserică, mai tot timpul ceremonialului, Şerban şi Mihai, rămaşi fără Dan Revici, se simţiră stingheri.

Şerban observă că Raoul Corbeau e un tânăr prezentabil, fapt care făcea relatările lui Revici îndoielnice, iar Jeannette Renard avea aerul unei fete modeste, crescută departe de teoriile libertine ale aşa-zisei educaţii moderne. Întreaga ei ţinută o mărturisea. Şerban se întreba, în taină, cu o perplexitate care se citea pe faţa lui, dacă e cu putinţă ca aparenţele să fie atât de mincinoase iar inducerea în eroare să nu cunoască nicio limită.

Pe cât era însă Raoul de prevenitor şi agitat în atenţii, pe atât era Jeannette de insensibilă şi absentă. Mihai se aplecă la urechea prietenului şi şopti:

— E drăguţă mireasa!... N-ai însă impresia că e ceva improvizat în toată chestia asta? Şerban confirmă, dând din cap. Mă întreb ce rost avem noi aici?

— Eu m-am întrebat de la început.

Dar conversaţia fu întreruptă de apariţia vioaie a lui Dan Revici care îi luă de braţ pe amândoi, conducându-i mai aproape de grupul de care ei stăteau răzleţi.

— Vă place? îi întrebă Revici, dar cum întrebarea lui era vagă, ceilalţi profitară şi nu răspunseră. Drăguţă fată! continuă Revici, făcând cu ochiuf ştrengăreşte spre Mihai. Apoi, repetând mişcarea:

— Mai sunt câteva, drăguţe… uite aia în roz…

— Cum o cheamă? – se interesă Mihai.

— Habar nu am… o văd pentru întâia oară… Şi ailaltă tot în roz dar cu picăţele…

— Aici totul e în roz! spuse Mihai, zâmbind.

— Aia în verde, n-ar fi nici aia rea dar o strică aluna de lângă nas… Parcă ar avea un muc… Dar ăla, îmbrăcat anapoda cu aerul lălău şi prost, cine-o fi?

— În definitiv, tu pe cine cunoşti d-aici? întrebă iritat Şerban.

— Pe nimeni… Adică pe nimeni afară de miri şi de soacră.

— Te ţii de drăcovenii.

Lasă, c-o să fie bine!

Cununia se sfârşise şi lumea trecu să prezinte felicitări iar Mihai, Şerban şi Dan luară loc în rândul lumii.

Şerban era mereu jenat şi dominai de sentimentul grotescului, ceea ce nu l-a împiedicat să observe că la apropierea lui Dan Revici, mireasa zâmbise pentru prima oară.

La întoarcerea acasă, doamna Renard se simţi obligată să repete prezentările.

— Domnul, spuse ea arătând spre Şerban, o veche cunoştinţă a noastră, este unul din cei mai reputaţi medici ai ţării lui… o somitate… Domnul, îndreptându-se spre Mihai, e un ilustru maestru al baroului din România şi e o mare şi nesperată cinste să-l avem în mijlocul nostru… Domnul Revici, inginer care a trecut cele mai spinoase probe, studiază acum planurile unui pod uriaş peste Marea Neagră… O! planurile sale sunt de o îndrăzneală

uimitoare!… Doamna Renard, care suferea de mania grandorii, ceea ce o determinase să dea numelui său o nobilă sonoritate, continuă prezentările în acelaşi stil.

Adunarea era astfel formată numai din invitaţii cei mai distinşi, cei mai aleşi cu putinţă. Totuşi între toţi, şi cu toate străduinţele doamnei Renard care făcea cu îndemânare oficiile de gazdă, stăruia o jenă, cu atât mai curioasă cu cât nu se întrevedea nicio ieşire din impas.

Locuinţa doamnei Renard, deşi pe dinafară părea mică, era în realitate destul de încăpătoare şi avea o sumedenie de odăi, dintre care o bună parte aşezate pe un coridor foarte lung. La uşa care despărţea casa propriu-zisă de coridor, doamna Renard, care se agita foarte mult, îşi prinse, din nebăgare de seamă degetul şi de durere leşină. Leşinul doamnei Renard avu darul să stârnească invitaţii, să-i dezmorţească puţin, fără să le producă însă nici cea mai mică emoţie; nici chiar Jeannettei care stătuse în timpul acesta de vorbă, mai mult cu Dan Revici.

Şerban, împreună cu domnul acela înalt şi lălâu, o transportară pe doamna Renard în dormitor şi o întinseră în pat, dându-i un ajutor foarte sumar, mai ales că stăpâna casei începuse să-şi revină.

— Nu te-am văzut pe la alte nunţi, spuse lălâul complet indiferent la suferinţa doamnei Renard. Şi văzând extraordinara uimire a lui Şerban continuă: Am crezut că eşti şi dumneata ca şi mine de profesie… domn de onoare… Nu e rentabil, e drept, aar tot mănânci, bei şi-ţi mai dă şi patruzeci de franci… Unii dau mai mult, după învoială, după obraz, dar cucoana asta este de o calicie îngrozitoare…

— Era să mor, domnilor! zise doamna Renard care se dezmeticise de-a binelea. Ce înseamnă să fii asistată de o somitate medicală! îţi mulţumesc de o mie de ori şi sper să-mi dai prilejul să-mi iau revanşa… N-aţi dori să vă mutaţi la mine, scumpe doctore… Am face aici o societate agreabilă… E o idee la care merită să reflectezi… Dar, Doamne, ce-or fi făcând invitaţii mei?…

Doamna Renard. urmată de Şerban şi de celălalt, îşi

făcu o reapariţie teatrală, iar invitaţii cu artificială îngrijorare întrebară aproape cu toţii în acelaşi timp: Cum vă mai simţiţi doamnă?

— Domnul doctor mi-a salvat viaţa! – şi schimbând tonul adăugă cu seriozitate: Era să mor, ceea ce nu era tocmai indicat de ziua nunţii fetei mele. Nu-i aşa?

— Puteai să amâni, mamă, reprezentaţia asta, zise Jeannette, neutralizând toate efectele scontate de doamna Renard.

— Ei, poftim, să mai faci copii! Oh! Dumnezeule, copiii din ziua de azi! Şi doamna Renard, ridicând mâinile spre cer, dispăru pe uşa care îi fusese atât de ostilă.

Dan Revici dădu drumul patefonului şi imediat înlănţuind-o pe Jeannette începu să danseze tango. Mai multe perechi se formară şi lui Mihai îi reveni cinstea să danseze cu doamna Renard.

Pentru oamenii care n-au ce să-şi comunice, instituţia dansului e salvatoare.

Dan Revici, care golise la repezeală o cupă de şampanie şi mai multe pahare de vin, era foarte volubil şi în vreme ce dansa împărţea în dreapta şi în stânga numai glume, în admiraţia extaziată a partenerei. Tânărului Raoul Corbeau îi rămăsese sarcina ingrată să întoarcă manivela gramofonului şi să schimbe plăcile, fără de care lumea aceasta ar fi avut de rezolvat problemele cele mai spinoase.

Nunta aceasta, însă, era sortită tuturor peripeţiilor! La un moment dat, în toiul dansului, lumina se stinse, cufundând locuinţa Doamnei Renard în cea mai neagră beznă. Zarurile erau de partea lui Revici.

O nouă învălmăşeală se produse. La lumina celor câteva chibrituri care scăpărară, Şerban observă numaidecât dispariţia Jeannettei şi a lui Dan.

Doamna Renard aduse o lampă de petrol care însă era goală şi răscoli casa în speranţa să găsească o lumânare, speranţă care şi ea se dovedi zadarnică, iar Raoul Corbeau trecu inocent în vestibul să verifice tabloul siguranţelor. Gramofonul, neînvârtit scoase un sunet

prelung, dezolant, dezumflându-se ca o băşică.

— Dragi prieteni, sunt consternată, spuse doamna Renard. bâjbâind ca şi ceilalţi prin întuneric. Jeannette, Jeannette dă-mi o mână de ajutor, nu vezi că nenorocirile mele sunt mai mari decât ale Clitemnestrei?

Dar invocaţiile doamnei Renard rămaseră strigăt în pustiu.

— Raoul, tu unde eşti? Cel puţin, tu, te pricepi la aceste treburi? Vezi să nu dai ioc casei… Ar fi culmea nenorocirilor.

— Puţină răbdare… am găsit… e gata îndată…

— Atenţie! strigă cineva, o bucată de tort a căzut pe jos… să nu călcaţi în ea.

— Dumnezeule, covoarele mele!

În sfârşit, după un sfert de oră, lumina se aprinse în două odăi, apoi şi în celelalte, după ce Raoul înşurubă siguranţa pe care o scosese. Exclamaţiile de uşurare se auziră de pretutindeni, iar una din domnişoare1 ridică bucata de tort, nu rară a o mai scăpa de câteva ori pe jos în hazul întregii asistenţe şi spre disperarea doamnei Renard.

Raoul Corbeau struni din nou gramofonul dar nimeni nu mai avea poftă de dans.

— Jeannette, spuse doamna Renard, ţinând o uriaşă carafa cu apă, vă roagă să o scuzaţi… Se simte puţin obosită şi s-a trântit un pic…

— Se simte rău? se interesă Raoul. Unde e?

— Las-o în pace… Mai ales pe tine te roagă să n-o deranjezi… Domnul Revici trebuie să sosească dintr-un moment în altul cu lumânări… E cel mai îndatoritor om din lume… Dispus totdeauna să facă servicii tuturor… E un tânăr încântător…

În timpul acesta Dan Revici, căruia nici prin gând nu-i trecuse să caute lumânări, pătrunse din nou în camera de pe coridor unde se afla Jeannette, întorcând cheia în urma sa.

— Vă cer mii de scuze… Dar vă rog luaţi loc… De ce nu luaţi loc?… Tortul, sper, este excelent, iar vinul, slavă

Domnului nu lipseşte… Raoul, pune un foxtrot, o muzică mai înviorătoare!… cu tangourile tale riscăm să adormim de-a-n-picioarelea…

Dar strădaniile doamnei Renard nu reuşeau să insufle acestei reuniuni ritmul unei petreceri; necum al unei petreceri nebuneşti cum ar fi dorit-o gazda.

De câteva ori se înnodară conversaţii banale, dar se stinseră pe rând.

Şerban şi Mihai încercară să lege vorba cu cele trei domnişoare, dar, cum răspunsurile lor erau mai mult monosilabice, iar atitudinea lor de o candoare stupidă, şi aceste demersuri rămaseră fără niciun rezultat.

Doamna Renard propuse o partidă de poker, dar în afară de Mihai şi Raoul nimeni nu se arătă dispus să joace, aşa că nici această propunere nu-şi atinse ţinta.

— Îţi dai seama, spuse aparte Mihai lui Şerban că prostia e contaminantă… încaltea aici e ca un ocean în care ne-am înecat de-a binelea…

— Berthe, zise doamna Renard, o să ne cânte o romanţă, acompaniată de Raoul la vioară… Nu-i aşa?… Raoul, unde ţi-e vioara?… Mi se pare că e sub canapea, în salonul cel mic… Ia vezi… sper că e în bună stare.

Domnişoara Berthe, fata îmbrăcată în verde, se înroşi până în vârful urechilor şi se cufundă într-o serie nesfârşită de proteste şi de graţii caraghioase, dar Mihai insista să o audă cântând pe domniş ara Berthe.

— Se pare că aveţi o voce de privighetoare, domnişoară! spuse el mestecând ţigara şi trecând-o în colţul gurii.

— Exageraţi, domnule!

— Deloc. Modestia, domnişoară, e o virtute universală pe care o apreciem cu toţii în cel mai înalt grad dar devine un păcat de neiertat când sugrumă o vocaţie unanim recunoscută.

— Lipseşte o coardă, dar o să meargă şi aşa, spuse Raoul care se şi grăbi să scoată câteva scârţâituri de toată frumuseţea.

— Auziţi, domnul Raoul Corbeau, dacă nu mă înşel, v-

a şi trimis câteva acorduri din Traviata…

— Din Traviata? se miră doamna Renard.

— Din Traviata sau din Rigoletto e tot una, doamnă, pentru că, la urma urmei, toate operele acestea seamănă între ele ca două picături de apă… Vreau să spun că momentele lor sublime produc aceeaşi încântare… iar acordurile date de domnul Corbeau, sper că suntem de acord, ating sublimul emoţiei…

— Dar nu fac decât să acordez vioara! spuse Raoul.

— Ce-are a face! continuă Mihai din ce în ce mai înclinat spre ironie, pentru un virtuoz emerit ca dumneata, un simplu acord ne poate înduioşa până la lacrimi. Trebuie să fie cineva de o incultură muzicală patentă, ca să nu fi băgat imediat de seamă că arcuşul dumitale rivalizează cu acela al prea ilustrului şi de neuitată faimă Paganini.

— Râdeţi de mine, spuse în chip comic Raoul Corbeau.

— Aş îndrăzni, oare, măcar o clipă să mă gândesc la un asemenea lucru!… Mi-ar fi imposibil să comit un sacrilegiu… Sunt din ce în ce mai convins, domnişoară, să nu veţi refuza unor muritori de rând, care vă imploră, favoarea de a urca în Paradis, pe aripile armoniilor şi a trilurilor.

Domnişoara Berthe se pierduse de tot în iţele încurcate ale graţiilor.

— Tinereţea dumitale, şi mi-aş permite să adaug frăgezimea dumitale, care aminteşte atât de fericit de o piersică pârguită, comparaţia recunosc e cel mai umil omagiu, care se poate aduce, nu ne vor putea determina să credem că veţi avea cruzimea să ucideţi în faţă nădejdiile pe care cu o imperială generozitate le-aţi iscat. Aţi fi oare în stare să înjunghiaţi un pui sau un iepure de casă alb ca zăpada? O! nu e nevoie să vă osteniţi în inutile proteste. Este evidenţa însăşi că nu vă veţi putea retrage în reduta inexpugnabilă a încăpăţânării şi să lăsaţi pe câmpul de bătaie un imens morman de nefericire, echivalentul unui adevărat asasinat în masă. Iată e preferabil să înfigeţi cuţitul acesta – Mihai îi întinse cuţitul din cea mai

apropiată farfurie de prăjituri – în inima noastră palpitândă şi copleşită de emoţie, decât să repetaţi un refuz care pentru tot restul vieţii, al vieţii mele în orice caz, ar avea consecinţe incalculabile.

Doamna Renard, într-un elan pe care nu-l mai putea reţine, se repezi la Mihai şi-l sărută.

— Ce păcat că nu mai am douăzeci de ani şi am cu cincisprezece ani mai mult, adică treizeci şi câţiva ani. Ar fi o fericire teribilă să iubesc un tânăr ca dumneata care ştie să vorbească aşa cum, n-am nicio îndoială, vorbea Racine.

— Mă intimidaţi, doamnă, şi sunt gata să iau bujorii de pe obrajii domnişoarei Berthe şi să-i pun pe chipul meu, ceea ce ar fi cu atât mai nepotrivit cu cât culoarea verde a rochiei şi bujorii din obraji fac din dânsa un adevărat buchet.

Locvacitatea lui Mihai nu fu totuşi destul de convingătoare pentru domnişoara Berthe care rămase până la sfârşit supărător de intransigentă. În schimb, doamna Renard cântă trei romanţe una după alta, între care şi *Qa c'est Paris*, fără ajutorul lui Raoul, care de altfel nu reuşise să acordeze cele trei coarde ale bietului instrument; Doamna Renard desfăşură cea mai grotescă artă a cabotinajului, dând ochii peste cap, împreunându-şi şi despărţindu-şi mâinile, scoţând bustul înainte, scuturând din cap, urcând în falsete şi coborând în notele din registrul basului.

Numai calitatea de invitaţi a spectatorilor şi tragica lipsă de îndoieli a cântăreţei făcură să se consume în taină hohotele de râs şi să apară în locul lor amabile aplauze împrospătate de fiecare reverenţă a doamnei Renard.

— Am vrut să urmez conservatorul, dar defunctul, soţul meu, s-a opus din răsputeri… Nu-i voi ierta niciodată greşeala, ce spun, crima pe care a făcut-o, curmând o vocaţie pe care aveam motive s-o sper încununată de un triumf răsunător.

— În adevăr, doamnă, talentul dumneavoastră e remarcabil… cu atât mai impresionant cu cât, desigur, nu

aţi făcut nicio şcoală şi n-aţi mai exersat de mult, spuse foarte serios Mihai.

— N – a avut cine să mă aprecieze şi mi-am distrus cariera. Dacă vă puteţi imagina asta: Când mă auzea cântând, soţul meu îmi spunea: „Eşti ridicolă!” Ani de zile i-am cântat romanţe şi arii celebre… tot repertoriul operei… dar a fost zadarnic. Nici chiar pe patul de moarte n-am reuşit să-i smulg consimţământul… ce credeţi că mi-a spus într-o zi… Mi-a spus… nu e nevoie de un efort suplimentar ca să fii ridicolă… Nu, nu, vorbele acestea nu am să le uit niciodată şi nu i le voi ierta niciodată… Dar ascultaţi aria din Paiaţe… e slăb niciunea mea.

Pe când doamna Renard cânta, folosindu-se de acelaşi arsenal de gesturi cabotine, apăru Jeannette, iar la interval de câteva secunde Dan. Jeannette, oricine putea observa, era proaspăt fardată dar şi prin părul lui Dan Ravici pieptenul trecuse de curând. Jeannette părea mai frumoasă cu ochii umbriţi iar Dan zâmbea tuturor ca şi cum ar fi vrut să recâştige simpatii pe care le pierduse. Jeannette merse în vârful picioarelor lângă Raoul, îl mângâie şi chiar îl sărută pe frunte, aplecându-se matern. Tot restul serii Jeannette stătu prin preajma lui Raoul, înconjurându-l cu nenumărate şi ostentative semne de atenţie, la care Raoul răspundea numai din când în când ca un soţ alintat şi ca un bărbat sigur de poziţia privilegiată pe care o deţinea în rosturile conjugale.

— Imposibil de găsit o lumânare, spuse Dan Revici, când ultima notă prelungită se stinse în gâtlejul Doamnei Renard. Încă un pic şi neobosita cântăreaţă şi-ar fi dat sufletul. Am intrat în toate prăvăliile cartierului… dar cum nimeni din cei de faţă nu-i dădu nicio atenţie, Dan Revici se aruncă într-o serie de complimente. Aveţi o voce extraordinară, doamnă…

Eu cred că multe cântăreţe celebre ar fi geloase pe o asemenea voce… pe cea mai frumoasă voce pe care am auzit-o vreodată…

Dan Revici vru să găsească o metaforă dar nu izbuti decât să facă un şir de declaraţii care însă fură răsplătite

cu un îndoit număr de surâsuri din partea aceleia căreia i se adresaseră în chip omagial.

În curând se deschise o amplă dezbatere asupra genului operei în care toţi se solidarizară împotriva lui Mihai şi a lui Serban care susţineau, cu riscul de a provoca o reacţie, că opera e un gen inferior, hibrid, comic prin atitudinile impuse actorilor. Cel mai indignat de acest punct de vedere era domnul cel înalt care se agita foarte mult, fără să reuşească să închege o singură propoziţie.

— Opera e divină! aclama el, strecurându-se mereu prin discuţia celorlalţi cu destulă dificultate.

Un altul mărturisi că mai mult îl interesează balerinele decât muzica iar Jeannette declară că o operă fără actori frumoşi e pe sferturi o adevărată plictiseală, opinie care, judecând după scenele aprobatoare, era împărtăşită şi de celelalte trei domnişoare.

Raoul Corbeau, plin de importanţă, fâlfâi de câteva ori pe deasupra vociferărilor, numele lui Wagner, dar crâncena opoziţie dintre doamna Renard ameninţată de un atac de apoplexie, şi Mihai, definitiv compromis în ochii distinsei cântăreţe, nu-i perraise să spună nimic inteligibil afară de: „Wagner e un mare compozitor!” Dar cum acesta nu constituia o noutate zdrobitoare, Raoul Corbeau nu provocă nicio senzaţie. De altfel, autoritatea lui era şubrezită de atenţiile afectuoase ale Jeannettei care îi spunea în cadenţa unui ciocan pe nicovală: „Tu taci că eşti mic şi prostuţ!”

În sfârşit, într-o atmosferă incendiată de văpaia discuţiilor, Mihai şi Ş>erban îşi luară noapte bună.

Dan Revici îi conduse până la poartă şi le descrise pe scurt aventura lui cu Jeannette.

— Şi până la ziuă, de! cine ştie, poate…

— Flai, pleacă d-aici că eşti…

— Ştiu, sunt dezgustător, dar ascultă-mă, Şerbane, pe mine… asta-i viaţa!

— Revici ăsta e nebun! spuse Mihai, când rămaseră singuri, dar, în fond, nu regret că am venit aici, adăugă Mihai după ce multă vreme merseseră pe jos fără să

vorbească.

— Ai văzut, unul mai inapt decât altul!... Ah! burghezia asta idioată!... Balzac credea că Napoleon, cu faimosul cod îi dăduse o lovitură mortală... Guizot o socotea desfiinţată de sufragiul universal şi câţi n-au crezut-o lichidată ba de instituirea celei de a treia republici, ba de scandalul Wilson, ba de separaţia Statului de Biserică... ba de loviturile lui Morny. Maupas sau Saint-Aignan... în realitate nimic n-a putut s-o zdruncine şi toţi pe rând au făcut penitenţă căutând, după ce au ignorat-o, favorurile acestei burghezii, fericită să trăiască nu din venitul capitalului, ci din venitul veniturilor. Gândeşte-te ce piesă de rezistenţă! Dar cine n-a atacat-o? Marx, Jaurès, Guasde, Kauzki, Sorel, Lenin, Trotski, chiar Baudelaire, Rimbaud, Claudel, Péguy, Bloy, Maurras, Daudet... chiar Poincaré şi Einstein au izbit-o în lacătele ei de siguranţă şi totuşi nimeni n-a izbutit s-o dea peste cap. Nici chiar propria ei prostie care ori de câte ori a trebuit să aleagă între un talent şi un imbecil nu s-a înşelat niciodată, a ales imbecilitatea. Preferinţa pentru imbecilitate şi caracterul absolut al criteriilor de selecţie pe dos m-au impresionat totdeauna. Afinităţile acestea, când ating un asemenea grad de perfecţiune, în loc să mă revolte, mă emoţionează... Dar ce să mă mai mir, dacă n-au putut-o pierde nici grava eroare de a miza pe valorile ruseşti şi nu pe cele americane... Burghezia asta e mai mult decât o clasă socială, e o instituţie... o instituţie care beneficiază şi de atributul eternităţii... Uite, zise brusc, sărind de la una la alta agitat, aici e casa aia cu femei de toate neamurile, negrese, chinezoaice, japoneze, spaniole, rusoaice, în sfârşit... ce pofteşti... Dar ceea ce e paradoxal e că din această stupidă burghezie se recoltează mai toate geniile şi gloriile pământului. Rasa asta a oamenilor de creaţie se cere şi ea alambicată şi dacă pătura ţărănească e fără îndoială un imens rezervor de posibilităţi, apoi mi se pare deopotrivă de adevărat ca sistemul de rafinare să treacă prin stratul mai multor generaţii de burghezi... Aici, jocul contrariilor naşte acea supremă libertate, acea eliberare

superioară de sub povara lucrurilor banale fără de care nicio activitate creatoare nu este cu putinţă… Nu crezi?

— Ba da… Signai e ceva curios în această ordine de idei şi pe linia paradoxului… Iată, francezul spre deosebire de neamţ, vorbesc fiecare luat individual, e meschin, neprimitor, dispreţuitor, egoist, bănuitor, limitat…

— În sfârşit, are o grămadă de calităţi… – zise Mihai în derâdere.

— N-am dreptate?… Şi totuşi când priveşti per ansamblu peisajul moral se transfigurează… Defectele individuale răsturnate pe planul conştiinţei colective se transformă în mod miraculos în virtuţi de valoare şi admiraţie universală. Poporul german în care omul nu mai poate fi regăsit, e dimpotrivă agresiv, acaparator, înclinat la dispreţ, slujitor al forţei… Poporul francez ospitalier, generos, sclipitor şi… mai presus de toate, mereu în serviciul fecundelor libertăţi spirituale… E ciudat. Nu?

— Ce vrei! Aşa e viaţa, vorba lui Reviei… paradoxală.

Două fete vioaie şi zvelte, oferind fericirile lumii acesteia, le tăiară drumul…

Dragoste şi vrăjmăşie

— Mi-a făcut impresia unui cimitir, spuse Adrienne părăsind împreună cu Şerban, Muzeul *Louvru*. Îmi place mai mult prin grădini… la ţară… adăugă ea visătoare. Uite ce cald şi frumos e afară… Atâtea statui… s-ar spune pietre funerare… atâtea pânze afumate… triste… îndurerate… brr! Şi acum simt un fior care mă îngheţă… Mie îmi place viaţa iar acolo totul e moarte… Uite cât e de frumos cerul acesta albastru!… şi lumea care forfoteşte…

Şerban nu răspunse. O lumină vie şi caldă de sfârşit de mai inunda grădina Tuileries. Dacă afecţiunea lui pentru Adrienne afla mereu puteri de reîmprospătare în tainica potrivire a bărbatului cu femeia, incapacitatea ei de a pătrunde şi împărtăşi rosturile altor bucurii, de multe ori, îl întrista, rupându-l de ea şi aruncându-l într-o penibilă singurătate. Ziduri între vii! Nimic nu era mai firesc, pentru un om cu o existenţă complicată ca a lui, decât să ampâifice legăturile cu femeia pe care o iubea.

Şerban aspira să o instruiască, citindu-i şi purtând-o prin expoziţii şi muzee, sau cel puţin să trezească în ea o sensibilitate pentru acele lucrări pe care le îndrăgea el. Iar dacă o dusese la câteva localuri de lux o făcuse nu numai ca să-i facă o plăcere mai deosebită, dar ca să-i insufle dorinţi noi.

Adrienne, docilă, se mira uneori, se bucura alteori dar niciodată nu răzbea din ea un clocot mai puternic, mai aprins care să îndreptăţească vreo nădejde. Toate acestea erau atât de străine de natura ei fundamentală! Licărirea, când era, se stingea repede iar Adrienne se retrăgea în păzită ei împrejmuire, precum melcul în cochilia lui. Totuşi, până la urmă, biruia cu tot ceea ce era podoabă şi graţie, inocenţă şi frăgezime în făptura ei. Atunci, Şerban, o vedea atât de dezarmată, încât dragostea lui renăştea reîmprospătată.

— De ce eşti supărat? întrebă Adrienne, luându-l de braţ şi aplecându-se să-l privească în ochi ca să ghicească acolo ceea ce el, Şerban, ar fi vrut să-i ascundă. Mie mi-a trecut. Nu trebuie să te mai gândeşti…

— E totuşi o chestiune importantă ca să nu mă preocupe… Nu trebuie luată ca o glumă…

Adrienne, spre marea exasperare a lui Şerban, rămăsese însărcinată. Înainte de a-i face în urmă cu câteva zile, această mărturisire, Adrienne plânsese cu suspine în braţele lui Şerban care se silea în zadar să afle motivul acestei neaşteptate crize. Ea vărsa şiroaie de lacrimi dar refuza să vorbească, lăsându-l să-şi închipuie tot felul de nenorociri, s-o mângâie şi s-o strângă la piept cu mereu mai multă căldură. Când însă i-a mărturisit pricina deznădejdii, braţele lui căzură şi amândoi rămaseră, unul în faţa celuilalt ca doi străini.

Asemenea veşti cad totdeauna în capul bărbaţilor, cu efectul unei găleţi de apă rece. Poate pentru că în acest moment femeia se descoperă dintr-odată în toată inferioritatea ei fizică, transformând în acelaşi timp legăturile ideale de dragoste sau acelea ale simplelor bucurii, în legături de convenienţă. Bărbatul se simte

dintr-odată împovărat de obligaţia să născocească simţăminte pe care cu el clipă înainte nici nu le bănuia. Natura lui dominantă, triumfătoare sau copilăroasă se hrăneşte, mai ales, din alte sentimente decât acelea pe care tinde să le provoace nefericirea unei femei; şi o amantă însărcinată e cea mai mare nenorocită dintre femei.

Aceasta e, fără îndoială, o împrejurare tristă, deprimantă, care dă la iveală fondul sălbatic al raporturilor dintre bărbat şi femeie, oricât de multe alte consideraţii ar interveni să atenueze o vrăjmăşie care pulsează mereu şi uneori izbucneşte cu violenţă, în mijlocul veşnicei căutări.

— Spune tu ce să fac, zise Adrienne cu un accent profund nefericit.

Şerban scrâşni din dinţi. În această clipă o izbucnire ar fi fost de o regretabila violenţă, ar fi şi bătut-o pe Adrienne care ar fi plecat pe drumul tuturor primejdiilor să se cufunde încă şi mai mult în nenorocirea ei.

— Eu să te învăţ ce să faci? spuse agasat la culme Şerban. Acestea sunt trebuii de femei… Tu ştii că legile în această privinţă sunt teribil de severe iar eu sunt cel mai puţin indicat să fac vreun demers care să aibă un rezultat… De altfel, am încercat şi ai văzut că m-am izbit de refuzul cel mai categoric… în acest oraş în care se practică în fiecare zi sute de mii de avorturi clandestine, eu am fost întâmpinat ca un spion, ca un denunţător deghizat în slujba poliţiei…

— Dar nu ştiu cum să fac… Mi-e ruşine… Ah! mă simt atât de nenorocită!

Şerban, apucând-cr de braţ cu o energie în care se strecurase un pic de brutalitate, trecu pe trotuarul celălalt unde era mai puţină lume.

— Nu e locul cel mai potrivit să faci o scenă, zise el cu un ton sec.

Câţiva paşi mai departe, obsedat de ideea că toată lumea urmăreşte pe furiş această întâmplare, opri un taxi, şi împreună se întoarseră acasă. Aici, discuţia luă curând o înfăţişare penibilă, Şerban găsindu-se în situaţia de a

explica în termenii cei m-ai blajini şi ocoliţi ceea ce o altă femeie cu un minimum de experienţă ar fi priceput dintr-odată. Şerban deveni însă furios când Adrienne, după ce declarase că nu înţelege de ce venirea unui copil este o absurditate, se retrăsese într-o tăcere încăpăţânată. Aşezată pe colţul patului, ştergându-şi din când în când câte o lacrimă care aluneca pe obraz, cu trăsăturile feţei deformate de plâns, Adrienne părea absentă, hotărâtă să nu mai răspundă, nici să mai asculte.

— Spune ceva, strigă Şerban pierzându-şi firea şi scuturând-o cu putere de umeri. Tăcerea ta e înnebunitoare... Na, sparge paharul, sparge scrumiera, rupe cărţile... loveşte-mă... dar nu mai păstra această atitudine care poate să înnebunească un om.

Dar cum Adrienne persista în tăcere, o palmă răsună în liniştea care se făcuse în odaie. Adrienne se ridică de pe colţul patului, patul acesta în care cunoscuseră împreună cele mai violente bucurii ale dragostei şi pironi asupra lui nişte ochi mari, ficşi, din care curgeau şiruri neîntrerupte de lacrimi şi pe care ea nu mai încerca să le oprească. Şerban citi în aceşti doi ochi omeneşti o mare durere şi o fluturare de rătăcire. Apoi Adrienne îl ocoli şi vru să plece dar plecarea ei era o imposibilitate morală.

Pe când Şerban încuia uşa Adrienne se repezi să deschidă geamul şi să se arunce.

În prada unei emoţii extraordinare, Şerban alergă, o prinse cu pasiune în braţe şi o sărută cu focul începutului de dragoste.

Adrienne suspină. Era suspinul de la răspântia durerii care moare şi fericirii învăpăiate care izbucneşte. Se trezea parcă din agonie iar Şerban îi simţi braţele cuprinzându-i gâtul.

— Te iubesc mult, Şerbane... Parcă şi mai mult... şopti ea cu inflexiuni de o rară gingăşie şi feminitate.

Şerban o luă în braţe ca pe un copil şi aşternuturile îi primiră pe amândoi, ca pe amanţii care se iubesc prima oară. Şi niciodată, parcă, dragostea lor nu se zbuciumă într-o mai mare dăruire.

Dar când se despărţiră, Adrienne era din nou abătută iar el profund plictisit. Adrienne mai făcu, înainte să plece, un gest cu mâna în semn de simpatie, la care Şerban răspunse forţat.

— S-o văd din nou liberă, gândi el înapoindu-se acasă, şi… La urma urmei ce-mi trebuie mie încurcături!… Are dreptate Mihai…

O bucată de vreme Şerban ţinu ascunsă faţă de Mihai, legătura lui, inventând pentru ieşirile şi absenţele lui tot soiul de motive, dar între doi prieteni un asemenea lucru nu putea să rămână taină o veşnicie… Şerbăn se ferise să-i spună lui Mihai pentru că ştia mai dinainte că prietenul său are să primească mărturisirea cu rezerve şi ironie, Mihai fiind în principiu împotriva unei legături care atenta într-un fel, la libertatea lor. Pe de altă parte, Adrienne nu era una din acele femei care să justifice în ochii lui Mihai un ataşament de mai lungă durată, necum o afecţiune care să fie împ însă în regiunile accidentale ale dragostei.

— E, şi zi aşa, ai simţit că nu mai poţi trăi fără ea, spuse el după ce Şerban îi povesti foarte sumar întâmplarea şi făcuse elogiul exagerat al calităţilor fizice care îl subjugaseră şi care ar fi trebuit să explice alienarea unei preţioase independenţe.

— Bagă de seamă, continuă el, să nu te văd mâine poimâine în situaţia lui Călăraşu.

Şerban protesta afirmând că un asemenea lucru nu se va putea întâmpla niciodată şi că existenţa lui nu va suferi nici cea mai neînsemnată schimbare. Şerban, uşor iritat de un comentariu care nu se ferea să accentueze situaţia ingrată în care se găsea, se strădui, dintr-o laşitate pe care o au la un moment dat toţi bărbaţii, să reducă la însemnătatea unei aventuri oarecare raporturile lui cu Adrienne. Reamintindu-şi acestea şi minciunile pe care trebuise să le inventeze, el resimţi, în drum spre casă, întreaga lui afecţiune pentru Adrienne. „Nu trebuia să ridic mâna” îşi zise el, cotropit de păreri de rău şi muşcându-şi până la sânge carnea palmei cu care lovise.

Ochii i se umeziră de durere, dar sufletul îi era mai uşurat.

Lui Mihai nu-i plac decât femeile elegante, distinse, cultivate, gândi Şerban, oprindu-se un moment să-şi lege, cu batista, mâna care's ingera. Dar ce, mie îmi displac?... El nu înţelege însă farmecul unei femei simple... Şi de unde obligaţia ca toţi oamenii să fie la fel cu el?... Gogu o fi având şi el motivele lui... Adrienne, oricât ar voi să insinueze Mihai, nu e nici mai deşteaptă, nici mai proastă decât altele... E mai puţin pricepută în ascunzişuri... dar nu văd de ce acesta ar fi un defect... Nu i s-o întâmpla şi lui un bucluc!... Atunci să vedem...

Ultimele crâmpeie de gânduri rezolvară un complex de inferioritele printr-o satisfacţie care îi aduse o destindere interioară.

Prietenia, cum e lesne de înţeles, are şi ea exigenţele ei, legile ei. Legătura lui Şerban cu Adnenne tăiase o parte din punţile de înţelegere între prieteni. Ecuaţia existenţei lui Şerban, se modificase. Legăturile dintre oameni, fie ei şi cei mai buni prieteni, nu pot face abstracţie de anumite lucruri.

— Ce faci? Te întâlneşti cu Adrienne?

— Nu.

E oare posibil un schimb mai anost de cuvinte?

Sau altă dată Mihai i-a spus:

— O să mă duc şi singur... Ce mai pot face bieţii oameni împotriva zeilor... şi a muzelor! Şerban trăi cu putere sentimentul unei solidarităţi de destin cu femeia de care se despărţise iar paşii lui, în loc să urce până la Mihai, se opriră la jumătatea drumului.

Şerban pătrunse în odaia lui. Era singur.

În primul moment el nu vru să deschidă şi să citească nici scrisoarea pe care o primise de-acasă.

Era teribil de singur.

Două lacrimi aninate între gene crescură, împăienjenindu-i lumina ochilor.

Şerban se aruncă între perne şi plânse fără să mai ştie nici el de ce. Plânsul acesta cuprindea multe nostalgii şi înfrângeri.

Trecură mai multe zile.

Lui Şerban îi era scris să trăiască cea mai agitată noapte din viaţa lui, când clipele devin veşnicii, iar coşmarul se strămută din lumea visurilor în aceea a înfricoşătoarei lucidităţi. Atunci nervii ard, ca focul mocnit până se transformă în fire se scrum. Cumplite nesiguranţe îi risipesc şi uneori spulberă odată cu el chiar ultima nădejde, atârnată şi legănată tot doar de un fir de păianjen mai firav decât o părere.

Adrienne, intrând în gangul unei case vechi, dărăpănate şi afumate, mai aruncă o privire înapoi, însoţind-o de o fluturare de mână care semăna mai degrabă cu un gest de adio decât de revedere.

Şerban, foarte tulburat, rămăsese singur pe trotuar şi în curând începu să se plimbe de colo până colo prin faţa casei, având înfăţişarea unei fiare încolţite şi hotărâte să comită orice act de nebunie pe care îl atrage după sine disperarea.

v Adrienne venise să-l ia s-o însoţească la doctorul care urma să-i facă avortul. Ea îi povesti pe drum cum reuşise printr-o prietenă a ei să obţină această preţioasă favoare, dar Şerban era prea emoţionat ca să mai urmărească toate amănuntele unei relatări încurcate şi precipitate. El nu reţinu decât că nu era vorba de un mare meşter în astfel de operaţii şi că o discreţie absolută fusese cerută în mod imperios. Şerban voise ca acest eveniment să decurgă în alte condiţiuni, dar Adrienne aranjase altfel şi acum nu mai era nimic de făcut.

Serban, plimbându-se de la un capăt la altul al străzii, nu se mai gândea la nimic. Casele păreau că ameninţă să se prăbuşească iar strada să se îngusteze ca un defileu în munţi. Înăuntrul lui apăru imaginea unei gângănii strivite de călcâiul unui trecător şi această imagine se mări ca filtrată printr-o uriaşă şi nevăzută lentilă.

În colţul străzii se opri ca să distingă realitatea de nălucire dar imediat puse stăpânire pe el un sentiment de teamă inexplicabilă; mai mult decât o teamă, de panică. Un

glas interior strigă: Adrienne moare! Şi ecoul răsună îngrozitor ca subnntunecimile boltite ale unei peşteri.

Inima lui înnebunise. El îşi ţinu răsuflarea, apoi respiră regulat ca să forţeze zvâcnirea inimii să reintre în ritmul obişnuit. În acelaşi timp sufletul lui pulsă între fericirea unei eliberări şi povara zdrobitoare a unei răspunderi fără de iertare: dar aceasta nu dură decât o clipă.

— Cu neputinţă! şopti el şi fărâma de gând se furişă printre buze ca o alarmă prin supapa de siguranţă a unei căldări în primejdie să explodeze în ţăndări.

Serban şovăi între o laşă resemnare şi impulsul violent de a o vecfea imediat pe Adrienne; impulsul acesta fu ca un brânci. Cu neputinţă! şopti din nou. E absurd! spuse el tare, auzindu-şi cuvintele la capătul unor scurte şi frânte socoteli profesionale. Aprinse o ţigară care luă foc ca o lumânare; o aruncă însă numaidecât şi aprinse alta. Abia acum îşi aminti că purta asupra lui o scrisoare de acasă pe care nu o citise încă. O desfăcu, o răsfoi, o parcurse cu gândurile în altă parte şi o vârî din nou în buzunar, dominat de sentimentul unei înstrăinări, prizonier al unei existenţe întâmplătoare, absurde.

În mijlocul acestei stări de spirit confuze şi învălmăşite, ţâşni în sufletul lui, ca printr-o spărtură, un cântec. E de necrezut, cânta; şi cântecul izvorî, biruind voinţa lui şi chiar o elementară ruşine? Să fi fost oare cu adevărat o spărtură sau absurdul unei fâşii de suflet pe care nimic nu o mai putea vătăma; fereastră a omului către slavă, către înseninare!

Totuşi Şerban domoli această tainică melodie şi sfârşi prin a o sugruma, recăzând apoi în mizerabila stare de mai înainte.

În sfârşit Adrienne reapăru şi cum Şerban alerga să o întâmpine, ea se feri din calea lui, probabil de teamă ca Şerban în goană, să nu dea peste ea, sau poate şi din alte motive. Femeile nu mai iubesc bărbaţii care le fac să sufere; suferinţa e o umilire, o îndoită umilinţă în cazul lor.

— Nu-mi place să cotrobăie cineva în măruntaiele

mele, spuse ea cu o expresie de dezgust. Nu mai vreau să fac niciodată lucrul ăsta… Vezi, plăcerile se plătesc… şi pentru noi femeile… preţul e prea scump.

Adrienne umbla anevoie şi în locul fetei zglobii, el purta la braţul său o persoană şubrezită, cu înfăţişarea celor care ies din spital după o lungă şedere. Lui Şerban îi fu milă şi o mângâie. Adrienne aşează o clipă capul pe umărul său. Sufăr din cauza ta… Şi încă nu s-a terminat".

— Cum, încă nu s-a terminat? întrebă Şerban speriat, aproape în panică.

— Nuu, nu s-a terminat… abia la noapte…

Şerban înţelese atunci că medicul" întrebuinţase, din exagerate motive de prudenţă, un mijloc rudimentar şi că expulzarea grăuntelui de viaţă nu se făcuse încă. La această atât de neaşteptată veste, Şerban păli şi broboane de sudoare rece se iviră pe frunte.

Ştii… merg la tine… Am să stau câteva zile la tine, dragă Aer banc… N-am vrut să afle lumea de lucrurile acestea, zise Adrienne schiţând un surâs printre atâtea contracţii de durere ale figurii şi crezând că îi va produce o mare bucurie.

— La mine? se miră Şerban, căscând nişte ochi enormi şi ştergându-şi fruntea acoperită de o năduşeală abundentă.

— Sper…

— Nu… dar credeam că ai să te simţi mai bine… cum să spun… ar fi fost altceva dacă… vezi, acolo erau colegele tale… femeile se pricep… n-aş vrea să… bolborosi Şerban stupid şi încurcat.

— Înţeleg, te agasează… spuse ea simplu, obosită.

— De ce îmi atribui gânduri care nu sunt ale mele, interveni el stăpânindu-se. Nu e vorba de…

— Atunci?

Şerban nu mai răspunse. Ultima speranţă de a ocoli ghiara primejdiei se prăbuşise.

Condu-mă la un hotel, spuse Adrienne cu un accent de infinită tristeţe.

— Vorbeşti prostii, strigă Şerban agresiv.

— Nu te supăra. E foarte simplu, dacă nu mă iei la tine... eu pot să stau şi singură... într-o odaie oarecare... Are să treacă şi asta... O femeie care suferă... văd că e foarte incomodă pentru tine... Ah! ce fericită aş fi fost eu să te pot îngriji!... Văd însă că...

— Vorbeşti prostii! repetă Şerban pe un ton ridicat.

Adrienne scrâşni de o durere surdă şi se rezemă de zidul casei.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el tot pe un ton aspra.

— Nimic... Am simţit o durere cumplită... ca un cuţit... aici, spuse ea devenind foarte palidă şi arătând cu mâna, în treacăt, în jos.

Şerban opri un taxi şi amândoi se aşezară departe unul de altul.

Nu mă mai iubeşti, şopti ea cu amărăciune, întinzând o mână spre Şerban.

Femeile astea, gândi el plictisit, dacă nu întinzi mereu strunele dragostei, cred că nu le mai iubeşti deloc... Făptur absurde! Şi se abţinu ostentativ de la orice gest de afecţiune. Dar imediat îl invadară sentimente de căinţă.

Totuşi, când intrară în odaie totul îi separa. Adrienne se întinse pe pat, nu însă înainte de a fi aruncat spre Şerban, pe sub gene, priviri de dispreţuitoare duşmănie.

— Tu mă faci să sufăr mai mult... zise ea lăcrimând. Mă supui la o grea experienţă..." Dacă ar şti bietele femei cât de răi sunteţi voi bărbaţii... Sărmanele femei!... Suntem făcute numai pentru plăcerea voastră... pentru animalica şi brutala voastră plăcere... Cel puţin dacă aţi fi recunoscători!... Dar când începe cu adevărat dragostea noastră, a voastră s-a sfârşit... şi am devenit de prisos...

Şerban nu răspunse şi merse să privească pe fereastră, rămânând cu spatele întors.

— Dragostea noastră, continuă Adrienne întrerupându-se cu scâncete înfundate de durere, vă e prea mult... vă sufocă... pentru că, în fond, nu simţiţi pentru femeie decât dorinţi... Şi încă!... Cine ar şti să spună unde începe vanitatea... Acum înţeleg eu... Fericirea noastră e pentru voi un spectacol de circ... da, da... un fel

de clovnerie grotescă… Suntem nişte tolerate şi singura favoare pe care ne-o acordaţi e aceea de a nu vă stânjeni…

— Unde ai învăţat tu, toate astea? întrebă Şerban cu ironie, întorcând capul peste umăr.

— Aici, în odaia asta unde am învăţat să iubesc şi să sufăr…

Apoi după o scurtă pauză adăugă: Vezi, Şerbane, cu toate astea, tu eşti, totul pentru mine dar eu în gândurile tale, ce sunt?… mai nimic… mai puţin chiar decât o cămaşă boţită…

— Ai fi putut să găseşti o imagine mai reuşită nu de alta dar ca să compensezi nerozia lucrului pe care îl afirmi…

— Nu e momentul cel mai potrivit să fii ironic.

Adrienne gemu dar Şerban rămase nemişcat, nesimţitor, deşi simţi ca două împunsături, în spate, privirile ei.

O tăcere adâncă, întretăiată de suspine, se lăsă în odaie.

Adrienne adormise şi suspina în somn ca un copil necăjit, nenorocit. Şerban se apropie binişor, o mângâie pe frunte. Fruntea îi era rece.

N-are febră gândi el. Apoi o privi lung, cu tandreţe. Părul Adrianei se răsfirase pe pernă, descoperindu-i urechile mici şi fine şi liniile unduioase ale gâtului. Capul acesta adormit, cu gura puţin întredeschisă i se păru superb. El vru să o sărute dar renunţă şi se mulţumi să o mângâie din nou uşor. Adrienne se mişcă foşni agitată, descoperindu-şi picioarele până mai sus de genunchi şi îşi puse amândouă mâinile pe piept. Şerban tresări străfulgerat de gânduri tulburi şi întunecate. îi lua încet mâna, numără pulsul şi o aşeză cu băgare de seamă de-a lungul trupului… Apoi sărută piciorul deasupra ciorapului. Adrienne gemu iarăşi.

Dacă face febră îşi spuse Şerban, nu mai rămâne decât să mă arunc pe fereastră şi gândurile îl învăluiră, luând proporţiile unui coşmar. Ca într-un vis urât, o văzu cu obrajii în flăcări, aiurând. Apoi se văzu lăţit pe

caldarâm, cu creierii împrăştiaţi şi lume adunată roată, comentând tragica întâmplare. În acest moment se simţi îmbrâncit, de o putere nevăzută, către fereastră. Apucat de o mare nelinişte, el merse ca un somnambul şi în mod mecanic verifică închizătoarea ferecată a geamului, dominat de teama că nebunia poate birui reflexele într-o clipă de rătăcire.

Apoi, extenuat de atâta încordare nervoasă, se întinse cu mâinile sub cap şi cu faţa în sus, la picioarele Adrianei. Între vis şi trezire gândurile fugiră iarăşi. Ca în ultimele clipe ale agoniei, viaţa lui se desfăşură întreagă… copilăria, adolescenţa, părinţii, fraţii, anii de învăţătură… tot zbuciumul, toate aspiraţiile. Adrienne era acum aşezată la încrucişarea drumurilor; de-a curmezişul lor. O eroare… o foarte mică eroare şi totul se poate rostogoli pe panta abisului. Viaţa oamenilor se poate şi ea sparge cum ai răsturna din greşeală un vas care se sfărâmă în cioburi. Procese, avocaţi, nesfârşite comentarii publice, nenorocite consilii de familie, nevrednice justificări, oameni ostracizaţi în lazaretul conştiinţei pătate, în sfârşit deznădăzduita şi interminabila luptă de-recâştigare a celor mai umile drepturi clar fără de care omul este într-o stare cu mult mai mult plâns decât un lepros.

Şerban trăi pe rând, în coşmarul său, toate aceste trepte ale degradării şi morţii civile.

Există o mizerie morală ca şi o mizerie fizică în stare să altereze însăşi substanţa omenească nu numai să schimonosească aparenţele. Omul îşi pierde atunci atributele lui fundamentale şi se înfundă într-un soi de dezagregare încă mai îngrozitoare decât putreziciunea.

Omul are nevoie atunci de credinţa lui Iov ca să mai păstreze speranţa unei renaşteri, dar vai, aluatul este stricat de mai înainte…

Serban tresări ca aruncat în vis şi în gol.

În odaie era întuneric. Numai o rază palidă de lumină de felinar bătea, ca în apele unui lac, în oglinda dulapului.

— Să nu aprinzi lumina, spuse încet Adrienne.

— Te simţi mai bine?

— Vino lângă mine… aproape de mine… aşa… încă mai aproape…

Se îmbrăţişară lung.

Mi-e frig… trage cuvertura peste mine… Ce teribilă infirmitate!… îmi ard buzele… Vrei să-mi dai puţină apă?… E odihnitor întunericul. Nu?

Ayrâenne sorbi din paharul pe care i-l întinse Şerban.

Aş vrea să fiu bolnavă numai ca să stau mereu împreună cu tine.

Şerban simţi un junghi şi tăcu mai departe.

Vino lângă mine.

Şerban puse mâna pe fruntea ei, apoi pe gât, apoi între sâni.

— Ai adormit… te-ai încălzit, spuse el cu o teamă nelămurită.

— Simt, aici, nişte dureri tot mai pătrunzătoare, mai ascuţite… şi în şale…

Conversaţia continuă banală şi împiedicată. El era mereu preocupat de gândurile şi nălucirile lui. Se învârtea în odaie ca într-o colivie şi cu un neastâmpăr crescând îi lua tot mai des pulsul Adrianei. Până târziu după miezul nopţii se zbătu între certitudinea unui dezastru şi refuzul de a crede într-un deznodământ stupid.

Când sorocul se împlini iar Adrienne lepădă ghemul de otrepe mânjite cu un pic de viaţă, Şerban avea toţi nervii întinşi să plesnească. Spre uimirea lui, ea suportă toate acestea cu o seninătate eroică din stofa marilor eroisme.

În curând însă, înfrânţi, istoviţi se cufundară într-un somn adânc.

Întâmplă-se ce s-o întâmpla! îşi mai spuse Şerban, coborând apoi în subteranele unui somn greu. Nu mai pot, nu mai pot!

A doua zi, trezindu-se, Şerban avu impresia că vine dintr-o nemaipomenit de lungă călătorie subpământeană, din infern. Dar impresia aceasta nu dură mult. Adrienne dormea încă şi respiraţia ei era lină şi regulată. El o asculta cu încordată atenţie şi un val imens de fericire îl

inundă.

Parcă acum începea să trăiască. Parcă abia acum se aprinsese pentru întâia oară plăcerea vieţii în miezul conştiinţei. Se furişă binişor din pat, privi lumea' şi oraşul, pe fereastră, cu un sentiment aparte. Zâmbetul lucrurilor, înţelese el, nu e o figură de stil, ci o incontestabilă realitate.

O dulce melodie se înfiripă, atunci, în sufletul lui, ca şi cum un altul ar fi început să cânte în amfora lui.

Afară cerul era înnorat dar Şerban se gătea vioi şi primăvăratic ca într-o zi de sărbătoare.

Adrienne se deşteptase şi îşi rotea nedumerită ochii prin casă.

— Uitasem că sunt la tine, spuse ea, obişnuindu-se încetişor cu acest nou peisaj de dimineaţă… De ce te-ai gătit aşa… E Duminică?

— Nu. E numai Vineri dar…

Şerban ar fi vrut să-i spună toată povestea din ziua şi noaptea aceasta.

Aş vrea să-ţi fac o mare plăcere astăzi, zise el cu volubilitate, n-ai mâncat nimic de ieri de la prânz şi sper că ţi-e o foame… o foame demnă de evenimentele…

— Ce evenimente? întrebă foarte nedumerită, dar nu şi dornică să afle urmarea unei fraze cu alură patetică.

Şerban insistă cu un ton care trebuia să convingă.

— Mă bucur că îţi e foame şi vreau să-ţi fac o plăcere…

Nu se ştie de ce, dar el îşi închipuia că singura plăcere pe care o putea face în dimineaţa aceasta era de ordin alimentar.

Vrei un pahar de şampanie? continuă el, nişte stridii, o langustă, un…

— Nu, nu, nu, întrerupse ea această enumerare făcută într-o cadenţă triumfătoare.

— Nu. Nimic din toate acestea, adăugă cu un ton ferm. Vreau să-mi aduci un măr… un singur măr sublinie ea, dacă doreşti să-mi faci o plăcere.

— Un măr! Şi Şerban se umplu de mirare.

Ea confirmă înclinând capul şi dezvelindu-şi cu mâna urechile mici şi subţiri.

Şerban zâmbi, cu un zâmbet care ascundea multe nedumeriri.

Văd eu... după mii de ani, tu vrei să reeditezi pe dos scena Paradisului...

Oamenii tânjesc după fericire...

— Ţi-am spus să te astâmperi. Complicaţii d-astea îţi trebuie ţie aici... Să mă bată Dumnezeu dacă te pricep... zise Mihai, oprindu-se şi gesticulând, lăsându-l pe Şerban să facă singur câţiva paşi mai departe.

— Nu mă mai dăscăli şi tu. Le-am avut şi eu pe-ale mele, nu duc lipsă de observaţii... Mi-e milă de ea şi pace... Ah! dacă ar şti femeile câte minciuni, socoteli mărunte şi milă intră în fegăturile bărbaţilor cu ele! spuse Şerban, gândindu-se parcă, în altă parte.

— Lasă teoriile astea... Nu mai umbla cu fleacuri... Vrei să te ascunzi de mine?... Se vede clar de la o poştă... Asta nu e milă, e dragoste în toată legea... O iubeşti... Ce eu nu văd?... De ce ţi-e ruşine?... E o chestiune care, la urma urmei, te priveşte personal... Nu văd de ce e nevoie de o minciună... Că e o prostie, asta e o altă poveste... De altfel, uite, te-ai înroşit până în vârful urechilor...

Şerban nu răspunse nimic. Se gândi numai cum e cu putinţă ca Mihai să desluşească adevărul când el îşi dăduse toată osteneala ca să prezinte cu totul altfel această situaţie. El observase, de altfel, şi cu alte prilejuri că oricât meşteşug ar pune cineva să-şi croiască o mască, nu reuşeşte să inducă pe nimeni în eroare, nici chiar pe cei naivi sau pe cei mai simpli. E în fiecare om o notă fundamentală care sună şi se comunică dincolo de orice artă a compoziţiei fizionomiilor. Oamenii se cunosc între ei într-un chip misterios; de aici simpatia şi antipatia dintre ei, adeseori imposibil de explicat, dar lesne de înţeles când jocul dă cărţile pe faţă.

— Mai mult, aş putea să-ţi spun, continuă Mihai. Eşti gelos.

Şerban râse zgomotos dar mai mult ca să înghită

emoţia fără să observe prietenul său.

— Tu râzi, dar râsul tău e pentru mine un argument în plus că am nimerit exact… Am nimerit într-un punct nevralgic… E o preocupare… Te duci… o vezi… te întâlneşti cu ea de mai multe ori decât mărturiseşti… mici pretexte…

Mihai era foarte satisfăcut şi vorbea acompaniat de cele mai elocvente gesturi.

— Nu e adevărat… De unde ştii? spuse de data aceasta pe un ton categoric Şerban.

— E! Ca şi cum ar fi greu de ştiut! Mihai era din ce în ce mai sigur pe el. Se simte… Astea sunt lucruri care se simt…

— Toate afirmaţiile tale sunt vorbe în vânt… Bănuieşti şi, pe bănuieli, brodezi o întreagă poveste… Dar tu nu bagi de seamă că nu ştii nimic precis!… Numai ipoteze… şi insinuări… Procedeul tău e simplist şi mă mir că tocmai tu recurgi la… Stai, lasă-mă să vorbesc… Bănuieşti că o iubesc şi de-aici tragi concluzia… gelozie… şi tot cortegiul banal de… de prostii care o însoţesc… Ei bine, afla că nu e adevărat… Te înşeli.

Şerban vorbise cu multă însufleţire şi siguranţă.

— Bag mâna în foc… Mai mult, sunt convins că avortul ăsta l-ai făcut numai ca să eviţi o încurcătură, dar puţin şi cu sentimentul omului gelos care se îndoieşte dacă e copilul lui sau al altuia.

— Dar ştii că m-ai dezarmat!

— În definitiv de unde ştii că nu se culcă şi cu alţii?

— Am certitudinea.

— Certitudinea n-are nicio valoare, e o stare de spirit… e un confort interior…

— Am, convingerea, poftim!

— O declaraţie mai mult!… Atunci îţi răspund: Sunt convins că tot ceea ce ţi-am spus…

— Sper. Altfel aş avea dreptul să mă supăr.

— În sfârşit, ce să mai vorbim! Să sperăm că nu e decât un accident… şi că nu iei lucrurile în serios…

Şerban şi Mihai cotiră pe Avenue de l’Observatoire în

bulevardul Montparnasse, mergând fără nicio ţintă. Frunzele pomilor foşneau şi din cerul mai mult senin pică o lumină crepusculara. Amândoi merseră multă vreme fără să-şi vorbească.

Deosebirile acestea de vederi erau frecvente, dar tocmai ele continuau una din garanţiile temeinice ale prieteniei lor, deşi Şerban, e drept mai mult în glumă, susţinea că discuţiile ce acest gen sunt dăunătoare.

În general, susţinea el, accentuând că nu e un paradox, orice discuţie în contradictoriu e nefolositoare, şi nu împărtăşea deloc părerea că din ciocnirea ideilor iese lumină. Ceartă, spunea el, dar lumină nu ţâşneşte decât din discuţiile de perfect acord. Dacă cele dintâi înăspresc raporturile şi înfundă încă şi mai mult pe fiecare într-o poziţie adeseori întâmplătoare, dar totdeauna apărată cu încăpăţânare, discuţiile de acord au darul să-i apropie pe oameni, să adâncească, în colaborare, terenul unei probleme, cu folos de ambele părţi. Ceea ce fusese până atunci confuz, devine clar, „iar ceea ce era material brut se rafinează până la surprinzătoare subtilităţi şi limpezimi.

Gândurile acestea treceau din nou prin mintea lui Şerban, desfăşurându-se în ritmul paşilor.

Erau mari amatori de mers pe jos şi era singurul sport pe care îl practicau în mijlocul unui tineret universal sportiv.

Plimbarea lor, aşadar, nu avea nimic neobişnuit chiar dacă de data aceasta contribuia la prelungirea ei şi o oarecare divergenţă de dispoziţii interioare.

— Unde ai fost de dimineaţă? spuse Şerban, pe un ton amical.

— Am venit la prânz să te iau să mâncăm împreună.

— Vezi, dacă m-ai părăsit, zise Mihai, cu reproş, dar afectuos, nici nu ştii ce-am făcut.

— E! exclamă surprins şi curios Şerban.

— Mi-am găsit o ocupaţie.

— Ei nu mai spune!

— Da. Am citit în jurnal că o întreprindere are nevoie de un amploiat, m-am îmbrăcat numaidecât, m-am

prezentat, am dat o mică probă iar a doua zi m-au înştiinţat că am fost angajat. De ieri mi-am luat postul în primire… E tpuncă de birou… Nu pot să spun că mă simt extraordinar de fericit, dar oricum e o sumă în plus; încă o dată suma care mi se trimite de acasă cu atâtea dificultăţi şi mai ales cu atâtea recomandări ridicole…

— E ceva! Mă bucur din toată inima!

— E ceva, pentru că s-au prezentat şi câţiva francezi… dar aici, ăştia văd lucrurile altfel.

— Îţi spun drept că împrejurarea aceasta mă emoţionează.

— Lasă, nu te mai pierde cu firea, zise Mihai zâmbind şi uşor ironic, pentru că în fond nu s-au gândit chiar atât de mult să-mi facă mie un serviciu.

— Oricum e un fapt tulburător să constaţi că meritul prevalează asupra altor criterii.

— E! să vedem… deocamdată o jumătate de zi… o jumătate de zi nu-mi mai aparţine şi tu ştii că eu nu prea mă împac cu libertatea forfecată… Uite ce îţi propun, continuă Mihai, trecând la o altă idee, hai să-i facem o vizită lui Călăraşu. El a venit de mai multe ori pe la noi… Luăm metroul şi în câteva minute suntem la el… Ce? nu prea vrei?…

— Nu… dar… îngăimă Şerban plin de ezitări.

— Hai… poate nu-l găsim… Tot nu mai avem ce face până la ora mesei… căci am de gând de azi înainte să mănânc mai des…

Mihai se şi îndrepta către staţia de metrou, cu o altă alură decât aceea cu care mersese până atunci.

— Îţi mai aduci aminte, spuse Serban pe când coborau scările, ce problemă complicată mi s-a părut întâia oară să iau metroul?… Şi mutra cetăţeanului căruia îi ceream explicaţii… Avea dreptate omul… îţi dai seama ce figură de idioţi am făcut?

— Consolarea era că nu era prima oară şi probabil nici ultima oară…

— Bine, bine, dar chiar aşa?… Nu vezi ce simplu e… şi un cretin…

Dar metroul aruncă în aer un sunet strident şi porni dintr-odată cu o viteză uimitoare.

În fiecare om, în cel mai inteligent, spuse Şerban, trăieşte şi un prost. Convieţuim cu prostul... Toată problema e să ştii că există şi să-l supraveghezi... Cum scoate capul... pac... să-i arzi una...

— Dar câtă vigilentă îţi trebuie!

— De acord, dar esenţialul e să ştii că prostul e p-aici... că stă mereu la pândă... E prost numai cine se crede atât de deştept încât nici nu-şi mai poate închipui că în realitate prostul îl stăpâneşte...

— Are picioare frumoase fata aia... Ori de când cu... nu te mai interesează...

— Fii mulţumit că îţi cedez locul... Poate vrei să modifici itinerariul... îţi stau la dispoziţie, zise Serban cu un soi de bravadă dar fu mult mai mulţumit când Mihai spuse:

— Altă dată. Acum am ajuns.

Pe casa unde locuia Gogu Călăraşu stătea scris cu litere mari, rare: «Repausul meu».

E nebun şi Gogu ăsta... «Repausul meu»!... Ai spune că viaţa aici trece pe sub nesfârşita boltă de trandafiri... D-asta vecie Gogu totul în roz... Poate că nu este o idee absurdă să te înconjori cu tot ceea ce ar putea să întreţină iluzia fericirii... Nu e vorba oare *chiar* de o farsă sinistră... Nu crezi?

Dar ei urcaseră treptele primului etaj iar dintr-unul din apartamente se auzeau zgomote ca de atelier de tâmplărie.

Şerban şi Mihai se orientară repede. Zgomotele veneau din apartamentul lui Gogu Călăraşu.

— Am o vagă impresie că Vizita noastră e inoportună spuse Mihai cu umor. Iar au o discuţie mai pe-ndelete.

— Certurile conjugale fac parte din mobilierul casei...

— D-asta participă şi el... Râzi!... Să vedem cât o să-ţi mai dea mâna să râzi...

— Deocamdată...

— Mai sună şi tu. Eu am sunat de cinci ori... Sper că

nu picăm chiar la scena finală a unei tragedii antice! v

Amândoi râseră cu poftă.

În (sfârşit uşa se întredeschise cu multă precauţiune şi în crăpătura ei apăru Gogu Călăraşu care avea un ochi vânăt, contuzionat şi mai multe zgârieturi proaspete pe nas.

— Nu m-aşteptam la plăcerea asta, zise el înveselindu-se şi deschizând uşa larg şi primitor. Intraţi… intraţi… adăugă el, observând numaidecât ezitarea celor doi musafiri!

— Poate că… articulă Mihai, fixând ochiul lui Gogu încremenit şi încercuit de o mare pată vânătă… Poate că…

— Nu, nu. Intraţi, poftiţi… Ochiul?… De… ce să-i faci… fapte diverse…

Mihai şi Şerban intrară într-un vestibul de cele mai reduse dimensiuni şi de acolo într-o odaie în care era instalată sufrageria.

Am avut, continuă Gogu, o mică discuţie cu Margareta. Femeile astea nu ştiu să discute, se enervează, aruncă cu ce nimeresc în loc de argumente… Dar şi eu am luat-o pe sus şi am închis-o în dulap… las-o să stea acolo, să se înveţe minte.

— Bine, dar are să se sufoce în dulap – spuse Şerban.

— Aş! Femeia are şapte vieţi în pieptu-i de aramă – spuse Gogu, făcând mare haz.

— Totuşi, interveni Mihai, sunt de părere să te duci să-i dai drumul, cel puţin cât suntem noi aici, pe urmă… *

— Bine, Gogule, ce-i asta, spuse Şerban, cu un ton hotărât şi vizibil înclinat spre ceartă, te-ai prostit de tot. Vă bateţi, o închizi în dulap… ăsta-i trai sau ce naiba e? Dacă nu merge las-o să se ducă cu Dumnezeu şi vedeţi-vă de treabă…

— Ce, eu n-o las? N-are decât să se ducă dracului şi să-mi dea pace…

— Nu se poate face dragoste cu de-a sila…

— Asta s-o crezi tu, ea e de altă părere… Cică ori face din mine om, ori mă omoară… şi nebuna e în stare…

— Nu mai înţeleg nimic!

— Nici eu…

— Du-te şi dă-i drumul, spuse Mihai pe un ton poruncitor.

Gogu se duse în dormitor de unde se auzi o dublă întorsătură de cheie în broască, apoi după câteva secunde zgomotul a două perechi de palme urmat de apostrofa: Imbecilule!

Şerban vru să se repeadă, dar Mihai îl apucă cu energie de mânecă, oprindu-l.

— Ce vrei să faci?… Nu te amesteca unde nu-ţi fierbe oala…

— Tu nu vezi?!

— Ei şi… dar Mihai n-apucă să termine. Gogu Călăraşu revenise.

— Aţi auzit?!… Nu, aşa nu se mai poate trăi… Dacă nu mi-ar fi milă de ea acu' aş pleca şi aş lăsa-o în plata Domnului!

— Eşti un dobitoc! spuse Şerban roşu de mânie, nemaiputându-se stăpâni. În fond, I se întâmplă fiecăruia ceea ce merită.

— Un dobitoc, e drept, sunt, consimţi Gogu, dar n-ar trebui să mă condamni… Dacă ai şti… Eh! dar ce să mai vorbim… Fiecare le ştie pe ale lui…

Cuvintele lui Gogu avură în sufletul lui Şerban un ecou puternic. El şopti:

— Iartă-mă, Gogule, n-am vrut să te jignesc, dar scena de adineauri…

— Nu m-ai jignit. Merit mai rău… dar aşa e omul păcătos, se încurcă în lucruri… se ataşează de ele… în sfârşit, vai de lume… Să vă dau un pahar cu apă, o dulceaţă… Am şi cafea… de! ca după obicei… Vreţi şi-o cafea? Marguerite! Marguerite! strigă el fără însă să obţină niciun răspuns.

Marguerite se pitise într-un colţ al dormitorului şi nutrea de acolo o ură neîmpăcată împotriva celor trei bărbaţi care conversau. Această ostilitate nevăzută plutea în aerul pe care îl respirau cu toţii la un loc.

— Nu mai da nimic. N-o să mai stăm mult, spuse

Mihai dar Gogu păru atât de nenorocit încât Mihai adăugă numaidecât: E, hai fă-ne o cafea… N-am mai băut de mult şi văd că ai tot dichisul.

— Dinspre partea asta, zise Gogu cu mândrie, n-am să mă plâng… Precum vedeţi mai lipsesc porcu' şi găina, ca să fie o gospodărie în toată legea, dar astea nu se prea obişnuiesc pe aici…

După o scurtă pauză în care Gogu a pregătit cafeaua cu multă artă şi importanţă, continuă: Ce curios!… Am avut şi am trăit cu atâtea femei, mai urâte, mai frumoase… mai mult urâte decât frumoase… asta n-are a face… de toate mi-aduc acum aminte cu plăcere… poate că aşa sunt amintirile… dar niciuna nu s-a lipit de mine… au trecut pe lângă mine ca pe bulevard… Şi s-a nimerit tocmai asta, pentru care am făcut ce n-am făcut pentru niciuna, să se prindă de mine ca scaiul… Cine spune că nu e un destin, minte… Cea mai nepricepută şi mai neroadă, asta s-a aciuat şi mi-a stricat toate rosturile… Aoleu, am uitat să vă întreb, mai dulce, mai amară…

— Cum o fi, spuseră în acelaşi timp Şerban şi Mihai.

— E dulce foc! exclamă Gogu, gustând din linguriţă.

— E bună şi aşa, spuse Şerban.

— Mai îndulcim viaţa! glumi Mihai.

— Adevărat, că bine spui!… Dar ce vorbeam?…

Gogu aşează pe masă cele trei cafele… Mizeria e că nu-mi vine să mă despart de ea… Bate-mă Şerbane, înjură-mă… dar asta e… Aşa e făcut omul, trage la rău…

Şerban nu socoti nimerit să întrerupă spovedania camaradului său.

Omul, vezi tu, atâta s-a ticăloşit încât răul îi e necesar ca apa, ca aerul… Că, parcă eu nu-mi dau seama că mă duc de-a berbeleacul! Chiar aşa de neghiob să nu mă credeţi… dar mizeria asta e ca viciui… Trăiesc într-un infern şi totuşi n-aş mai putea să mă lipsesc de el…

— În definitiv, de ce vă certaţi? întrebă Mihai, văzând că ochii lui Gogu se umeziseră.

— Nu ştiu nici eu… din toate… din cele mai mici fleacuri… Astăzi ne-am luat la ceartă şi ne-am bătut pentru

că ea pretindea că toată noaptea am sforăit…

— Doamne fereşte! exclamă Mihai.

— Nici nu-ţi vine să crezi…

— Ei şi! Dacă ai sforăit? spuse Şerban.

— Dacă am sforăit înseamnă că sunt un nesimţit… că pun capul jos şi puţin îmi pasă de ea şi de toate necazurile… că o desconsider… Altă dată, că de ce mă bărbieresc… Păi bine femeie… omului îi creşte barba şi dacă nu vrea să dea cu ea de pământ, trebuie să pună briciul pe ea… As! Mă bărbieresc ca să pia duc să mă întâlnesc cu amantele mele… Şi în fiecare zi e altceva… Când trece o oră fără ceartă, ne apucă pe amândoi o nelinişte ca pe dobitoace înainte de furtună… şi atunci furtuna trebuie să vină… Un gest, o vorbă… indiferent ce, e fulgerul care dezleagă răpăiala.

— Vreau să vorbesc şi eu cu Marguerite, zise pe neaşteptate şi hotărât Şerban, sculându-se şi mergând să bată în uşa care până atunci stătuse închisă.

Înainte ca ceilalţi să se dezmeticească, el şi dispăruse în odaia de alături.

Marguerite, aşezată pe scaun într-un colţ al dormitorului în care domnea o harababură de nedescris, nu făcu nicio mişcare. Cu o mână în bărbie îşi susţinea capul. Marguerite aplecă doar pleoapele şi îşi umflă nările, manifestând o evidentă agresivitate. Părul ei atârna în dezordine şi Şerban observă din nou că Marguerite este destul de urâtă, ceea ce nu fu de natură să-l încurajeze în demersul pe care îşi propusese să-l facă.

— Dacă vă reamintiţi, domnişoară, am avut plăcerea să vă cunosc, începu el, şi vă rog să mă iertaţi dacă îmi iau permisiunea să vă vorbesc şi să mă amestec în lucruri care s-ar părea că nu mă privesc, dar după câte am impresia e nevoie aici de o intervenţie amicală şi mi-ar plăcea să ştiu că nu numai el, dar şi dumneavoastră îmi acordaţi o încredere prietenească.

Marguerite în acest moment dădu semne de nerăbdare mişcând nervos piciorul.

— Oamenii tânjesc după fericire, domnişoară, dar nu

ştiu cum să o dobândească, pentru că ei se pricep la lucrurile cele mai complicate, dar cele mai simple îi dezorientează. Şi fericirea e atât de greu de atins tocmai pentru că e la îndemâna tuturor. Nu stă în intenţia mea să fac elogiul unor calităţi care pot fi primite cu rezerve, dar nu este peste puterile nimănui să facă un efort de bunăvoinţă sau să-şi dea seama că viaţa e destul de aspră, iar oamenii sortiţi să-şi ducă traiul împreună ar trebui să se îngăduie cu un pâc de dragoste şi răbdare. Cearta e o absurditate. Ah! dacă oamenii şi-ar da seama cât de neroade sunt totdeauna motivele care îi determină să se certe. Şi eu m-am certat adeseori dar am regretat mereu după aceea.

Şerban vorbea cu o vivacitate extraordinară şi simţea în vârful obrajilor o căldură ca dogoarea de jar.

— Aş vrea, domnişoară, să mă credeţi că aceste cuvinte pornesc din inimă şi fac un act de umilinţă. Sunt eu însumi un om foarte nevrednic şi mă ruşinez să fac această declaraţie care, recunosc, ţine mai mult de resorturile orgoliului, dar, vă rog să fiţi convinsă, în clipa aceasta mă dăruiesc în întregime umilinţei. Sunt gata să primesc orice vorbă de ocară sau orice gest de duşmănie. Ar fi pentru mine o uşurare şi v-aş rămâne recunoscător.

Marguerite, fără să rostească un cuvânt, se sculă de pe scaun, trecu, ferindu-se, pe lângă Şerban şi merse drept la Gogu.

Marguerite îl îmbrăţişa, ca într-un acces de disperare, spre mirarea tuturor, izbucni în hohote de plâns şi dispăru pe uşa care dădea în bucătărie. Gogu peste măsură de emoţionat nu mai ştia ce să facă, să o urmeze pe Marguerite sau să rămână mai departe cu musafirii.

Mihai şi Şerban, observându-i şovăiala, îşi luară în grabă rămas bun, strângându-i cu efuziune mâna lui Gogu Călăraşu care imediat dădu fuga după Marguerite, buimac.

Stavroghin

Pe nişte străzi întortocheate, pietruite ca acum o sută de ani, cu case înalte şi apropiate, semănând cu un defileu de case fumuite, mărturie a unei mizerii multiseculare,

Şerban abia nimerise locul întâlnirii. Deşi căutase mult adresa şi avusese de câteva ori impresia că se rătăcise, aici în cartierul Montmartre, totuşi, când sună şi îi deschise uşa o bătrână chioară, zdrenţuroasă şi murdară, poftindu-l înăuntru, îşi dădu numaidecât seama' că sosise cel dintâi. Bătrâna îl pofta într-o încăpere mai joasă decât nivelul străzii, slab luminată, destul de cuprinzătoare dar cu un miros pătrunzător de mucegai, de igrasie, de tutun prost, amestecai cu urină stătută; şi toate neaerisite. Pe masa din mijloc ardea şi o lampă de petrol cu un abajur verde. Încăperea avea înfăţişarea clasică a unei odăi de mahala, cu lucruri uzate de mai multe generaţii. Totul era nu patinat, ci murdar şi şubred, inspirând nesiguranţă şi silă.

Lui Şerban nu-i plăceau absolut deloc astfel de locuinţe. Mulţimea troacelor şi ţoalelor agravează impresia de sărăcie. În sărăcie, mai mult ca oriunde totul trebuie să fie simplu, cât de simplu şi curat.

— Luaţi loc… unde vreţi, domnul Stavroghin trebuie să sosească dintr-un moment în altul. Şi-a spart azi dimineaţă ochelarii, ceea ce de altfel se întâmplă foarte des şi s-a dus să-i ia de la reparat. E un tânăr cam distrat şi foarte original! Mereu îmi spune: Mamuşca, lumea asta nu e bine făcută, trebuie întoarsă odată cu josul în sus.

Spunând acestea, bătrâna se retrase clătinând din cap şi din mâini ca o păpuşă de lemn trasă de sfori şi Şerban rămase singur. El îşi roti de jur-împrejur ochii cercetători dar cum pe masă erau mai multe teancuri de cărţi, foarte deteriorate şi ele, ruseşti şi franţuzeşti, parcurse încet titlurile de pe cotor, apoi scoase una din ele, «Les martyres» de Chateaubriand pe care o deschise la întâmplare şi citi câteva fraze: «Augustin e cel mai binevoitor dintre oameni. Caracterul său, tot atât de pasionat ca şi acela al lui Jérôme, are totuşi o dulceaţă fermecătoare, pentru că este potolit printr-o înclinare naturală către contemplaţie; i s-ar putea totuşi reproşa tânărului Augustin folosirea abuzivă a spiritului; extrema tandreţe a sufletului său îl aruncă, de asemenea, uneori în exaltare. El izvorăşte fără încetare o mulţime de vorbe

fericite, de sentimente profunde, îmbrăcate în imagini strălucite. Născut sub soarele african, a găsit în femei, ca şi Jeronim, primejdia virtuţilor sale şi sursa erorilor sale.

— Aici Şerban, avu o imperceptibilă tresărire, de altfel, o pendulă din altă încăpere se auzi bătând înfundat şi dogit, ora nouă seara. Sensibil până la exces de farmecul inspirat pentru ca să se lipsească de adevărata religie: dacă Augustin va intra în sânul bisericii, va fi Platon al Creştinilor. Constantin, fiul lui Cezar ilustru…» Aici lectura se întrerupse, Şerban închise cartea şi urmă imediat un dialog precipitat şi complet convenţional între el şi Stavroghin care se scuza de întârziere, de dezordine, de cartier, de locuinţă etc… în următoarele câteva minute, soneria sună, de câteva ori şi încăperea se umplu de Petrovi, Eomitchi, Akimi, Alemazov-i, nume tipic ruseşti, dar la un moment dat spre nestăpânita bucurie a lui Seri>an apăru Blondet, însoţit de alţi doi prieteni, sută la sută francezi. Un sentiment de siguranţă îl invada într-o clipă, modificându-i brusc starea de spirit care îl caracterizează pe un om picat în mijlocul unei conspiraţii. Avu impresia că mai întâlnise câteva dintre figuri în seara aceea memorabilă de la prietenul său Blondet.

La început timide, aproape în surdină, conversaţiile se înfierbântară şi discuţiile deveniră puternice, într-o limbă franceză supărătoare. Mai tot timpul discuţia a fost dominată de Stavroghin. Numele era poate, cum bănuia Serban, conspirativ. Acesta era un tânăr talentat, instruit, dar atât de pasionat încât părea obsedat şi chiar nebun. Şerban avu de mai multe ori impresia, siguranţa chiar, că, în fond Stavroghin e nebun, în înţelesul riguros al cuvântului.

— Cine cunoaşte numai marxismul, perora el, la un moment dat, nu poate pricepe ce este comunismul rus, care se hrăneşte în substanţa sa din rădăcini naţionale. Noi, *noi*, trebuie să comunizăm lumea, pentru că în Rusia s-a născut adevăratul comunism. Cei de aici, din occident, pot să facă democraţie, socialism, fascism dar co-munism, nu!

— Ştiu, te-am mai auzit spunând astea, interveni un alt tânăr, tu vorbeşti cum vorbeau pravoslavnicii altă dată, care credeau în panslavism. Dar te înşeli, comunismul e altceva. Regimul acesta se va umfla, cum scria Klinchewschi, dar poporul se va istovi, va pieri. Problema nu este numai una de organizare a puterii de stat, care în mod fatal va duce la o monstruoasă tiranie… cum nu s-a mai văzut! Stăpânii sovietici vor fi nişte ţari ca Ivan cel Groaznic şi în cel mai bun caz ca Petru cel Mare care şi el a fost un monstru.

Câţiva râseră fără nicio rezervă.

— Nu! Fără o conştiinţă mesianică nu se poate face nimic în istorie. Asta implică sacrificii, putere, intransigenţă. Cine umblă cu plosca plină de apă de trandafiri n-are ce căuta într-o revoluţie. Nu ne poate intimida izolarea Rusiei. Popoarele singure, ca şi oamenii singuri, sunt adevăratele forţe. Statul, partidul, trebuie să fie ca un dumnezeu. E o axiomă, prima axiomă! De altfel «inteligheţia» era ca un ordin mănăstiresc, intransigentă şi de un dogmatism intolerant… aşa şi trebuia. Cu reticenţe, cu scepticism, sau chiar cu o atitudine critică, vom naufragia.

— Aşa e! noi trebuie să tratăm domeniul vieţii sociale şi al ştiinţei, pe care occidentul le consideră relative, cu energia şi intransigenţa spiritului religios. Niciun abuz şi nicio idolatrie, când e vorba de comunism, nu pot fi reprimate.

Rusia aparţine Orientului sau Occidentului?

Rusia este un univers… E, de fapt, însuşi Universul.

Numai noi putem da o formulă care să răspundă la absolut *toate* chestiunile; o concepţie care să includă adevărul total.

Dar aceasta nu se poate face fără Dumnezeu, strigă unul cu o voce dogită, în registrul unui bas pedalist.

— Ce Dumnezeu, ce Dumnezeu! Lumea lui e o eroare, nu există în lumea lui dreptate, şi e strivită de suferinţă.

— Da, dar în numele umanitarismului funcţionează

tirania şi crima… O! libertate…

— Poporul rus, acesta e adevărul, a fost totdeauna ateu.

— Cum, ortodoxia a fost o farsă?

— Nu, o impostură!

— Eşti nebun!

— N-are a face. Adevărul e că persoana nu poate fi salvată decât de comunitate… de… de… ce să mai ocolesc… de partidul comunist, strigă Stavroghin, aruncându-şi cu un gest energic ochelarii de pe nas, care zburară ca o minge de tenis. Ce e fericirea? continuă el să aclameze aşezându-şi iar ochelarii care îi parveniseră trecuţi din mană în mână. Fericirea e să ai ce-ţi trebuie! Restul nu este decât un sacrificiu… Nu arta, să ştiţi, va salva lumea ci acţiunea, exploatarea raţională a bogăţiilor. Numai oamenii care produc lucruri de mâncare, de îmbrăcăminte şi de exploatare, numai ei merită să trăiască. Ceilalţi sunt nişte paraziţi ridicoli, nişte caraghioşi ca musca la arat… Omul trebuie eliberat de toate sclaviile, de sclavia naţiunii, a familiei, a superstiţiilor, a pasiunilor pentru artă etc etc… Modelul omului e revoluţionarul care nu are nici interese, nici afaceri.

nici sentimente personale, nici legături, n-are nimic în deplină proprietate, nici chiar numele. El n-are identitate. Morala lui e cu totul alta decât a omului obişnuit. El trebuie să insufle maselor o sfântă teroare, să le ridice, să le exaspereze. Bandiţii, dacă vreţi să ştiţi, sunt adevăraţii revoluţionari.

— Baţi câmpii! baţi câmpii! strigară în acelaşi timp mai multe voci dar fără absolut nicio consecinţă.

— Trebuie să incendiem lumea, universul. Şi în primul rând trebuie distrusă Biserica. Biserica e bordelul lui Dumnezeu, locul unde el corupe conştiinţele şi prostituează oamenii. La cuvintele acestea care răsunară ca nişte infamii, ca nişte blestemăţii, de o îndrăzneală nemaipomenită, Blondet se riciică şi vru să spună ceva, dar în momentul acela camera era suprasaturată de gălăgia

dialogurilor separate şi nu sé mai auzi nimic din cele spuse de tânărul francez. Blondet, congestionat, se aşează la locul lui.

Burghezia e putredă şi în sânul ei se acumulează tot materialul exploziv care într-o zi o va dinamita, o va arunca în aer.

— Niciodată burghezia n-o să pice ca o pară mălăiaţă în gura lui nătăfleaţă.

— Dar cine a zis asta? Dimpotrivă. Clasa muncitoare, proletariatul trebuie să-i dea mereu lovituri până o va doborî, ca pe un itejar găunos.

Întâi focul, ciocanul, târnăcopul şi apoi, o sublimă renaştere a omului nou, din toată cenuşa asta fumegândă. Nu ne putem încurca în subtilităţi... Există un singur criteriu, servirea Revoluţiei. Nu există alt scop, şi toate mijloacele spre al atinge, sunt bune. Nu există alt criteriu.

— Aşa e! comunismul trebuie să fie o sinteză între Ivan cel Groaznic şi Marx. Sinteza asta e Lenin. N-am nevoie de libertate. Avem nevoie de putere şi de ascultare absolută.

— Ca în catolicism! Noi trebuie să ne organizăm după tehnica şi modelul catolicismului.

Blondet vru din nou să spună ceva dar nu reuşi. De altfel, era şi inutil, atmosfera fiind de o indisciplină totală, structurafă.

— Nu dictatura proletariatului ci a *ideii* de proletariat. În fond, ce e aia proletariat? Când te gândeşti mai bine, practic vorbind, el nici nu există, nicăieri. Proletariatul e un burghez, în fond cum sunt caii mascaţi de la Pompele Funebre. Nimic nu seamănă mai mult cu un burghez decât un reprezentant al proletariatului. Am observat asta de mii de ori.

— Totuşi, daţi-mi voie să vă spun eroarea lui Lenin e că crede în maşină ca într-un dumnezeu. Omul! Omul, iată marea problemă!

— Asta s-o spui la alţii. Ai rămas în urmă. Te-a infectat democraţia.

— Dar noi ce suntem?

Aproape toată lumea pufni într-un râs care se prelungi câteva momente.

— Comunismul nu se poate ridica decât pe ruinele democraţiei. Democraţia e o absurditate. Noi suntem eminamente raţionali. Vorba nu ştiu cui: Tant piş pour la réalité! Totul trebuie să se supună raţiunii, pomul, omul, totul.

Comunismul va avea de furcă cu democraţia spuse cu timiditate unul foarte tânăr, de lângă Şerban. Era o figură mai deschisă şi Şerban fu izbit de faptul că avea părul foarte bine pieptănat.

— Dictatura proletariatului nu se poate împiedica de meandrele psihologice ale omului.

— Merde alors!

Cuvântul acesta care s-a auzit bine de toată lumea a produs o impresie neaşteptată şi toate capetele s-au rotit cercetătoare, însă nimeni nu a putut identifica autorul lor.

— Duhul sfânt! Duhul sfânt! strigă unul în picioare. Vorbiţi de raţiune, de raţionalism, iară iraţionalismul, izbucnind de nu ştiu unde. Merde! luaţi seama, e un simbol! Să nu care cumva să devină un simbol! De altfel, orice-aţi spune, Lenin a fost omul Destinului şi al Fatalităţii. Comunismul, Revoluţia e în fond o tragedie antică.

— Stai jos! Stai jos! Că vorbeşti prea mari prostii.

— Vorbesc ca un inspirat, domnilor!

— Domnilor?!?

— Dar ce istoria e o teologie?

— Dar ce revoluţiile izbucnesc în natură sau în istorie? Aş spune mai mult că ele izbucnesc în spirit. Revoluţiile nu sunt nişte evenimente «naturale» ele aparţin ordinii spirituale.

— Stai jos, stai jos! asta e de la Ioan citire.

— Ce Ioan? Ce Ioan? Sunteţi nişte idioţi. Şi la urma urmei mai bine Ioan, decât Marx, acest nou Papă al Statului socialist. Sunteţi victimele Satanei. Nimeni, văd că nu se mai întreabă dacă doctrina e adevărată sau e falsă. Sunteţi ca ultimul burghez care îşi consumă viaţa,

hrănindu-se din reclamele de jurnal. Vă agitaţi dar, în fond, nu faceţi nimic. V-aţi pironit de nişte idei nu pentru că sunt adevărate ci pentru fel de fel de motive personale, resentimente, complexe de inferioritate, orgolii meschine, ambiţii de nulităţi. Vreţi să introduceţi în lume un element de duplicitate şi de „bluff. Aţi strămutat totul într-o ficţiune a *viitorului*, iar oamenii uitaţi că au nevoi precise de fiecare zi, pentru viaţa lor pe care şi-o trăiesc aici. Problema e: Hic Rodos, hic salta! Şi nu un viitor care poate nici nu va mai exista. Comunismul e o prostie, n-aduce nimic nou: comunismul e capitalismul proletariatului, precum capitalismul e comunismul burgheziei, ecuaţia e reversibilă.

În clipa aceasta cineva îi dădu oratorului în cap un pumn atât de zdravăn încât vorbitorul se prăbuşi peste cei din faţa lui. Aceştia îl primiră ca pe un obiect, fără să-i sară în ajutor, iar conversaţiile continuară ca şi cum nimic nu se întâmplase.

Şerban trăia, pe rând, toate stările de spirit cu putinţă: indignare, furie, emoţie, stupefacţie…

— Prin tenebre şi pe căile aparente ale răului, vom realiza binele, binele pentru toţi. Dar oamenii, pigmeii, înţeleg greu. Înţeleg greu filosofia sovietică. Cine nu înţelege, trebuie *obligat* să înţeleagă. Există mijloace! Omul e stupid şi nul când e vorba de propria lui fericire. Şi nu e o bazaconie când afirm că oamenii trebuie făcuţi fericiţi cu de-a sila. Soarele acesta al fericirii trebuie să-i încălzească pe toţi, absolut pe toţi. Istoria ne oferă un deplorabil material omenesc, oamenii răi şi proşti. Noi trebuie să recreăm lumea. Creaţia e un act de viofenţă, iar noi suntem eminamente creatori. Conducătorii comunişti sunt nişte dumnezei şi, în fond, comunismul e o religie, singura, adevărata religie. Iar în univers nu suni posibile două adevăruri. Lupta, prieteni, e pe viaţă şi pe moarte. Aici nu e vorba de program, ci e nevoie de o credinţă. Ori ei, ori noi. E foarte simplu. Cu toate mijloacele, cu minciuni, cu răstălmăciri, cu bombe, cu tratative, cu induceri în eroare, cu intimidări, cu înşelări, cu teroare, nu

interesează.

Noi trebuie să biruim ca să salvăm omenirea asta bleagă, nesimţitoare, egoistă, idioată, stupidă.

Stavroghin era literalmente leoarcă de năduşeală. Cu mâna îşi ştergea broboanele de sudoare de pe frunte. Cei prezenţi se ridicară şi se împrăştiară în grupuleţe, se dezmeticise şi cel care primise pumnul în cap şi care se comporta ca şi ceilalţi. Apoi, ca şi cum era de la sine înţeles, rând pe rând, grupurile plecară. Odaia se goli, Stavroghin veni către micul grup unde erau Blondet şi Şerban.

— V-a plăcut, nu? spuse râzând fără nicio urmă de îndoială, Stavroghin.

— Enorm! ne-a interesat enorm, răspunse Blondet, iar în intonarea cuvintelor se amestecau multe înţelesuri.

În sfârşit, ieşiră şi ei. Plouase şi era plăcut.

Ăştia îşi bat joc ele oameni! Mojicii!

— Sunt'nebuni!

— Nebuni sau escroci?

— Sunt uimit că statul francez îi tolerează! Franţa asta cu atâta… generozitate, va avea într-o bună zi de furcă cu aceşti aiuriţi…

— Evrei erau?

— Parcă erau, vreo doi-trei.

— Cât trebuie… se poate fără ei?… piperul şi sarea, lua-i-ar dracu' să-i ia de infecţi.

Tot vorbind astfel, în frânturi de bastoane, pătrunseră în Piaţa Pigalle.

Cu toată pâcla deasă, celebra piaţă era puternic luminată de o lumină alburie, lăptoasă.

Aici lumea petrecea…

Război civil într-o noapte, curând după întâmplarea de la Gogu Călăraşu, cei doi prieteni se aflau într-un mic dar frecventat local, în Montmartre, plin până la ultimul scaun de o lume împestriţată.

Animaţia şi zgomotul caracteristic al acestor localuri publice constituie una din plăcerile străinilor, fiind cea mai simplă modalitate de participare la viaţa unui mare oraş.

Un mare oraş nu este numai o vastă întindere de pământ acoperită cu case sau numai o înghesuială de oameni, nu este nicio aglomerare de muzee şi monumente ci la toate acestea trebuie asociată o viaţă intimă care pulsează pretutindeni fără întrerupere. Ceea ce diferenţiază un oraş oarecare de o metropolă nu este atât proporţia for cât un anumit ritm de viaţă, o anumită amplitudine a vieţii. Acela care rămâne în afara acestui ritm poate fi considerat că duce o existenţă provincială dacă locuieşte la New York, la Shanghai, la Londra sau la Paris.

— Nu înţeleg, spunea adeseori Mihai, referindu-se la o seamă de cunoscuţi care nu se vedeau pe nicăieri, de ce or fi venind unii aici… numai aşa ca să spună că au fost la Paris… Nu văd ce deosebire e între ei şi geamantanele mele… Nu stau şi ele la Paris?… Păi, nu, zău!… Să vii la Paris şi să târăşti după tine Mizilul sau Căcărezenii din Deal mi se pare oricum… puţintel cam inept…

În fiecare din puzderia aceasta de localuri care împânzeşte o metropolă se oglindeşte cu mult mai izbitor un mare oraş, decât într-un muzeu sau o catedrală. În orice caz viaţa unei metropole este o arhitectură complicată străbătută de un suflu de mare şi neastâmpărată respiraţie care trebuie identificat pretutindeni, absorbit prin toţi porii şi amestecat intim în plămădeala ta.

Cam aceasta era tema conversaţiei între cei doi prieteni, conversaţie întreţinută de glume şi observaţii prilejuite de atâta lume câtă era primprejur.

— Chelnerii ăştia bătrâni, spuse Serban, sunt aşa de aferaţi că am totdeauna impresia, când îi văd, că servesc deodată toată clientela pe care au avut-o în viaţa lor… Priveşte-i! *toate comenzile le încurcă… sunt foarte comici… dar tare pitoreşti*!

— Alea două de la masa din fund… nu acolo… în stânga, sunt americane, zise Mihai, indicând discret două femei îmbrăcate numai în dantele. Americancele astea când se întâmplă să fie frumoase, apoi sunt cele mai

frumoase din lume, adăugă el fixând-o cu insistenţă pe una din ele care era cu adevărat superbă.

Domnul, mai în vârstă, care le însoţea şi care consumase o porţie de compot se pregătea tocmai să presare sare în castronul cu compot când un chelner şef speriat sări să-l oprească.

— E solniţa de sare, strigă şeful chelnerilor.

— Da, ştiu, răspunse domnul tacticos spre uimirea chelnerului. Bun sare ca să amestec gusturile… Cu cât sunt mai multe gusturi, compotul e mai delicios. Şi domnul mai adăugă în porţia de compot şi o cantitate alarmantă de piper.

— Ăştia sunt de profesie originali! exclamă Mihai.

— Uneori îmi vine să cred că aceşti anglo-saxoni sunt nişte proşti… îţi mai aduci aminte de Mister Brown care a improvizat o conferinţă din toate răsputerile incoerente pe care le obţinuse, din sală, la întrebările lui?… Era…

— Să nu generalizăm… Sunt mai mult naivi… Naivitatea e o forţă care nu trebuie subestimată… Mai degrabă noi europenii suntem incapabili să pătrundem în mentalitatea lor… căci e, nu mai încape îndoială, o mentalitate cu totul deosebită. Mă uit de pomană la ea, că nu îmi acordă nicio atenţie…

Zgomotul din local era din ce în ce mai asurzitor.

— Se întâmplă aici lucruri ca şi în literatură, continuă el.

— Apropo de literatură, spuse Şerban, ai citit că Victor Hugo a căzut de mai multe ori la Academie? Dupaty, Mignet şi Victor Flourens au trecut înaintea lui. Adversarii lui Hugo îi opuneau pe Casimir Bonjour; cine dracu’ mai ştie astăzi ceva de Casimir Bonjour! Sainte-Beuve, probabil din pricina remuşcărilor, îl susţinea pe Hugo, dar Academia, în care se găseau Chateaubriand Thiers, Lamartine, Cousin, l-a respins, biruind astfel intrigile unui Nepomucene Lemercier.

— De ce te miri?… M-ar fi mirat, dimpotrivă, ca Victor Hugo să fi fost ales de la primul scrutin… Academiile astea…

Eu cred c-ar trebui să mai comandăm ceva… ocupăm masa cu două «fine» şi… nu de altceva dar riscăm să fim invitaţi afară în modul cel mai politicos… Sau atunci, să mergem…

— Nici asta nu e o idee rea!

— Încă două «fine» comandă Mihai.

— Ministrul, citi Şerban într-o revistă umoristică, aşezată pe colţul mesei… „Ministrul: îndată ce mă veţi vedea sosind să începeă muzica. Cu apariţia mea începe şi expoziţia de vite… Şeful către amploiat… asta te interesează… Vezi cine e la telefon… Soţia dumneavoastră… Ce vrea?… Nu ştiu… Am auzit numai cuvântul dobitoc… Dă-te la o parte, se vede că doreşte să-mi vorbească personal…”

Amândoi râseră cu poftă.

„Nu ştii cine sunt eu?… Ba da, eşti ăla d-a-mpuşcat măgăriţa şi zicea c-a-mpuşcat mama iepurilor… şi de venea cu o conopidă şi zicea că au brânză de vaci în foi de varză…” Nu, dar priveşte nunta lor!… Aşa mi-l închipui pe Nepomucene Lemercier…

— Şi tu eşti caraghios! spuse râzând Mihai, privind revista pe care i-o întindea Şerban.

Zgomotul de vorbe, de farfurii şi de bună dispoziţie era în toi. Lumina, din pricina fumului de tutun, filtra ca printr-o pânză de ceaţă. La toate mesele oamenii, cu feţele uşor strălucind vorbeau, gesticulau, râdeau manifestându-şi astfel buna dispoziţie.

Mihai arunca ocheade şi zâmbea mereu unei tinere brunete, violent fardată, care stătea picior peste picior şi căreia i se vedea şi o parte din pulpă…

Bărbaţii ăştia, spuse Mihai ţinând gura aproape închisă ca să nu se observe că vorbeşte, nu bagă nimic de seamă, când vor femeile să-i încornoreze.

În adevăr, domnul de la masa brunetei, care părea de altfel foarte îndrăgostit, nu observase deloc că partenera sa comunica prin tot soiul de semne, de o jumătate de ceas, cu Mihai.

— Fii politicos, se auzi deodată strigând şi răsunând

în local cu atâta putere încât fără voia lor toţi oamenii amuţiră.

Între un tânăr ofiţer şi chelnerul care servea la bar şi care avea la spatele lui rafturi imense încărcate cu sticle de tot felul de băuturi, izbucnise un incident.

— Imbecilule!

— Dobitocule! se mai auzi strigându-se de o parte şi de alta cu egală putere şi furie. Apoi, spre extraordinara uimire a lui Şerban şi Mihai, tânărul ofiţer primi o palmă trasă cu sete, fără să mai poată replica deoarece chelnerul ameninţa acum înarmat cu o sticlă ţinută în mână ca o grenadă. Tânărul ofiţer luă primele sticle pe care le găsi la îndemână şi aruncă pe rând cu ele. Chelnerul se feri dar o parte din galantarul de sticle sări în mii de cioburi, făcând un zgomot asurzitor.

Ofiţerul fu imobilizat cu mare greutate şi apoi scos afară din local ţie câţiva inşi care interveniră numai atunci când scandalul şi pagubele ameninţau să ia proporţii.

Toate acestea se petrecură în mai puţin de două minute. Nu trecu însă mult şi se întâmplă un lucru destul de ciudat, aproape de necrezut. După eliminarea ofiţerului din câmpul de bătălie urmă o oarecare linişte, e drept cam suspectă, dar incidentul părea aplanat. În realitate toată lumea comenta întâmplarea în surdină şi cum era şi firesc oamenii pretutindeni se împărţiră, unii luând parte ofiţerului, alţii partea chelnerului. Discuţiile deveniră din ce în ce mai vii şi mai supărătoare, gălăgia se instalase din nou în incinta localului. Tezele contrare îşi pierdură repede sensul lor iniţial şi se transformară în dispute personale cu un caracter foarte pronunţat agresiv. Imediat, la câteva mese, se produseră încăierări serioase, între oamenii care până atunci petreceau în modul cel mai paşnic şi amical. La un moment dat încăierarea devenise generală. Întreg localul luase înfăţişarea unui teatru de război civil. Fiecare descoperise subit că avea cu celălalt o răfuială care până atunci mocnise.

Era în această atât de ciudată împrejurare şi un amănunt comic. Un bătrân, uşor gârbovit şi cu un cioc

imperial, rămas fără partener de ceartă, umbla din masă în masă, în vacarmul şi învălmăşeala care se iscase, căutându-şi un adversar. El voia ţie fiecare dată să-şi scoată haina şi să deschidă lupta, dar vârsta lui, într-o altă ssituaţie venerabilă, era acum un impediment în calea curioasei lui dorinţi. Nimeni, spre marea lui nedumerire, nu se putea decide să-i acorde vreo importanţă, necum să-l ia în serios, şi să se se bată cu el.

Bătaia generală era în toi când agenţii publici pătrunseseră înăuntru să restabilească ordinea şi când Mihai şi Şerban strecurându-se cu multă greutate părăsiră localul…

Nori fugari treceau în goană pe deasupra caselor descoperind şi acoperind necontenit bucăţi înstelate de cer. În aer era parcă un miros de fum şi de jur-împrejurul felinarelor o îmbrobodeală de zăbranic.

În apropiere vagoanele unui metrou ţâşniră de sub pământ, urcară un pod de dantelă metalică şi dispărură înghiţite de întunericul aceluiaşi pământ lăsând în urmă uruit şi zăngăneală de fier.

Mai în acelaşi timp două maşini se ciocniră, spărgându-şi geamurile. Şoferii îşi însemnară reciproc numerele, continuându-şi apoi fiecare drumul.

În faţa unei cafenele, peste drum, un vânzător de ziare, şi o negustorească de stridii îşi făceau încă, la această oră târzie, meseria. El invită cu glas tare trecătorii să se împărtăşească din slova scrisă. Ea din savoarea, azurul şi curcubeul a două capace…

Ceea ce mă interesează cel mai mult sunt problemele Omului, ale Vieţii. Aşez în centrul preocupărilor mele omul şi viaţa. M-am săturat de *teorii*, de combinaţii abstracte în numefe cărora se siluieşte Viaţa şi se ucide Omul. Trăim o vreme a idolatriei tehnice, politice şi morale. Idolatria tehnică e cea mai primejdioasă. Devotaţii ei cred că mântuirea stă în maşini, în obiectele materiale, ceea ce e o eroare mai mult decât grosolană. Teribil cuvânt, cine n-a văzut pe dracu’, să se privească pe sine. Propriul nostru eu este propriul nostru Cain care îl ucide pe propriul nostru

Abel.

Cu adevărat Conştiinţa nu este supusă controlului raţional. Ruşii ăştia răstoarnă totul, la ei imposibilul e posibil, Tolstoi credea că bogăţia – sărăcia, gloria – anonimatul, puterea – supunerea, puterea – slăbiciunea, sănătatea – boala, instruirea – ignoranţa, munca – lenea, săturarea – foamea, virtutea – viciul, toate acestea nu sunt decât grade mai mult sau mai puţin mari ale libertăţii. Că nu ne putem închipui un om fără libertate decât lipsit de viaţă.

Pe fapt nu experienţa fundamentează raţiunea, ci invers, raţiunea, legile fundamenteză experienţa. Nu realitatea face adevărul, ci adevărul face realitatea.

Anatole France râdea de teologi (*şi* de tologie), spunând că studiază incogniscibilul cu o minuţioasă exactitate. El avea haz, deşi nu prea înţelegea mare lucru. Dar mă întreb ce-ar fi zis de oamenii aceştia.

Dar durerea? cine ar putea spune că durerea nu afănează resursele şi însuşirile omului? Ea subţiază şi dă adâncime şi vibraţie fiinţei noastre. Suferinţa scormoneşte, zgârie până la viu, sapă în tunelul interior, până la inima lucrurilor şi evenimentelor din neştiutele, din nebănuitele profunzimi. Când suferinţa nu e ucigătoare, omul poate spune vorba asta mare: cunosc bine viaţa pentru că am fost de mai multe ori pe punctul de a o pierde.

Aşa se şi cunoaşte în fond omul, după cum ar fi, sau chiar *este* în stare să se piardă.

„J’ai pierdu mă vie Et mes amis Et mă gaité
J’ai pierdu jusqu’à la fierté
Qui faisait croire à mon genie”.

Sus la fereastra vecinilor era întuneric beznă.

Anarhie sentimentală

Asupra oraşului se lăsase de aproape două săptămâni o căldură copleşitoare. Casele, asemenea unor calorifere uriaşe dogoreau o căldură de nesuferit iar în ele, ca pretutindeni, domnea o atmosferă înăbuşitoare. Hainele, cearşafurile, obiectele toate erau jilave iar atingerea lor neplăcută.

Şerban încerca aceste senzaţii amplificate pentru că în ultimul timp fusese bolnav. Stătuse cinci zile în pat pradă unor suferinţe nelămurite, istovit, cu sentimentul uni gol absolut pe dinăuntru ca şi cum ar fi fost consumat pe dinăuntru, epuizat; de multe ori zăcuse, într-un soi de ciudată nesimţire care alterna cu momente de intensă şi extremă luciditate când îi venea să se arunce pe fereastră. Pornirea aceasta chinuitoare şi alarmantă, îl făcea să se lupte cu el însuşi. împrejurarea îl obligase să stea cu geamurile mai mult închise, să le deschidă numai când veneau Mihai sau Adrienne, şi să aibă grijă ca drumul spre ele să fie împiedicat de un scaun încărcat cu haine.

Într-o noapte când odaia era cufundată în întuneric, a avut impresia că-şi purta capul în vârful unei prăjini. Senzaţia aceasta, ceea ce este din cale-afară de curios, dăinuise mai multe clipe chiar după ce aprinsese toate becurile din cameră.

— E ceva de infern, în odaia ta, dragul meu! exclamase de câteva ori Adrienne care venise să-l vadă mai în fiecare zi, dându-şi acele silinţi de femeie devotată şi iubitoare ca să atenueze semnele văzute şi nevăzute ale unei situaţii atât de greu de definit. Faţă de atenţiile ei, bolnavul manifesta cele mai contradictorii simţăminte, voind şi acceptând când totul, când nimic.

— Dacă aş fi lepros, ai mai fi în stare să faci toate acestea pentru mine? o întrebă el, odată, cu o sălbatică amărăciune.

Atunci s-ar decide totul, când ai putea să dormi cu mine, biruind scârba şi oroarea!

— Ce vrei să spui?

— Mai nimic!… Să verific, în tot ceasul, dacă minciuna începe odată cu omul… pentru că, vezi tu, numai dobitoacele nu mint niciodată… sărmanele!

Adrienne îl mângâie pe frunte, cu o candoare îngerească.

— Îţi închipui că am febră şi că delirez, continuă el, zâmbind şi amestecând în surâsul său o infinită tristeţe şi ironie.

Adevărata dragoste, adăugă după câteva clipe de tăcere şi observând că nu primeşte niciun răspuns, adevărata dragoste este o feerie lăuntrică… şi atunci totul e cu putinţă… Poate că numai în această singurătate desăvârşită dar şi pfenitudine fără de asemănare îi e dat omului să se întâlnească cu Dumnezeu.

— Ţi-e sete?… Nu vrei puţină apă? întrebă ea cu suspiciune.

— Da, mi-e sete, articulă Şerban rar şi apăsat, dăruind cuvintelor stranii înţelesuri.

Adrienne îi aduse un pahar cu apă pe care Şerban îl primi, privind-o pătrunzător, şi dându-l apoi deoparte, pe marginea mesei din apropierea patului.

— Mi-e sete! mai şopti el odată, cu o anumită intonaţie în glas.

— De ce refuzi tu, mereu, să vină să te vadă un doctor… tocmai tu… E pe chipul tău o osteneală care îmi pricinuieşte cele mai serioase îngrijorări. Ar fi…

Dar Şerban devenise complet absent.

Familiaritatea şi intimitatea, gândea el, în vreme ce odaia se umplea de glasul Adriennei, sunt lucruri cu totul deosebite. Familiaritatea adună la un loc toate amânutele exterioare şi într-un fel de prisos… Intimitatea poartă, transmite de la unul la altul tainele vieţii interioare… Dezgustul nostru, al unora de alţii, rezidă tocmai în prostiile pe care le acumulează familiaritatea şi în nimicurile propuse vieţii drept ultimă justificare.

Şerban o privi din nou insistent pe Adrienne, care îndeplinea acum una din cele mai domestice îndeletniciri, ţesutul unei perechi de ciorapi.

— E aproape un vis, un ideal, al vostru, al femeilor să ţeseţi ciorapii! exclamă Şerban pe un ton în care se amestecau tandreţe şi agresivitate.

— Când iubeşti!… suspină Adrienne fără să ridice privirile din lucrul său. Şi cată candoare era în vorbele ei simple!

Dar prin mintea bărbatului străfulgeră: E inocentă numai pentru că e superficială! Şi dintr-odată deveni ostil

faţă de ea.

Şerban continuă să o privească dar, parcă, între el şi ea se lăsase o perdea străvezie, parcă el nu mai zărea decât umbra ei aruncată pe o sticlă translucidă iar în spiritul lui totul devenea confuz, gândurile toate se risipiră, se destrămară ca fumul de ţigară uitată pe buza unei scrumiere. Din adâncurile lui încolţea un sentiment intens, pustiitor de singurătate… Zidurile între vii… între vii zidurile! Era oare covârşit de platitudinea aparenţelor? Uitase el farmecul vieţii adevărate şi cufundat în întunecimile plictiselii nu mai cunoştea măreţia mizeriilor?

„Ce poate să facă obişnuinţa dintr-o fiinţă omenească!” Gândi el cu greutate, simţindu-se plămădit dintr-o imensă plictiseală dar recăzu apoi în golul său interior, ca într-un hău. Toate gesturile Adriennei i se părură absurde şi ea însăşi lipsită de înţeles. Sunt momente când oamenii se pierd unii pentru alţii, se rătăcesc unii de alţii, când nicio amintire nu-i mai poate dezgropa din criptele unei stranii uitări. Zidurile dintre vii! E cu putinţă să putrezească cele mai fermecătoare survenire şi sufletul să nu’le mai păstreze nici pe cele mai nobile dintre ele? Şerban trăia acum într-un timp parcă desprins de orice viitor şi chiar de orice realitate.

Deodată, în bruma de spirit care mai licărea într-însul, izbucni cu o forţă extraordinară hotărârea de a se despărţi de Adrienne. Tresări zguduit ca de un acces de friguri dar nu mai era nimic de făcut, o idee care plesneşte în asemenea condiţii, ca o bombă, nu se mai întoarce din drum, pentru nimic în lume şi devine dintr-odată mai puternică decât cea mai tiranică obsesie. Simţi, în acelaşi moment, că există un prag al iubirii care nu mai poate fi depăşit.

Hotărârea aceasta atât de neaşteptată avu darul de a-l reînsufleţi şi a-l arunca în chip miraculos din nou în visul amintirilor care adineaori păruseră iremediabil pierdute. Şi erau mai multe decât şi-ar fi închipuit! mai multe decât poate să cuprindă o viaţă de bărbat şi femeie trăită la un loc zeci de ani. Ce existenţă bogată şi intensă

de necrezut!

Adrienne era absorbită în lucrul său ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, în afară de orice presimţiri.

Serban coborî din pat şi fără să o tulbure deloc începu să se îmbrace.

Când omul este în ghearele bolii, ale suferinţei, se leapădă de toate acele mărunte lucruri care reprezintă, într-un fel lumea, deşertăciunea, vremelnicia. Acum însă el alese cu meticuloasă grijă cămaşa cea mai frumoasă, cravata cea mai potrivită, costumul de haine de curând călcat, reîmprospătat, îşi puse inelul în deget, ceasul la mână, cu sentimentul că toate aceste nimicuri îi redau sănătatea şi îl reintegrează în atributele existenţei. Uşor, mai zvelt ca de obicei, fluturând un aer de eleganţă, se apropie de Adrienne, îşi trecu mâna vlăguită prin buclele ei, mângâind-o cu tandreţe.

Adrienne, lăsând să-i scape lucrul, îi luă mâna într-ale sale, îmbrăţişând-o.

— Mă iubeşti mult, Şerbane?

Cu o vagă întârziere el răspunse:

— Poimâine e sărbătoare… Să ieşim împreună, să mergem undeva departe…

— Unde?

— Îţi voi spune eu… Tu să vii gătită frumos… aşa cum nu te-ai gătit niciodată… Să îţi închipui că mă întâlneşti pentru prima oară… şi că ai putea apoi să nu mă mai întâlneşti niciodată.

Şerban se îndepărtă, plimbându-se prin odaie, urmărit câteva clipe de privirile mirate ale Adriennei. Dar ea era obişnuită să nu priceapă pe deplin nici cuvintele, nici faptele lui.

Toate femeile sunt nenorocite, gândi el, cu sentimentul că această concluzie are o valoare universală. Fie că viaţa lor morală are o limită, fie că forţele lor au o stavilă, fie că trăiesc în mijlocul unor valori care nu le aparţin, străine de efortul care a putut să le creeze, nu ştiu! Ceea ce ştiu e că toate femeile sunt nenorocite, profund nenorocite… Asta e! De ce, de ne ce, asta e!

Serban, fără voia lui, mormăi ultimele cuvinte.

— Vorbeşti singur? şopti Adrienne cu tonul cu care nu s-ar spune nimic, cu tonul cu care se vorbeşte în vis, dar Şerban nu dădu niciun fel de atenţie acestor şoapte.

„Femeile acestea, continuă el în gând, se aseamănă cu animalele domestice… cu câinii, de pildă…” Apoi privind-o pieziş: „Femeia asta n-are nici măcar instinct de conservare… dacă s-a mai pomenit!… Gândurile acestea nu sunt numai în capul meu, ele există aici, în odaie… le simt cum se rotesc de jur-împrejur ca undele de apă într-un lac… Şi când te gândeşti că unii oameni se înţeleg fără să-şi vorbească!… Ce mai pot exprima bietele cuvinte nefireşti şi mincinoase, pe lângă tăcerea deplină!… Dacă i-aş spune acum o vorbă de ofensă, as mai crea poate singura punte de înţelegere directă… Reacţia ei ar dobândi agilitatea şi siguranţa unui instinct… Ar fi trebui să-i vorbească pe întuneric… întunericul adună, concentrează… Cuvintele n-au nicio forţă de expresie în miezul zilei. Lumina le diluează… Ziua cuvintele sunt ca şi cum s-ar adresa tuturor… Noaptea circulă direct… instinctele sunt treze, atunci, şi la pândă…”

Şerban încerca, desigur fără să-şi dea seama, nevoia de a nega tot. ceea ce mai trăia încă în inima lui cu destulă putere, din tainica teamă ca resorturile acestea să nu prindă din nou să funcţioneze şi să-l răstoarne.

I se întâmplă uneori omului să nege cu sălbăticie tot ceea ce era de neatins în inima sa şi să arunce de la el ca pe o povară de nesuferit ceea ce mai înainte îndrăgea nespus de mult.

Adevărul, din nefericire, nu poate fi trecut de la unul la altul, cum e posibil să trecem conţinutul unui vas într-altul. Cine nu e în stare să-l dobândească singur, şi aproape dintr-odată din desişul aparentelor, rămâne iremediabil pe dinafară. Adrienne se sculă de pe scaunul în care ţesuse ciorapi, îşi ridică butul arcuindu-se, împungându-şi sânii înainte, destinzându-se din amorţeală ca o panteră. Puse deoparte lucrul, orândui câteva cărţi şi spuse:

— Mă duc.

Şerban vru o clipă să-i răspundă adio, dar în acelaşi moment se răzgândi.

Ea îşi netezi cu mâinile fusta uşor mototolită, îşi potrivi cu graţie pălăria, în oglinda de deasupra căminului, şi îşi pudră chipul ei delicat.

Amândoi se priviră dar Adrienne lăsă numaidecât ochii în jos. Între ei era ceva de ordinul inefabilului care nu se léga, nu se împlinea; era o îndepărtare, o înstrăinare. Lipsea amănuntul care să-i unească din nou.

Ce se întâmplase? Nimic pentru ochiul omenesc, nimic din ceea ce poate să înregistreze istoria. Cheia despărţirilor fireşti se pierduse.

Totuşi, nedorind să alunece în penibil, femeia, mai îngăduitoare şi mai sensibilă, zise:

— Mă duc. Atunci pe poimâine dimineaţă. La revedere.

— Mâine nu vii?

Adrienne apăsase clanţa, uşa se întredeschisese, dar o închise binişor la loc.

— Am să încerc, dar e puţin probabil.

— Nu mă îmbrăţişezi?

Ea lăsă din nou pleoapele în jos.

— Nu. Astăzi, nu, şopti ea şi apoi dispăru.

Şerban, puţin buimac de cele întâmplate merse la fereastră dar Adrienne traversă strada fără să privească înapoi. Şi gândurile prinseră iarăşi să-l învăluie…

Câtă vreme a stat aşa, ţintuit locului, privind în gol urma închipuită a femeii, n-am mai putea spune. Întunericul coborâse, luminile se aprindeau, fără să alunge icoana ei, a Adriennei.

Ceva, desigur, se întâmplase.

Şi câtă neasemuită forţă de tulburare descoperea el în această îndepărtare a unei fantasme care scoate la iveală, din străfundurile sufletului, plinul viu al unei vieţi trecute.

Era noapte târziu, când o stea mică, mică de tot, care licărea printre casé în zarea ochilor rătăciţi, îi aminti

propria lui existenţă…

km 104

Nu e necesar să cunoaştem toate amănuntele, ca să înţelegem cum au decurs, în acest răstimp relaţiile cu Adrienne sau întâlnirile cu Mihai.

Cei doi prieteni au vorbit şi au tăcut, că doar tăcerile sunt ale prieteniei. Au vorbit nimicuri, au cbmentat lecturi, spectacole, evenimente a căror valoare este efemeră şi a căror însemnătate este relativă, deşi ele lasă o urmă.

Relaţiile dintre el şi Adrienne, se mistuiră parcă în vâltoarea noilor trăiri. Şerban se deşteptă brusc, speriat de lumina care bătea în perdelele prinse ia mijloc cu un ac de gămălie. Se agitase toată noaptea, iar somnul îl furase abia în zorii zilei. Visele şi gândurile dănţuiseră în destrăbălare, lăsând în urma lor pulbere răvăşită de cenuşă şi niciun crâmpei de poveste mai desluşită. Şi, totuşi, parcă se făcea că Adrienne murise, iar el copleşit de durerea în care zvâcnea şi nădejdea eliberării când se apropie de patul pe care zăcea Adrienne, aceasta pufni într-un râs nebunesc şi grotesc. Atunci se trezi brusc. îmbrăcându-se însă impresiile apăsătoare ale coşmarului se şterseră şi în locul lor apăru preocuparea excesivă, să prezinte în aşa fel lucrurile încât regretele despărţirii să fie pentru Adrienne, mai târziu, prilej de amară, dar şi plăcută aducere aminte.

Era oare aceasta o formă a orgoliului, generos şi neruşinat în acelaşi timp? Tocmai când Şerban îşi aranja pentru ultima oară batista în buzunarul de la piept af hainei, uşa se deschise şi Adrienne, într-o rochie înflorată, cu o enormă pălărie de pai apăru zveltă şi fericită.

— Gata!… îţi place cum arăt? şi Adrienne, vioaie, se roti de câteva ori ca la balet. Şerban îi sărută mâna, o prinse în braţe încetişor aşa cum se prinde o femeie cu care trăieşti şi care îţi place o clipă mai mult ca de obicei şi vru să o sărute, te-a se feri şi se desfăcu din braţele lui, lăsându-i o vagă insatisfacţie. Un nor călător acoperi lumina bogată a soarelui, apoi trecu mai departe.

— Îmi vine de minune pălăria asta!… Ce zici?… Hai, fă-mi un compliment… e atâta vreme de când n-am mai

auzit unul…

— Eşti frumoasă cum numai în vis un demon se arată! exclamă Şerban plin de reminiscenţe dar cu o inflexiune echivocă în glas.

— Sper că nu vrei să mă superi!

— Dar eu mai ştiu ce vreau?… Ştiu numai că astăzi sunt propriul meu adversar pe care vreau să-l birui!

— Vorbeşti prostii!

— Cine ştie!

Amândoi coborâră şi în drum pe scară Şerban atinse de câteva ori, cu gest firesc braţul şi mijlocul de lujer al Adriennei.

El luă din căsuţa cheii o scrisoare venită de-acasă, o pipăi între degete, apoi, afară, o privi în lumina zilei.

— Nu putem fi niciodată singuri, zise el, vârând scrisoarea în buzunar.

— N-o citeşti?

— Nu, spuse el cu o oarecare îndârjire. Vreau, astăzi, să-ţi aparţin numai ţie, iubita mea.

— Să luăm altă maşină, asta e cam dărăpănată, zise el, împiedicând-o pe Adrienne să traverseze.

— În fond unde vrei să mergem?… Te văd şi hotărât şi şovăielnic, în acelaşi timp.

— Ai să vezi… Vreau să-ţi fac o surpriză.

Dar Adrienne îi citi gândul:

— Te agasează scrisoarea?… De ce n-o citeşti?… Nu e mai simplu? Citeşte-o şi gata… Scrisorile de-acasă ştiu că…

— Taci! taci! strigă Şerban ocolind să răspundă şi făcând semn unei maşini pe care o aprecie mai potrivită gustului şi nevoilor sale.

— În fond unde vrei să mă duci? întrebă din nou Adrienne care nu auzise indicaţiile discrete date şoferului. – Nu mai insista că nu-ţi spun. Ţi-e teamă? Ai dreptate. Dacă te sugrum pe drum ca să scap de tine? S-au mai văzut isprăvi d-astea… nu?

— Ai putea să mă omori, Şerbane? spuse Adrienne cu o stranie lucire în ochi.

— E cu neputinţă să ştim mai dinainte lucrurile astea! zise Serban, zâmbind şi uitându-se stăruitor drept în ochii ei.

Maşina cotise de mai multe ori şi acum gonea repede spre una din barierele oraşului. În curând şoseaua îngustă şi asfaltată se întindea dreaptă înaintea lor ca o panglică, tăind în două peisajul verde semănat cu pomi înalţi şi subţiri, peisaj tipic franţuzesc.

Adrienne se ghemui lângă Şerban.

— Ştii că era odată să mă sinucid, spuse el. Era să mă arunc în Sena…

— Glumeşti! exclamă Adrienne, scoţându-şi pălăria şi aşezând-o pe genunchi. N-am priceput niciodată cum cineva poate să aibă curajul să se sinucidă.

— Pentru asta nu-ţi trebuie niciun curaj… am impresia. Totul e ideea… restul e simplu… într-o bună zi îţi vine ideea să te sinucizi. Şerban vorbea cu un ton în care era greu să alegi gluma de serios. Pe buzele sale flutura un zâmbet de îndepărtată ironie amestecată cu spaimă şi sugestii. Ideea aceasta se cuibăreşte în mintea ta şi sapă în galeriile obsesiei. Apoi, după preferinţe, alegi pistolul, otrava, ştreangul… sau apa… apa Senei. Şi cu asta ţi-ai făcut întreaga datorie. Iată să presupunem că ai ales sticluţa cu otravă. Atunci gândurile sunt fixate, imobilizate în jurul flaconului cu otravă, la care te gândeşti mereu, cu care ajungi să trăieşti într-o stranie familiaritate, amestec de spaimă intensă şi bucurie nevropată. îl duci la gură şi îl doseşti apoi în buzunar scârbit de tine însuţi… Şi odată, când nici nu te mai gândeşti, ideea irumpe violent. Un fragment de secundă e de ajuns. Iei sticla, o goleşti… şi gata… s-a isprăvit! Nici vorbă de curaj! Scoţi pistolul şi tragi… pui ştreangul şi… sau treci pe pod, sări parapetul şi-bâldâbâc în apă… Totul e să găseşti momentul!

— De unde ştii?

— Cum de unde ştiu? Nu-ţi spusei că am vrut să mă sinucid… am trăit toate sentimentele până în pragul…

— Ce ridicol! exclamă Adrienne.

— De ce ridicol? reluă Şerban, dar Adrienne se feri să

mai prelungească o discuţie care nu avea niciun rost.

Şerban tăcuse. De sub această tăcere răzbi cu putere hotărârea irevocabilă de a se despărţi. Fiorul unei neobişnuite emoţii îl străbătu din creştet până în tălpi. În acelaşi moment Adrienne se desprinse de umărul lui şi se aşeză în fundul maşinii. Şerban nu făcu niciun gest ca să o reţină. Amândoi se simţiră, inexplicabil, înstrăinaţi. Maşina îi purta ca o vijelie pe dâra de asfalt a şoselei. Duşmani? îndrăgostiţi? Ucigaşi?

Şerban îşi aminti, o clipă, de scrisoarea din buzunar şi avu o strângere de inimă. Adrienne părea îmbătată de vântul care o izbea în plină figură. Închise ochii şi suspină adânc. Crâmpeie din viaţa lor fugăreau ca prin vis în mintea ei. La un moment dat ea îl cuprinse în braţe şi se sărutară lung şi cu înfocare.

— Tocmai aşa e şi cu povestea de adineaori, şopti el, în vreme ce ea îşi relua locui în fundul maşinii.

Soarele strălucea aproape de înaltul cerului iar într-o parte a orizontului nouri cenuşii şi negri se îngrămădiseră unii peste alţii.

Tot timpul drumului nu mai schimbară nicio vorbă. Din când în când se mai priveau, surâzând în semn de tainică înţelegere, dar şi de tristeţe nelămurită.

Pe neaşteptate maşina se abătu din drum, pătrunzând pe aleile pietruite ale unui parc şi oprindu-se apoi în faţa unei case modeste.

— Unde am ajuns? întrebă Adrienne uşor speriată.

— E un loc unde vine lumea să răsufle… suntem la o sută patru kilometri distanţă de oraş… îţi place?

— Tu ai mai fost vreodată pe aici? întrebă neliniştită şi supărată.

— Da… am mai fost o dată, răspunse el evaziv, simulând neatenţie. îl supărau bănuielile nelalocul lor ale fetei. Amândoi pătrunseră într-o sală mare, cu plafonul jos brăzdat de traverse de lemn ars şi în fundul căreia era un cămin monumental. Numeroase mese înveselite cu flori de câmp şi străjuite de scaune rustice întregeau o atmosferă caldă, ţărănească, de un bun gust desăvârşit. Lămpile de

lemn, lumânările în sfeşnice de fier lucrat, feţele de masă cadrilate, totul era armonios şi primitor. Patronul îi întâmpină şi-i invită amabil. Adrienne era însă nemulţumită şi supărată.

Şerban, dintr-un instinct al echilibrului, se arătă dintr-odată foarte prietenos. În acelaşi timp, în penumbra conştiinţei se gândea la natura capricioasă, inegală a Adriennei. Patronul, cu profesională volubilitate, le prezenta întreg arsenalul său de merinde. În acest timp alte maşini urniră pe pietrişul aleii şi mai multe persoane pătrunseseră în sală. Ei rămaseră singuri şi ieşiră să se plimbe prin parcul cu peluze, pe sub arborii cu frunziş ocrotitor.

Şerban încercă o bucurie aparte, desfătându-se cu închipuirea că toate acestea îi aparţin. Aerul era împrospătat de o umezeală plăcută risipită cu generozitate de stropitori mecanice ascunse prin iarbă. De sus din cer se aşternea peste toate o lumină limpede, albastră.

Şerban, înadins, nu spunea nimic; nici Adrienne. El măsura înăuntrul dragostei, marile nepotriviri dintre ei.

Este absolut cu neputinţă să o iau de soţie, gândi el. Ar fi o nebunie, o absurditate… între două fiinţe sortite să trăiască împreună trebuie să rămână ceva… O afinitate durabilă a căsniciei nu poate exista fără o înţelegere trainică, profundă, de dincolo de ea. Căsătoria…

— Ce idee să vii până aici şi să cheltuieşti atâţia bani! exclamă deodată Adrienne, întrerupându-i gândurile. După o scurtă ezitare, Şerban răspunse:

— Cum, pe tine, toate acestea te lasă insensibilă Adrienne? Nu te bucuri?

— Dar e o cheltuială inutilă!

— Inutilă! Inutilă! Aşa orice poate fi inutil, spuse Serban ridicând dezorientat din umeri. Şi viaţa noastră e inutilă! îşi aduse aminte de scrisoarea pe care o purta în buzunar… Şi eu care mi-am închipuit că o să-ţi fac o mare plăcere!… Nu prea ne înţelegem noi atât de bine, cât s-ar părea, uneori…

— *Óe* vrei să spui?

— Mai nimic… o vorbă în vânt… Ce vrei, dacă cel puţin trei sferturi din ceea ce spun şi fac sunt inutilităţi! adăugă Şerban, zâmbind şi exagerând. Destul că tu mă aduci la realitate!… E scris ca prin voi să ne pice în cap rea-li-tatea! şi izbucni într-un râs nervos.

Adrienne îl prinse de braţ şi amândoi, tăcuţi, continuară plimbarea prin parc…

Masa, începută cu o duzină şi jumătate de stridii şi împletită cu o conversaţie banală, se sfârşise demult. Şerban, înadins, băuse mult; ochii îi scânteiau şi obrajii îi erau îmbujoraţi. Privind în jurul său, Şerban încerca o ciudată bucurie. Obiectele dinaintea lui căpătau o curioasă importanţă sentimentală şi deveneau mai puţin materiale, mai puţin grele, mai şovăitoare; apoi vasele, însufleţite de o veselie a lor. Dar mai pe dinăuntru creştea în el o tensiune, o emoţie. Pândea un moment care mereu refuza să se ivească. Pulsau în el curajul şi teama, hotărârea şi îndoiala, duioşia şi sălbăticia. Atâtea lucruri se adunaseră între ei! Cum să le răstoarne dintr-odată? Cu ce drept? Pe ce temeiuri? Un bărbat părăsit poate fi nefericit sau ridicol, situaţia lui are nenumărate ieşiri. O femeie părăsită e parcă înghiţită de o iremediabilă nenorocire, de un şir de nenorociri.

Şerban îşi aminti din nou crâmpeie din viaţa lor împreună. Când te gândeşti că toate acestea se trag de ia un surâs! Un surâs! Ce înseamnă un surâs în viaţa unui om! continuă el şirul de exclamaţii exagerând dimensiunile unei situaţii care, lui, i se părea extraordinar de încurcată. El se gândi, un moment, fără să poată găsi motive temeinice să justifice hotărârea să se despartă de Adrienne. Aceste motive nu mai existau. Dar au existat ele vreodată cu adevărat sau era una din acele porniri care. În fond, nu se pot explica niciodată.

— Ce-ar fi dacă ne-am despărţi? zise el dintr-odată, aproape fără să ştie cum, mânat de emoţie, şi surprins de cuvintele care parcă nu erau ale lui. Adrienne îl privi un moment cu uimire, devenind palidă ca o coală de hârtie şi apoi i se aprinseră obrajii.

— Cum?

Şerban văzând că emoţia ei e cu mult mai mare decât o bănuise, redobândi un pic de echilibru.

— Spun: Ce-ar fi dacă ne-am despărţi?

— Pentru aceasta nu era nevoie nici de atâtea precauţiuni şi nici de un asemenea decor!

— Să ne despărţim când luăm fiecare cu noi un maximum de regrete.

— Regrete! Crezi? Mai degrabă… dar Adrienne, ai cărei ochi se umeziseră, se sculă intempestiv de la masă, urmat? numaidecât de Şerban, şi amândoi ieşiră afară, îndepărtându-se pe una din aleile parcului. Şerban vrii să le ia de braţ, dar ea se smuci cu ostilitate.

— Vreau să ne întoarcem în oraş.

— O să ne întoarcem şi în oraş, dar lasă-mă, Adrienne, să-ţi vorife.se.

— Mai e nevoie? E chiar mai bine să nu îmi mai spui nimic.

Amândoi se aşezară pe o bancă sub uriaşa salcie pletoasă.

Adrienne plângea. Dinăuntru se auzea o melodie de patefon; ca prin vis. Era ceva de Chopin care cântând parcă şi-a sfâşiat sufletul de nostalgie şi dureri. Chopin, acest muzician a ceea ce e greu de mărturisit, al neînţelesurilor, al despărţirilor definitive, al sacrificiului, al agoniei care se risipeşte sub ochii noştri ca un fum, lăsând urma sa un cântec care înduioşează şi înnobilează inima, vibraţia unei melodii care parcă e ceva din sufletul tău. Multă vreme nu-şi spuseră niciun cuvânt, apoi Şerban prinse a vorbi mai mult în şoaptă.

— Nu cred că tu ai să mă poţi iubi totdeauna… vezi, tu… De jur-împrejur era o linişte fermecătoare, o pace tulburătoare. Pe sub poala ramurilor îndoite de salcie, privirile puteau să alerge peste depărtările înverzite, până la marginile pământului.

— Aş vrea să crezi, adăugă el, după o mai lungă tăcere, aş vrea să crezi că nu-ţi spun o minciună… Te iubesc mult, mult de tot, Adrienne. Mi-s dragi ochii tăi,

obrajii, mâinile tale… şi nu mint Adrienne, nu mint, nu mint…

Şerban îşi ascunse capul între palme şi izbucni într-un zguduitor hohot de plâns. Şi plânse aşa, nu ca un copil ci ca un om în toată firea, copleşit de o confuză şi mare durere. Adrienne, necăjită şi înduioşată, îl dezmierdă, dar şi ochii ei erau împăienjeniţi…

Deodată Şerban cuprins parcă de un acces de nebunie, o cuprinse cu violenţă în braţe şi o sărută, muşcându-i buzele. Era în sărutul lui, despotism, sete şi furie.

— Ah! gemu Adrienne. Nu mai înţeleg nimic… în fond acesta este adevărul! Aceste cuvinte ale ei, fură pentru Şerban un balsam. Adrienne spusese: „Nu mai înţeleg nimic”, cu suspinul cel din urmă al unui muribund, iar iremediabilul aduce adeseori o linişte de necrezut.

Când maşina, uruia pietrişul aleilor, părăsi parcul ieşind în largul drumului, totul era inundat de o lumină crepusculară…

M-am hotărât să-mi pun capăt zilelor

— Haide! Haide repede… pune repede haina pe tine şi vino cu mine la Călăraşu… Marguerite s-a otrăvit cu veronal… mi-a telefonat azi dimineaţă… şi adineaori când am intrat mi s-a spus că a telefonat din nou să vin imediat. Hai, hai mai repede!

Şerban abia sosise de o jumătate de oră acasă când Mihai pătrunse în camera sa valvârtej, anunţându-i emoţionat această veste.

— Cu veronal! E destul de grav! spuse preocupat Şerban.

— Unde umbli? Te-am căutat… plecaseşi… Nu spui nimic…

Nu mai ştiu ce e cu tine… Credeam că eşti bolnav… Nu mă anunţi… Ai înnebunit de tot… Sper că n-o să aflu din jurnale, într-o bună zi ce s-a întâmplat cu tine!

— Lasă că am să-ţi povestesc odată toată povestea asta.

— Ce ţi-e şi cu prietenii ăştia! exclamă Mihai cu

resemnare. Numai necazuri după urma voastră… Fiecare de capul lui… Nu vezi că nu pot să fac nimic cu tine, adăugă Mihai cu o supărătoare tutelă. Speram să facem ceva împreună!

— M-am hotărât să plec…

— Cum? Unde? Ce vorbeşti?

— M-am hotărât să plec… mâine… poimâine, şi văzând uimirea lui Mihai adăugă: În sfârşit, într-una din zile, cât de curând, vreau să plec… trebuie să plec… Simt o mare nevoie să mă odihnesc… să răsuflu…

— Bine… Şi unde vrei să… unde trebuie să pleci? întrebă Mihai profund contrariat.

— Nu ştiu… Nu m-am gândit unde… la mare… în nord… undeva… oriunde.

— În definitiv, fa cum vrei… şi mergi sănătos.

Conversaţia aceasta, mai mult în crâmpeie, decursese în ritmul nervos al goanei lor spre casa lui Călăraşu.

La un moment dat opriră un taxi şi îşi continuară drumul.

Gogu Călăraşu le deschise uşa şi, prăvălindu-se în braţele lui Mihai, plângând cu lacrimi şiroaie, spuse:

— Marguerite a murit.

Cu un ton de stupefacţie Mihai şi Şerban exclamară în acelaşi timp:

Cum se poate!

Împreună pătrunseseră în odaia unde pe pat era întins cadavrul Marguerite. Gogu o luă în braţe, o sărută de nenumărate ori cu o sfâşietoare pasiune, apoi îi sărută mâinile, zăbovind asupra lor, înecat de plâns.

Şerban, care îi ajuta lui Mihai să-l ridice pe Călăraşu, a atins mâna galbenă a moartei; mâna ei încă mai păstra ceva din căldura omenească.

— Daţi-mi o mână de ajutor. Nu mă lăsaţi singur, imploră Călăraşu după o foarte lungă şi apăsătoare tăcere. Apoi le întinse un plic desfăcut din care Mihai scoase o scrisoare şi i-o dădu lui Şerban:

„M-am hotărât să-mi pun capăt zilelor – citiră ei

înmărmuriţi. Ţin să fiu incinerată, iar familia să nu fie anunţată. Ţie, ultimul meu adio. Marguerite Durând".

— Şi tu ce-ai făcut? întrebă Mihai, spărgând tăcerea care se lăsase din nou apăsătoare.

— Voi ce-aţi fi făcut în locul meu? se feri Călăraşu să răspundă direct.

— Trebuia salvată cu orice chip, interveni ferm Mihai. Omul nu trebuie să moară când vrea el, adăugă Mihai pe acelaşi ton răspicat.

Nici Gogu, nici Şerban nu spuseră nimic.

— Dar în definitiv ce s-a întâmplat între voi, ca să se ajungă la acest deznodământ, dacă îmi dai voie să te întreb? zise Mihai fără să ţină seama de tulburarea celorlalţi. Moartea unui om nu este tocmai o glumă.

— Mihai. interveni Şerban. părerea mea e că momentul nu e prea nimerit pentru…

Dar Gogu Călăraşu îl împiedică să-şi termine fraza.

— Lasă-l, lasă-l să mă acuze…

— Dar cine te acuză? îngăimă încurcat Mihai.

— Lasă, lasă, că ai dreptate… sunt un ticălos, un criminal, un asasin ordinar de pus-n lanţuri… Eu, eu am ucis-o, strigă acum scos din minţi Călăraşu.

— Linişteşte-te, băiete! Şi Şerban îl prinse de umeri, reaşezându-l pe scaun, dar Gogu se răzgândi, se smuci şi se repezi la Mihai, apucându-l cu violenţă de braţ. Săritura aceasta a lui Gogu de o nesăbuită agresivitate îi înspăimântă; fusese în ea ceva de fiară încolţită.

— Nu simţi… nu simţi nimic? – spuse Gogu Călăraşu, încruntat şi cu un aer tenebros.

Şerban şi Mihai se priviră uluiţi.

— Pute! răcni Gogu. Văd, vă uitaţi la mine, credeţi că sunt nebun. Nu. Nu sunt nebun. Vor să ne asasineze, răcni iar, reînnoindu-şi forţele. Căutând ca un câine spre podele şi arătând cu degetele tremurânde, adăugă misterios: Nu simţiţi nişte emanaţii otrăvite? P-aici… p-aici… Criminalii! Vor să ne asasineze… ca pe şoareci… ca pe şobolani. Ei au ucis-o şi pe nenorocita asta de Marguerite… şi o să mă trimită şi pe mine pe lumea cealaltă… De mult mă

urmăresc… fug de ei… asta nu v-am spus-o… şi ticăloşii se ţin după mine… Ce au cu mine?… Ce au cu mine, Dumnezeule? Ori poate şi tu te-ai asociat cu ei împotriva mea… Dar Marguerite… Marguerite asta care zace acolo… nu trecuse şi ea de partea lor?… Nu spunea că bat câmpii? Nu spunea că am înnebunit?… Cum am înnebunit? Spuneţi voi: am înnebunit? strigă Gogu ca ieşit din minţi, prăbuşindu-se cu capul pe masă în hohote de plâns şi gemând.

Mai târziu, liniştindu-se puţin, începu să le istorisească lui Mihai şi Şerban, care ascultară încremeniţi, o nesfârşită şi întortocheată poveste de roman poliţist născocită de obsesia că o bandă de răufăcători îl urmăresc, în înţelegere cu poliţia, să-l suprime, trimiţându-i gaze otrăvitoare prin crăpăturile podelelor. Numai ingeniozitatea lui fără pereche reuşise să-l salveze până acum.

Moartea Margueritei în condiţii tulburi şi această stranie poveste de roman foileton le stârniră celor doi prieteni cele mai teribile bănuieli. Primul lor gând fu să iasă numaidecât dintr-o încurcătură ale cărei consecinţe nu mai puteau fi prevăzute, dar acest gând fu înăbuşit de alte considerente şi în cele din urmă rămaseră alături de dogu până la capăt.

— Ce zici de asta? şopti Mihai, clătinând din cap, după ce Gogu, învins de oboseală, adormi în singurul scaun din dormitor.

Şerban, ridicând din sprâncene şi din umeri, nu găsi absolut nimic de răspuns.

— Bietu’ Gogu e nebun, continuă Mihai, şoptind la rândul său. Dar cum n-am băgat noi de seamă!… Cine ştie ce drăcie e aici?… Poţi să-l laşi singur?… E inuman!… în ce chestie intrarăm!

Şferban părea copleşit. Peste toţi plutea o atmosferă grea, apăsătoare. Abia acum se putea auzi tic-tac-ul unui ceasornic care de undeva urmărea indiferent scurgerea eternităţii.

Mihai aţipise şi el cu capul pe masă, când Serban fu

cuprins de o frică umilitoare, de acea frică totală, absolută când îţi piere orice fel de orgoliu. O slăbiciune bizară, mai rea decât orice boală, îl copleşi, anulându-l. O năduşeală rece şi abundentă îi îmbrobonă faţa. În casă era o tăcere lugubră, istovitoare. Un suspin adânc răsună din camera vecină. Şerban rămase înmărmurit.

Cu un efort inexplicabil, aproape neomenesc, Şerban scoase scrisoarea pe care o purtase atâta vreme în buzunar şi, prin păienjenişul ochilor obosiţi, o citi.

„Frate dragă, cine ar fi crezut vreodată că am să fiu nevoit cândva să-ţi scriu dintr-un sanatoriu de tuberculoşi. Da, dragul meu, cuvântul nu mă mai sperie. Îţi scriu din odaia mea văruită de sus până jos în alb, în tonul imaculat şi dezolant al cearşafurilor, al acestor cearşafuri care acoperă deopotrivă viaţa şi moartea. Tovarăşul meu a aţipit. Din când în când se deşteaptă, tuşeşte, ducându-şi mâna' la piept, apoi se apleacă peste oala de noapte şi scuipă, varsă aproape o substanţă compactă, efervescentă şi verde. Eu mă uit la el... apoi întorc capul şi privesc pe fereastră fără să mă gândesc la nimic... Fără să mă mai gândesc la nimic... Aş putea să fiu invadat de cele mai negre gânduri... să mă revolt, să plâng, să blestem. Departe de mine acest gând. Să mă bucur mai bine de soare, de verdeaţă, de aer şi mai ales de cea mai neînsemnată palpitaţie de viaţă. Satisfacţia e mai mare decât toate suferinţele îndurate, când ai căzut la pat şi în ghiarele îndoielii, când nu mai şti *cum* te vor scoate din odaie... înţelegi tu! vreau să spun: în ce sens.

Să ne purtăm fiecare mizeriile. La ce bun să crâcnim când nimeni, absolut nimeni nu poate să-ţi dea vreun ajutor! Oftica! Cuvântul nu mai sună ca altă dată când se amesteca spaima şi ignoranţa populară pe care le-aş acuza de vinovate intenţii. Mi-am închipuit totdeauna un ofticos drept un om pe faţa căruia rânjeşte alegoria hâdă a morţii; dar înţeleg acum că oftica e mai blândă decât mizeria sau decât bătaia de joc de propria ta sănătate.

Să vezi aici «ofticoşi» cât bivolii care râd şi glumesc de parcă toată lumea ar fi a lor. Să fie o răzbunare, o

ironie, sau fâlfâirea aripilor negre şi albe care despart împărăţiile vieţii şi ale morţii! Literatura e proastă, recunosc, dar adevărul acesta se respiră altfel aici!…

Aş putea să spun că mă simt ca «mai înainte», dacă în loc să mă plimb n-ar trebui să păzesc şezlongul, dar conştiinciozitatea aceasta îşi are şi ea limitele ei foarte largi, de la om la om şi de la dispoziţie la dispoziţie…

Dreptul e bun, spune doctorul, numai la stângul se aud «ceva zgomote» şi de aceea, bănuiesc, într-o dimineaţă, am mai scuipat sânge. Sângele ăsta. să-ţi spun drept nu prea îmi place şi chiar mă sperie, dar din fericire spaima aceasta nu prea poate să dăinuiască între zidurile sanatorului… aşa că vezi de tuşit tot mai tuşesc, dar cum se spune pe aici, cu un umor macabru «oft ca fără tuse e ca nunta fără lăutari». Ce-ţi e şi cu evenimentele astea sortite să meargă împreună!

O să stau aici cât va fi nevoie, un an, doi, nouă, cum spune Madam Suzy, care când îmi face odaia îmi zâmbeşte printre piruete, fără însă să poată dintr-odată risipi plictiseala de a conlocui cu domnul Popescu, teologul, care tuşeşte înspăimântător toată noaptea, care se vâră mereu în sufletul meu şi care se culcă cu cămaşa de zi şi izmenele pe el. Cam nesimţit, dar altfel băiat inteligent… şi mănâncă cu o poftă nemaipomenită.

Ieri au mai «plecat» doi, aşa că am nădejde să rămân singur în odaie.

Am aflat că buna noastră mătuşă ar fi spus: Sărmanul! în definitiv… l-auzi, mă, i-auzi… în definitiv… Cum vine asta? Dar ce, m-a făcut ea? Că-mi vine s-o înjur! Când oi ieşi de aici am s-o scuip. Numai ea are dreptul să trăiască? Uf!…

Cunosc toată lumea şi ne spunem pe nume, ceea ce îi dă fiecăruia un sentiment de consolare familiară. Sunt aici şi câteva fete nostime, cam sprinţare pentru ritmul de viaţă al ofticoşilor, dar care vor astfel să dea impresia că nu sunt ca «ceilalţi», ceea ce este o îndureşătoare iluzie în contrast cu firava şi străvezia lor făptură.

Vorfcesc ca un bătrân, Şerbane! Una din ele e destul

de frumoasă şi dacă mă gândesc: frumoasă în toată legea, dar cu gândurile în altă parte, ca şi cum aici ar fi printre străini… sau în cetatea unui coşmar… I-am făcut o poezie; era inevitabil. O poezie de inspiraţie eminesciană… Şi asta era inevitabil. O transcriu ca să râdem împreună:

„Un băiat dintre aceia ce domnesc peste himere, Ce preschimb-adesea viaţa-n lungi prilejuri de durere, Adormit şedea, ţinându-şi capul rezemat pe-o treaptă, Dară ochiu-nchis-n-afară, înăuntru se deşteaptă. Vede… cum din ceruri luna, glob de aur şi ivoriu. Se desprinde de pe boltă şi se face… sanatoriu… O zidire minunată, aşternută într-o vale Cum putea să făurească a închipuirii cale. Şi pe când privea băiatul la a lunii transformare) între ziduri iese-o fată, amăgirea care-apare. Ea se-nalţă din afară, încărcată de mister, O privesc înmărmurite, pân-şi stelele din cer. Iar băiatul mut rămâne şi se-ntrebă ce să crează Când Frumoasa îl zăreşte şi s-apropie să-l vază:

— Cine eşti tu, măi, străine? De pe ce tărâm picat-ai? Au nu ştii că p-aste locuri numai eu-s stăpânitoare şi că nimeni nu le calcă, fără numai mândrul soare?

— Iertăciune, Prea Frumoasă, supărare să nu fie, Dară eu, prinos adus-am o smerită poezie.

Te-am visat ieşind în cale-mi, nu mai ştiu de câte ori şi-aşteptat-am ca din lumea-ţi către mine să cobori să-ţi arăt cu mărturie, că de când mi-ai apărut Nopţi şi zile liniştite, pot să-ţi spun, n-am cunoscut. Şi să-ncerc să-ţi povestesc ce e visul când iubeşti şi cum cred cât eşti de bună şi cât de frumoasă eşti! Ascultându-l, se arată de-a lui vorbe prea mirată iar privindu-l mai de-aproape, ochii ei în ochii-i cată

— Bine, adu-mi poezia! şi apoi rămase mută. Dăruindu-i poezia, îi ia mâna şi-o sărută.

Să mai vii şi mâine seară! zise aproape în neştire
Ca flăcăul să tot spere într-un vis de fericire…
În poveste, dintr-o minte-nflăcărată
Mai frumoasă, mai frumoasă, cum nu fuse niciodată…
Şi spunând aceste vorbe, fata, zâna, dispăru…
Nimic nu rămase-n urmă; întuneric se făcu.

Dar un glas răzbind prin neguri, pe flăcău înmărmuri
Şi-apropiindu-se de dânsul, la ureche îi şopti:

— Ce e vis, tot vis rămâne. Oare viaţa nu-i amară! Vis rămase întâlnirea, şi tot vis şi «mâine seară» Se cutremură băiatul… se deşteaptă… şi prin nori Vede soarele acelaşi, ce-a lucit de mii de ori.

Se ridică şi prin munte-i trece visul ca-n paradă. Este ceasul opt trecute şi e vremea de verandă. Undeva… pe deal… la schituri, sună clopotul ca gongul. Trecând iute, el se duce să îşi caute şezlongul. Pe sub umbră stau cu toţii şi vorbesc de cele toate, E şi Nelu, e şi Magda şi mai sunt atâtea şoapte… Dară Ea nu se zăreşte, ea e-n casă pe pridvor. Aplecată stă la masă, pe un plic scriind de zor. Dar nu lui. Era mai bine să nu fi văzut adresa!

Ca să vezi Şerbane dragă, cum stau lucrurile şi ca să înţelegi cât mi-e dor de tine şi de viaţă…”

Cine ar fi putut urmări goana, năvala amintirilor, în capul lui Şerban, întretăiate de atâtea asociaţii de idei. Dar emoţiile ca şi zarva interioară îl istoviseră, iar oboseala îl îmbrâncea în ţinuturile visului. Niciodată nu simţise mai bine ca acum legănarea aceea, trecerea aceea lină, răpirea din trezie pe aripile visului. Visul îl pătrunsese ca o adiere iar la deşteptare, a doua zi, m-i stăruia încă senzaţia unui suflu misterios în pânzele despletite ale sufletului. Gogu şi Mihai se sculaseră şi ei. Pe feţele lor se putea vedea truda unei nopţi petrecute în condiţii nefireşti.

— Moartea, şopti Mihai, e mai mult o plictiseală, decât o durere!… tu ce ai de gând să faci?

— Ce să fac?

— Sunt de părere să rămâi aici. Eu mă duc cu Gogu să facem cele de trebuinţă… Putem să-l lăsăm singur? Ce zici?

— Cred că nu.

— Tu, Gogule, ce intenţii ai? – întrebă Mihai pe un ton mai degrabă nepotrivit.

— Sunt aşa de amărât că aş lăsa totul baltă şi aş pleca în lume.

— Nu e tocmai momentul… să pleci în lume, spuse

Mihai.

Uite, eu o să merg cu tine şi pe Şerban îl lăsăm aici… şi te sfătuiesc să ne grăbim… Iată-mă şi cioclu improvizat, mai spuse Mihai în absenţa lui Gogu. Meseria asta nu credeam s-o fac în viaţă mea.

În curând plecară amândoi; Gogu cu aerul unui arestat ridicat de-acasă.

Rămas singur, Şerban intră în baie, unde se bărbieri, se spălă pe îndelete fără să gândească absolut nimic, doar cu sentimentul ciudat că se află în vilegiatură. Apoi întredeschise uşa şi fu destul de mişcat de impresia pe care i-o produse femeia moartă, întinsă pe pat. O privi câteva clipe cu atenţie şi avu impresia că Marguerite respiră; că pieptul ei se lasă şi sendică uşor. Chipul Margueritei se schimbase puţin şi parcă în colţul gurii încremenise un surâs.

În mod aproape mecanic deschise uşa dulapului, examină cu atenţie puţina lenjerie care se afla în rafturi şi alte atâtea nimicuri. Apoi trase perând toate sertarele, scotoci în ele cu o aviditate de neînţeles. În niciunul însă nu se afla vreun lucru demn de a reţine interesul. Şerban însă nu-şi mai putea acum înfrâna dorinţa de a scotoci, de a împinge indiscreţia până la capăt. La un moment dat, trăgând sertarul de la masa de noapte a lui Gogu, găsi între sertar şi spatele mesei un pachet de scrisori legat cu un şiret de ghete.

Şerban se aşează pe marginea patului şi îl desfăcu numaidecât. Dintre ele îi atrase imediat atenţia o scrisoare albastră cu o scriitură stângace, primară, dar acoperită de nenumărate sărutări care lăsaseră peste ea amprentele roşii ale unor buze cărnoase ca două amuzi groase, încovoiate. În firida dintre ele stătea scris mărunt, aproape ilizibil, «te iubesc», «nu mă uita», «eşti al meu», «nu mai pot trăi fără tine», iar printre ele, şerpuind, «să nu râzi că m-am chinuit foarte mult», «să nu vadă nimeni prostiile mele».

Şerban citi la întâmplare, de ici, de colo, fraze şchioape, cu siguranţa tainică că descoperă cine ştie ce

lucru extraordinar.

„Ieri am avut impresia să nu te-ai bucurat prea mult că-ţi vorbesc şi cum sunt tare sensibilă m-am simţit ofensată. Dar asta n-ar fi fost nimic dacă n-ar fi fost şi mai rău. M-am simţit atât de prost, mai ales când mi-ai spus că nu prea crezi că poţi veni, încât mi-a venit rău. Am plâns şi am fugit până acasă şi m-a apucat o hemoragie de mi-am stricat şi ciorapii şi rochia, dar n-am spus nimănui nimic… Am plâns şi de frică şi de necaz”.

„Sunt galbenă şi foarte slăbită, dar fii liniştit, s-a terminat”.

„Eşti atât de dulce, mai ales în poze, ca un artist de cinema…”

„Sunt atât de păcătoasă şi tu mă crezi sfântă. Nu, zău, câteodată sunt atât de afurisită că mai curând semăn cu un diavol… Toate acestea sunt din cauză că mi-e dor de tine şi nu mai pot răbda”.

„Amelia e cam curioasă şi nu mă înţelege. Dar să nu mai vorbim fleacuri. Îmi pare foarte rău că poţi să te îndoieşti de marea mea iubire faţă de tine”. „Am mai citit odată rândurile tale şi am găsit printre ele unele atât de frumoase încât, dacă n-aş şti că sunt numai exerciţii de literatură, aş fi foarte fericită.

Dar tu mă torturezi. Mă torturează neîncrederea… Tu eşti pentru’mine cel mai frumos bărbat, cel mai puternic, cel mai frumos bărbat, cel mai iubit de femei şi am impresia că toate femeile îţi cad la picioare… şi tu nu le laşi (vai, ţi-e milă!) să nu sufere prea mult…”

„Sunt ca o stâncă de granit, dar nu pot să îngădui ca iubirea mea să fie împărţită cu alta, mai rău, cu altele. Nu spun că e aşa, dar nu sunt convinsă nici de contrariu. Nu pot să cred că tot ce-mi spui e adevărat şi mai ales că printre bărbaţi tu ai fi o excepţie…”

„… geloasă sau mai ştiu eu cum? Dar într-o asemenea situaţie nu am tot dreptul să fiu?!!!… îmi spui că mă adori. Poate!… dar nu mai zic nimic. În definitiv nu mă interesează ce faci şi nici nu mai pot plânge.

Să-ţi iasă din cap că sunt geloasă. Am fost odată, dar

nu mai susjit. Nu-mi scrii, nu-ţi scriu. Nu vii, nu vin. E simplu… îmi vine să înnebunesc când mă gândesc că de atâta timp nu te-am putut vedea. Dar lasă, am să mă răzbun”.

Serban răsfoia prin teancul de scrisori cu o curiozitate inegală, când foarte vie şi absorbitoare, când potolită de tot. Dincolo de lectură, gândurile se jucau, alcătuind şi spulberând atâtea romane. Marguerite scrisese aceste scrisori? Semnăturile scurte erau indescifrabile, pentru că cine mai poate ghici cum îşi spun îndrăgostiţii în intimitatea lor: Ţuki, Pic, Bob!… Erau toate de la aceeaşi persoană? Posibil, judecând după atmosfera lor. Dacă ştiam grafologia, gândi Şerban, puteam să spun am dat peste o comoară.

Printr-însperantul rupt, soarele arunca o pată de lumină drept pe chipul înţepenit al Margueritei. Şerban avu impresia că pe dinăuntru lucrurile nu sunt chiar atât de liniştite şi indiferente cât par pe dinafară; Marguerite, parcă era într-o stranie meditaţie.

Şerban, care nu voia să se lase furat de aceste gânduri, se întinse puţin, luă cu două degete un colţ de cearşaf şi-l aruncă peste chipul luminat al moartei.

Apoi continuă să răsfoiască în maldărul de scrisori.

„… am aflat unele lucruri care m-au jignit peste măsură. Aşadar, mai ai nevoie şi de altele… Pe mine mă iubeşti, dar mă înşeli fără pic de ruşine. Şi mai ai curajul să juri că nu te-ai mai atins de nicio femeie. Eşti un monstru!”

„Ştii că astă noapte te-am visat, scumpule şi dragule. Eram amândoi foarte trişti şi îţi venea să plângi, pentru că trebuia să pleci, undeva, departe; ce vrei aşa am visat! Probabil pentru că m-am culcat plângând; nu e prima oară şi nici ultima oară… Aici e un iad şi vecina pune toată ziua patefonul… Am nevoie de un om care să mă ocrotească, să mă iubească mult, mult de tot, nu ca tine care mă chinuieşti. Până când?… Ah! Doamne, cât sunt de tristă! Necăjită şi tristă ca moartea. Pricepi tu asta?”

„Te-ai ambiţionat să nu vii şi să nu-mi scrii? Deşi am

spus că nu-ţi mai scriu, o fac ca să-ţi anunţ o veste neplăcută. Ştii că n-a venit... termenul a trecut şi nu ştiu ce să fac. Sunt disperată. Nu vrei să ştii de mine!... Uite asta încă nu pot să o cred... Să ferească Dumnezeu să nu pot face nimic! Atunci... Aş vrea ca scrisoarea asta s-o distrugi să nu dea cineva peste ea şi să creadă cine ştie ce...

M-am gândit destul de mult la situaţia noastră ca să ajung la concluzia că noi nu ne putem despărţi. Mai bine... dar să alungăm gândurile negre... îngăduie-mi să am şi eu alţi prieteni. Asta nu m-ar împiedica să te iubesc ca şi până acum, dar altfel, să am şi eu satisfacţiile mele. Poate atunci lucrurile s-ar «aranja»".

„Deşi ţi-am scris abia de o jumătate de oră, îţi scriu din nou. Uite ce este! îmi dau seama că aşa nu mai putem continua, mai bine să terminăm calvarul. Nu ştiu dacă ai să regreţi şi nici nu mă mai interesează. Prea mult, în niciun caz n-ai să regreţi, că voi bărbaţii sunteţi nesimţitori... Ori eu sunt nebună, ori tu eşti un nelegiuit. În curând se va sfârşi cu povestea noastră. N-am să uit niciodată iubirea noastră, dar pentru mine are să fie groaznic. Am suferit şi nu mai vreau, nu mai pot să sufăr, mai ales că văd că n-am pentru cine.

De altfel, trebuia să vină şi sfârşitul odată şi e mai bine acum decât mai târziu. Să nu crezi că e un acces ţie furie... Cine îmi va fi succesoarea? Ori am şi fost înlocuită?

P.S. Din fotograafii, păstrează una pentru o colecţie – Am devenit tragică. Nu?"

„Iartă-mă pentru scrisoarea aceea necugetată. Am minţit. Nu, nu, de o mie de ori nu. Nu pot, nu mă pot despărţi de tine. Am scris-o din plictiseală şi din deznădejde! Plictiseala e înnebunitoare, dragul meu... Nu căuta să mă pedepseşti. Te implor. Îţi cad în genunchi şi te rog ca pe Dumnezeu, vino! Scrie-mi, nu mă lăsa în această aşteptare care mă ucide.

Te-am minţit când ţi-am spus că mă distrez... Nu pot să trăiesc iară tine. Ţie ţi-e indiferent dacă eşti cu mine sau cu alta. Mie, nu; deloc. Te iubesc prea mult ca să pot

suporta despărţirea…

Nu mai ştiu dacă am făcut bine, dacă nu e prea târziu ca să ne mai împăcăm.

Lui I. nu-i mai spune nimic; ar crede că sunt lipsită de demnitate…

— Mă mai poţi iubi?…”

În sfârşit pe ultima scrisoare, pe cele patru pagini, nu mai era scris decât un singur cuvânt, reprodus de mii şi mii de ori, până la exasperare: nemernicule, nemernicule, ne mernicule, mizerabilule… ticălosule, ticălosule!

Şerban adună şi legă din nou vraful de scrisori care închideau toate aceste zvârcoliri chinuite. Cu pachetul în mâini el ezită de mai multe ori între dorinţa de a le lua şi obligaţia de a le pune la loc. Dar când în liniştea odăii se auzi o mobilă trosnind, şovăiala lui se curmă ferusc, şi pachetul fu din nou aşezat în ascunzişul său.

Şerban avu impresia că ăsta e Parisul, o improvizaţie a dramelor lor neştiute, a romanelor abia întrezărite, a iubirilor şi a urilor care se ţes, se desfac şi se întretaie necontenit, a nopţilor tulburi şi a zilelor înşelătoare, a zbuciumului şi a primejdiei. El şopti, Marguerite! dar exact în aceeaşi clipă apăru în mintea sa chipul Adriennei. Substituirea fusese cu totul, dar cu totul neprevăzută.

Şerban merse în dreptul ferestrei şi dete un pic la o parte marginea transperantului.

Strada era pustie…

O propunere

Şerban se simţea nespus de bine în mijlocul acestor oameni în halate albe, cu scufia albă pe cap, care făceau analize, cercetau bolnavi, contribuiau cu râvnă şi cu uimitoare pricepere la uşurarea atâtor suferinţe trupeşti. Domnea aici un spirit de camaraderie şi toţi îi acordau tânărului străin atenţia şi prietenia lor neşovăitoare. Unii camarazi mai în vârstă îi spuneau lui Şerban marchizule, probabil datorită vestimentaţiei lui şi conduitei pline de sensibilitate faţă de cei din jur.

— N-ai vrea să rămâi la noi, să lucrăm mai departe împreună? îl întrebă, într-o zi patronul, când Şerban nici

nu se gândea deloc la aşa ceva. Eşti ager şi, îţi mărturisesc, m-ai surprins de câteva ori cu siguranţa diagnosticului şi precizia analizei. Vei avea aici un câmp vast de cercetare şi condiţii destul de satisfăcătoare pentru dezvoltarea capacităţii dumitale… Cât despre simpatie, cred că ai observat că ne inspiri tuturor mai mult decât o simpatie, o prietenie colegială şi multă afecţiune.

Şerban se intimidase şi se încurcase ca un şcolar. Se roşise, transpirase; privea în gol şi pur şi simplu nu ştiuse ce să răspundă.

— Mă măguliţi, domnule profesor. Ştiu că nu merit aceste cuvinte… generozitatea dumneavoastră… şi apoi ce să mai spun am învăţat de la dumneavoastră personal atâtea lucruri care ştiu bine că nu se pot învăţa din cărţi, lucruri care nu pot fi trecute decât ca o flacără de la om la om, iar colegii mei sunt, fără excepţie nişte deosebiţi. Dumneavoastră, şi lor, vă mulţumesc mereu în inima mea şi mă silesc cât pot să răspund la atâta bunătate şi cordialitate…

— Să trecem, să trecem peste asta, interveni patronul, nu e nevoie să-mi dai un răspuns imediat, reflectează, chibzuieşte, e încă timp… La ce te gândeşti?

— O! îmi trec fel de fel de năzbâtii prin cap… Şi Şerban, cu o seriozitate cam şcolărească, debită un plan cât o ordine de zi din care poate e cazul, să reţinem câteva propoziţii şi fantezii. Aş dori, începu el, să văd ce se întâmplă cu oul fecundat, pus să se dezvolte într-un câmp electromagnetic. Cum se orientează moleculele? Generează alte aranjamente?… Şi în general procesul germinativ… soluţiile tonice… cunosc lucrările lui Loeb, extrem de interesante… apoi am o mică idee a mea despre valoarea seminţelor, în general, în alimentaţie… sunt multe probleme în ordinea aceasta de idei care mă pasionează… de asemenea, mă întreb co rol poate juca în diferite procese fizice, chimice, eventual biologice, *forma* unui corp? Nu cumva forma intervine, ca o calitate independentă de substanţa corpului cu nişte proprietăţi?… Culeg bibliografie să văd cum stau lucrurile în aceste

privinţe…

Profesorului îi râdeau de satisfacţie ochii mici în care se putea citi şi un umor tutelar.

— Tinereţea asta e neastâmpărată… toate alea le iscodeşte şi toate secretele vrea să le afle… înainte… înainte… dar *festina lente*. Profesorul îl bătu pe umăr cu amicală paternitate şi se despărţiră.

Când colegii aflară de propunerea profesorului, faptul se răspândise ca focul, toţi îl felicitară şi-l îmbrăţişară ca pe un frate. Şerban era într-al nouălea cer, pe de-o parte, dar, pe de altă pe ne era cu inima îndoită şi tulburată. Într-un ungher al sufletului său, domnea totuşi tristeţea. Sigur că ar fi vrut să rămână la Paris, dar lăsase acasă atâtea încurcături, atâtea speranţe… avea atâtea responsabilităţi!

La prânz dădu buzna peste Mihai care ca de obicei dormea. Prietenul său, era un leneş, citea, scria şi umbla toată noaptea. La cursuri nu fusese decât mânat de curiozitate, să asculte câţiva «maeştri», dar nu dăduse niciun examen şi nici nu avea de-gând să dea. Atitudinea aceasta rămânea inexplicabilă pentru Şerban. El încercase să-l împingă spre normalitate şi spre o existenţă rezonabilă, dar nu reuşise nimic. Nici între cei mai buni prieteni nu se pot discuta anumite chestiuni, pentru că o insistenţă prea mare risca să destrame o veche prietenie. Comportarea lui Mihai era mai de multe vreme un subiect închis. Adevărul e că sunt chestiuni care nu pot fi elucidate. Argumentele, explicaţiile, pledoariile, sunt pe dinafară rezonabile, fără fisuri, dar pe dinăuntru ele nu merg până la capăt. Undeva se împiedică de ceva imposibil de mărturisit şi de limpezit.

— Cum, mă, nu vrei să rămâi la Paris? spuse Mihai, luându-se cu mâinile de cap. Eşti nebun… meriţi să fii internat în balamuc. Ce tot vorbeşti… familia… fraţi… tata… prostii. Nimic nu stă în picioare… Poate te gândeşti la moştenirea mătuşii tale… ţi-e dor de locurile copilăriei… Eşti ridicol de naiv… de prost, ce mai tura-vura… şi o să fie vreme când ai să te căieşti amarnic, ai să-ţi muşti

degetele… E posibil? E posibil?… îţi spun: nimic nu ţine… sau or fi lucruri pe care eu nu le ştiu… dar nu, nu… ori ce-ar fi nu merită sacrificiul reîntoarcerii… Să nu zici că nu ţi-am spus… Dixi et şalvari… Eşti nebun! mai exclamă încă o dată Mihai ca o concluzie la o concluzie.

Asta simţea şi Şerban, dar pe de altă parte ceva îl împiedica.

Să fie în fond destinul? Cele nevăzute, când te apropii cât de cât de ele îţi dau fiori!… Să fie oare chiar Destinul?

Vilegiatură

Şerban era de mai multă vreme la mare, copleşit de o inexplicabilă tristeţe pe care nicio încercare nu reuşise să o împrăştie.

Un vagon de clasa a treia îl lăsase în gara unuia dintre cele mai modeste orăşele de pe coasta de nord.

În ziua aceea peste oraş sufla o puternică vijelie uscată încărcată de pulbere de nisip, iar apele clocotitoare ale mării, parcă zăpăcite, născoceau valuri întunecate şi ameninţătoare.

Din motive de economie în care se amesteca şi un sentiment al sărăciei, el ocoli cele două hoteluri ale orăşeluful şi se duse la una din casele particulare, cu bilet de închiriat. Alegerea aceasta, putem spune, fusese întâmplătoare, deşi el nu intrase chiar în prima casă ieşită înainte. Camera lui avea o uşă direct afară, în curte, şi alta spre restul casei în care locuia, singur, stăpânul, ofiţer în retragere şi, cum şi-a dat seama mai târziu, personaj de literatură nordică!

A doua zi, după o noapte în care tot timpul furtuna biciuise văzduhul iar vântul suflase să scoată din ţâţâni uşa şi cercevelele. Se înseninase. Cerul era de un albastru strălucitor, marea în care se juca lumina soarelui sclipea în mii şi mii de oglinzi mici, iar aerul te invita să respiri adânc.

O clipă Şerban fu fericit.

Curând/însă, plaja aceea acoperită numai de suferinţă, de trupuri care tânjeau după sănătate, eu şi întreg orăşelul înecat de atmosfera provincială, îl

aruncaseră într-o tristeţe ca într-o zonă de umbră, de pâclă.

Cele câteva tinere fete zglobii, în costume înflorate, fragede, bronzate, purtând mari pălării de pai, păreau mai degrabă, un contrast jignitor decât un omagiu adus vieţii. De altfel, tinereţea lor neîncepută şi de o veselie absurdă îi apăru lui Serban mai puţin o provocare şi mai mult un motiv în plus de plictiseală şi oboseală.

Nici englezoaica aceea, care se căznea în chip atât de ridicol să mănânce cu furculiţa din carapacea intactă şi rebelă, o langustă, nu reuşise să-l scoată din marasm. Ceea ce totuşi îi plăcea lui Şerban, dacă putem spune astfel, era să rătăcească singur fără nicio ţintă, dincolo de oraş, peste nisipul unor plaje părăsite, acoperite cu ciulini sau smocuri răzleţe de verdeaţă, dezmierdată de vântul care bătea din larg. Numai atunci se simţea cu adevărat îmbătat de aer şi lumină, de dumnezeiască şi dătătoare de viaţă lumină. Uneori se ascundea la umbra' răcoroasă a unei oaze de pomi binecuvântaţi. Dacă priveai marea de acolo toată întinderea ei nesfârşită de azur şi smarald părea o feerie. Peisajul acesta îl fura cu lumina lui legată şi pură, golindu-i de gânduri, imagini. O aripă albă, în zări depărtate, sporea această unică stare, aşa precum tic-tac-ul monoton al unui ceasornic adânceşte şi sporeste tăcerea.

Legăturile lui cu pământul se şubrezeau, iar în vatra lui sufletească se aprindeau nostalgiile eternităţii şi dorul după o lume în care petrecuse cândva.

Într-o seară domnul Burububu – astfel se numea stăpânul, schimbându-şi numele cu porecla – în chip cu totul neobişnuit deschisese toate ferestrele şi obloanele casei. Mirarea lui Şerban fu mare, în seara aceea, pentru că de când locuia aici văzuse obloanele ferecate de parcă niciodată nu stătuseră altfel. Domnul Burububu, nu mai încăpea nicio îndoială, era un ursuz fără pereche.

— Bună seara, tinere, i se adresă, de cum intră pe poartă, domnul Burububu, cu o voce aproape milităroasă şi în care se desluşea o oarecare poftă de vorbă.

— Bună seara, răspunse Şerban, stânjenit.

Domnul Burububu îi întinse mâna peste masa de fier care îi despărţea.

— Îmi place că eşti liniştit şi ordonat ca şi mine, mai adaugă el după alte câteva cuvinte ele circumstanţă. Prevăd că ai să ajungi departe… simţul nu m-a înşelat niciodată.

— Mă simt foarte măgulit, bâigui destul de încurcat şi neconvins Şerban.

— Dar nu şezi? Ia loc puţin, te rog, mi-ar face multă plăcere să ne cunoaştem mai bine. Nu prea am avut prilejul să ne întâlnim.

Şerban luă loc. În vreme ce domnul Burububu îşi pregătea cu maniacă minuţiozitate pipa, amestecând pe un jurnal tutunuri din mai multe cutii, de forme şi mărimi deosebite, *Şerban* fu supus, ca din întâmplare, unui adevărat interogatoriu. Domnul Burububu voia, parcă, să-l cunoască până în cele mai mici amănunte pe străinul care se afla în faţa sa. Apoi conversaţia deveni din nou banală.

Gazda servi o ceaşcă de cafea cu lapte pe care însă Şerban o consumă cu noduri, obsedat tot timpul de ideea că domnul Burububu, dintr-o inexplicabilă perversitate scuipase în ceaşcă. Fapt e că frişca de deasupra, dacă frişcă era, semăna cam prea mult cu un scuipat. Din această pricină tot restul timpului încercă o pronunţată senzaţie de silă, refractară oricărei apropieri sau înţelegeri.

— Tinere, îţi plac mult femeile? întrebă după o mai lungă pauză domnul Burububu, scurgând de câteva ori până în fund ceaşca de cafea cu lapte şi sugându-şi mustăţile stufoase, pieptănate în jos, ca să-i acopere gura fără dinţi.

— Nu, nu, răspunse Şerban precipitat, foarte surprins şi cam alarmat de perspectivele conversaţiei.

— Tocmai! pentru că voiam să-ţi atrag atenţia să nu-mi aduci niciuna pe aici… Eu, află, le urăsc.

Domnul Burububu aruncă această scurtă declaraţie, cu energie şi cu o vădită grijă să producă efect. Astfel, se aplecă peste mă să întinzând exagerat gâtul şi ameninţând

cu mustăţile acelea stufoase de morsă.

Dar impresia produsă asupra lui Şerban fu simţitor diluată pentru că atenţia lui fugi aproape instantaneu asupra tichiei de mătase neagră a domnului Burububu, pe care abia acum o remarca.

Eu le urăsc, repetă el pe un ton mai scăzut, şi regretul meu e că până acum n-am strâns de gât niciuna… dar mă consolez că nu e încă prea târziu… Le-auzi? (tocmai se auzeau râsete şi vorbă de femei) Se pricep numai să chihăe… hi! hi! hi!… şi să se prostitueze… într-o bună zi tot am să strâng eu una de gât! Ca să dau un exemplu… un bun exemplu.

— Nu credeţi că sunteţi prea sever, că le judecaţi prea aspru? zise Şerban cu un ton rece, totuşi insinuant, în care era amestecată şi un pic de ironie.

— Sever! Hm, sever!… Sărmane tânăr!… îţi urez să le cunoşti cum le-am cunoscut eu, ca să-ţi aduci aminte… Toate nenorocirile, mă auzi, toate nenorocirile ne vin prin ele… Dracul le-a făcut, şi nu Dumnezeu, ca să încurce toate lucrurile, blestematele… De douăzeci şi şapte de ani am tras obloanele ca să nu le mai văd şi să nu le mai aud… Mă căsătorisem, eram tânăr şi eram plin de iluzii… ca dumneata. Toată viaţa era pentru mine un imens surâs… Ce n-am făcut pentru ea! Ce nu i-am dat! Cum o răsfăţăm! Ca un prost, ca un dobitoc. Mi-am dat şi demisia din armată ca să-i aparţin tot timpul, creatură stupidă, să-i fac viaţa mai frumoasă decât în basme şi decât în vis. O iubeam ca pe ochii din cap şi aş fi fost în stare să comit pentru ea trice nebunie… Până într-o zi, mii de trăsnete şi de fulgere, când am aflat că mă înşela cu vecinul… Cu vecinul, strigă domnul Burububu, ca şi cum monstruozitatea nu mai era atât infidelitatea soţiei, cât alegerea înşelătorului. Cu vecinul! strigă din nou încă mai puternic, ridicând braţele cu degetele răsfirate.

Am închis atunci obloanele să n-o mai văd şi să n-o mai aud… Mă pregăteam să-i împuşc, dar mă gândeam să nu le fac un serviciu, pentru că moartea, tinere, nu e totdeauna o nenorocire… şi cine ştie, poate nu e

niciodată… Voiam să le fac un rău, să-i pedepsesc pentru toată viaţa, să-i nenorocesc cum mă nenorociseră şi ei pe mine… şi să-i scot un ochi, iar lui să-i rup picioarele… Da. Asta voiam să le fac… Voiam să-i fac să urle de durere şi să moară singuri de atâta nenorocire… Ah! Dar n-am putut… 6 furtună i-a prins într-o noapte în larg şi i-a înghiţit pe amândoi… S-au dus dracului amândoi… Se împlinesc astăzi, poate chiar în momentul acesta, douăzeci şi şapte de ani, de atunci… Şi e pentru mine o sărbătoare! Singura sărbătoare a vieţii mele.

Domnul Burububu isprăvi confesiunea cu un accent de ură şi de satisfacţie deopotrivă de îngrozitoare. Apoi aprinse pipa care se stinsese şi la lumina roşie a flăcării de chibrit, privindu-l pe Şerban cu nişte ochi scăpărători, mai adaugă.

Nu ştii ce înseamnă să nu poţi să te răzbuni… înseamnă să pierzi unicul prilej de a te realiza, pentru că răzbunarea e cu mult mai mult decât o clipă de eroism… e însăşi făptura noastră în condiţia ei misterioasă, viscerală…

Chibritul se stinsese şi întunericul stărui în toată puterea lui, cuprinzându-l din toate părţile pe fostul ofiţer.

— Îmi spuneţi lucruri profund tulburătoare, articulă, evident impresionat şi preocupat, observând în acelaşi timp că se înşelase când crezuse că această bizară mărturisire se isprăvise.

— Ai să-ţi închipui, sunt sigur, că sunt nebun…

— Vai, cum puteţi să… prinse Şerban să protesteze, ridicându-se uşor de pe scaun.

— Lasă… Nu e nevoie de nicio amabilitate… nu protesta… O ştiu eu prea bine că toată lumea mă socoteşte nebun… n-oi fi făcând dumneata excepţie… dar nu sunt mai nebun decât ceilalţi… sau chiar decât dumneata, tinere, dacă îmi permiţi să-ţi vorbesc sincer. Tragedia e că ori de câte ori un om află câteva adevăruri simple şi ţine cu orice preţ să le comunice celorlalţi, apare drept nefmn… Adevărul, astfel, nu este numai incomunicabil, dar şi-a luat şi toate măsurile de apărare împotriva oamenilor,

ca să nu-l afle că para mălăiaţă în gura lui nătăfleaţă. Poftim, te invit pe dumneata să faci această experienţă… Crezi, de pildă, că nu trebuie să minţim?

— Cred, evident…

— Atunci, du-te în lume şi spune în dreapta şi în stânga, spune fiecărui om cu care te întâlneşti adevărul acesta simplu, elementar… şi să vezi… rişti în mod serios să te bage la balamuc… Eşti un om nebun! bar eşti cu adevărat?… Să nu ţi se pară curios că îţi vorbesc astfel… Viaţa şi singurătatea, tinere, m-au învăţat mult… Ele pot să-l înveţe chiar pe un prăpădit de ofiţer în retragere aruncat aici într-un fund dezolat şi stupid de provincie… Câteva cărţi pe care le am acolo sus în bibliotecă, îţi afirm, n-au putut să mă înveţe mai mult… Suntem fiecare, prietene, un univers şi totul e în noi… Cunoaşterea vieţii personale, cufundarea disperată în această realitate profundă este ca şi cum am descoperi secretul care face ca dintr-un ou să iasă un pui.

— Sunteţi un om extraordinar! exclamă Şerban entuziasmat, cu naivitatea unui copil şi înţelegând din ce în ce mai puţin cazul domnului Burububu care continua să vorbească fără să-i acorde nicio atenţie.

— Curând după ce i-a înghiţit marea, am închis casă, hotărât să lichidez totul şi am plecat la Paris. Eram încă tânăr, mai puţin tânăr decât dumneata, şi mă cuprinsese o poftă nebună, o poftă dementă să mă pierd, să mă distrug… Tot viesparul de păcate se răscolise în mine, toţi dracii… nu mai distingeam binele de rău… şi mă uitam cu o plăcere, cu o voluptate extraordinară în fundul prăpăstiilor de neruşinare şi păcătoşenie omenească… în aceste prăpăstii voiam să mă scufund… Am luat cocaină şi am fumat haşiş… cu încăpăţânare, cu îndărătnicie, luptându-mă cu cele mai înspăimântătoare coşmaruri… Instinctele mele netocite refuzau visarea şi beatitudinea… mă crezi dacă îţi spun că deşi luam doze puternice de cocaină nu reuşeam deloc să mă abrutizez?… Uitarea pe care o doream din toţi rărunchii mei, mi-am dat seama că nu e tot una cu libertatea pe care o căutam cu

deznădejde… Am vrut atunci să mă arunc în braţele altor vicii, ale perversiunii sexuale, să-mi întorc pe dos întreaga me natură bărbătească, întreaga mea fire, pe care o consideram lamentabilă eşuată în tragica mea căsnicie… M-am împiedicat însă şi aici de o sănătate prea robustă care s-a răzvrătit cu o îndârjire pe care niciodată nu mi-aş fi putut-o închipui… De altfel, oricât de necrezut ar putea să ţi se pară, aceia care practicau această tristă meserie, o făceau cu o scârbă, cu o greaţă de nedescris, de neînchipuit, cu o imensă silă de ei înşişi, cu o dorinţă grozavă de a se reîntoarce în rândul oamenilor, de unde căzuseră printr-un accident… Unul făcea această urâtă meserie ca să se răzbune pe infidelitatea femeii pe care o iubise… altul pentru că nu era în stare să se apuce de nimic… altul pentru că într-o anumită împrejurare primise două perechi de palme… pretexte, poate… Era şi unul care dansa aproape gol… frumos ca un zeu… animal neverosimil de izbutit, dar era acolo pentru uzul femeilor detracate, de peste ocean…

Când intri într-un asemenea local prima impresie e neliniştitoare şi ascuţită… toată fiinţa ta e tulburată, tremură. Acolo raţiunea e neputincioasă… iar spectacolul e deprimant… bărbaţi care ascund sub violenţa fardului umbra bărbilor şi mustăţilor rase… gătiţi cu cercei… şi făcând, în jupoane, simulacre de graţii ratate… E penibil… e mai mult decât penibil, e profund dezgustător… Scârba te împinge să verşi… Şi totuşi degradarea aceasta a omului, am priceput, închide şi ceva patetic, zguduitor… Nu te mira că mă auzi astfel vorbind…

— Dar nu mă mir deloc. Sunt chiar foarte atent. Mă gândesc că viaţa asta…

— Cred că ţi-am spus totuşi şi o minciună, continuă gazda, întrerupându-i. Poate că nu o sănătate robustă m-a împiedicat să încerc această mizerie omenească… Lucrurile nu sunt chiar atât de simple… atât de corecte… Undeva, parcă există totuşi o confuzie de sentimente, o confuzie de intenţii… Dar oare nu toată viaţa noastră sufletească, scotocită până în adâncimi, se înfundă în tot

soiul de confuzii?... E oare cu putinţă să vedem clar în văgăunele noastre?... Mă tem că nu... E cu mult mai mult întuneric acolo, decât e aici jur-împrejurul nostru... E vorba, amicul meu, nici mai mult nici mai puţin decât de străfundurile unei istorii... Şi povestea e teribil de încâlcită... în orice caz, în peregrinările mele prin acest labirint, au întâlnit unul care-l iubea pe altul cu o pasiune extraordinară, cu o patimă furioasă... N-aş putea să-ţi descriu vâlvătaia acestei pasiuni de neînţeles... Am iubit şi eu o femeie... poate, prea mult... dar pasiune ca a lui n-am mai întâlnit... Şi părea un om sănătos, perfect normal... şi totuşi... Sclavie a simţurilor?... Dezastru interior?... Mărturisesc, enigma a rămas pentru mine intactă... Pasiunea aceasta a izbucnit ca o dezlănţuire elementară când l-a părăsit femeia... L-am văzut în crizele căutării... era ca un câine turbat... Secretele sufletului omenesc sunt, scumpe prieten, incomensurabile... Nu şi în viaţa obişnuită unde totul e platitudine... d-asta literatura se face cu monştri şi nu cu oameni cumsecade... Am văzut atunci natura omenească răzvrătită cu toate forţele ei... şi te asigur că spectacolul n-a fost deloc banal... Viaţa! Hm, viaţa! Poate că tot ce închide mai interesant, mai palpitant e ceea' ce nu mai putem mărturisi... în definitiv toate bunurile pe care le putem încredinţa altora sunt ca şi cenuşa rămasă în urma unei sălbatice suferinţe...

În liniştea nopţii, se auzi o melodie cântată la acordeon care se amesteca' cu foşnetul frunzelor fluturate de briza marină.

După o lungă tăcere domnul Burububu mai spuse: Şi într-o bună zi m-am întors, aşa cum se întorc dobitoacele să moară în culcuşul lor... Ceva de neînvins mă împingea înapoi... Sunt ciudate reîntoarcerile acestea!... Şi m-a cuprins atunci o plictiseală uriaşă, biruitoare, copleşitoare... o pâclă, prin care cuţitul n-ar mai fi trecut, mi-a înfăşurat sufletul intrat într-un fel de somnolenţă... între toţi oamenii, toate lucrurile şi mine, graniţele se ridicaseră. Şi am tras definitiv obloanele peste o existenţă care îşi pierduse toate rosturile şi orice sens...

Din noaptea aceea, Şerban nu l-a mai văzut. Din când în când mai auzea prin odăi, un zgomot surd, o tuse seacă, un mormăit, un târşâit de papuci. Cu ce se hrănea? Cine îi aducea mâncarea? Cine îngrijea de viaţa acestui om bizar? Iată întrebări pe care Şerban n-a putut să le dezlege. Lămuririle pe care a încercat să le mai obţină s-au redus la câteva ridicări din umeri.

Piesa domnului Burububu fusese, cu adevărat, jucată în întregime.

Plaja aceasta plină numai de pietre în loc de nisip, cu o mare ostilă care fuge la kilometri depărtare şi se întoarce pe furiş, îi crea lui Şerban o stare de spirit tensionată. Dar lumea, venita în această «văgăună» era, nu mai încape nicio îndoială, o lume nevoiaşă, din burghezia aceea săracă, degradată, care evada din provincia ei, într-o aspiraţie bovarică să-şi dea măcar o dată pe an iluzia unei alte existenţe decât aceea eternă în care eşuase iremediabil. Pe feţele acestor oameni era o jovialitate tristă, confecţionată, montată într-un fel de bucurie expansivă jalnică. Unii erau singuratici, izolaţi, ciudaţi; se vedea de la o postă. Alţii erau, cu siguranţă nebuni, sau aproape nebuni, judecând după toate amănuntele comportării lor. Vorbeau singuri, făceau plajă pe jumătate îmbrăcaţi în negru, nu-şi găseau locul, plecau când se apropia prea mult cineva de ei, veneau însoţiţi de obiecte inutile, împovărătoare etc.

Totuşi în lumea aceasta, departe de lume – cum era, de fapt, şi în cazul lui Şerban – afli, întâmplător, şi oameni care nu suni deloc banali.

Singurii oameni care inspirau o oarecare opulenţă chiar, în orice caz o normalitate, sub toate raporturile erau câteva familii de muncitori englezi, şomeri, care aveau halate frumoase, şezlonguri, obiecte de cauciuc pentru mare, costume de baie elegante. Aceştia glumeau şi se veseleau deschis. Toţi citeau şi comentau Biblia, ca un demers de la sine înţeles, al vieţii lor de fiecare zi.

Serban venise aici hotărât să nu lege absolut nicio prietenie. dar, într-o bună zi, două fete, de pe plajă, care

stăteau întinse pe burtă şi îşi vânturau picioarele în aer îi făcură semn lui Şerban să se apropie şi apoi îl invitară să ia loc între ele. Fetele aveau o înfăţişare obişnuită, amândouă prea cârne ca să fie frumoase, una cu picioarele prea lungi, iar alta cu gambele cilindrice. Şerban observa particularităţile fizice ale femeilor cu o promptitudine, aproape de necrezut; le vedea chiar dacă nu le privea, le simţea mai mult. Foarte plictisit răspunse totuşi invitaţiei graţioase prin firescul ei izbitor. Fetele erau englezoaice care veneau câteva luni pe an şi stăteau în sânul unor familii franceze. Vorbeau franţuzeşte cu un accent foarte plăcut.

— V-am zărit mereu singur şi… trist… Sunteţi, cumva un decepţionai… un nefericit în dragoste? Iertaţi-ne indiscreţia… dar ce să vorbim?… De fapt (éle luară un aer serios, copilăresc) fiţi liniştit, e un lucru care nu ne priveşte. Pe mine mă cheamă Öfelia iar pe verişoara mea, o cheamă Juliét.

— Pe mine mă cheamă Hamlet, spuse de data asta zâmbind, cu o vagă urmă de ironie, Şerban. Apoi râseră ca nişte vechi cunoştinţe.

— Ascultă! şi una din ele care avea o carte deschisă în faţa ei citi: „Romeo – Iubire! o, tumultuoasă iubire! Ó, îndrăgostită ură! O, totul, creat din nimic! Inform haos de desfătătoare viziuni! Fulg de plumb, fum luminos, foc îngheţat, sănătate bolnavă! (Ştia Shakespeare ăsta ceva… calitatea paradoxală a realităţilor fundamentale, gândi, comic şi prezumţios, Şerban) Somn mereu treaz care nu este ceea ce e! Iată dragostea pe care o simt şi iată că nu simt dragostea… Iubirea e un fum de suspine; despresurată e o flacără ce scânteiază în ochii amanţilor. Ce mai este încă? Nebunia cea mai rezonabilă, o amărăciune care te sufocă, o dulceaţă care te în viază!

…Dacă vreodată privirea mea, împotriva unei devoţiuni religioase, ar proclama o astfel de minciună, să se preschimbe lacrimile mele în flăcări! iar ochii mei, rămânând vii, deşi de atâtea ori înecaţi, eretici străvezii, să fie înecaţi ca impostori!

Ah! frumuseţea ei este atârnată de faţa nopţii ca o bijuterie bogată de urechea unei etiopience. Frumuseţea prea preţioasă pentru a fi stăpânită, prea dulce pentru pământul acesta! Ca o porumbiţă de zăpadă într-un ciopor de corbi, aşa apare această tânără femeie în mijlocul însoţitoarelor ei!”

— Într-adevăr, Will acesta al dumneavoastră e fără pereche. Nu există un poet pe lume, mai mare ca el! exclamă Şerban plin de elan.

— Nu e aşa? ziseră împreună englezoaicele, cu o desăvârşită naturaleţă.

Lawrence: „Aceste bucurii violente au sfârşituri violente şi mor în triumful lor: flacără şi praf, ele ce consumă într-un sărut. Cea mai dulce miere devine dezgustătoare prin chiar suavitatea ei şi distruge pofta prin gustul ei: iubeşte deci cu moderaţie: iubirea moderată este iubirea durabilă”.

— Vocea poporului! Vocea mediocrităţii, zise, cu un scâncet, Şerban, dar fetele nu spuseră nimic.

— Ascultă!

„… Julieta: Ca să împlinească dorinţele lor amoroase, îndrăgostiţii văd destul la singura lumină a frumuseţii lor; şi dacă iubirea e oarbă, ea se aseamănă tot mai mult cu noaptea…”

— Nimeni n-a vorbit mai frumos pe lume ca Will acesta al dumneavoastră, spuse Şerban în clipa când fata închise cartea, pocnind coperţile, ca un semn de supremă satisfacţie.

— Ba da, zise Juliet, despre Dragoste a vorbit cel puţin tot atât de frumos, dacă nu mai frumos, Apostolul Pavel… în orice caz ar trebui să nu fie om pe lume care să nu cunoască paginile acestea!…

Dar marea se apropiase ca o caracatiţă!

Într-o seară, venind acasă, Şerban găsi pe sub uşă un plic. În plic era o lungă poezie intitulată *Mâine va fi prea târziu*. Transcriu, fără comentarii, ultimele strofe:

„Şi în răsăritul care Poartă-n el speranţe vii, Nu privi nepăsător şi prin clipele pustii.

Mâine, va fi prea târziu chiar de-ai vrea să te opreşti
Florile ce-s scuturate Nu mai poţi să le-nfloreşti.
Mâine va fi altă vreme
Chiar de-ai vrea ca să-mi zâmbeşti.
Primăvara vieţii tale.
N-ai să poţi s-o mai găseşti.
M.C.

Şerban rupse plicul cu poezia cu tot şi aruncă bucăţile de hârtie în scrumieră…

— Dar vă rog… mă supăr… se poate… faceţi-mi plăcerea… să bem o cafea împreună…

Aici, în dreptul casei, domnul Conrart, pe care îl cunoscuse întâmplător în cafeneua din centrul oraşului, îi reînnoise invitaţia lui Şerban să-i facă o vizită. Şerban nu simţea absolut nicio plăcere să discute cu această persoană care intrase în vorbă cu el într-un mod indiscret. Apoi domnul Conrart era urât, ciolănos, trăsături neregulate. Ori lui Şerban nu-i plăceau oamenii urâţi. Fără să facă o regulă generală, el era de părere ca figura omului e imaginea lui sufletească.

Pe când domnul Conrart îl prinsese de braţ şi aproape îl silea să intre, Şerban gândea în sinea sa: trebuie că am mutra de confesor, căci pe oriunde e un om muncit în sufletul lui de cine ştie ce necaz sau bazaconie, la mine vine, pe mine mă alege dintr-o mie! Şerban cedă insistenţelor Domnului Conrart şi îi vizită modesta locuinţă.

— Mă mir că nu te interesează lucrurile acestea!

— Deloc nu mă interesează… dar absolut deloc: mă iertaţi că vă spun într-un fel atât de brutal… fără niciun soi de menajamente.

— Sunt uimit… iară cunoaşterea acestor lucruri nimic nu poate fi valabil…

— Credeţi?

— Vă spun există o ştiinţă a ştiinţelor, o metafizică superioară care e izvorul comun al tuturor celorlalte poziţii. În această metafizică sunt incluse creştinismul, mozaismul, budismul, islamismului. Cine posedă ştiinţa

aceasta este, în acelaşi timp, de toate şi niciuna, putând foarte bine fi creştin, budist etc.

— Bine, dar mie nu-mi place cineva care nu e nimic şi e de toate… mie îmi place cineva care e ceva…

— Vă spun, există o poziţie al cărei caracter transcendent o face complet independentă pentru că nu are o origine pur omenească. Ea nu e dependentă de credinţe şi raţionamente, care se contrazic între ele, ci e pe linia unei dimensiuni interioare, adică pe linia Adevărului infinit care domină toate celelalte forme de expresie… Să ţii minte de la mine epoca noastră e un final al unei mari perioade ciclice a umanităţii şi trebuie să recapituleze, dând relief unui tot inclus în ciclul întreg. Dar Adevărul absolut se găseşte deasupra tuturor expresiilor posibile. Mă înţelegeţi?

— Vorbiţi pentru mine, iertaţi-mă că vă spun, un limbaj care îmi sună în urechi ca ala-b ăla portocala, cioc-boc-treci la loc.

— Cum? Cum?

— Chiar aşa!

Dar domnul Conrart îşi urmă monologul ca un obsedat:

— Multiplicitatea, şi deosebirea dintre aceste expresii, sunt o dovadă a limitărilor şi a depărtărilor de Adevăr… Fireşte Mântuirea e un act veşnic, sacrificiul lui Hristos este o manifestare, o realizare particulară pe plan omenesc, dar oamenii beneficiază de Mântuire şi înainte şi după, şi în afara Bisericii văzute, şi în sânul ei.

— Oricât nu m-aş pricepe, dar am o vagă impresie că spusele dumneavoastră fac parte din capitolul: erezie.

— Ajungem acum şi la problema predestinării. Pe dumneata, mai ales că văd că eşti la primii paşi ai vieţii, nu te interesează predestinarea, destinul?

— Da şi nu. Dar îl putem cunoaşte din cărţi, în cafea… în… oh! mai ales d-aici, din podul palmii. Şi-apoi mai sunt stelele… planetele, replică Serban, făcând un gest evaziv, schiţând şi un zâmbet de ironie şi superioritate.

— Permiteţi-mi! (asta seamănă cu „daţi-mi voie a lui Trahanache” – gândi Şerban într-un spirit perfid).

— Aici lucrurile stau aşa, spuse interlocutorul care nu putea fi dezarmat prin nimic. În atotcunoaşterea sa, Dumnezeu înglobează toate simultaneităţile, toate posibilităţile. Astfel, el cunoaşte viitorul, sau ceea ce fiinţele limitate numesc viitor. Din moment ce le cunoaşte înseamnă că ele, în raport cu indivizii, sunt predestinate. Da, ştiu, Libertatea! Da, libertatea este o realitate, dar în raport cu Libertatea absolută, libertatea omului e neantul.

— Iertaţi-mă, încă o dată, dar la ora asta, şi după o zi întreagă obositoare sunt incapabil să vă mai urmăresc.

Şerban îl privea cu o figură congestionată cu o expresie de om rătăcit.

Ceea ce mă interesează pe mine e arta, zise Şerban, cu intenţia să-l deruteze şi să-l întrerupă.

— Arta! izbucni însă Domnul Conrart, ca străluminat, arta este ansamblul formelor sensibile. Asta e arta *tradiţională*. De aceea arta tradiţională, o aflăm mai ales la egipteni şi la hinduşi, posedă reguli, canoane, norme ale unor legi cosmice şi universale… îmi vine să râd, fie vorba între noi, când mă gândesc la această faimoasă bazilică a Sfântului Petru, de la Roma, clădită în stilul Renaşterii, eminamente anti-spirituală şi spectaculoasă că un parvenit.

— Staţi, vă rog, asta daţi-mi voie să notez; şi Şerban, ca unul trezit din somn, se scotocea prin buzunare după un petic de hârtie.

— E! dacă ar şti oamenii că Frumuseţea lui Dumnezeu este o realitate mai profundă decât Bunătatea lui Dumnezeu. Bunătatea lui e ca ceva exterior, dar Frumuseţea e ceva interior, e ca o inimă a lui Dumnezeu.

— Vă rog să repetaţi… Bună-tatea lui… şi Şerban nota febril acum cuvintele lui Conrart.

— Artistul implicat într-o lume tradiţională lucrează sub imperiul unui geniu care îl depăşeşte, el nu mai este decât un instrument. El este în aceea «realitate interioară» de care vorbeam, iar opera lui nu este decât expresia

acesteia.

«Fecioara», făcută de oamenii din popor, e cea *adevărată*, ei nu copiază după ceva, ci dau expresie unei subiectivităţi, deci unei autenticităţi. Naturalismul e una din cele mai grosolane erori. Naturalismul este în derivă, în deriva unor ecuaţii individuale, întâmplătoare şi anarhice. În naturalism e totdeauna platitudine. Şi nu este nicio lumină. Monstruozităţile suprarealimului marchează punctul culminant, vârful mort al acestei platitudini. Picasso, bunăoară, a încercat totul, a reuşit totul, dar n-a aflat nimic. Arta modernă nu mai este decât un cadavru al unei descompuneri a artei… e un luciferianism naturalist. Ea imită făpturile lui Dumnezeu. Dar *arta* nu e artă. Omul trebuie să imite actul creator, nu lucrurile create, să releve aspectele transcendentale ale existenţei.

— Nu sunt de acord, zise Şerban, pe un ton peremptoriu, fără să ştie însă prea bine cu ce nu este de acord.

Omul acesta parcă spune el ceva, gândi Serban în sinea sa, dar nu ştiu, dintr-o repulsie pentru urâţenia lui, întâmpin o piedică să înţeleg, în fond, de ce mă vrăjeşte cu chestiile astea. Ce vrea de la mine? E într-o pledoarie… pour l'amour de l'art? Domnul Conrart înregistra din tot acest dialog al tăcerilor, un zân ibet, primul mai prietenos.

— Ochiul trebuie să fie inima, organ al Revelaţiei.

Creştinismul, care influenţează arta, nu a creat un bloc, ca

Islamismul bunăoară, al cărui simbol e Ka-bah, un bloc pătrat, numărul stabilităţii, Islamul e un bloc spiritual, religios şi social. Mahomeci a fundat o naţionalitate spirituală care înglobează popoare de toate limbile şi de toate rasele. Pe câtă vreme creştinismul n-a încorporat lumea, a lăsat toată laicitatea în afară de el. Biserica este un centru, dar nu este un bloc. Creştinul-laic, este prin definiţie o bazaconie periferică.

Dragostea a putut în creştinism să sfinţească timpul, dar timpul a înjosit dragostea. Islamul se fundamentează pe idee. Creştinismul pe un miracol, pe miracolul

Euharistiei. Maestrul Eckart zice că e transformat în mod total în Dumnezeu, aşa cum în sfânta împărtăşanie până e făcută trupul lui Hristos. Eu nu devin «asemenea», ci devin fiinţa lui.

— Nu ştiu teologie deloc, dar instinctul meu de vechi creştin, de sute de generaţii îmi spune, că aici e cel puţin o confuzie în ceea ce spuneţi dumneavoastră, dacă nu mai multe.

— Argumente, argumente! strigă Conrart.

— N-am… n-am fost la Biserică decât la parastase… ca un bun creştin.

áerban era pentru a nu ştiu câta oară silit să fie stupefiat de capacitatea interlocutorului său de a se abstrage, ca şi cum Şerban s-ar fi volatilizat. El se întreba chiar dacă Domnul Conrart ăl mai vede sau dacă nu cumva a căzut pradă unei reverii. împărtăşania e legată de simbolismul gurii (altă elucubraţie gândi Serban) ca orice invocaţie de altfel. Cuvântul şi hrănirea au acefasi organ, iată cheia. *Cuvântul* care e *zis* de Dumnezeu e *mâncat* de om. E ceva grandios, trebuie să recunosc.

— Ce e grandios, ce e grandios? întrebă Şerban care pierduse şirul.

— Şi invers prin Gura Divină, omul, care *zice* Cuvântul pronunţând Numele divin, se transformă printr-o *a doua naştere* în pâinea euharistică.

Cuvântul iese din gura omului ca şi din pântecele Fecioarei!? Şi iată cum gura aceluia care îl invoca pe Dumnezeu este întocmai ca şi Fecioara care naşte.

Şerban se sculă şi sub niciun motiv nu mai vru să rămână, cu toate rugăminţile Óorrmului Conrart, care deşirat aşa cum era, arunca pe zid o umbră pe care Şerban o asemui cu Don Quijote.

Afară luna şi noaptea erau pline de veşnica lor poezie. Departe, poate tot în imaginaţia lui Şerban, erau nişte pomi (?) nişte case (?) sau altceva care semăna cu Sfinxul şi cu Piramidele din deşert.

În fond, ce fu toată năzdrăvănia asta? se întrebă Şerban.

Apoi respiră adânc, îşi duse mâinile la spate şi, călcând apăsat, se cufundă în propriile lui gânduri, ca într-o odihnă.

Cea mai banală şi tristă poveste în ziua aceea, Şerban se hotărâse să facă o excursie cu bicicleta, singur, de-a lungul coastei mării, atât de departe cât îl vor ţine puterile, deşi nu avea niciun antrenament. S-a sculat mai de dimineaţă, a închiriat bicicleta care i-a inspirat cea mai mare încredere, a încălecat şi a plecat.

Aici, în văgăuna aceasta, îşi luase o seamă de cărţi: Proust Gide, Mallarmé, Valéry etc! şi tot timpul, ziua, la plaje, noaptea până târziu citea, citea.

Ziua de astăzi o destinase exclusiv vagabondajului. La primul han, unde o reclamă colorată, care îţi sărea în ochi, recomanda faimosul cidru, se opri câteva minute şi bău, degustându-l.

— ETbun, nu, cidrul nostru, zise patronul încântat.

— Foarte bun! Şi Şerban, pe calul său de fier, o porni mai departe. Nu ştiu câţi kilometri făcuse, zece, cincisprezece, mai mulţi, mai puţini, dar ştiu că anvelopa din spate, pe care parcă o simţise că se dezumflă, îl lăsă pe geantă.

De asta nu-mi plac mie maşinăriile astea. Când ţi-e lumea mai dragă trebuie să te ocupi de ele. Am plecat să mă plimb, nu să repar biciclete… Se aşeză mai întâi pe marginea şoselei şi se îmbătă de frumuseţea acestei dimineţi splendide. Îşi aduse aminte, din liceu, de mica şi încântătoarea nuvelă a lui Alphonse Daudet, «Domnul subprefect la câmp», unde e vorba de un subprefect care pleacă într-un orăşel, cu trăsura, la o solemnitate. Pe drum se opreşte într-o margine de pădure, se aşază în iarbă şi se apucă să-şi confecţioneze discursul. Viaţa aceasta a pădurii, a câmpului, descrisă cu o desăvârşită măiestrit1 de Daudet, îl distrage, îl farmecă, îl îmbată pe domnul subprefect care pleacă, în cele din urmă cu discursul neîntocmit.

Şi totuşi Şerban trebuia să facă ceva. Ce? S-a sculat de jos şi a început cu mâinile în şold să dea târcoale

bicicletei care fusese aşezată cu roţile în sus. S-a rotit astfel o dată, de două ori, de nouă ori, incapabil să ia vreo iniţiativă. Ziua era splendidă. Pe când se înfoia el aşa în jurul bicicletei şi se gândea s-o ia în spinare şi să se întoarcă pe jos, iată că se opreşte lângă el un alt biciclist, un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu ochelari, purtând o bărbuţă fină care îi dădea distincţie aiurii sale sportive.

— Ce s-a întâmplat?

— Mi s-a spart camera.

— S-o reparăm!

— Vai se poate, dar vă rog, lăsaţi etc…

Fapt e că Leon Cladel i-a reparat stricăciunea, iar acum amândoi stăteau, cu de-ale mâncării în faţă, de vorbă ca foarte vechi şi buni prieteni aşezaţi pe un pietroi enorm, destul de aproape de valurile mării, până unde se aventurau crabii care merg într-o dungă.

— Sunt, dragul meu, foarte, nenorocit, nenumărate amănunte, în fond, indescriptibile, dar care mă fac să trăiesc în infern. Am aspirat la o independenţă, la o situaţie de control şi stăpânire a oamenilor, cu stăruinţă şi muncă neobosită, reuşisem în bună măsură… mă socoteam realizat şi fericit. Iată-mă la pământ şi în lanţuri. O jumătate din viaţa mea surâde celeilalte şi o blestemă. M-am înşelat!… Am întâlnit o fiinţă şi credeam că se potriveşte cu mine de minune… am legat viaţa mea de a ei, dăruindu-i toată încrederea şi cinstea. Dar femeia asta în stare de toate orbirile, de toate complicităţile, de toate subtilităţile, m-a ruinat şi m-a distrus sufleteşte. Tot viitorul meu l-a ipotecat această Florence! Am ajuns sclavul ei. Dacă m-aş plânge mi-ar spune că sunt mic, lipsit de grandoarea pe care mi-o atribuia, nedemn de caracterul şi vrednicia ei, deopotrivă de sublime. Ei îi scapă complet faptul că, treptat, treptat, am alunecat într-un neant absolut, moral şi material, împins de ea, femeia fără de care mi-am închipuit că nu voi mai putea trăi: ori ea, ori moartea. Am devenit sclavul tiraniei şi capriciilor ei. Afişez un surâs, în spatele căruia îmi ascund dezamăgirea care m-a pustiit şi m-a făcut complet indiferent faţă de propria

mea viaţă.

Florence a adus infernul. Ea pustieşte totul cu virtuţile ei, cu vrednicia, cu forţa ei colosală de muncă şi cu sacrificiu de care nu dă nimeni dovadă. Casa noastră e numai pentru musafiri, cum unele căsnicii sunt făcute pentru alţii. Totul e făcut pentru galerie pentru vanitate şi minciună. Atunci, de ochii lumii, eu însumi devin obiectul unor consideraţii sau atenţii care-mi răcesc sufletul şi care parcă mă dezonorează… Uneori simt un miros pătrunzător care invadează casa, infectează mobila, văzduhul, hainele, miros de încins, de prăjeală. Mă bucur o clipă că a luat poate casa foc. Dar nu, Florence „găteşte, prepară masa, la orele cele mai neverosimile, când vrea ea, ca şi cum, eu soţul ei n-aş avea nevoie să mănânc. Sunt îngrozitoare aşteptările acestea la orele meselor, când vezi că nimic nu se întâmplă.

Dar chestia cu masa e memorabilă. La unsprezece noaptea, după o foame silită de o zi întreagă, ea încă mai găseşte ceva de făcut, în loc să pună masa. Am fost descurajat, umilit, anulat cu metodă, cu geniu. Sinuciderea e mai puţin un fapt, cât o stare de spirit. Singurătatea mea e absolută, inimaginabilă. Am fost sterilizat de toate sentimentele, nu mai iubesc pe nimeni şi nu mai sunt legat de nimic. Acum rătăceam ca o fantomă. V-am reparat bicicleta, ca să mă pot destăinui. Astfel mai pot parcurge încă o etapă din viaţa mea. Cât? Până unde?

Dacă e pe lume o făptură pe care ar trebui s-o urăsc, pentru răul incomensurabil pe care mi l-a făcut, aceea este Florence şi culmea ironiei şi absurdului e că împărţim acelaşi pat şi respirăm acelaşi aer!

Mama şi soţia mea mă strivesc, ca pe un obiect între ciocan şi nicovală, atmosfera pe care o respir atunci e inumană. Un dialog surd şi mut mă devorează… Dar ar fi bine să plecăm, se înserează. Leon Cladel strânse bagajele cu o repezeală de om intrat subit în panică şi retraşi într-o tăcere adâncă, amândoi am luat drumul întoarcerii. La un kilometru. Înaintea orăşelului unde îşi petrecea vilegiatura Şerban, Domnul Clodel coti la stânga pe un drum lateral

fără să articuleze niciun cuvânt schiţând cu mâna numai o banală fluturare de despărţire.

Meditaţie

5

În definitiv care este tragedia tuturor personajelor din romanul «Fraţii Karamazov»?

Toţi aceşti eroi se mişcă sub imperiul unui destin implacabil. Unul din Karamazovi, Dimitrie, pare-mi-se. deschide o perspectivă în privinţa aceasta când spune: „Am învăţat multe lucruri în noaptea aceasta. Am aflat că e nu numai imposibil să trăieşti, dar chiar să mori ca un laş şi un ticălos. Sunt oare realmente şi situaţii iremediabile? S-ar putea…” Shakespeare în regele Lear aruncă această colosală frază: „Vei fugi de urs, dar dacă pe drumul tău te întâmpină o mare dezlănţuită, te vei întoarce către gura căscată a ilarei”. „Ororile vieţii pot fi adeseori mai puţin înspăimântătoare decât ideile sau comportamentele unor persoane virtuoase. Problema are implicaţii multiple, nebănuite şi greu de urmărit până la capăt. Oare nu cumva egoismul, individualismul explică toate tragediile? Egoismul este o contradicţie interioară, o *contrazicere* interioară, adică o duplicitate, o sfâşiere. Din nenorocire pentru noi nu toate celea se pot «aranja.» De ce Léon Clodel nu le poate… aranja? A încercat? N-a spus nimic despre asta. Cât de ciudat este sufletul omenesc! Florence, după spusele lui, era o femeie harnică, ceea ce mă cam nedumereşte, iar eu credeam că mai ales oamenii leneşi sunt primejdioşi.

Poate, aicea să fie vorba… de un mare amor care naşte o grozăvie! Dragostea se teme mai mult de schimbare decât de distrugere. În orice caz şi Clodel ăsta e ţicnit pe undeva, îi filează o lampă… un pământ bun nu lasă nimic nefolosit. Orice refuz, orice tăgăduire, orice lamentaţie nesfârşită e mărturia lipsei de fecunditate, de geniu creator… Ceea ce e limpede pentru mine e că studiul cazurilor singulare aduce o contribuţie mult mai puternică şi mai eficientă în procesul şi la progresul cunoaşterii decât rătăcirea în generalităţi. Şi de fapt ceea ce noi

identificăm într-un singur punct al universului, totdeauna are şi un caracter de generalitate. În fond, Leon acesta, e un leneş, un static, un inactiv? Un act instinctual se poate spune că e o acţiune? Sunt în acţiune când execut un act instinctual? în realitate eu iubesc pe cineva pentru că are calităţi, sau iubesc pe cineva ca pe o totalitate. Instinctul dragostei învăluie fiinţa iubită în totalitate. Personalitatea fiecăruia e ireductibilă, legată profund de *anumite* condiţii; e un *dat* fundamental. În această privinţă orice analiză care nu ajunge la o concluzie, ca o teoremă, e pur şi simplu un nonsens. De ce nu sunt un muzician rus, un cămătar portughez, sau un negru, după malul lacului Tohad?

N-am constatat de atâtea ori că în zadar suntem preveniţi pentru că există în orice întâmplare, în orice realitate un element de noutate, de imprevizibil, de neînchipuit, care tulbură aşteptările noastre.

…Sărmanul Leon Clodel, mon semblable, mon frère!

Acum la capătul mai multor săptămâni când reîntoarcerea la Paris se apropiase, starea de spirit a lui Şerban se schimbase cu desăvârşire. Orăşelul, străzile, localurile în care intrase, oamenii, casa în care locuia, ciudata gazdă, drumurile pe care le bătuse, lucrurile, în sfârşit, totul îi inspira o afectuoasă simpatie. Abia acum simţea cât se legase de toate acestea, abia acum când trebuia să le părăsească pentru totdeauna. Legăturile acestea nevăzute, care se duraseră pe nesimţite, ieşiseră dintr-odată la iveală răscolite mai ales de sentimentul că se va smulge din ele pentru totdeauna. Cu locurile acestea, cu oamenii aceştia nu se va mai întâlni niciodată.

A doua zi, când oamenii abia se trezeau, Şerban parcă ruşinat, pe furiş, se strecura prin străzile care îl duceau din nou la gară.

Când trenul se puse în mişcare, se simţi brusc complet străin de toate câte le lăsa în urmă.

Şi toate acestea parcă nu fuseseră niciodată… Parisul îl covârşea din nou!

Bătu la uşă, nimeni!

Contrastul dintre acest modest oraş de provincie şi marea metropolă, îi reîmprospătase lui Şerban întreaga lui sensibilitate pentru incomparabilul şi scumpul lui Paris. Nicăieri pe lume nu se simţise şi nu se simţea mai bine ca aici, la Paris, care părea să fie dintotdeauna patria şi locul său natal. Aici simţea că intră în rezonanţă cu oamenii şi lucrurile. Aici se simţea el în familie. Şi adevărul e că în familia spirituală de oameni ataşamentele sunt mai temeinice şi mai profunde decât între membrii familiei natuâale. În orice caz aceasta era starea sufletească intimă a lui Şerban şi el avusese de nenumărate ori prilejul să afirme că vorba aceea, «sângele apă nu se face», nu are pentru el niciun sens.

În provincia aceasta unde fusese, toate posibilităţile lui intraseră într-un regim scăzut, parcă li se puseseră ca la vioară, o surdină. Acum îndreptându-se cu trenul spre Paris, parcă era un animal care se deşteaptă, adulmecând semnele care îl aduc în poziţie de atenţie mărită şi acută vigilenţă. De unde parcă toate simţurile adormiseră acum erau din nou gata să reintre în funcţiune cu maximum de acuitate. Acolo parcă murise pe jumătate.

Acum în drum spre Paris se trezise din nou la viaţă. Atenţia, capacitatea de observaţie şi reflecţia, pofta de a trăi şi de a se bucura urcaseră iarăşi şi dintr-odată la un nivel foarte ridicat. Oamenii, călătorii, peisajul se reflectau ca într-o oglindă parabolică cu efecte mărite şi uimitoare. Toţi oamenii erau din nou frumoşi, exuberanţi şi sclipitor de inteligenţi. O lumină parcă îi îmbrăţişa din nou pe toţi. Pe faţa lui Şerban înflorise un surâs şi parcă toţi oamenii îl priveau cu o simpatie manifestă şi gata să-i arate toată prietenia.

Ar fi greşit să credem că această stare de spirit, de sărbătoare interioară s-ar fi datorat unei sugestii, unei anumite atitudini. Această stare se datora unor virtuţi pe care le-au mărturisit şi alte virtuţi ale acestui oraş fără de asemănare: Parisul. Văzduhul Parisului este încărcat tic o energie spirituală care este o realitate, pe care cei, care o pot înregistra, o resimt cu putere, ca o stimulare,

trupească şi sufletească. Nu degeaba cei care sunt de mai multe generaţii parizieni se consideră posesorii unui titlu de nobleţe, a unui blazon.

Cetăţenii aceştia ai unui oraş liber, într-un înţeles întraripat, tutelaţi de o mie de ani de turnurile acestui monument, care se cheamă Notre Dame, s-au îmbibat, probabil dintr-o trăire religioasă, într-un soi de vibraţie, de aspiraţie dumnezeiască şi umană degajată de operele tipic franceze. Desigur Franţa nu e numai Parisul, dar nu poate fi nicio îndoială, Parisul o reprezintă în esenţa şi caracterul său universal.

Ajuns la hotel, Şerban urcă, aproape în fugă. În odaia sa, o deschise într-o clipă, îşi lăsă bagajul şi cobori val-vârtej la Mihai. Bătu în uşă, nimeni, Curios! la ora aceasta Mihai trebuia să fie acasă. Bătu din nou, niciun răspuns. Dezamăgit urcă scările înapoi. Avea multe să-i istorisească lui Mihai şi mai ales avea nevoie de contactul acela cu prietenul său. necesar omului care vine după o lungă absenţă. Un astfel de contact viu pune din nou omul în temă. Deschise uşa de la odaia sa încet, cu ezitări, şi întârzieri, şi zări de data aceasta pe jos o scrisoare aruncată fără îndoială pe sub uşă. O luă repede, cu emoţie, crezând o fracţiune de secundă că este de la Adrienne, dar îşi. dădu imediat seama, recunoscând scrisul, că e de la Mihai. 6 deschise febril şi o citi odată repede apoi zăbovind asupra fiecărui cuvânt.

„Dragă Şerbane, plecarea ta m-a descumpănit, tot programul meu s-a dat peste cap. Tovărăşia ta, colindând Parisul, străzile, teatrele, concertele, expoziţiile, cafenelele, am simţit-o brusc, de neînlocuit. Pretutindeni m-am simţit deodată stingher: Nu-ţi spun ca să te măgulesc, dar ăsta e adevărul, eşti un prieten nepreţuit. Cu tot Parisul, am resimţit întreaga mea singurătate şi un fel de cădere în gol. Parcă totul se epuizase. M-am întrebat zile de-a rândul, pum de te-am lăsat să pleci şi de câteva ori am vrut, să-ţi telegrafiez să te întorci. M-am gândit chiar să născocesc vreo boală, vreo chestie majoră ca să fiu absolut sigur că revij. Dar m-a: n sfiit. Cum adică nu pot

să găsesc o altă formulă? Şi nu te-am chemat. M-a apucat însă un dor de ducă. Şi din mijlocul lipsurilor, am ţâşnit ca o săgeată dintr-un arc întins şi urmându-ţi exemplul am plecat. Dar alegerea n-a mai fost ca la tine. Am plecat... închipuieşte-ţi... la Nisa. Sunt sigur că în cele din urmă n-ai să fii chiar atât de surprins. Ştii, nişte gărgăuni am avut eu totdeauna. Dacă aş zice nostalgia unei lovituri, ar fi vulgar şi n-ar fi nici adevărat. M-am simţit însă atât de total înecat în mediocritate, cu toate aerele mele, încât parcă ceva mă sufoca, mă strângea de gât. Tu ai găsit un interes până la urmă, în studiile tale, dar eu în dreptul ăsta, nu aflu nicio satisfactic. A! Dacă aş putea pleda în mari procese, aşa dintr-odată, ar fi altceva, dar pentru această bucătărie prealabilă, nu sunt deloc făcut, oricât m-aş sili.

Câteva aluzii, delicate, dar aluzii, făcute de cei de-acasă au fost picăturile care au vărsat paharul. Plec într-o aventură, cu micile economii pe care le-am mai păstrat. Sunt hotărât, dragă Şerbane, să-mi asum mari riscuri. De altfel, am convingerea că marile destine sunt răspunsuri la mari şi teribile riscuri. Suntem dintr-o ţară şi dintr-o familie de burgâiezi, în înţelesul în care m-a îngreţosât totdeauna, al cuvântului. M-am săturat, aut cezar au» nihil! iJacă ai şti ce e în sufletul meu, ce clocot şi ce aspiraţii, n-ai putea nici măcar să râzi de formula asta care sună, inevitabil, a Caragiale. Dar nu mă jenează, e o chestiune de ton, şi tu ştii bine că un personaj caragialesc nu sunt. Mi-e teamă, şi chiar acum când îţi scriu mă frige, parcă, temperatura ridicată a unei emoţii, mi-e teamă să vorbesc cu de-amăruntul şi cu claritate despre planurile mele. Vor eşua de la primul zar? Resimt o groază, o panică... Mă arunc într-un mare necunoscut, singur pe lume, singurân univers, mai dramatic: singur străbătând oceanul vieţii! într-un fel, am profitat de plecarea ta. Tu m-ai fi împiedicat. Într-un fel, în singurătatea aceasta m-am regăsit, cu toate defectele mele, pe care poate aş dori să le anihilez. Eu pe ele sau ele pe mine: Vom vedea!

Adrienne te-a căutat o singură dată. A fost extrem de

surprinsă de plecarea ta, pare-se contrariată şi supărată Am invitat-o la teatru, la «Casa inimilor sfărâmate», ce coincidenţă!

Apoi am fost împreună la Cupolă, unde mai tot timpul am vorbit despre tine şi apoi ne-am despărţit. Şi ea îmi vorbea de nişte proiecte, dar să-ţi spun drept, nu prea am înţeles.

Era vorba să ne mai vedem, dar n-a mai apărut. E o femeie frumoasă, n-am ce zice. Te admir că ai putut să stai atâta vreme împreună cu ea. Bagă de seamă ce faci.

Şi acum ce să-ţi spun? La revedere… adio? Există un egoism care vrea ca numai tu să fi suferit. Să ştii că n-a fost niciodată cazul meu… Să ne întoarcem la temperatura normală. Te îmbrăţişez cu toată prietenia – Mihai”.

În josul paginei era: „P. S. N-am luat, ca să vezi! decât cea mai mică valiză şi un geamantan. Restul, cărţi, hârtii, însemnări au rămas. Dacă poţi, ai grijă, mai încearcă uşa. Scrisorile care vin trimite-le deocamdată la post restant, Nisa. – M”.

Şerban, după ce reciti scrisoarea cu o febrilă atenţie ca şi cum s-ar fi putut descifra printre rânduri taine şi enigme, se întinse îmbrăcat pe divan, cu mâinile sub căpătâi.

Atâtea amintiri

Despărţirea temporară de prietenul său Mihai îl făcuse pe Serban să depene atâtea amintiri comune. Încă în liceu şi apoi studenţi fiind, printr-un concurs de împrejurări, nedespărţiţi, avuseseră prilejul să călătorească mult. Văzuseră Constantinopolul, Atena, Veneţia, Milano, Roma… Roma! Neapole. Capri, Viena, Semering, Portscha am See, Salzburg, Innsbruk, Acropole, Sf. Sofia, moschei, catedrale, muzee, locuri pitoreşti vestite, obiceiuri, oameni, catacombe, grădini, Vaticanul şi câte şi mai câte altele! Călătoriseră cu vaporul, cu trenuri de lux, întâlniseră străini cu dare de mână, generoşi, care, miraţi de nişte călători atât de tineri şi de isteţi, îi invitaseră prin localuri scumpe, în excursii, şi prin alte locuri nepomenite aici. Avuseseră şi ei un neastâmpăr ca

nişte cai de curse pur sânge, dar aceste visuri se împliniseră, depăşind toate aşteptările lor: Poate că aşa e viaţa, important nu e să te tot socoteşti şi să te întrebi cum şi de unde, ci important este să aspiri cu putere şi să ai curajul să faci un pas, s-o iei din loc. În viaţă nimic nu e de-a gata, nu pică pară mălăiaţă în gura lui nătăfleaţă. Viaţa se creează treptat, treptat, urmăreşti adeseori ceva şi iese altceva, mai bine uneori, decât doreai şi-puseseşi la cale. Dar o existenţa, lipsită de obiective şi de năzuinţe intense, lâncezeşte şi se destramă. Viaţa e o mare problemă de încredere. Încrederea adice după sine o binecuvântată nădejde, o dinamică, şi se deschid astfel nişte perspective. Evident mai toţi oamenii au nişte ambiţii, dar prea adeseori ambiţiile acestea sunt domolite, anulate chiar, de comoditate, de o lene, de o lege a minimului de efort. Dar şi prietenia, în toate aceste consideraţii, joacă un rol decisiv. Nu putem trăi fără prieteni. O prietenie se creează, se întreţine se amplifică, se consolidează, este un act de pricepere şi de voinţă personală. Prietenul trebuie cultivat, ca o floare, ca o grădină, ca fiinţa ta personală. Avem prieteni pe care îi meritäm, în sensul unei vrednicii personale.

Viaţa se îmbogăţeşte printr-o prietenie. Astfel trebuie să înţelegem vorba lui Valéry: Datorez mult cărţilor dar datorez totul câtorva oameni”. Ibsen spunea că omul cei mai tare e omul singur; era drama epocii individualiste acute. Omul cel mai tare e singur, e într-un fel adevărat, dar dacă problema personală, care dă vieţii individuale un relief şi un sens, nu este amplificată şi îmbogăţită, prin virtuţile unei cât de mici comuniuni, care e comuniunea prieteniei, devine lipsită de perspective şi lipsită de putere. Avem totdeauna mai mulţi prieteni decât cunoaştem, şi e păcat, e stupid să nu ne întâlnim cu niciunul din ei. Cine îi doreşte şi ştie să-i caute, îi şi găseşte. Este imposibil să nu-i găsească.

— Viaţa abia ne îngăduie să bănuim ce este omul. Prietenia ne ajută să-l descifrăm mai lesne. Prietenia ne învaţă să nu luptăm niciodată pentru ambiţii vane. pentru

socoteli mărunte, fie ele şi foarte disimulate. Ci ne îndeamnă să ne angajăm pentru un principiu şi ne inspiră convingerea că nu e pe lume vreo forţă care să se împotrivească cu succes unei asemenea lupte. Biruim, în măsura în care ne-am solidarizat cu un adevăr, cu sinceritatea şi fidelitatea cu care îl slujim. Nu există biruinţe care să poarte aspectele negative ale vieţii. În relaţiile de prietenie oamenii fac această incontestabilă experienţă.

Prietenia este un ţinut al unor experienţe substanţiale, unde aflăm pe viu că viaţa noastră se mişcă şi într-un nevăzut, asupra căruia trebuie să veghem. Prietenia mi-a arătat repercusiunile nesfârşite ale vorbelor şi ale gesturilor, mi-a arătat că afecţiunea răsună în zonele sacre ale sufletului. În viaţa omului singur, deseori apar crize care se manifestă printr-o atitudine plină de convingeri negative, când tot ceea ce face e lipsit de forţa încrederii. Omul acesta e dezorientat.

Prietenia e o frână şi o forţă care poate produce o schimbare la faţă. Prietenia e un control şi un criteriu. Singurătatea naşte psihoze, nebunii, care nu sunt altceva decât afirmarea unor impulsuri secrete. Omul singur e în stare să înjosească însuşi răul. El e alături de oamenii vii şi nu printre ei şi tot ceea ce e uman îi devine străin. El începe să fie altceva, o fantomă, un cadavru viu. Aceşti oameni se cred rezonabili şi fac şi spun multe ca să-şi dovedească lor şi altora că sunt, că există. În realitate însă pe dinlăuntru îi roade şi-i mănâncă nebunia. În aceste psihoze ale izolării apare cu putere dorinţa justificării a tot ceea ce face el. singuraticul. El are totdeauna dreptate pentru că îl ignoră, fundamental, pe celălalt. El este într-un monolog neîntrerupt, infinit. Nu ştiu dacă se poate trăi fără Dumnezeu, dar afirm că nu se poate trăi fără prieteni, fără prietenie.

Membru ai Institutului Franţei

9

De câteva zile Şerhan primise din partea profesorului său de la Bucureşti, doctorul Valerian Iaroslavici, o

telegramă care îi anunţase sosirea la Paris. Telegrama fusese precedată de o lungă scrisoare prin care Dorinul Prof. Dr. Valerian Iaroslavici îl ruga pe fostul şi preferatul său student să-i reţină o cameră la Hotel Édouard VII şi să comunice sosirea sa câtorva colegi şi prieteni francezi, ceea ce Şerban şi făcuse cu pricepere. În arta relaţiilor, a orgoliilor şi a susceptibilităţilor acestor personalităţi şi cu un grăunte de umor.

La Gara de Est unde la înââikâpinat s-a întâmplat un fapt de mică însemnătate, dar nu e lip & it de interes pentru Şerban care nu putea suferi obiceiul de a duce fiori. Acest obicei i se părea neînchipuit de ridicol. După ce s-a frământat ore în şir, rupând petalele unei margarete imaginare repetând: să duc» să nu duc, să duc, să nu duc, s-a hotărât în sfârşit să ducă doamnei, soţiei profesorului, o floare, una singură, cel mai frumos trandafir „Mareşal" pe care îl va găsi în florăria cea mai apropiată, ceea ce a şi făcut. A intrat, în drum spre gară, într-o florărie şi a ieşit de acolo, cam ascunzându-l la spate, cu cel mai minunat trandafir de culoarea borangicului, învelit în legiuita hârtie subţire străvezie, purtând în filigran emblema florăriei.

fitând însă, la gară, prezentă trandafirul, floarea se scuturase, iar din amfora pachetului evazat apăru ceva ca o simplă surcea. Şerban se făcu stacojiu, dar doamna, cu o artă consumată, ştiu să-l scoată din această încurcătură, agravată, de altfel, mai ales de sensibilitatea lui ascuţită pe tema buchetelor de flori.

Profesorul Iaroslavici învăţase la Berlin şi cu toate că se descurca în mai multe limbi, nu vorbea niciuna fluent din cauza timidităţii mai întâi, dar şi din cauza defectului de a mesteca cuvintele, încât nici în româneşte nu prea se înţelegea totdeauna bine ce vrea să spună. Defectul acesta îl ascundea la curs printr-o regie foarte teatrală, spectaculoasă chiar. Apoi profesorul avea un umor ce se potrivea cu amestecul acela de mediocritate şi de nemăsurate ambiţii, care, împotriva tuturor aşteptărilor îl făcea foarte simpatic şi foarte căutat în relaţiile mondene. Şerban îl însoţea pretutindeni. Când intra în magazine,

pentru cumpărături scumpe şi de bun gust, profesorul.

obosit, mergea direct către un scaun, unde se aşeza, întâmpinat de câteva vânzătoare încântătoare. Dialogul era savuros, profesorul bolborosind, cu surâsuri, cuvinte de neînţeles pentru franţuzoaice.

— Dă-te, dragă, la o parte, să le aud ciripind, îi spunea lui Şerban, răsturnându-se în scaun, plin de încântare.

— Comment monsieur?... Vous desirez, monsieur?... în adevăr fetele acestea ciripeau ca nişte vrăbii!

După amiază, într-un modest amfiteatru, întunecos, cu un public de invitaţi amabili, români şi câţiva francezi, profesorul a ţinut o prelegere la facultatea de medicină. Nu că profesorul ar fi fost o somitate, loin delă, dar asemenea chestii, cu mari rezonanţe în publicaţiile din ţară, se mai şi aranjează. Câteva mese, schimburi de amabilităţi, scrisori prieteneşti, interese şi vorbe între doamne, vreun reprezentant al legaţiei, gazetăraş şi treaba se face. Acolo la Paris, o astfel de socoteală, aranjată în chipul acesta nu are absolut nicio importanţă şi fireşte niciun efect, dar în ţară, amplificată şi bine regizată, însoţită de câteva fleacuri, poate inventa o reputaţie. Profesorul Iaroslavici nu cruţa nicio cheltuială pentru o asemenea iluzie. El ştia că din asemenea scene de teatru, în fond nişte ficţiuni, se montează o piesă care la coordonatele vanităţilor omeneşti îşi poate avea rostul ei. Fiind printre auditori, Şerban, prinsese, câiiar în timpul prelegerii, o seamă de aprecieri şi reflexul care ar fi putut ucide un om. E o bolboroseală din care nu se înţelege nimic... O, dar asta e complet idiot... e o pură imaginaţie... n-are niciun temei... o compilaţie ordinară de banalităţi... o colecţie de platitudini... o compunere de şcoală primară. Dar e posibil să repeţi unui om asemenea gratificaţii. Nici nu le poate crede, mai ales un universitar. Apoi ele ar fi spulberate de convenţionalele şi ipocritele felicitări. Neputând spune unui om; „Mare dobitoc eşti!” nu-ţi rămâne decât să-l feliciţi, după toate regulile practicate de multe veacuri. Şi nu avem fiecare despre noi înşine, în

fond, cele mai bune păreri cu putinţă? în climatul acesta interior „normal”, aprecierile ultragiate apar ca o glumă, iar reproduse, nişte calomnii. E o limită până unde omul poate crede şi primi nişte aprecieri crude. Numai sfinţii şi înţelepţii pot suferi şi folosi violenţa adevărului sau viclenia injuriei, bieţii oameni care se hrănesc din sărmanul lor orgoliu, nu. Cu cât neantul personal e o realitte, cu atât avem nevoie de cădelniţa minciunii, şi a iluzionării. Cântecul acela: «Minte-mă, dar spune-mi că mă iubeşti», ilustrează toată această dramă comică.

În altă zi, bunăoară, profesorul a fost invitat la o şedinţă obişnuită a Institutului. Amabilitatea a fost împinsă atât de departe încât profesorul, condus de braţ, a luat loc chiar printre membrii înaltului areopag (profesorul, dintr-o lene de vocabular, spunea areopag). La ieşire, profesorul respira prin toţi porii o. astfel de satisfacţie, o astfel de mândrie, încât, fără nicio exagerare, Serban l-a văzut, într-o halucinaţie de câteva clipe, metamorfozat într-un păun aureolat de o duzină de evantaie, în culorile curcubeului.

— Ce zici? îl întrebă pe Şerban, profesorul înfoiat, şi umflându-se ca o broască de cauciuc.

— Ce pot să mai spun! E cel mai mic omagiu care se putea aduce ilustrei (Şerban risca cu băgare de seamă fiecare cuvânt) dumneavoastră personalităţi. Ce înseamnă, cu adevărat, o adunare de savanţi şi de somităţi! Imediat v-au recunoscut că faceţi parte din ilustra lor familie. Mai mult, că o onoraţi. (Sertan avu o clipă teama că profesorul va crăpa, că va avea un atac de apoplexie). Mă uitam ce bine vă stătea şi-mi ziceam, unde sunt colegii dumneavoastră, nulităţile acelea patente de la Bucureşti, să plesnească fierea în ei, privindu-vă.

Şerban consideră experienţa încheiată, în sensul că pentru anumiţi oameni aflaţi în anumite condiţii, elogierea transformată într-o neruşinată bătaie de joc poate fi împinsă, practic, dincolo de orice îimită.

Despărţindu-se apoi de profesor, se plimbă respirând adânc ca să împrăştie o stare de spirit în care se amesteca sila, amărăciunea, ironia, sentimentul dezordinii, farsa pe

care o poate juca orgoliul.

Ce mai zicem de oamenii simpli, dacă astfel de oameni de la care ai avea pretenţii… (Şerban nu găsi un sfârşit potrivit) … dacă astfel de oameni pot fi manevraţi prin cuvinte de tinichea!

Şerban, la lumina unui felinar şi în mijlocul unei agitaţii febrile de oameni şi vehicule, scoase din buzunar un carnet şi notă crâmpeie de gânduri, ţâşnite ca o reacţie la comunicarea pe care o urmărise cu atâta încordare încât, plimbându-se, aproape o refăcuse.

Apoi, cu pas hotărât, se îndrepta spre La Régence, cafeneaua unde nu mai fusese de mai bine de două luni de zile.

Judith

Pe Judith, Şerban a cunoscut-o La Régence. Când a intrat în latura şahiştilor unde avea câţiva prieteni şi unde petrecuse în discuţii sau privind partide de şah, a observat într-un colţ, o fată foarte tânără, cu un păr ca arama. Era Judith. Şerban, ca atras de o flacără, s-a aşezat la masa cea mai învecinată într-un grup, unde erau câţiva cunoscuţi adunaţi în jurul unei partide palpitante între Afechin şi Tartacover. Fără să deranjeze pe nimeni a reuşit cu uşurinţă să afle că această fată, pe nume Judith, e singurul copil al domnului Julien Montelambert, evreu, care lucrează în ramura pietrelor preţioase, un bărbat la vreo cincizeci de ani. Julien Montelambert, pe care, de altfel, Serban îl cunoştea de mult, frecventa şi el, ca amator, colţul şahiştilor de la cafeneaua La Régence. Era un tată sever şi vigilent, dar şi foarte duios, şi îşi crescuse fata ca pe o bijuterie, iubind-o ca pe ochii din cap, fiindu-i şi mamă şi tată. Într-adevăr, soţia domnului Julien, mult mai tânără decât el, la scurtă vreme după ce a născut-o pe Judith, după ce îi pusese coarne soţului ei, fugise, lăsându-l cu o rană care era încă deschisă/după aproape optsprezece ani. Julien Montelambert s-a consacrat cu o mare ardoare creşterii copilului, ducând o viaţă ascetică, urând şi dispreţuind pe faţă toate femeile, cu o vehemenţă care izbucnise de câteva ori şi pe care abia acum şi-o explica

Şerban. Judithei, tatăl său îi comunicase ceva din starea aceasta de spirit, întregită şi cu un portret al bărbaţilor, de care îi recomandare, să se ferească şi să se teamă, pentru că toţi sunt nişte… porci. Judith abia terminase liceul şi purta încă la rochia de culoare închisă, un guler alb scrobit, ca o şcolăriţă. Era subţire fără să fie slabă, un ten ca de creolă, şi deşi nu era izbitor de frumoasă, strălucea de tinereţe. Judith, cum şi-a dat repede seama Serban, era de o maturitate intelectuală surprinzătoare pentru vârsta ci fragedă. Era deosebit de ironică, stăpână pe ea ca o mică suverană şi impunând în relaţiile ei o distanţă printr-o atitudine fermă şi vag dispreţuitoare, dintr-o conştiinţă a superiorităţii ei.

Lili Şerban nu i-a fost deloc greu s-o cunoască. Câteva ironii făcute ca să le audă şi ea, câteva schimburi de priviri care întâlnindu-se au străfuâgerat ca nişte raze de soare în oglinzi, câteva surâsuri de conivenţă, şi au intrat în vorbă. Domnul Julien Montelambert a apărut numaidecât, ca la un semnal de alarmă, ca să-şi afirme prezenţa şi să-şi facă eficientă toată pledoaria lui de o viaţă întreagă, apoi s-a retras, prin apropiere, ca să urmărească o partidă de şah, dar şi să-i supravegheze pe furiş. Şerban îşi dăduse seama că domnului Julien nu-i făcuse deloc plăcere intrarea în vorbă atât de repede şi nici sporul acela de strălucire care se putea lesne descifra acum pe figura de o mare fineţe orientală a Judithei.

— Aveţi, domnişoară, un păr extraordinar care îmi aminteşte de un fragment din Claudel, pe care îmi face plăcere să-l reproduc: „părul formează împrejurul chipului omenesc un soi de raze materiale, o aureolă fizică, norul din care iese faţa, obrazul. Este un stufis înapoia noastră, multiplu şi nedescurcat ca nişte gânduri. E frunzişul omenesc. E o atmosferă, un drapel, e o vegetaţie… Este o coamă spirituală care face să tremure mulţimea obscură la apariţia geniului şi de care Maria Magdalena s-a folosit ca să şteargă picioarele Mântuitorului. Tot în el stă şi virtutea lui Samson. Este semnul consacrării noastre. E ca untdelemnul, ne spune psalmul, care curge pe veşmintele

lui Aaron”.

— Frumos, nimic de spus. dar mă întreb de câte ori l-aţi mai citat în împrejurări asemănătoare?

— Niciodată! tresări ars, înroşindu-se ca un cărbune aprins. Vă rog să mă credeţi!

— Dacă v-aţi supărat, cumva, atunci voi fi nevoită să cred că am nimerit direct în ţintă.

ducii! h vorbea perfect limba franceză, nu ca taicăsu, dar ţinea din când în când să valideze ataşamentele ei la rasa căreia îi aparţinea, nu fără un simţ ascuţit al ironiei şi fără o conştiinţă clară că s-a născut aici şi e cetăţean francez. Cuvântul *Pranc*, aflase Şerban de la ea înseamnă liber, iar francii îl adoptaseră dintr-un instinct sălbatic al libertăţii: ei erau mai întâi de toate şi mai presus de orice, oameni liberi. Judith spunea acestea cu un farmec, cu o lumină interioară pe care nu o mai întâlnise la nimeni altcineva. Cel care privea de pe muntele Măslinilor, cândva, foarte de mult – spunea Judith într-o seară tot la Régence în zumzetul cafenelei – putea admira un spectacol unic, Templul lui Solomon. un edificiu fără artificii arhitectonice cu proporţii desăvârşite, linii sobre şi admirabile, răpit parcă dintr-un văzduh supranatural. Ostaşi care cutreieraseră tot imperiul roman, care admiraseră arhitectura severă, rece a templelor romane, colonadele cu capiteluri bogate ale templelor Eladei, blocurile masive şi transcendentale ale templelor de la

Karnac şi Memfis sau bogăţia şi culorile exuberante ale celor din Efes şi Antiohia cea Mare, erau încă mai uimiţi de Templul din Ierusalim, pentru că niciunul nu respira atâta majestate şi mister. David îl începuse, dar pentru că Regele vărsase sânge, Iahve nu i-a îngăduit să-l zidească. Opera a fost a înţeleptului Solomon care l-a desăvârşit în şapte ani… Niciun zidar n-a murit şi nici n-a căzut bolnav cât a durat construcţia. Nicio sculă nu s-a deteriorat, iar fierul nu s-a atins de pietrele locaşului sfânt. Dumnezeu a trimis atunci un vierme minunat, Samir, care despica pietrele, pietre care adeseori se aşezau singure pe locurile lor sorocite, fără să le atingă mâini omeneşti… Nu

e frumos? Spune nu e frumos? Altarul holocaustelor de aramă ca părul meu, spuse Judith surâzând, strălucea lângă bazinul abluţiunilor, sprijinit pe doisprezece tauri şi ei de aramă. În vestibul erau doi arbori de bronz, Iachim şi boaz. Interiorul era decorat cu lemn de cedru bine înmiresmat, solul era pardosit cu parchet de chiparos, iar zidirea şi pietrele îmbrăcate. De-a lungul pereţilor străjuiau cinci caride labre de aur şi masa pâinilor. Sfânta Sfintelor era ascunsă privirilor printr-o perdea de o frumuseţe mai presus de orice închipuire şi descriere. Iar înăuntru Chivotul era străjuit de figuri gigantice înaripate, heruvimii, scuipaţi în lemn de măslin sălbatic, ale căror capete de păsări aruncau priviri înspăimântătoare. Cu aripile lor enorme acopereau Arca lui Iahve, care îi însoţise pe evrei în pustie. Portice duble îl înconjurau, adăpostind poporul de ploaie. Opere de artă, vestite în lumea întreagă împodobeau interiorul Templului, cum erau bunăoară candelabrul cu şapte braţe, figurând cele şapte planete: Soarele, Luna, Mercur, Jupiter, Venus, Marte, Saturn. Masa cu pâini, douăsprezece la număr, figura Zodiacul. Mai erau acolo cele treisprezece feluri de aromate, din mare, din deşert şi din diferite pământuri fertile. Ele arătau că totul vine de la Dumnezeu şi lui i se cuvin toate.

Păcat că barbarii şi proştii l-au dărâmat! Ultimul mare preot Nitai, refugiat pe acoperişul Templului, a aruncat de acolo, în sus, cheile de la porţi. O mână nevăzută, ieşită brusc din norul de fum al incendiului, le-a apucat şi le-a luat. Acum în locul sfântului locaş e moscheea lui dmar, construită de Abd el Malek. Pe latura de sud o altă moschee El Aksa, transformată din bazilica Sf. Maria, construită de împăratul Justinian.

— Dar Titus a vrut să cruţe Templul.

— Atâta pot să-ţi spun, că sunt neconsolată de această distrugere sălbatică-şi mă gândesc uneori ca în basme, ca la un vis, ca la o feerie cu ceva scump din inima mea la Templul acela spulberat de vijelia oarbă a istoriei.

Când vorbea astfel, Judith se transfigura iar privirea ochilor de smarald şi părul acela de aramă şi foc, ondulat

ca valurile mării sau hoidele de grâu, îi dădeau o stranie frumuseţe.

Sepher Ha-Zohar

Judith şi Şerban ieşiseră mereu împreună, colindând zeci şi zeci de monumente ale Parisului. Şerban îşi punea cele mai frumoase haine, cele mai frumoase cravate, îmbrăcându-se cu multă grijă, fuma numai ţigări englezeşti parfumate. Cofetăriile sau braseriile le alegea cu toată ştiinţa lui de vechi parizian, ca să petreacă împreună cu Judith într-un cadru cât mai somptuos.

Judith, dimpotrivă se îmbrăca foarte simplu şi purta pe rând cele două, trei rochiţe, de altfel impecabil croite, pe care le spăla şi le călca mereu. La primele întâlniri ea a protestat împotriva Încalurilor elegante propuse de Şerban, dar cum acesta nu admisese altele nici în ruptul capului, ea cedase şi acum mergea cu el fără nicio împotrivire şi cu o simplitate de parcă s-ar fi aflat la ea acasă pretutindeni. Fuseseră la Operă, la câteva spectacole cu Jouvet, la altele cu Dublin, văzuseră „L'Annonce faite a Marie" cu Marguerite Jamois, „Nora" lui Ibsen, şi o mulţime de alte spectacole.

— Ce zice tatăl tău?

— Îţi închipui, nu ştie nimic. Dacă ar şti că ieşim împreună, nu ştiu ce-ar fi în stare să facă. Ar fi poate în stare să mă ucidă... într-un acces de furie... sărmanul tata! ... e aşa de obsedat că aş putea să calc pe urmele mamei... îmi vorbeşte cu mare asprime de faptele mamii şi are atunci sentimente de repulsie şi spaimă ca şi cum mama ar fi fost un monstru... Realitatea e că ard de curiozitate să cunosc aceste taine – bănuiesc că taine sunt – dar tata le păzeşte bine.

Cum Mihai devenise aproape o amintire pentru că singurul semn de viaţă pe care îl dădea se reducea la câte-o carte poştală de la Nisa, Monte Carlo, Cannes, Menton, cu „salutări", uneori alături o semnătură indescifrabilă, şi cum Adrienne şi ea dispăruse, Judith luase locul amândurora în imaginaţia ş) viaţa lui Şerban.

De acasă primea mereu ştiri care îl menţineau într-o

stare de alarmă deosebit de obositoare, împotriva căreia antidotul cel mai puternic erau ieşirile şi conversaţiile; mai pe scurt, prietenia cu Judith. Din când în când, ca să stingă sau să deruteze eventualele nelinişti ale domnului Julien Montelambert, se mai întâlneau şi la cafeneaua La Régence unde se cunoscuseră.

Deşi Judith se întâlnea aproape în fiecare zi cu Şerban şi multe ceasuri pe zi erau nedespărţiţi, Şerban mergea şi fa cursurile de istorie unde se înscrisese fata, ca să-l audieze pe Seignobos. Relaţiile dintre ei erau numai de prietenie, de camaraderie. Totuşi, uneori, în inima lui *se* revărsau sentimente de dragoste, ca într-o adolescenţă castă. Atunci, cu permisiunea ei, o îmbrăţişa, o strângea cu putere de mijloc, ca săltându-se pe vârfuri, iar l'uzcie lor se împreunau ca în sărutul a doi amanţi. Dar Judith avea un fel foarte ciudat şi personal de a fi, pentru că aproape numaidecât, după ce se desprindeau, restabilea, cu autoritate aş zice, raporturile dominante de prietenie. Astfel, când se despărţeau, cu toată plinătatea lui sufletească, Şerban redevenea prietenul ei, şi nu curtezanul ei.

Secretul acesta scăpa oricărei analize. De altfel, în această prietenie şi castă afecţiune era o putere care dădea sentimentelor lui Şerban un relief necunoscut până atunci şi chiar o voluptate aparte. Uneori la traversarea străzilor, pe scările staţiilor de metrou, în sălile de muzeu, Şerban o lua de braţ sau de mijloc, cu tandreţe, dar fondul lucrurilor rămânea acelaşi, prietenia.

Serban îşi reamintea uneori că el apari ine unei generaţii teribil de frământate de tulburări antisemite, dar el nu împărtăşise niciodată aceste sentimente.

El observase şi simţise de la început, că Judith nu seamănă cu tatăl ei şi că nu avea nimic, nici din fizicul şi nici din comportamentul lui. Nimeni n-ar fi putut spune că Judith nu era franţuzoaică sută la sută.

— Banul, îţi spun eu, este de fapt principalul motiv de dezbinare, dintre evrei şi ceilalţi; banul, lucrul dracului, este mijlocul de apărare al evreului. Mă uit şi la tata, cu

briliantele şi rubinele lui, cu banii lui!… Evreu, a fost obligat de un concurs de împrejurări, să devină capitalist, ca să se apere mai ales în mijlocul unei Europe mistice şi în decadenţă morală. Dar am uneori… deseori, impresia că a făcut-o împotriva geniului său.

şi în orice caz în paguba geniului său Tata are nişte calităţi remarcabile – dar banii îl fac prost şi-i dau o patină de om inferior… să mă ierţi că vorbesc aşa despre tata, la care ţin foarte mult. Banul şi apele tulburi le dau evreilor putere şi stăpânire, mai ales puterea de a supravieţui unei adversităţi surde sau făţişe. Pe evrei îi găsiri amestecaţi în toate popoarele, printre nemţi, francezi, italieni, spanioli, polonezi… de unde iau caracterele, în primul rând inferioare, ordinare ale popoarelor în mijlocul cărora trăiesc… evreu români se cunosc numaidecât, sunt cei mai infecţi… spuse Judith foarte apăsat.

— Mulţumesc pentru ei, zise Şerban, ascultând amuzai frântura aceasta de lecţie.

Nu e nevoie! Dar orice ar fi ei, matematicieni sau pocti, filosofi sau negustori, au ceva comun, instinctul de a pune la îndoială adevărul recunoscut, de a spurca ceea ce e curat, de a zdruncina ceea ce pare să steo bine. Şi o teribilă sete de răzbunare, care mă îngrozeşte uneori, setea de răzbunare a celor slabi şi inferiori, plini de complexe. Neputând ataca făţiş, aleg mereu cele mai josnice mijloace nu numai împotriva duşmanilor, dar. ceea ce raa speriat întotdeauna, chiar împotriva unei civilizaţii ai căror beneficiari, şi creatori, într-o măsură, sunt şi ei. Am uneori impresia că evreii se minează pe ei înşişi. În domeniul material, evreul e ca un despot; în cel spirituâl e un anarhist… Şi din toate acestea rezultă pentru ceilalţi o servitute economică, iar în ordinea intelectuală ceilalţi se văicăresc şi se zbuciumă ca nişte victime… iar până la urmă victimele lamentabile sunt tot neghiobii ăştia de evrei… şi o să vezi-la ce o să asistăm… şi vorbesc acum pe limba voastră a medicilor. Dacă s-a descoperit că tiroida de viţel are atâtea virtuţi împotriva guşii şi a eres; ismului, o să vezi la ce ne putem aştepta râvnind ficaţi de jidani fripţi

în frigare!

— Uneori, Judith, ai o imaginaţie macabră, zise Şerban, care auzea şi asculta atâtea lucruri noi, cu interes şi deschidere interioară, datorită faptului că acestea erau comunicate de o persoană la care el ţinea acum foarte mult şi de care se simţea că se leagă tot mai profund.

— De unde ştii tu toate poveştile astea, scumpa mea Judith?

— Din Cartea splendorilor din Sepher Ha-Zohar spuse ea cu candoarea unui copil fermecat de „1001 de nopţi", din Cartea splendorilor…

— Curat splendori, zise Şerban râzând ambiguu.

— …Scrisă, pare-se, de Rabbi Simon ben Yochai şi de fiul său Rabbi Eleazar, continuă netulburată Judith. E o *Sumă* de doctrine şi de poveşti cabalistice, adică ale tradiţiei iudaice… şi… şi mai născocesc şi eu, jucându-mă ca un copil într-o înmân a nevăzută de voi, care străluceşte numai pentru mine!

Tremură sufletul

De la început Şerban a îmbrăţişat filmul sonor care deschidea în mod evident noi perspective şi un univers mai bogat.

Judith era de acord cu Serban, ca de altfel, în multe privinţe, fapt care contribuise mult la strângerea legăturilor dintre ei.

— Tot. timpul ai avut lacrimi din ochi, Şerbane; am văzut, ai fost foarte emoţionat.

Deşi întuneric, iar el se ferise cât putuse, Judith tot înregistrase emoţia lui Şerban. Ea îl luase de braţ şi se lipise de el, din iniţiativa ei, contrar obiceiului, şi chiar la un moment dat, îl mângâiase pe obraz. Judith era rezistentă la emoţii şi nu avea în ea nici urmă de sentimentalism, ceea ce îi plăcea foarte mult lui Şerban; era energică şi de o mare promptitudine în conversaţii sau când întreprindeau ceva împreună. Prezenţa ei îi inspira siguranţă, orice s-ar fi întâmplat, fata aceasta ştia să se descurce, nu depindea de nimeni şi nu aştepta să pună altul mâna, ca să facă ceva. Pentru prima oară, prin emoţia

aceasta, simţise o anumită tandreţe.

— Da, este adevărat, consimţi Şerban, ezitând să vorbească, din pricina emoţiei care îl domina încă. E adevărat, totdeauna viaţa plină de suferinţă a acestor oameni, mă copleşeşte, mă mişcă până în adâncul sufletului. Toată lumea asta de mediocri şi de proşti paralizează pe umerii acestor uriaşi, acestor Aflaşi care luptă cu atâtea potrivnicii şi urcă bolovanul lumii o măsură mai sus... Beethoven acesta, sărmanul şi ilustrul fericit! Cât zbucium şi câtă suferinţă a îndurat! Dar, draga mea Judith, ce sentimente, ce adieri de dragoste, de bucurie, de exaltare, de generozitate, toată gama nobleţii şi sublimului a trecut prin sufletul acestui om care ne reprezenta pe toţi în ceea ce am putea avea mai înalt... e un Michelangelo în grandoarea lui tragică, e un Rembrandt care instrumentează umbra şi lumina din cântecul său lăuntric, atât de tulburător!

— E greu de interpretat rolul lui Beethoven, trebuie cineva care să intre în pielea personajului ca în propria-i dramă. Să-şi joace însăşi viaţa lui, la modul intensităţii supreme!

— Ai perfectă dreptate, filmul nu e deloc remarcabil, dar pe mine m-a mişcat muzica.

Apoi Şerban se opri, se întoarse puţin, o luă de umeri, zicând: Am înţeles ceva astăzi... aşa cum n-am înţeles niciodată până acum... şi nu ştiu cum să-ţi împărtăşesc emoţia deplină a acestei revelaţii. Am înţeles, dragă Judith, că *există* o lume a lui Dumnezeu pe care o văd numai orbii şi o aud numai surzii!... Tremură sufletul în mine, Judith!

Judith îl privi cu pătrundere, fără să clipească, deschizând ochii aceia verzi de smarald, şi nu zise nimic. Merseră aşa tăcuţi, meditând parcă, multă vreme, până când toată învolburarea aceea a lui Şerban se potoli.

— Orice act de creaţie, prin urmare orice operă de artă, începu Şerban, include, are şi *ceva* inexplicabil...

— Stai puţin, îmi vine în minte în clipa asta o vorbă al lui Rilke „... arta este mijlocul de realizare personală...

artistul nu are o altă patrie decât el însuşi”, ia aminte! Artistul care vine dintr-o ţară străină, obscură, înaintează pe drumul său, mereu mai limpede şi mai senin şi mai sigur… Nu am nevoie decât de putyre, restul ştiu că îl posed, ca să devin un trimis.

— Să presupunem că ne aflăm amândoi în faţa unui tablou. Ai văzut, el ni se descoperă dintr-odată sau deloc. Revelaţia lui trebuie să fie un act de totalitate… Aşa e?

— Fără nicio îndoială! Operaţia de înţelegere *raţională* e, sigur, ulterioară intuiţiei.

— Nu e aşa?… Meditaţia lărgeşte, îmbogăţeşte desigur cunoaşterea… o aprofundează… dar dacă nu e sesizată de la bun început esenţa, atunci nu mai e mare lucru de făcut.

— Omul trebuie să înţeleagă dintr-odată! întări Judith.

— În fond ce este un mare creator?… E acela care e sensibil la nimbul lucrurilor… la aura lor… care ştie să se aşeze ca să privească deplin şi are mijloacele să-i dea expresie… Vezi tu, şi mijloacele… tehnica unui mare artist, nici ea nu este o reţetă, ci un act creator. Un mare creator îşi creează, sub toate raporturile, universul său propriu. Arta nu e un joc… nu cred că e un joc cum declară aproape toţi… ci e revelaţia unui principiu, a unui sens… e un mesaj… o supremă sinceritate… adică ceva foarte serios. Valoarea ei se măsoară după implicaţii, după aspiraţii, după probleme, după eşecuri dacă vrei, după meditaţia investită… dar în niciun caz nu este un joc!… N-am dreptate?… Tu ce zici?

— În orice caz, spuse Judith cu o oarecare circumspecţie, în orice caz opera de artă trebuie să producă un fior… adică acele condiţii extraordinare, în sens opus banalului, în care taina ei să poată fi revelată… şi, în fond, „cum zici tu”, în fond – Judith imită atitudinea lui Şerban când folosea expresia aceasta – versurile, de pildă, ce sunt? Sunt sentimente?… Cum cred atâţia… nu, sigur nu… sunt experienţe… vorbesc de marile poezii şi de marii poeţi, fireşte… Dar mă gândesc la experienţele

acelea care exprimă o suveranitate a spiritului… Arta adevărată, majoră, ne descoperă ceva din veşnicia inclusa în prezentul pe care îl trăim.

— Totuşi, apropo de experienţă, insist, e ceva în ierarhia operei lor de artă, ceva Independent de meritul omului.

— O spune Gide, partea lui Dumnezeu. De altfel, marile opere au o iradiere care corespunde taumaturgiei sfinţilor… Arta proastă e ca o înjosire a omului…

— Judith eşti ca o bucurie a vieţii mele… Aş vrea să-ţi spun o poezie ca şi cum ar fi a mea pentru tine… dar nu cunosc niciuna demnă de tine… poate… Petrarca… Dante… dar pe italienii aceştia îi cunosc, din păcate, prea puţin!

— Dar de unde, întoarcerea asta de o sută optzeci de grade…

— Uite aşa… ce să ne mai încurcăm în consideraţii despre artă…

— Tu, tu eşti o capodoperă… Mă uit la tine şi…

— Lasă astea. Tu ştii că nu-mi plac deloc, dar deloc, efuziunile astea, moleşeala asta… Ai văzut ce prostii scria Doumic în *La Revue des deiix Mondes*?

— N-o citesc niciodată.

— Rău. Multe idei ne vin şi ca o reacţie, nu numai primite de la cei asemenea nouă. Nu ştiu… dar sunt unii care ar dori ca un scriitor să semene cu ei sau să corespundă unei imagini pe care şi-au făcut-o… Ce prostie! Cum nu înţeleg că de fapt un scriitor înseamnă tocmai întâlnirea lui cu el însuşi, tocmai descoperirea unui univers interior personal!…

— Judith, aş vrea să-ţi fac o plăcere, dar mai aparte, mai deosebită… aş vrea să sferiu ceva pentru tine…

— Eşti nebun! Te rog să nu faci lucruri d-astea. Dar, văzând figura lui Şerban şi poate iscându-se în sufletul ei şi alte sentimente, adăugă: În orice caz nu versuri… un tânăr care scrie versuri unei fete, afară de cazul că poetul e genial, cade în ridicol, dacă mă pot exprima astfel.

— Să rezumăm, Judith… să rezumăm…

— Ce vrei să spui?

Şerban se opri, îi bară drumul şi zise:

— Spune-mi… Mă iubeşti?

— Te ţii de fleacuri, Aer & a ne… Te ţii de fleacuri, zise ea cu un ton care parcă umbri sufletul lui Serbau, dar, luându-şi imediat un aer serios, adăugă: Despre asta o să vorbim altă dată!

Monsieur Alexandre

Când într-o noapte, târziu, Şerban se întoarse acasă, zări încă de departe fereastra lui Mihai luminată a giorno. Serban, aproape alergând, ajunse în faţa porţii închise, trase cordonul să-l rupă, uşa sări cu declicul bine cunoscut. Urcă mai multe trepte deodată şi bătu la uşa lui Mihai. Dinăuntru răspunse o voce de femeie: Cine e? O clipă surprins, Şerban se dezmetici repede şi îşi spuse numele. Imediat uşa se deschise şi o femeie, care trecuse puţin de pragul primei tinereţi, machiata ca o păpuşă de porţelan din galantarul unui coafor de rangul întâi, înfăşurată într-o „luxoasă rochie de cameră şi răspândind un miros puternic de parfum fin, îl pofti înăuntru. Aproape imediat, Şerban observă inelul din degetul ei, cu un briliant enorm, tabachera deschisă aurită, plină cu ţigări Camel, bricheta încinsă cu piele de şarpe şi monograma de aur. Şerban înregistra toate acestea într-o clipă.

Lydie, acesta era numele ei, ştia aproape totul despre Şerban, de la Mihai aşa că dintr-odată se simţiră în largul lor, ca şi cum ar fi fost vechi prieteni. De altfel, după propunerea Lydiei, care socotea orice protocol inutil, ei şi-au zis, simplu, pe nume şi s-au tutuit după primele zece minute. Mihai, mort de oboseală se culcase în camera lui Şerban. Lydie, se cunoştea dintr-o singură privire, era o femeie trăită în lux, iar prezenţa lui Serban nu numai că nu o stânjenea câtuşi de puţin, dar îi făcea chiar o mare plăcere. Astfel, dereticând avea cu ei ne să schimbe o vorbă, mai ales că şi Şerban ardea de curiozitate să afle ce s-a întâmplat.

— Sunt prietena lui Monsieur Alexandre, începu ea, prietenul tău. Serban făcu nişte ochi atât de mari încât

Lydie se sperie.

— I?

— Da, aşa l-am cunoscut şi aşa îi spuneau toţi acolo, patronul, chelnerii, obişnuiţii… în sfârşit, toată lumea… Monsieur Alexandre era un personaj bine cunoscut în toată lumea aceea. Dar să-ţi dezleg eu enigma. Mihai mai poartă un nume de botez, al doilea, se obişnuieşte, iar numele acesta e Alexandru. E simplu de tot… L-am cunoscut la Nisa, la Casino, unde venea noapte de noapte, nelipsit, şi unde, în smochingul său cu revere largi de mătase, îl remarcasem dacă nu ca pe unul din cei mai frumoşi bărbaţi de acolo, în orice caz ca pe cel mai expresiv. E aproape inutil să-ţi spun că acest tânăr, jucător pasionat, de o îndrăzneală care uneori îţi tăia respiraţia, nu-mi acorda nicio atenţie. Nici mie, nici altora, căci trebuie să-ţi spun că multe femei, de toate felurile şi de toate vârstele, îi făceau avansuri, dar părea de necucerit acest prieten al tău, Monsieur Alexandre… Eu de foarte tânără, Şerbane, am plecat de-acasă, şi sunt elveţiancă, din Geneva… am dus o viaţă zbuciumată… acum o resimt ca pe o povară, deşi nu a fost lipsită de momente de fericire, poate de iluzii ale fericirii… şi duc de ani de zile o viaţă de noapte… Sună rău? Dar Şerbân dintr-o elementară cuviinţă nu schiţă niciun gest.

As putea să-ţi spun, ca să mă crezi, că nu eram chiar o desfrânată de ultimă speţă? Nu zic, viaţa asta de noapte este un infern plin de o lumină orbitoare, care te înghite ca un soare de văpăi, în care aproape nu te mai vezi pe tine şi nici nu prea mai ştii pe ce lume eşti. Lumină, lumini, o mare somptuozitate creată de mari averi care se destramă mereu ca un fum de ţigară… pe nişte jetoane care reprezintă moşii, castele, aur, feani, grămezi d e bani, onoare; se joacă situaţii, se ruinează vieţi sau reputaţii, se scufundă în cratere fără fund lucruri materiale şi valori gingaşe. Dacă e un loc pe lume unde banii n-au valoare, unde ai putea să arunci teancuri în foc, dar unde în acelaşi timp sunt totul, un miraj al mirajelor, apoi acela e Nisa ori Ivonte Carlo, în cazinourile de acolo raiul şi iadul coexistă

ca aerul cu lumina... în această lume şi în această ambianţă de tensiuni şi de flăcări nevăzute, în această lume pe care – *vai*! – eu am frecventat-o ani de zile, l-am văzut pe tânărul acesta, parcă străin şi brav, parcă erou şi nebun, şi n-aş putea bine să spun de ce, mi s-a făcut milă de el. Dar era inabordabil acest

Monsieur Alexandre care împărţea bacşişuri ca un suveran, care deseori pleca cu femei pe care a doua zi nu le mai cunoştea, care risca mereu... nu-l vedeam niciodată câştigând sume fabuloase, dar nici lefter nu era, şi parcă întrevedeam un mare orgoliu tineresc – mă pricep la oameni, că am cunoscut mulţi. Dar nu reuşeam să intru în cercul lui de viaţă, ceea ce mă irita şi uneori chiar mă jignea. Într-o noapte, eram iarăşi împreună, fa mese diferite, în constelaţii deosebite. Atmosferă încărcată de fum greu, de alcooluri tari şi vibraţii obscure care aducea mai mult cu delirul. Oamenii şi lucrurile erau inundaţi de lumină spectrală cu nuanţe de verde şi liliachiu... lumea se mai rărise. Mihai vorbea incoerent şi gesticula ca un mim. De la masa lui, pe rând, s-au sculat câţiva bărbaţi şi două femei şi au plecat, lăsându-l singur... Mihai era bea t, înspăimântător de beat. La un moment dat s-a prăbuşit cu capul pe masă, ca trăsnit. Doi chelneri s-au repezit, să-i vină în ajutor... ca să nu piardă un client ca Monsieur Alexandre! Dar mare lucru nu era de făcut... şi poate că era pentru ei un spectacol banal... Am avut atunci un sentiment pe care nu l-am mai avut, niciodată în viaţă, un sentiment unic.

Lydie aprindea a nu mai ştiu câta ţigară. În timpul acesta, lua lucrurile dintr-un loc, le punea în altul, apoi le aducea înapoi, făcând gesturi ordonate înăuntrul unor planuri încurcate, un om care face ceva ca să aibă o preocupare, dar de fapt nu ştia exact ce îi ce. Şerban înregistrase aceasta şi interpreta faptul ca un reflex al unei intense agitaţii şi emoţii. De două ori prinsese chiar lacrimi în genele lungi ale ochilor pictaţi cu rimel.

Atunci m-am sculat de la masă, l-am luat aproape în braţe ca pe un copil, m-am luptat din greu cu el, l-am urcat

într-o maşină şi cu chiu cu vai cu o putere sporită cum au nebunii, l-am dus la mine acasă. Mihai era beat mort. I-a fost atât de rău toată noaptea încât am crezut c-o să moară… A vărsat de câteva ori. şi-au murdărit, hainele, frumuseţe de smoching, a murdărit cuvertura, patul, covorul… m-am luptat ceasuri întregi ca să curăţ. Totul ar fi fost dezgustător, penibil, dar noaptea aceea am trăit sentimente sublime, ca sfântul Damian Leprosul! NU ştii ce înseamnă să încerci o dragoste, ca o explozie, pentru un om anulat în atributele lui! Mihai era desigur beat, dar în lumea mea de acolo, era un scump camarad, erou căzut, într-o luptă de mari proporţii, cu destinul… Vărsăturile lui erau pentru mine valuri de sânge, din rănile iubitului meu… Dragostea mea transfigurase o situaţie poate imundă, scârboasă. Într-o icoană a sublimului… Sfântul Damian Leprosul!… Dumnezeule, Dumnezeul meu!… şi Mihai n-a mai plecat de la mine… Pare-se că l-a impresionat mult gestul meu, grija şi… poate felul în care m-am apropiat şi m-am atins de ceea ce lui înşişi îi repugna să se atingă… şi am trăit aşa, împreună, trei luni de zile de paradis… de o fericire şi voluptate intensă… eu poate am răspuns unor orgolii toropite ale lui, care acum înfloriseră; şi poate unor nostalgii neîmplinite, ale simţurilor… eu m-am simţit iubită. Ne-am iubit intens, până la topirea într-unul singur… Ne-am şi certat… în orice caz, niciodată până la el n-am întâlnit un bărbat care să observe că am şi eu un suflet, şi nu numai trupul acesta ca o marfă a unor plăceri efemere… Tu crezi că Mihai ar putea să mă iubească?… O, nu, nu zic pl ru totdeauna… acestea ar fi cuvinte prea mari dar măcar mai multă vreme… o bucată de vreme, spuse Lydie, întorcându-se către Şerban, să citească în ochii lui un răspuns, dacă el va ocoli să vorbească.

— Lydie, zise Şerban, cu o evidentă ezitare, să vezi…

— Taci! strigă Lydie, nu mai spune nimic… Ah! de ce noi oamenii trebuie să străbatem viaţa noastră ca nişte cârtiţe!…

Drama evreilor văzută de un creştin

De mai multă vreme, Şerban dorea să marcheze relaţiile lui de prietenie cu Judith printr-un gest mai deosebit, care să iasă din comun. Versuri, cadouri, o seamă de ipoteze au fost cântărite pe rând, dar toate erau banale. Într-o dimineaţă, i-a venit ideea să scrie un eseu intitulat *Drama evreilor văzută de un creştin*. Tema era îndrăzneaţă. Mai întâi, ce ştia el despre creştinism? Mai nimica. Despre evrei ştia multe, dar nici acestea nu puteau forma substanţa unui studiu. Dar adeseori când oamenii nu prea ştiu într-o chestiune mare lucru sunt mai îndrăzneţi decât aceia care cunosc un subiect; e şi explicabil. *Drama evreilor văzută de un creştin*, titlu vibrant, grav, la ordinea zilei. Fapt e, ca să nu mai intrăm în amănunte, că Şerban s-a fixat asupra acestui subiect, a citit pe brânci un material pe care l-a socotit esenţial, indispensabil, şi ca un inspirat într-o noapte a redactat eseul iar într-o altă zi, la obişnuita despărţire de scumpa lui Judith, i-a înmânat manuscrisul. Judith, în primul moment a fost tare surprinsă, a făcut nişte ochi mari şi a schiţat un zâmbet ironic.

— Am vrut să-ţi fac o plăcere. Acum ce-o ieşi, om vedea! tu ai să hotărăşti!

— Să ştii că am să-l citesc numaidecât, fără nicio amânare, într-un fel mi-ai provocat o mare emoţie… poate era chiar necesară… nu e aşa?

La despărţire, cu multă naturaleţe, şi de-o parte şi de alta, s-au îmbrăţişat.

Iată textul acestui manuscris: *Drama evreilor văzută de un creştin*

Motto: Istoria Evreilor taie de-a curmezişul istoria neamului omenesc, ca un dig în calea unui fluviu, pentru a-i ridica nivelul.

Leon Bloy

Poporul evreu ridică astăzi o gravă problemă conştiinţei tuturor oamenilor. Sub imperiul unor evenimente care pregătesc o răscolire dramatică a întregii lumi, omul veacului XX este constrâns să ia act de existenţa acestei probleme şi obligat să aibă o atitudine; în niciun caz el nu mai poate rămâne indiferent. State mari

ca Germania şi Italia, care însumează peste o sută de milioane de suflete, au făcut din această problemă o preocupare permanentă şi capitală. State mai mici, sub influenţa celor pomenite, trăiesc zbuciuraindu-se ca şi cum un ghimpe s-ar fi înfipt în carnea lor.

Problema aceasta a fost cercetată nu numai acum, dar mereu, pe toate feţele. În timpurile moderne constatăm că ştiinţele exacte au contestat orice temei susţinerilor rasiste. Nu există rase pure. Grupele de oameni s-au amestecat între ele neîncetat fără a urmări vreodată păstrarea unor tipuri pure, iar evreii au şi ei însuşirile comunităţii omeneşti în mijlocul căreia trăiesc. Au fost voci care au arătat că evreii deţin într-un stat o parte însemnată din posturile de Comandă, că sunt în stare să exercite o mare influenţă şi să dispună de o cantitate disproporţionată de bunuri materiale, mai mare decât li s-ar cuveni printr-o distribuire dreaptă.

Factorul economic întotdeauna poate să explice, mai mult sau mai puţin, fenomenele sociale, pentru că în lupta lor pentru o bucată de pâine oamenii vor găsi uşor soluţia sacrificării prin forţă a celui care se poate apăra mai puţin. Pe planul acesta social-economic-politic, ca minoritari, evreii vor provoca răfuieli şi vor deveni ţinta cea mai vulnerabilă, cea mai ispititoare şi facilă. Evreii, atunci, sunt arătaţi ca elemente de dezagregare socială, canalul viu prin care se scurg toate relele în inima unei colectivităţi, astfel că înlăturarea, suprimarea lor eventual se impune ca o soluţie a evidenţei. Ura împotriva lor mai e alimentată şi din convingerea foarte răspândită, că au o mentalitate neadaptabilă la climatul moral al celorlalţi. Voltaire, raţionalistul Voltaire scrie: „Nu veţi găsi în evrei decât un popor ignorant, leneş şi barbar, care asociază, de multă vreme, cea mai nedemnă avariţie cu cea mai de dispreţuiţ superstiţie şi cea mai groaznică ură faţă de toate popoarele care îi tolerează şi îi îmbogăţesc…”

Cum îi recunoaşte lumea? De ce colectivitatea omenească se răzvrăteşte, uneori, asemenea unui organism în care s-a strecurat otrava? – când e limpede că

ei nu constituie o «rasă», decât în măsura în care ar fi una Iberii sau Bretonii. Dacă în înţelesul istoric se numeşte rasă o anumită structură, o experienţă ancestrală, o comunitate de amintiri şi năzuinţe. În care zestrea ereditară, tipul somatic, formează centrul de greutate, atunci şi ei sunt o rasă, ca Iberii, ca Bretonii. În realitate e vorba aici de ceva mai mult decât o rasă. Dar există oare un tip caracteristic de evreu? Răspunsul e îndoielnic pentru că aflăm printre ei mărunţi şi înalţi, slabi şi graşi, plăpânzi şi voinici, rumeni şi ofiliţi, roşii şi bruni, pătaţi şi curaţi, burghezi şi aventurieri, negustori şi filosofi. Cum ai identifică atunci oamenii?

Drama acestui popor ilustrează marele zbucium, lupta omului cu lumea şi a Lumii cu Dumnezeu. De altfel, Israel chiar aceasta şi înseamnă: lupta cu Dumnezeu.

Să citim rândurile acestea: „Atunci Pilat le zise, dar ce voi face cu Iisus care se cheamă Christos? Răspund cu toţii: Să fie răstignit! A zis iarăşi Pilat: Dar ce rău a făcut? Ei însă mai cu prisos strigau şi ziceau: Răstigneşte-l! Deci văzând Pilat că nimic nu foloseşte, ci mai mare tulburare se face, a luat apă s-a spălat pe mâini înaintea mulţimii şi a rostit: Nevinovat sunt eu de sângele acestui drept. Voi veţi vedea. Iar tot poporul a răspuns şi a zis: Sângele lui să cadă asupra noastră şi a copiilor noştri”.

Puţine, simple, emoţionante, zguduitoare cuvinte. Sunt momentele culminante ale dramei lui Israel.

Evreii şi-au întors faţa de la ceea ce creştinii au primit cu inima deschisă, ca Sf. Maria la Bunavestire. De aceea evreii continuă să nădăjduiască cu înfrigurare, să dorească Dumnezeul în această lume şi împărăţia lui aici. Drumul lor ocoleşte adevărul.

Israel, prin încordarea pe care o menţine, înviorează necontenit mişcarea istoriei. Israel e un *nervum rerum* al unor finalităţi îndepărtate şi poate enigmatice. Negreşit nimeni nu poate să împiedice popoarele să examineze periodic raporturile lor cu evreii, pentru că aceştia le pun necontenit o sumă de probleme prin toate canalele îndeletnicirilor omeneşti. Fiecare popor răspunde atunci în

felul său propriu, de la dojană şi măsuri legale până la extremă violenţă şi masacru.

Ne întrebăm din nou: în faţa unui creştin drama evreilor are o dezlegare? *Problema nu se poate rezolva deplin decât dacă o rezolvă fiecare în parte*.

Pe linia aceasta de gânduri, meditaţia noastră se încheie afirmativ: *drama evreilor este în fond drama Omului*.

În plină enigmă

Câteva zile la rând, Judith, sub diferite pretexte nu s-a mai întâlnit cu Şerban. Şerban era extrem de contrariat. Era trist, absent, fuma ţigară după ţigară şi făcea un mare efort ca să urmărească mersul lucrurilor, dar se vedea bine că este foarte preocupat, teribil de preocupat. Prietenul său Blondet, şi alţi camarazi de altfel, l-au întrebat de câteva ori: Ce e cu tine, nu te simţi bine, ce s-a întâmplat?

Ipotezele, presupunerile îl fierbeau, îl măcinau. A indispus-o lectura eseului? A jignit-o? A comis o gafă? El îi scrisese cu atâta simpatie, cu sentimente de omagiu. Apoi tot timpul cât a lucrat, cât a citit şi a meditat la – studiul acesta i-a mulţumit în sufletul sau scumpei lui Judith care indirect îi oferise nevisatul prilej să pătrundă într-un> domeniu de idei şi fapte despre care aproape nu avea habar. O lectură pe care chiar dacă ar fi începuf-o ar fi abandonat-o de la primele pagini, acum, cu gândul la Judith, nu numai că a dus-o până la capăt, dar a parcurs-o, participând cu toată inima şi mintea lui. Nici prin gând nu i-a trecut vreodată că l-ar putea interesa asemenea probleme care n-aveau nici în clin, nici în mânecă cu preocupările lui de totdeauna.

Dar ce s-a întâmplat cu Judith? Despărţirea aceasta, desigur temporară, adusese în conştiinţa lui, cu toată acuitatea, intensitatea şi seriozitatea legăturii lui cu ea. Nu era îndrăgostit sau îmbătat de Judith cum fusese de Adrienne. Faţă de Judith încerca sentimente de o altă calitate şi adâncime. Adrienne îl îmbăta, când îl îmbăta, creându-i o stare de euforie trupească şi sufletească, parcă alungând dimensiunile unei biologii interioare şi ale unui

portret spiritual care creştea, ca o imagine de cinematograf pe ecran, până la dispariţia limitelor în neant. Da, contactul cu Adrienne, în cele din urmă, se rezolva, se lichida, se topea într-un neant. Din relaţiile cu Judith se decanta ceva, se depunea ceva consistent, se tezauriza ceva. Şi Adrienne era plină de graţie şi de o feminitate cu nesfârşite nuanţe, dar toate acestea erau doar un efect al moştenirilor şi instinctelor. Totul avea farmecul unui peisaj, nobleţea unei pantere. Judith, însă purta însemnele unei capodopere. Adrienne era ca o copie; arhetipul, modelul, era Judith. Judith era ca artistul conştient de arta sa, de puterile şi însuşirile pe care le instrumentează. Fără îndoială, cântecul privighetorii este fermecător, este extraordinar, dar Sonata lunii este incomparabilă. Judith îi comunica lui Şerban deplinătatea şi stabilitatea, maturităţii personale. Judith parcă îl forma, întărind şi definind liniile unui portret interior personal. Sub influenţa ei lucra cu o prezenţă de spirit care îi dădea siguranţă şi încredere. Ceea ce făcea îi apărea mai profund, mai limpezit, de o altă tonalitate decât înainte de a fi cunoscut-o. Parcă era mai matur, mai bărbat. La unele atingeri, sau simple gesturi de atenţie, de protecţie, Judith reacţiona curios, parcă ferindu-se, sau tresărind, între rupându-le, fără nicio explicaţie, lată, bunăoară traversau strada şi Şerban voia s-o ia de braţ, nu la braţ, ci *de* braţ. Ea nu accepta, dar într-un fel care oprea repetarea sau aducerea la îndeplinire a gestului; sau coborau în metrou, Judith se ferea ca Şerban s-o ia de mijloc. Sau voia să-i toarne laptele în cană, Judith îl obliga să pună laptele pe masă, apoi servea ea; dar tot aşa, încărcând atitudinea ei de semnificaţii neobişnuite şi impenetrabile, ceea ce n-o împiedica alteori să se lipească de el, să puie mâinile şi braţele pe pieptul lui, să-l îmbrăţişeze, spulberând orice echivoc. Cu Adrienne totul era atât de simplu, atât de natural, şi odihnitor. Dar acum, Şerban trecea la capitolul altei experienţe. De data aceasta, totul era alambicat. Judith nu era o femeie savantă. Serban detesta genul acesta dar atâtea Judithe şi Salomee, şi ftetshabee

distilaseră în ea nişte esenţe care se rosteau nu fă modul inconştienţei, ci la nivelul stăpânirii de sine. Judith cu tot numele ei oarecare de Mantelambert, era ca o prinţesă din Casa regelui David. Toate lucrurile acestea difuze până mai deunăzi deveniseră, prin absenţa ei, foarte clare. Dar tocmai această claritate îl alungase în plină enigmă.

Adrienne era transparentă, ca o efemeridă înaripată prin care se văd toate organele şi minunatele lor funcţiuni. Pe Judith trebuia să o înţelegi aşa cum înţelegi muzica.

Raporturile trupeşti, în intensitatea şi dăruirea lor aduc, fără îndoială, transcendenţe, nişte revelaţii, cu atât mai mult întâlnirea între două universuri spirituale. împreună cu Judith, Şerban putea să spună: bucuria deplină e un miracol mereu posibil! Era evident: cu Judith nu te puteai plictisi. Chiar zonele de obscuritate pe care le traversai, alături de Judith căpătau interesul şi plenitudinea tăcerilor muzicale.

De ce se ferea Judith? Avea oare un sentiment deosebit faţă de trupul său mai delicat, ca să-l apere ca pe un instrument gingaş, ca un violonist care îşi apără Stradivariusul? Sunt amănunte în relaţiile cu un om care permit reconstituirea unui mister dar enigma Judithei rămânea opacă.

Dar iată, după nu ştiu câte zile de febrilă nerăbdare şi aşteptare, Judith i-a telefonat şi i-a fixat întâlnire seara în parc fa Bagatelle, unde Şerban a venit cu o jumătate de ceas mai devreme, îmbrăcat frumos ca la o primă întâlnire, cu un aer sportiv, transpirând ritmic de emoţie, tuşind din când în când, fumând neîntrerupt, cu bătăi de inimă ca la început, la prima întâlnire cu o femeie pe care o iubeşti cu dragostea dintâi. La ora şase precis – ea spusese odată că, exactitatea e politeţea regilor – a apărut Judith subţire, părând mai subţire şi mai înaltă, cu părul ei ca arama, strâns în jurul capului, îmbrăcată cu o rochie de o simplitate totală, un roşu algerian, parcă era în caliciul unei flori de foc. Dar cu deosebire l-a izbit pe Şerban linia impecabilă a picioarelor şi mersul maiestuos. Judith avea în înfăţişarea ei ceva de alteţă princiară. Şerban s-a

descoperit de la distanţă, a aruncat ţigara şi s-a îndreptat spre ea, hotărât s-o îmbrăţişeze şi să-şi umple toate simţurile de scumpa lui Judith. Dar la o jumătate de metru de el, ea s-a oprit brusc, dreaptă ca o statuie, cu o expresie echivocă, anulând prin atitudinea ei toate intenţiile lui exuberante. I-a întins mâna pe care Şerban a sărutat-o ca un amant.

— Dar ce s-a întâmplat, Judith?

— Nimic… mai nimic. Pluteşte în aer un miros îmbătător… şi nu e nimeni… ba da, uite, tocmai acolo în fund… o pereche de îndrăgostiţi!… Oare, tu ce crezi, Şerbane, toţi îndrăgostiţii trebuie să sufere, să fie nefericiţi?

Tot elanul îi dispăru. Asta găseşte ea să-mi spună după atâta amar de vreme de când nu ne-am văzut? – gândi el. Judith îşi bate joc de mine, şi e cu putinţă? de manuscrisul meu, nimic!

— Judith, tu râzi de mine?… Nu îţi dai seama că e momentul cel mai. puţin potrivit ca să spui vorbe în vânt, zise el cu intenţia să o facă să sufere, depărtându-se ostentativ de ea.

Judith nu spuse nimic, dar în obraji îi apărură două pete roşii, mai aprinse decât culoarea rochiei; şi astfel, tăcuţi, o porniră pe alee.

— Vezi, Şerbane, cum eşti… puteam eu să-ţi spun aşa, dintr-odată, că tot ce-ai scris tu e complet idiot? zise ea cu un ton sec.

Şerban, într-o miliardime de secundă, a vrut s-o plesnească, dar intenţia nu s-a concretizat.

— Ştii, Judith, că pe urmă şi eu m-am gândit… s-ar putea să ai dreptate, de altfel, tot ce e în legătură cu evreii ăştia s-ar putea să fie complet idiot. Sunt şi ei, în definitiv, nişte bieţi oameni ca noi toţi şi poate chiar mai puţin decât noi toţi, pentru că, dacă ne gândim bine, contribuţia lor la marea cultură e zero. Bach, Beethoven, Schumann, Kant, Debussi, Cesar Frank, Hegel, Newton, Descartes, Shakespeare, Tizian de-a valma, Rembrandt, El Greco, Titian, Michaelangelo…

— Ho! ajunge, ce ai înnebunit!

— Petrarca, Dante, Goethe… Bo…

— Ajunge, nu înţelegi?

— Sute, mii de genii şi niciun evreu… s-au creat nişte legende… nişte complexe şi nişte timidităţii… Nu-i aceasta ceva completamente idiot… noi, de fapt, suntem creatorii acestei extraordinare culturi!

Şerban era roşu ca racul, transpirat, şi fuma ca un şarpe, chiar s-a observat că îi tremura mâna. Astfel”, o. bucată de vreme s-au plimbat iarăşi tăcuţi, preocupaţi. Pietrişul de pe alee trosnea sub picioarele lor. Deş-i tulburat, derban nu se putea împiedica să observe, pentru a câta oară, cât de superbă era această Judith.

— Şerbane, zise ea, răsucindu-se pe un picior, la capătul aleii întâmpinate de o revărsare de trandafiri albi în cascadă, am încercat marea cu degetul, am vrut să ating un loc al sufletului tău, pentru un zbucium intim, al meu… şi ai căzut în cursă. Ei află, Şerbane scumpe, că ceea ce mi-ai dat tu să citesc, nu numai că nu e „complet idiot”, dar m-a uimit, din multe motive… şi a picat, fără să ştii, ca o acţiune providenţială, într-un moment de cumpănă al vieţii mele. (Şerban covârşit literalmente de emoţie şi de stări sufleteşti contradictorii se gândea la fel de fel de lucruri, romane întregi de întâmplări. Ca un fulger i-a trecut prin minte că Judith s-a gândit la el ca la un bărbat). Îţi mulţumesc din tot adâncul inimii mele. De profundis clamavi ad Te Domine! Iar cel Preaînalt, mi-a răspuns! Dar nu mă iubeşti destul…

— Judith! strigă Şerban, cu un accent sfâşietor.

— Nu, Şerbane, nu mă iubeşti destul… cât îţi închipui… cât poate mi-am închipuit şi eu… dar să ştii că e mai bine aşa, zise ea cu o linişte şi seriozitate care au produs asupra lui Şerban o extraordinar de puternică impresie. Mă hotărâsem, continuă ea, să-ţi spun ceva important şi mi-era grijă să nu te rănesc, scumpul meu Şerban, la care ţin atât de mult, care e – atât de drag sufletului meu, dar pe care… nu ştiu cum să-ţi spun… cum să mă înţelegi, să nu înţelegi greşit… dar…

Atunci Şerban, nemaiţinând seamă de nimic, ţipă aproape:

— Judith, Judith! Mă iubeşti? Spune-mi, mă iubeşti?

Şerban o cuprinse în braţe, sărutând-o nebuneşte. Judith nu sch iţă niciun gest de protest, dar Şerban simţi prin toţi porii că Judith nu mai vibra deloc. Între ei rezonanţa încetase. Braţele lui Şerban căzură ca paralizate. Judith îl cuprinse în braţe, mângâindu-l ca pe un om istovit.

— Şerbane, te rog să înţelegi, te rog, îmi eşti scump dar… dar nu te iubesc… iubirea e altceva decât ceea ce e între noi… e mai mult, e mai puţin?… Nu ştiu, nu pot să-ţi spun, dar e sigur altceva. Şi-mi pare bine că nici tu nu mă iubeşti… nu mă iubeşti destul…

1 Dar Judith, eu voiam să mă căsătoresc cu tine, să vii cu mine, în ţara mea…

— O, dar asta ar fi fost, Şerbane, cu neputinţă, zise Judith cu expresia cu care ar fi întâmpinat o mare naivitate. Ce să caut în ţara ta… cum s-ar uita rudele tale la mine.

— Ai fi soţia mea…

— Bine, bine, continuă ea cu calm, dar nu e suficient… Franţa e patria mea adevărată… eu aici… parmi ce peuple français que aime tant, je deşire vivre et mourire! Nici chiar tata n-ar putea să mă despartă de ea, aici nu există niciun echivoc…

— Judith, spuse iarăşi Şerban, vreau să fii soţia mea…

— Şerbane, să ne aşezăm aici, uite o bancă, şterge-o tu cu batista ta… să vorbim altfel… să nu ne rătăcim… să nu picăm în sentimentalism şi ridicol… întâlnirea asta nu e banală şi s-ar putea să n-o uităm curând, nici tu, nici eu… poate niciodată… Şerbane, nu pot să fiu soţia ta… mi-eşti nespus de drag, dar – ţie pot să-ţi spun cu toată francheţea – nu te iubesc…

Apoi tăcură. O linişte apăsătoare, confuză, densă, îi învălui pe amândoi. Apăruseră primele stele, sticliri vagi. Şerban era crispat, contrariat, buimăcit, plin de dragoste,

de gelozie, de silă, dispreţ. Înfrânt, dezamăgit, neconsolat, neîmpăcat.

Judith izbucni în plâns.

— Ce ai, Judith, draga mea? Şi Şerban trecând subit de la o stare de spirit la alta, o mângâia, cu nespusă tandreţe.

Au stat apoi împreună, pe bancă, Judith povestindu-i viaţa ei.

Povestea istorisită de Judith e simplă şi poate banală, dar ea a plâns tot timpul cu hohote, iar suferinţa ei de o realitate omenească incontestabilă, ar fi înduioşat şi pietrele, necum inima lui Serban. Ce i-a povestit Judith? l-a povestit că dragostea ei e Aaul, francez şi catolic, care crede în Dumnezeu. Paul o iubeşte şi el, dar vrea să pecetluiască legăturile dintre ei cu pecetile feisericii şi ale binecuvântării, altfel ea nu va putea fi soţia fui. Judith îl iubeşte cu dragostea aceea care nu pune niciun fel de condiţii, care se mulţumeşte să respire un văzduh comun. Judith i-a destăinuit tatălui ei sentimentele sale faţă de Paul. Tatăl ei, fireşte mişcat de mărturisirea fiicei sale, nu şi-a ieşit un singur moment din fire, n-a strigat, mă blestemat, nu şi-a sfâşiat veşmintele, ci a rămas până la sfârşit neclintit. Judith *trebuia* să renunţe la Paul, pentru că ea trebuia să rămână ceea ce era. Orice afecţiune în afară de legea ei era o rătăcire, o crimă… (Domnul Julien Montelambert n-a găsit până la urmă cuvântul cel mai potrivit.)

— Îl iubesc pe Paul, aşa striga din când în când printre suspine Judith, cu capul pe genunchii lui Şerban care o dezmierda, gândindu-se la suferinţa ei. Ar fi dat orice, numai s-o vadă încă o dată inundată de lumină.

Era răcoare, şi în liniştea acestei vaste metropole vibra ceva difuz. Şerban a condus-o acasă la mătuşa Sarah, sora bătrânului. Câteva clipe au stat tăcuţi unul în faţa celuilalt. La un moment dat Judith i-a luat capul între mâini, ca pe al unui copil, şi l-a sărutat mult şi apăsat, cu dragoste şi gratitudine parca. La rândul lui, Şerban a îmbrăţişat-o ca un bărbat stăpân de sine.

Pe cer, din locul unde se aflau, se vedea o stea neobişnuit de strălucitoare.

— Vezi, Şerbane, zise Judith, îndreptând mâna cu degetul arătător spre steaua aceea... e steaua care s-a văzut la Betleem!

Şi s-au despărţit...

Recreaţie

9

De când cu întâmplarea cu Judith, Şerban parcă nu-şi mai venise în fire. Aflase, desigur, o seamă de lucruri, care îl mai ajutaseră să ajungă să înţeleagă unele comportamente bizare ale lui Judith. Se simţea tulburat şi singur, ca orice om care se întâlneşte cu straniul şi cu absurdul. Era evident că unele lucruri se explicau, dar altele rămâneau impenetrabile, ca de altfel mai tot ce face omul. Era de prisos să despice firul în patru sau să construiască ipoteze.

Cu astfel de gânduri şi altele asemenea lor, Şerban se ducea să se întâlnească cu prietenul său, Spiridon Tracasalidis. Simţea nevoia să vorbească, să umble, iar pentru starea de spirit în care se găsea cel mai potrivit partener era Tracasalidis.

Şerban era extrem de agitat, dar se ascundea. Mai întâi, toată această poveste cu Judith o tăinuise faţa de Mihai, iar acum nici vorbă să mai spună. Mihai ştia doar că se încheiase lungul capitol cu Adrienne. Mihai, cu natura sa ironică, nu era tocmai confesorul ideal. Apoi relaţiile cu Mihai se modificaseră, deşi ieşeau des împreună. Dar Şerban nu se mai putea întâlni oricând cu Mihai, iar conversaţiile erau alese în aşa fel încât să o intereseze şi pe Lydie.

Cu Tracasalidis, natură liniştită şi echilibrată, măsură a tuturor luci urilor, cu El Greco, cum îl mai numeau prietenii deşi nu descoperiseră nici urmă de asemănare cu celebrul pictor, Serbări a petrecut o după amiază întreagă, prelungită, la Meudon. ¿e n-au vorbit în această plăcută după amiază, plimbându-se sau consumând cartofi prăjiţi ca foaia de ţigară, sau «albitură» care poate fi ronţăită în

cantităţi incredibil de mari.

Conversaţia începuse cu descrierea întâlnirii cu ruşii pe care Tracasalidis nu-i putea suferi.

— Cu unul din ei, spuse Tracasalidis, cu Igor, nu ştiu dacă îl cunoşti, m-am certat odată cumplit. Venise nu ştiu cum, vorba de veşnicia iadului. Avea dreptate în ce spunea, dar cum spunea era ceva de balamuc. Să vezi, ca să ai o idee. Pentru raţiune, spunea el, dogma (mai întâi nu e dogmă, dar să trecem), dogma despre eternitatea iadului are un caracter antinomic bun! Când luăm în consideraţie iubirea lui Dumnezeu, neiertarea conferită tuturor apare ca o imposibilitate – acum să vezi – socotim deci imposibilă imposibilitatea mântuirii universale. Dar să nu plecăm de la iubirea lui Dumnezeu faţă de creatură, ci de la atitudinea creaturii faţă de El, atunci ajungem la un rezultat diametral opus, căci conştiinţa nu poate admite că e posibilă mântuirea fără răspunsul creaturii ia iubirea lui Dumnezeu... NU, dar trebuie să renunţ, pentru că ne apucă durerea de cap şi nici nu pot să reproduc tot ce a spus.

— Dar ce ai spus tu nu e chiar aşa de încurcat...

— Da! Asta pentru că nu pot eu să nu le descurc un pic. Eu ştiu, însă aduc prenitindeni numai confuzii. Ei stau călare pe ăouă continente, pe Europa şi Asia. şi îşi închipuie că vor reconcilia Occidentul cu Orientul, dar e o iluzie, pentru că fac numai încurcături. Conducătorii lor sunt obsedaţi de Alexandru cel Mare, şi visează un imperiu universal care să cuprindă la un loc Orientul şi Occidentul. Nu, zău, pe onoarea mea, ruşii sunt nebuni...

— Totuşi sunt vii, interesanţi, plini de fervoare, gata să sfărâme atâtea inerţii...

— Or fi, dar eu îi văd altfel. Teoria lor materialistă a istoriei după care etica şi politicul nu sunt decât nişte subproduse ale economiei sau nişte prostii... colosale!

Şerban, cu toată supărarea lui, izbucni în hohote de râs, într-un râs, la drept vorbind, mai mult nervos, ca o supapă de siguranţă.

— În orice caz, cum, necum, au mari scriitori, iar în

domeniul social, pun lumii întregi probleme arzătoare; ei şi americanii. Să vedem ce-o să dea extremele acestea?

— Sigur, într-o privinţă ai dreptate, tipurile cele mai originale sunt date de ei, deşi nu trebuie uitaţi spaniolii, extremele Europei… dar am şi eu obsesiile mele, bunăoară, nu pot să-mi scot din cap experienţele lui Pavlov, celebrele reflexe condiţionate… numai un rus putea într-adevăr descoperi chestia asta: să-ţi provoace toate simptomeie unui ospăţ şi să te lase flămând!…

— Apoi, ai şi tu o imaginaţie!…

— Nu-i aşa? Şi mai e ceva. Cum atâţia oameni cred că toate marile lucruri s-au petrecut numai în timpurile antice, într-un timp fabulos, tot aşa ăştia cred că în viitor va fi paradisul. Ori asta e drăcie curată. Amânarea asta, viitorismul ăsta e o drăcie, o tactică a diavolului, căci astfel niciodată nu se bucură, pe cât ar fi cu putinţă, de o situaţie reală, nu profită realmente de un anumit moment al istoriei… Sau auzi lucru: Adevărul e bun, dar mai bun e norocul. Asta e ceva unic! Unic în istoria gândirii omeneşti!

Şerban se amuza şi chiar resimţea efectele terapeutice ale unei bune dispoziţii.

— Poate nu e atât de negru dracul!

— Mari, exclusivişti, raţionalişti, raţionalişti până la delir, şi-i auzi mizează pe noroc. Asta-i culmea!… Apoi şi amestecul acesta abuziv, total, în viaţa omului, privată şi publică, e pentru mine o monstruozitate. Să vrei să modelezi un om ca pe o oală de lut e o pură nebunie. După mine, chiar forţa trebuie să respecte dreptul, să fie în slujba dreptului.

— Asta e utopie!

— Să vedem!… Eu cred totuşi că omul va ajunge, la o scară mare, practic vorbind, să nu mai risipească energia lui în mod steril, ci să o pună în slujba realizărilor efective, posibile.

— Se cunoaşte că porţi în spinare o mare şi nobilă moştenire!

Tracasalidis tăcu.

— Dar ce zici de Orientul ăsta, îl cunoşti? întrebă Şerban ca să-l pună din nou pe Tracasalidis a son aise.

— Chestie vastă şi complicată. Şi nu e un singur orient, sunt mai multe, şi în unele privinţe foarte, foarte deosebite. Un orient mai apropiat şi, să zicem, mai familiar, îmi apare ca un bâlci ca o trăncăneală enormă, distractivă, neîntreruptă ca un murmur de ape… mulţimi pătimaşe şi sceptice în acelaşi timp, indiscrete, neruşinate, viclene şi subtile, mulţimi care amestecă imaginaţia cu minciuna, încurcând totul, făcând din realităţi legende şi din legende realităţi. Cum să omori timpul iată problema esenţială, iar ca un paradox apare încercarea de a merge „à la recherche du temps perdu”. În felul acesta oamenii de acolo au ajuns să cunoască foarte profund meandrele sufletului omenesc… Ei au realizat mobilitate în imobilitate, acţiune în pasivitate… Şi mai ales locul obsesiei sexuale. Socoteala asta e prezentă în familiarităţi, în apropouri, în glume, în gesturi, în sudălmi, în ocheade, în farduri, în îmbrăcăminte… aici, amorul parcă ar fi singura realitate a vieţii… Castitatea apare ca o iluzie… d-asta căsătoriile se fac aproape între copii… iar orice femeie e în complicitate la rele cu celelalte… părerea mea este că erotismul acesta e un cadou făcut de evrei, orientului… Ei l-au introdus.

— Crezi? întrebă Şerban ca un om brusc interesat de această problemă.

— Ei au adus toate complicaţiile sexuale, dansuri, parfumuri…

— Nu crezi că senzualitatea aceasta ale şi puternice implicaţii spirituale şi până la un punct chiar le determină în făpturi şi în forme?…

— Cum să nu cred, sigur că e aşa… numai că pe drum se cam pierd, s-au cam pierdut aceste implicaţii, iar sexualitatea, sexul a rămas descoperit ca o ruşine, ca o trivialitate, ca un spectacol obscen… Semnul acesta ai fecundităţii divine s-a răsturnat în prăpastia unui neant…

— Ai iubit vreo evreică? întrebă brusc Spiridon Tracasalidis într-un fel care i se păru lui Şerban, pe bună

dreptate, ciudat. El tresări şi era cât pe-aci să întrebe. De unde ştii?

— Arta, e punctul de intersecţie între suflet şi mister, locul în care unul îl sugerează pe celălalt. Arta trebuie să exprime o stupefacţie, o uimire că lucrurile pot străluci de atâta dumnezeiască frumuseţe şi por revărsa peste noi o atât de negrăită şi deplină bucurie.

— Eu am întâlnit, în carne şi oase, o operă care mi-a stârnit toate aceste sentimente la un loc. Mă doare sufletul, în înţelesul cel mai material al cuvântului când mă gândesc că aş putea-o pierde…

— Nu vreau să te contrazic… dar. crede-mă arta e o depăşire… o rezolvare. Arta e o fereastră, e o trecere dincolo… e primul şi ultimul alfabet.

— Şi crezi că opera ţâşneşte dintr-o tensiune? Nu e un rod al unei îndelungate gestaţii… crezi în caracterul de spontaneitate al artei… al dragostei?

— Desigur… Omul e tainic şi e dificil, iar condiţiile creaţiei sunt atât de personale!… Arta e… Poezie!

— Fără nicio îndoială!

— Da! poezie, dat în sensul pe care îl conferă Platon în Banchetul său, în sensul unui act care face ca un lucru să treacă de la nefiinţă la fiinţă. Eh! Artistul, într-o funcţie dumnezeiască.

— Ascultă, Tracasalidis, spune-mi, un bărbat poate crea o femeie, Pygmalion şi Galateea sunt poveşti adevărate? Ce crezi?

— Mai e vorbă!… Femeia, crează dragostea, chiar dragostea – (sublime el) – dar bărbatul crează… poate crea femeia.

Şerban se întoarse şi, într-un elan de mare spontaneitate, îşi îmbrăţişă prietenul.

Fericirea e altceva

Lydie, Mihai şi Serbau ieşeau deseori împreună. Prietenia lui Şerban se dovedise de mai multe ori necesară, amândurora, pentru că între Lydie şi. Mihai se creau situaţii dificile. Şerban intermedia cu multă pricepere şi prietenie, iar Lydie îi era profund

recunoscătoare. Raporturile dintre ei se stricau uneori din motive copilăreşti. Aşa bunăoară, odată, Şerban i-a găsit supăraţi foc, Lydie era cu ochii roşii de plâns pentru că Mihai râsese de Armată şi mai ales de Marina elveţiană. Mihai declarase că Armata Elveţiană e ridicolă, iar Marina Elveţiană e inexistentă, pentru că o lume întreagă ştie că în Elveţia nu sunt mări şi oceane, ci munţi înalţi şi prăpăstioşi, iar vapoarele, afară doar de vreun brevet elveţian, nu se caţără pe munţi.

— Tu confuzi vapoarele cu funicularele… o mică, o neînsemnată confuzie, recunosc, totuşi o confuzie, îi spuse în faţă Mihai cu surâsul acela ironic sfredelitor ca un pumnal. Lydie atinsese culmea exasperării şi a nenorocirii. Spărsese o scrumieră, rupsese un evantai primit de la magazinul Printemps, şi călcase în picioare perna.

Altă dată cearta pornea de la observaţii sau controverse iscate de o gelozie camuflată. Mihai se mai uita şi zâmbea la câte cineva, „pour ne pas en perdre l habitude”, căci aşa înţelegea el să afirme gradul său de masculinitate şi independenţă, tydie, pe de altă parte, deşi intrase aproape perfect în pielea unei soţii exemplare cu o mentalitate mic burgheză, totuşi dădea semne de neastâmpăr, era frământată chiar de dorinţa unor sălbatice aventuri. Chiar ea îi spusese lui Şerban aşa:

— Ah! Am uneori o poftă nebună să mă desfăt, să mă îmbăt de Mihai ca de un bărbat cu care mă culc pentru prima oară şi care îmi place din toate fibrele trupului meu… dar nu vrea, mă respinge, într-un fel care mă răneşte, mă umileşte. Îmi dau atunci seama că îl roade trecutul meu. De ce nu-i putem uita, Şerbane? Nu cunoşti vreun drog, vreo mătrăgună, vreo alifie care să şteargă pata asta de catran, din viaţa mea şi din închipuirea lui? Uneori e aşa de drăguţ, plin de gingăşii, atent, că încolţesc în inima mea marile speranţe. Dar, o clipă, şi totul se năruie… Sunt atunci cea mai nefericită fiinţă de pe lume… Ah! cine m-ar putea ierta?… Dacă aş găsi, Şerbane, bărbatul care să mă ia de soţie, aş fi sclava lui, preşul lui, să calce peste mine, ca să-l port ca pe mântuitorul meu.

Dar omul acesta nu-l mai văd, dacă n-a putut fi Mihai…

Din ochii încercănaţi de rimel, ai femeii, din care Mihai totuşi scosese mulţi draci, curgeau liniştite şiroaie de lacrimi.

— Nu putem şti, Lydie, o consola, fără nicio convingere însă, Şerban. Îţi dai desigur seama că e cu neputinţă a rezolva astfel ele probleme ale existenţei, făcând combinaţii de vorbe… dacă crezi în minuni…

— Minuni!… Tu crezi?

Realitatea în trupul ei viu e bogată, e surprinzătoare. Te gândeai oare să te găseşti într-o existenţă aproape conjugală?

— Aproape!… acest aproape!

— Te-ai speriat adineauri de cuvântul miracol, dar în fond miracolul ce e, decât realitatea în expresia ei impenetrabilă… Aş vrea, dragă Lydie, să vorbesc ca să ne înţelegem…

— Şerbane, am dus o viaţă uşoară (aşa se spune dar e totuşi teribil de grea şi amară), o viaţă stupida, dar să ştii, nu sunt’o proastă. Îmi place că îmi vorbeşti aşa, şi tu şi Mihai… în oceanul acesta de dispreţ, vă simt ca pe nişte prieteni care totuşi preţuiţi ceva din mine. Recunoştinţa mea, fără s-o arăt, e infinită…

— Dar nu era vorba de asta, Lydic, mă refeream la stângăciile mele de exprimare, zise Şerban.

— Să nu mă subestimezi, Şerbane… îmi place să vă ascult chiar când nu înţeleg bine. ivii hai îmi citeşte ce scrie, ca să controleze cât se poate înţelege, prin ceea ce vrea să spună… Sunt momentele cele mai fericite ale vieţii mele, participarea aceasta la un fel de viaţă pe care, la drept vorbind, nici nu am bănuit-o… Am dus o existenţă urâtă şi stupidă… îmi dau seama, din nenorocire, prea târziu… Am visat mult, cândva, dar visătorul, m-am convins, nu este un om liber, ci e ca un om nebun, ca un om beat. Visătorul e ca un alintat, delirează… Echilibrul e rupt, facultăţile îşi pierd din puterea lor, se îngustează, altele suferă o exaltare şi din jocul acesta inegal ies lucruri de pagubă… Am citit multe cărţi serioase, de când sunt cu

Mihai. Îmi place *să* citesc şi n-am crezut că există lucruri secrete şi luminoase pe lume. fel îmi spune câte un cuvânt, îmi deschide un drum. Mă întreabă ce-am înţeles, ca la şcoală… şi sunt fericită când profesorul meu zâmbeşte… Am înţeles că fericirea nu este o sumă de plăceri, plăceri am avut şi altă dată… fericirea e însă altceva… cu totul altceva…

— Vorbeai de vise… Să-l pui odată pe Mihai să-ţi vorbească de ele… să vezi ce lucruri curioase a descoperit un medic, unul Fred, în legătură cu ele, cu viaţa noastră mai ascunsă.

— Freud?… Freud?… N-am auzit… nu s-a scris despre ei în jurnale?

— Nu ştiu… poate… Freud acesta, să vezi ce scoate dintr-un cuvânt aruncat aşa ca din întâmplare, din ceva uitat, dintr-o imagine de vis… 6 în stare să descopere, nu te miri ce, un destin, o boală, o nebunie. Puterea conştiinţei noastre uneori se manifestă tocmai în absurditatea unui vis, iar în timp impresiile acelea ambigue, de adevăr de necrezut, se ascund dorinţe nesatisfăcute sau înşelate. Ele, în pahantl sufletului, se lasă la fund ca un mâl, şi neaerisite ajung să miroasă urât, să infecteze o existenţă de om.

— Când eram mică, eram o copilă pioasă. Mergeam deseori ia biserică cu mama… parcă îl simţeam pe bunul Dumnezeu. Într-o zi însă am simţit ceva, în trapul meu, o frământare necunoscută, un farmec dureros al animalului din noi care se trezeşte. A fost prima plăcere şi prima remuşcare. Îmi plăcea să-l privesc şi să vorbesc cu Gabriel, băiatul vecinului nostru… E o dramă a trupului… Abia acum, lângă Mihai, am înţeles că e ceva grav în bucuria simţurilor – deşi uneori el bagatelizează lucrurile acestea totuşi ceea ce înţeleg eu mai bine e că între Dumnezeu şi neruşinare e o nepotrivire esenţială. Păcatul mă sperie, dar în viaţa pe care am dus-o, ispita domină. Satana e un bun patron şi nu-şi plăteşte rău angajaţii. Nu se şomează în birourile şi uzinele lui, te asigur. Din speranţe avortate, el imaginează cu mare meşteşug iluzii noi şi catastrofe.

— Nevoile astea dau un aer de caricatură vieţii noastre…

— Am să-l pun pe Mihai să-mi vorbească despre… cum ai spus că-l cheamă?

— Freud… Sigmund Freud.

— E evreu?

— Da.

— Nu-mi plac evreii… Sunt singurii bărbaţi, am simţit, care m-au exploatat… mi-au cerut mai mult decât am vrut şi m-au plătit mai puţin decât au luat… în toate sunt negustori… chiar când sunt generoşi, atenţie!… e o înşelătorie.

— Dar evreicile cum sunt? Le cunoşti?

— Ele m-au dezgustat mai mult decât ei!… Şi să vezi ce-mi spunea Mihai… îmi spunea că răul nu există, că dacă ar exista s-ar distruge singur… Dar el glumeşte deseori şi rău face, pentru că mă încurcă. Deseori el are o plăcere curioasă să se joace cu mine ca pisica cu şoarecele… E bine să vorbeşti cu mine deschis şi pe limba mea… ca să nu mă rătăcesc. Cu tine, Şerbane, mă simt mai în siguranţă. El e un om admirabil, dar de multe ori mi-e teamă de el… Iată-l că vine… să schimbăm vorba…

Când apăru Mihai, parcă nu se întâmplase nimic. Lydie spunea frazele cele mai banale, despre cum fusese masa de la prânz, cum se înţepase în deget cârpind nişte ciorapi, cum nu-i place pieptănătura asta nouă, în sfârşit, o conversaţie lipsită de absolut orice interes.

— Ce-aţi vorbit? întrebă Mihai în româneşte, bănuitor. S-a plâns de ceva? Să ştii că nu trebuie s-o iei totdeauna în serios… Dar ce recomandări să-ţi fac… le cunoşti şi tu destul de bine…

Lydie părea discreţia personificată, dar în fond urechile i se ascuţiseră, parcă ar fi vrut printr-o transparenţă a cuvintelor străine să intuiască un fir de înţeles.

Învolburare de gânduri

Şerban ducea o existenţă de o mare intensitate pe care ne este cu neputinţă să o urmărim pe toate planurile,

în sinuozităţile şi amănuntele ei. Şerban aştepta cu sufletul la gură scrisorile de acasă. De câte ori se gândea sau zărea plicul în cutie, inima îi bătea mai tare. E teribil să trăieşti în aşteptarea producerii unui dezastru familia! Dacă Şerban nu făcuse încă o psihoză, aceasta se datora naturii sale robusie, studiului şi întâmplărilor din viaţa sa intensă, care îl absorbeau atât de mult.

Poate că lumea, a ajuns cu istoria la un punct de cotitură solemnă. În perioade de câţiva ani se întâmplă evenimente care se petreceau în sute de ani. Cadenţa istoriei s-a modificat, timpul parcă s-a scurtat, iar evenimentele se dau de-a dura într-o rostogolire nebunească, şi absurdă.

În Larousse scria aşa: România sau Principatele unite. Armata se compune din 7 regimente de infanterie, 1 batalion de vânători, 2 regimente de cavalerie, 2 de artilerie, 1 de geniu, la care se adaugă la nevoie un grup de jandarmi, de grăniceri şi jandarmi, de grăniceri şi jandarmi rurali. Efectiv: 31913 oameni şi 8520 de cai, putând n dublat în timp de război.

Ce vremuri au fost. Cât era totul de simplu şi de patriarhal! Unde „sunt zăpezile de altă dată! S-au topit pentru totdeauna. Totul s-a complicat până la coşmar, totul e confuz, ca un simptom al descompunerii. Şi totuşi spiritul acesta european a modificat omenirea întreagă. Dar de fapt ce se întâmplă?

În cărţi numărul oamenilor excepţionali, în raport cu cei mediocri e ridicat, în realitate însă e redus. Ah! mediocritatea asta! Oamenii mediocri nu sunt de obicei imbecili, atunci poate lucrurile s-ar simplifica.

Mediocritatea aceasta te irită. Dar e oare cu putinţă ca prin violenţă, teroare, abuzuri, nedreptate să ajungem la pace, la justiţie? Ce complicate devin, toate într-o comunitate, ca a noastră, în care fiecare generaţie, rupând firele de foc ale tradiţiei creatoare, şi-a închipuit că viaţa începe cu ea!

Politica, jurnaluf şi reclamele, romanele ieftine au exterminat lectorul de lucruri substanţiale şi edificatoare.

E o prăbuşire în mediocritatea cea mai abjectă. În toată această trepid atie a existentei, viaţa a devenit, pentru cea mai mare parte dintre oameni atât de monstruoasă! E şi acesta un simptom al mediocrităţii.

Resping criteriul după care proletarii şi ţăranii sunt singurii demni de interes, singurii care aparţin unei condiţii umane valabile. Această prejudecată e la fel cu aceea a burghezului care nu acordă atenţie decât bogatului, celui care posedă. De o parte mirajul forţei, de alta mirajul banului.

Pentru mine nu e greu să consimt mereu să fiu om. E nobleţea mea fără blazon şi puterea care acordă vieţii mele ser. sui ei capital.

Şi Franţa aceasta, căreia îi aparţin atât de mult, cu atâta fidelitate, mă indispune cu sentimentalismul ei politic. Oamenii aceştia, mă refer la o bună parte din conducători, la aceia care cred cu naivitate, as putea spune chiar ca nişte nărozi, în Pace, în Fraternitate, în ¿voluţie, în Ştiinţă, sunt ’nişte sentimentali, care nu cunosc marile aspruni şi puterea dramatică a vieţii. Aceştia, când nu se sinucid, alunecă pe cele mai de jos trepte ale compromisurilor şi nu sunt niciodată în stare să rezolve cu adevărat o problemă, dimpotrivă determina încurcături peste încurcături.

Acest morman de încurcături au provocat în partidele socialiste revendicări cu un caracter religios. Burghezii, nici ei nu se lasă mai prejos şi pun în circulaţie mitologia unui *foc sacru* al afacerilor, propun idolatriei geniul afacerilor. Dar e o ironie a sorţii, marile crize de supraproducţie, de care şi suferim, se ivesc tocmai când am avea nevoie să suferim de o lipsă a acestor produse, iar marile genii ale afacerilor au contribuit la inundarea catastrofală a pieţelor cu lucruri.

Mihai şi Lydie, ca nişte mici burghezi, se despărţiseră de mult de Şerban, ca să se întoarcă acasă. Şerban, ca să se întoarcă acasă. Şerban mai mult ca să reactualizeze o sumă de vechi controverse şi ironii pe tema independenţei şi a programului de viaţă, spusese pe un ton semnificativ,

plin de subînţelesuri, că el mai rămâne, că e prea devreme şi mai sunt încă multe de făcut şi de văzut în cetatea aceasta neistovită. În realitate Şerban ar fi vrut să se întoarcă odată cu ei. În orice caz era hotărât să le calce pe urme, la un interval de un sfert de ceas. Dar a fost prins de gânduri… şi iată-l, în toiul nopţii, îmbătat de trepidaţia surdă a oraşului şi în lumina difuză a prins să vagabondeze prin cartierul Montmartre.

În desfăşurarea aceasta, de gânduri, la un moment dat, fără nicio legătură, i-a fulgerat prin minte întrebarea: Ce s-o fi întâmplat cu Adrienne?

Dar nu mai făcu nici zece paşi, în noaptea aceasta târzie, şi la colţul de stradă, pe care tocmai era gata să-l depăşească, cine dă peste el, izbindu-l din cauza grabei şi neatenţiei?

— Adrienne.

Scăparea ia. e fuga

— Adrienne!

— Şerbane!

Amândoi strigară în acelaşi timp dintr-un adânc de inimă, îmbrăţişându-se ca şi cum s-ar fi regăsit singuri supravieţuitori pe ruinele universului. Adrienne era în plină splendoare, deosebit de frumoasă, şi atât de bine îmbrăcată, cum n-o mai văzuse niciodată.

— Am un prieten, spuse Adrienne cu acea sinceritate şi inocenţi cu care. poate, numai o franţuzoaică e în stare să mărturisească astfel de lucruri. Am un prieten, dar nu-l iubesc. Nu mai lucrez nicăieri, am o garsonieră, într-un hotel din apropiere, cu orice riscuri, o să petrecem noaptea asta împreună, căci alfei nu vreau să mă despart de tine.

— Ce riscuri? tresări, stăpânindu-se Şerban, ca să păstreze intactă ambianţa aceasta de fericire.

— Ce să-ţi spun? Nu ştiu nici eu cum să-ţi spun. Tipul e uneori suspect de drăguţ, dar e şi aspru, dur şi bănuitor. Atunci îi strălucesc ochii şi îmi pune nişte întrebări care mă nedumeresc şi care mă îngrijorează. E foarte elegant, spilcuit chiar. Am impresia că e bogat, în orice caz,

mânuieşte sume enorme. E în contact cu o lume ciudată de tineri şi tinere, pe care nu-i cunosc pe numele lor şi cu care n-am putut schimba niciun cuvânt. O singură dată una din fete, care făcea trotuarul mi-a suflat cuvântul ca un scurt uragan: fugi!

Dar de ce să fug? De ce? Unde? N-am niciun motiv, abso-lut niciun motiv să dispar, să fug. Tipul nu s-a culcat niciodată cu mine, ţi-o jur, şi nici n-a schiţat măcar vreun asemenea gest. Desigur, mă întreb câteodată, de ce va fi cheltuind cu mine atâţia bani? Dar îmi zic: o fantezie!... Uneori parcă ar fi gelos... nu, totuşi nu e gelozie, e altceva...

— Ce e?

— Nu ştiu! iar Adrienne săltă din umerii săi rotunzi, n-are nicio importanţă! Vino... Ţi-e teamă, Şerbane?

— De ce să-mi fie? Poate să-mi fie, în noaptea asta?

Adrienne îl îmbrăţişă de câteva ori, luându-l apoi de mână, şi grăbind pasul porni împreună cu el.

— Nu cred să vină în noaptea asta... a fost ieri... de obicei nu vine în fiecare noapte... vine neregulat... ca o inspecţie, ca un control... dar în noaptea asta vreau (şi apăsă pe cuvântul acesta cu toată voinţa aceea despre care francezii spun: ce que femme veut, Dieu le veut) vreau să petrec cu tine să mă înhăt de tine! Şi la urma urmei fie ce-o fi!

„O fi dracul care mă încearcă!" fulgeră un gând prin cerul minţii lui Şerban. Dar zarurile fuseseră aruncate şi amanţii acum, aproape fugeau, îmbrăţişaţi, strânşi unul lângă altul, purtaţi parcă pe sus de mâini şi aripi nevăzute.

Pătrunseră pe o stradă strâmtă, pietruită, întunecată, veche, urcând ca un povârniş, mai cotiră de câteva ori la stânga şi la dreapta, şi în scurtă vreme se a fi ară în camera Adriennei. Adrienne deschise cu febrilitate uşa, apoi o închise. Şi aşa în întunericul abia brăzdat de o dâră de lumină, de afară, se aruncă de gâtul lui Şerban, îşi lipi buzele ei de gura lui într-un sărut care dură până la exasperarea tuturor simţurilor.

În odaie era un puternic miros de lavandă, iar Şerban

simţi pe faţa Adriennei o uşoară transpiraţie, ca roua voluptăţii şi a amânării, ca mirosul cărnii ce îmbălsămează, o clipă, momentul premergător abandonării totale. E nebunie? E oare o nevoie mai presus de voinţă şi de fire ca trupurile să fie din nou unul singur aşa cum a fost omul în prima zi când l-a creat Dumnezeu? Ce e? Totul se amestecă şi se întrepătrunde, materie şi simţuri, trupuri şi suflete, vibraţii şi tensiuni, porniri şi tonuri. E ceva' ca o limbă de şarpe de foc. Toate lucrurile există în aceste clipe ca un deliciu şi un suprem acord. Materie şi lumină neagră, materie şi beatitudine! în orele vulgare vrem să folosim totul, să utilizăm totul. Sunt clipe când putem afla ce e pur. Toată lumea, toată natura are atunci căldura trupurilor şi a sufletelor noastre. Aici se simte pe viu că tot ceea ce există în chip concret sau trăieşte, este rezultatul unui fel de întretăiere a fiinţei, a realităţii cu neantul sau a plinului cu vidul.

Şi nu se mai săturau şi nu se mai potoleau, ca şi cum aceasta ar fi fost ultima noapte din viaţa lor, ca şi cum în zorii zilei ar fi trebuit să moară. Nebunie, moarte, o explozie de viaţă.

Şerban îi era în adâncul viu, de foc, al sufletului său, recunoscător Adriennei. Dar la ferestre se arătau zorile. Pe fondul întunecat al perdelelor căpătau consistenţă liniile cenuşii de lumină. Lumina împrăştie bucuriile şi emoţiile. Vulgaritatea şi banalitatea se trezeau şi împărăţia lor invada universul.

— Se luminează de ziuă, şopti Adrienne, făcând nişte ochi mari care dădeau trupului ei gol, cu părul de flăcări revărsat pe umeri, o înfăţişare de statuie greacă. Adrienne îl cuprinse din nou cu pasiune în braţe, strângându-l ca şi cum n-ar mai fi vrut să se despartă de el niciodată.

S-ar putea să nu te mai văd niciodată? Noaptea aceasta, parcă a fost încărcată de presentimentele unei despărţiri definitive. Te iubesc, Şerbane, cu toată fiinţa mea, şi am să te port în simţirea mea, toată viaţa.

Adnenne tăcu, privindu-l pe Şerban cu ochii aceia înadins măriţi şi sclipind ca nişte oglinzi.

— La cuvintele tale şi la cele ce-mi spui tu, nu se mai pot da răspunsuri. Acesta nu e un catalog, e altceva. Ochii lui Şerban se umeziră, îi cuprinse mâna şi i-o sărută cum un bărbat nu poate de două ori săruta mâna unei femei.

— Să ne îmbrăcăm.

Şi tjnerii, acoperind cu un văl nevăzut taina nopţii unice intrară în rânduiala obişnuită a zilei. Acum vorbeau şi glumeau, ca şi cum nimic excepţional nu se întâmplase, vorbeau ca doi vechi şi buni prieteni ce erau.

La un moment dat însă, pe un ton în care se amesteca o oarecare îngrijorare, nişte bănuieli şi o reţinută seriozitate, Şerban întrebă:

— Adrienne, aş vrea să-mi spui, nu ai în sufletul tău nicio reţinere?

— De ce?

— Aşa. E important să-mi spui dacă nu cumva ai undeva îngrijorare, o nedumerire? Iar acum, în clipa aceasta, te rog mult spune-mi totul, totul…

— Mă sperii!… Da, e ceva care mă sâcâie.

— Ce e? Spune! Şi Şerban se apropie la un pas de Adrienne. N-ai auzit vreun cuvânt, vreun crâmpei de conversaţie suspect?

— Nu… n-aş spune… totuşi… nişte cuvinte Malta… Casablanca… Alger… şi chiar Rio… am auzit odată…

Şerban a rămas o clipă încremenit, ca de marmură, s-a albit o fracţiune de secundă ca varul, apoi tot sângele i s-a urcat în obraz.

— Adrienne, spuse el, redobândindu-şi stăpânirea de sine, e un moment grav, să ne păstrăm firea şi să facem imediat, dar imediat, ce trebuie.

— Dar ce s-a întâmplat, Şerbane?

— Nici mai mult, nici mai puţin decât că ai căzut în cursa unor traficanţi de carne vie.

— Ce spui! şi Adrienne făcu un gest ca şi cum ar fi luat foc hainele de pe ea. Şerban o luă în braţe.

— Nu te speriavom face ce e necesar, la rece. Şi iată ce trebuie să faci. Scăparea ta e să fugi… stai!… să fugi la părinţii tăi acasă. Acolo e singurul refugiu sigur, unde

nemernicii ăştia vor abandona partida. Şi cum parcă Adrienne schiţa o împotrivire, Şerban continuă cu toată convingerea şi hotărârea, îţi faci bagajele, chiar acum, imediat... iei ce crezi tu că e strictul necesar şi împreună cu mine mergi direct la gară.

— Dar... cum) ... aşa! E prea repede... Şerbane... ca într-un roman poliţist...

— Niciun moment nu e de pierdut şi nu poate îi vorba de absolut nicio amânare... înţelegi?

Şi în adevăr, amândoi, procedară cu emoţie, cu febrilitate la executarea întocmai a planului propus de Şerban.

— Ştii, Şerbane, ai picat într-un moment de grijă, de şovăială, de oboseală. De când fata aceea mi-a suflat: fugi: ceva, o nelinişte s-a strecurat ca un şarpe în inima mea. Dar curând după o vană agitaţie, ca o pasăre obosită şi hipnotizată am abandonat partida. Întâmplă-se ce s-o întâmpla! interior mă cuprinsese o paralizie, vedeam prăpastia fără fund în care mă rostogolisem, între spaimă şi frenezia de a mă pierde, de a mă distruge. Parcă viaţa mea nu mai avea niciun preţ, era ca sfârşită. Eram ca jucătorul de cărţi sau ca morfinomanul, ameţită de voluptatea propriei mele sfărâmări. Tu mai trezit din nou la pofta de viaţă!

În momentul acesta se auziră în uşă câteva bătăi discrete. Amândoi încremeniră ca două statui de piatră, exact în poziţia în care se găseau, cu nişte obiecte în mână, în curs de aşezare în geamantan. Şerban simţi obrazul acoperindu-i-se de o sudoare rece, mare şi abundentă. Dar acum era hotărât să înfrunte riscurile şi primejdiile.

— Hai, du-te şi deschide! porunci el.

Adrienne îl privi uimită (toate acestea durară câteva secunde), dar se supuse.

Adrienne întredeschise uşa şi o voce bărbătească piţigăiată se auzi: Scuzaţi-mă. domnişoară, Paulette Simon stă aici?

— Nu.

Străinul, un bătrân, se retrase cerându-şi scuze...

Adrienne alergă lângă Şerban, care simţi inima ei ca pe a unei vrăbii speriate, ţinute în pumn.

— Repede, Adrienne. Să sperăm că nu e un preaviz… să sperăm că a fost o falsă alarmă!

Acum se mişcau ca nişte oameni surprinşi de incendiu şi care, în maximum de emoţie şi de grabă, încearcă să salveze ce se mai poate salva.

În câteva minute, ca nişte oameni hăituiţi fură în stradă, apoi în taxi şi la gară. Foarte probabil Adrienne era salvată.

Şerban mai spuse:

— Să-mi scrii ia post restant. Vreau să ştiu de soarta ta Adrienne.

— Bine… Şi, te rog. fii liniştit. Plec cu o mare, enormă încredere în viaţa mea. Poate n-am să te mai văd… Şerbane! câteva lacrimi se iviră între genele ei. Şerban ascundea şi el o vie emoţie.

— Nu se ştie niciodată! zise ei zâmbind.

Trenul se puse în mişcare, iar Şerban mai rămase încă, înfipt parcă în pietrele peronului, mult după ce mai zărise ultim:» fluturare de batistă!

Şerban nu făcea parte dintre aceştia

După întâmplarea cu Adrienne, în care trăise bogăţia nesfârşită şi intensităţile de emoţie ale unui mare roman, în care savurase viaţa la graniţa tăriilor ei, Şerban se simţea acum renăscut. Îşi recăpătase limpezimea sufletească, volubilitatea, bucuria de a trăi în oraşul acesta pe care îl redescoperea în toată prospeţimea şi incomparabila lui splendoare.

Despărţirea de Adrienne, îi îngreuiase pe de o parte sufletul, ca o faptă urâtă, rea. Sunt oameni care nu fac rău nimănui, nici bine, pentru că sunt ca o iască, şi lipsiţi de orice fel de sentimente. Nu reacţionează la nimic, nici chiar la hârtia de turnesol. Şerban nu *făcea* parte dintre aceştia, dar s-au văzut şi călăi cu o inimă foarte sensibilă.

În fond dacă nu pentru interese meschine, în orice caz pentru nişte socoteli, voise să se despartă, termenul aspru şi vulgar ar fi, să se descotorosească de Adrienne.

Dar atunci de ce a acceptat nişte relaţii dătătoare de iluzii şi de complicaţii. Evident un tânăr nu se poate căsători cu toate fetele pe care le cunoaşte, dar fetele au dreptul să vadă lucrurile altfel şi perfect onest ar fi ca raporturile de camaraderie să nu rămână numai la scrupule care ne dispensează de obligaţii. Desigur, nu ne putem încărca viaţa cu toate fetele pe care dintr-un motiv sau altul le-am considera sau bănui dezamăgite. Iar despărţirea dintre Şerban şi Adrienne se consumase. Prietenia cu Judith atenuase sau acoperise mâlul, inconfortul acesta din sufletul lui, dar era numai o refulare.

Întâlnirea cu Adrienne îi evidenţuise caracterul de normalitate al acestui fragment de viaţă. Adrienne, cu instinctul acela biruitor al tinereţii şi al femeii, nu luase nimic în tragic, dimpotrivă reţinuse numai acele aspecte care te fac să iubeşti viaţa şi oamenii.

Adrienne ajunsese cu bine acasă şi, din cele puţine rânduri ale scrisorii, părea mulţumită şi împăcată.

Întâlnirea cu Adrienne îl pacificase. Ca o ciudăţenie, cu cât întâmplările fuseseră mai neobişnuite, cu atât forţa naturală a lucrurilor apăruse la lumină şi se impusese cu un caracter dominant. Uneori – şi cazul Adricnnei – naturalul aceste apare din contrastul laturii stranii a vieţii unui om şi simplitatea cu care omul acela o acceptă. Oedip îşi ascultă la început destinul, atunci când nu-l cunoaşte, iar drama începe din momentul în care îl cunoaşte. În cazul Adriennei, drama luase deja sfârşit. Dar Adrienne nu-şi trăia viaţa cu o logică implacabilă, ea se dăruia vieţii, cu încrederea sfinţilor în viaţa veşnică. Şi viaţa a salvat-o!

Şerban îşi recăpătase liniştea interioară, răsuflarea aceea care e altceva decât tic-tac-ul ceasornicului, îşi recăpătase pacea aceea profundă în care valorile gingaşe ale vieţii se împrospătează, iar fiinţa întreagă, parcă se curăţă de leşia unui trecut echivoc. În răgazul acesta ca o sărbătoare, spiritul său îşi redobândise libertatea şi toate atributele esenţiale. Adrienne, de asemenea, eliminase şi tensiunea creată de Judith, care şi ea acum dispăruse, parcă intrase în pământ. Nu era nicăieri. Parcă fugise din

calea lui. Şerban trecuse de câteva ori pe la Régence, unde îl zărise pe tatăl ei, dar nu se aventurase să-l întrebe de Judith.

În această stare de spirit era volubil şi prietenos, cu deosebire cu Mihai şi Lydie, cu care ieşea iarăşi împreună în fiecare zi.

— Dragă, mai explică-i şi tu, că ea susţine morţiş că nu se poate înţelege nimic din cubism… iar eu sunt un snob când spun că Picasso, Braque, Leger, Roger de la Fresnay, Duchamp, Jaques Villon sunt nişte mari pictori.

— Eu ştiu că glumeşte… mai totdeauna glumeşte, aşa ca niciodată nu ştii bine cu el, când râde de alţii sau de tine… Cubismul! exclamă ea cu un dispreţ suveran… am citit cu în jurnale farsa aceea cu tabloul pictat de coada unui măgar şi expus într-o expoziţie d-asta grozavă şi elogiat până la ridicol…

— Eh! se mai întâmplă! interveni Şerban, amuzându-se de această adevărată întâmplare cu consecinţe atât de nebănuite… Dar să vorbim un pic şi serios… Lydie dragă, arta asta mai nouă, de fapt, ne deschide o lume nouă de miraje, iată, bunăoară, paharul acesta frumos de cristal de bacara, în lumina de sărbătoare a soarelui la un moment dat în locul formelor, pe care le-ar imita orice şcolar la faimoasa oră de dexterităţi, apare un joc de lumini, de faţete, de suprafeţe, o geometrie savantă de străluciri, de focuri, ca ale unui imens briliant. Închipuie-ţi acum artistul orbit, fermecat de jocul acesta de reflexe. Nu formează ele o jerbă de forme susţinute de o geometrie mai subtilă, de nişte ritmuri ca ale unui jóc de ape? Exemplul aici fu un pahar, un obiect, dar putea presupune că artistul acesta e în faţa unui trup de femeie inundat de lumină. Şi aici, dincolo de liniiie cu care ne-am obişnuit până a nu ne mai produce nicio impresie şi care interesează în mare măsură anatomia, se pot observa forme, aspecte noi, stele, stele verzi (zâmbi Şerban), sclipiri portocalii, volute de umbre albastre şi violete, reflexe verzi ca un corn de lună, reflexe de sidef, roz şi galbene, împletite în ţesătura unor linii ca nişte liane. Fireşte că aici trebuie să colaboreze şi

imaginaţia cu realitatea. Dar toate acestea nu sunt pure închipuiri, sau mai rău, nişte bazaconii… au şi ele un sens, o socoteală, mă înţelegi?

— Vezi, zise Lydie, Serban ştie să-mi explice şi parcă înţeleg ceva, dar tu cu ironiile tale, mai mult mă gândesc să mă apăr, decât să înţeleg. Tu nu te pricepi ca Serbau.

— Nu, te înşeli, Lydie, el le ştie mai bine decât mine, dar pentru că el te iubeşte altfel, te tachinează.

— Eu cred, interveni Mihai cu un ton acid, că şi tu ai observat…

— Vezi, Şerban, ce antipatic e!

Toţi râseră cu prietenie neprefăcută.

— …Ai observat că într-un mod foarte ciudat copilul seamănă cu mama sa, fiind totuşi portretul izbitor al tatălui său – ăla care o fi. La fel e şi cu obiectul creat pe pânză de pictorul cubist, pânza va aminti de obiect şi de gusturile sau chiar de infirmităţile pictorului, dacă vrei tu.

— Răutate ce eşti! exclamă Lydie supărată foc ca un copil.

Lydie poseda arta machiajului şi, o dată în plus, Şerban fu uimit de meşteşugul cu care îşi făcea un cap de păpuşă. Mihai, mai mult decât Şerban, dar în realitate amândoi erau foarte sensibili la arta aceasta de artificializare a femeii, la frumuseţea, transpusă pe planul artei moderne. Ei admiseră şi purtau în ochi, în sensibilitatea lor, portretul acela de neuitat, obsedant, al lui Lili Damita de van Dongen. Fireşte, în aventura şi dinamica dragostei fardul se descompune şi artificiile sunt denaturate chiar până la repulsie, aşa că în ceea ce îl privea pe Şerban, prefera femeia în care nota dominantă era totuşi naturalul! Dar pentru ochi, pentru relaţiile mai efemere, imaginea aceasta de femeie stilizată în amănunt, avea farmecul ei. Apoi pe Lydie, n-o surprinsese niciodată nefardată sau în etapele acelea în curs de desăvârşire.

Mihai părea hotărât să profite de prezenţa prietenului său, ca să o instruiască pe Lydie.

— Să ştii, zise el din nou, să-ţi intre în capul acesta de păpuşă (aici MIA – tai, care fuma, aspiră profund, şi

dădu apoi drumul unui nor de fum, ca nişte cumulus, oftând în acelaşi timp), că reproducerea plată, servilă, a naturii nu e artă, e o simplă înregistrare ca o fotografie proastă. Arta e o forţă de transfigurare, e un anumit suflu, o dinamică interioară, în stare să recreeze lumea văzută, la modalitatea unui univers mai plin de semnificaţii. Frumosul în artă nu se poate realiza după reguli, după reţete, deşi, fireşte nicio realizare artistică nu e un arbitrar, nici când e un joc foarte gratuit…

— Stai, stai, interveni Lydie alarmată…

— Şi tu prea îţi pui mintea cu ea, zise Şerban în româneşte, iar Lydie se uita speriată când la unul când la altul, ca un animal încolţit.

— …gratuit. Orice mijloc e bun dacă miracolul s-a întâmplat!

— Aşa e, aşa e, întări Şerban, în faţa Lydiei plină de perplexitate… Redusă strict la realitatea imediată, arta nu poate să existe… Nu se poate face teatru dacă nu există nişte condiţii, ca să funcţioneze visul şi imaginaţia, adică puterea aceasta cuprinsă în actul cunoaşterii şi al descoperirii adevărului.

— Arta, ca şi o bună mâncare, se face cu… secrete – asta ştii şi tu, deşi nu prea ai gătit în viaţa ta – dar secretele, marile secrete nu sunt intime, ele sunt mai degrabă ca euharistia, date în vileag, formale, ca nişte semne, ca o algebră de semne… numai că nu le poate pricepe chiar oricine.

— Iar nu mai pricep nimic. De câte ori vorbeşti tu nu mai înţeleg nimic…

— Să ştii că nu din pricina mea… Tu eşti ca cititorul, care neînţelegând o cane, aruncă vina pe autor… ca şi cum numai el ar putea fi prostul…

— Răule!

— Ah! Când ai să înţelegi tu că în tandreţe există un pic de agresiune, şi o mie de crime nu se pot face fără un pic de milă.

— Şi tu când ai să înţelegi că eşti nesuferit, nesuferit, nesuferit.

— <Să ştii, Lydie, fără glumă acum, că uneori mă simt trist pentru că tu ignori nişte lucruri importante pe care eu le cunosc. Ele ne despart mai mult decât îţi închipui şi nu întotdeauna pot fi biruite de farmecele tale incomparabile... Şerban o să ne ierte aceste mici detalii... Nu e aşa?

Serban dădu discret din cap, în semn aprobator, plecând pudic ochii. Ah! Cât e de neplăcut să cunoşti singur adevărul... şi poate unii nu-l vor cunoaşte niciodată!

— E o aluzie?

— Ia-o şi tu cum crezi... dar află de la mine... că arta e de multe ori ca o sănătate superioară care îl fortifică pe omul pe care nu-l poate ucide... Ascultă, e unul, îl cheamă Novalis, George Frederic Philip de Hardenberg, care spune că realitatea e o ficţiune în care credem, că deci credinţa e cu adevărat o putere miraculoasă, că e în stare să mişte munţii din loc... şi vezi, tu te împiedici mereu de mine... Eh! Dacă ai încredere în mine!... aş muta şi eu munţii din loc... Dar uite ce să facem, du-te şi cumpără nişte lucruri bune şi să mâncăm aici împreună, iar apoi văzând şi făcând... poate ieşim să bem cafeaua la Régence.

— Nu la Régence, zise Şerban, în altă parte.

Mihai făcu nişte ochi miraţi, dar nu zise nimic, şi aprinse o ţigară după ce întinse şi celorlalţi tabachera pe care Lydie i-o tecuse cadou.

Şi multe alte zile plăcute de prietenie şi de conversaţie au petrecut împreună.

O scrisoare recomandată în ziua aceea, Şerban petrecuse aici câteva ceasuri, răsfoind, reproduceri din Gaugain, van Gogh, Renoir, El Greco, Toulouse Lautrec. Pentru a nu ştiu a câta oară se îmbătase de culoarea vibrantă, de pasiunea contaminantă a acestor artişti în care focul sacru se simte nu ca o figură de stil, ci ca o realitate, ca o vâlvătaie care frige şi orbeşte. Într-adevăr, oamenii aceştia de jar, au pictat cu sângele lor, roşu şi albastru, neputinţa de a transpune pe pânză întreg clocotul for interior împins adeseori până la exasperarea supremă. În această ambianţă, de lucru şi de desfătare

sufletească, Şerban îşi petrecuse ziua aceasta, marcată parcă de înţelegeri şi satisfacţii deosebite, aşa că se întorcea acasă, cu mâinile la spate, fericit, fredonând părţi din simfonia Fantastică de Berlioz.

La intrare îl întâmpină – lucru neobişnuit – stăpâna hotelului care îi înmâna o scrisoare recomandată. Toată starea de beatitudine a lui Şerban dispăru într-o fracţiune de secundă şi mai mult decât în alte dăţi inima porni să-i bată nebuneşte. Plicul era de culoare crem, ca trandafirul care îi plăcea lui, şi nu părea să prevestească nicio nenorocire în familie, apoi cum şi-a dat seama aproape imediat, nu era din ţară, ci de aici din oraş. Revenindu-şi, respiră adânc şi urcă scările spre odaia lui.

Scrisoarea era de la Judith.

„Scumpul meu Şerban, poate, sper, cred, că îţi mai aduci aminte de mine, fie şi ca de un vis urât. Te-am supărat, poate, într-un moment mai dificil al vieţii tale. Ai să vezi, nu e nimic. Sau dacă e, sunt convinsă acum că unele lucruri destinate să fie marile noastre amintiri şi bucurii şi puncte de sprijin e bine să nu se consume până la capăt, să rămână o veşnică tensiune. Te-ai mirat, desigur, că te-am lăsat atâta vreme, un veac fără să dau un semn de viaţă. Spun asta pentru că am avut îndoieli că m-ai căutat, ceea ce nu m-a mirat din partea ta, şi îţi mulţumesc din toată inima. Te-am simţit atunci ca pe un baisam şi aş fi fost gata să-ţi spun că te iubesc. Am avut o explicaţie cu Paul. Am crezut că voi birui, că va triumfa dragostea. Nu ne-am înţeles însă. Am fost nebună, răvăşită până în măduva oaselor, m-am temut de gesturi disperate, irevocabile. Paul a fost de o fermitate de nezdruncinat. E un adevărat om. S-ar putea să devină cândva un Karenin. Am să mă rog pentru el ca să nu devină, ci să rămână om, aşa cum l-am cunoscut şi cum a rămas în ochii mei, deşi ar fi putut să mă rănească profund şi pentru totdeauna. M-am întrebat totdeauna cine poate potoli orgoliul lezat al unei femei?… Durerea, dragă Şerbane, nu este un criteriu al valorii şi niciun antidot al mândriei, dar poate fi o condiţie. Paul a fost tare, ţi-am spus a fost de granit, dar am să-l

birui, pentru că, sunt absolut sigură că nu mă va uita toată viaţa lui, orice ar face şi ori unde s-ar duce, mă va iubi cu adevărat. El mă va înţelege sunt sigură. Tu? Poate şi tu, cu timpul, dar ceva ai să înţelegi şi tu. Sigur tata, nu va pricepe nimic din afacerea „asta”. Dar am în tine, Şerbane, nădejde puternică. Deşi îmi dau seama cât e de imposibil, îmi închipui că tu după ce vei citi scrisoarea aceasta, vei găsi, vei şti, vei fi inspirat să-i deschizi o cât de vagă perspectivă să înţeleagă gestul şi hoţ arârea mea i-re-vo-ca-bilă. Scrisorile acestea, tatii, lui Paul şi ţie nu le-am scris ca o sinucigaşă, ci în deplina libertate de spirit şi deplină conştiinţă a ceea ce fac. Nu e o aventură. Nu e un act pripit, necugetat. Şi încă mai puţin o fantezie. Tu mă cunoşti destul ca să confirmi cu tărie şi ca să pledezi procesul meu, al prietenei tale.

M-am hotărât şi am luat cu precauţie şi minuţiozitate *absolut toate măsurile* ca să intru în Ordinul Carmelitelor. Tata să nu mă caute şi încă şi mai puţin să întreprindă ceva, socotind că m-ar mai putea întoarce din drum. Dacă mă cunoaşte câtuşi de puţin, îşi va da seama că orice demers al lui e destinat eşecului. Semăn aici cu mama. Pe drumuri deosebite, diametral deosebite, nici eu nu voi face calea întoarsă cum n-a făcut nici ea. Să ştiţi, hotărârea mea nu e rezultatul unei dezamăgiri – mi-ar fi sila de mine – ci e ca o bucurie, o rezolvare a vieţii mele ascunse şi profunde.

Regret că tata nu va înţelege nimic şi nu voi fi contribuit şi eu la durerea lui… Visăm cariere şi călătorii în cel mai bun caz, când nu transformăm existenţa într-o neruşinată groază după plăceri. M-a învăţat cineva că marea călătorie şi cariera e înăuntru universului pe care îl purtăm în noi. Nu cunoaştem adâncimea spiritului nostru. Acolo e calea ascunsă a adevăratului sens al vieţii. Trăind o existenţă banală, cotidiană totul în noi e întunecat, inform şi singurătate. Vei crede poate, că am suferit influenţa lui Paul. N-aş vrea să protestez ca să nu-ţi închipui că ai dreptate. Nu mi-am ales oare calea mea, destinul meu veşnic? Te rog să mai reflectezi la această

întrebare. În orice caz, nu numai că nu mă simt tristă sau «înmormântată de vie» (ce proşti sunt atâţia oameni… deştepţi!), ci dimpotrivă am sentimentul puternic şi întraripat al renaşterii, al învierii… îmi pare nespus de rău că nu pot să vorbesc cu tine, Şerbane, despre lucrurile acestea pe care le am în inima mea, dar să ştii că mă duc să primesc un dar care nu ultragiază sau suprimă natura, ci dimpotrivă o împlineşte şi o invită la desăvârşire.

Nu mă duc spre necunoscut.

În pragul unei noi existenţe – nu chiar atât de nouă pentru evrei, crescută într-o comunitate fundamental religioasă – simt, desigur, o exaltare. Ştiu, ea va trece, dar va căpăta o formă nouă, poate mai adâncă. Evreii sunt mai ales negustori, fabricanţi de bani, dar sunt printre ei, oameni de elevaţie şi mare credinţă. Am cunoscut câţiva astfel de rabini. Voi nu-i cunoaşteţi şi e păcat. Aţi înţelege ce fel de creştini de calitate pot ieşi din evreii convertiţi. Am să încerc să dau un exemplu. Vreau mereu să-ţi vorbesc o limbă pe care ştiu că n-o cunoşti şi mă ţin mereu ca să nu crezi că sunt nebună.

Am să închei, cu strângere de inimă că n-am ştiut, n-am putut să-ţi spun tot ce-am pe suflet şi să ştii am avut un clocot de gânduri şi de sentimente. Le voi păstra şi le voi adăuga la rugăciune – să nu dispreţuieşti cuvântul acesta! Fii sigur, Şerbane, că dacă n-ar fi fost în mine decât ceea ce ai fi putut tu bănui, de mult eram în braţele tale… în fundul sufletului meu am simţit un cuvânt ca o anagramă, pe care îl închipuiam îndepărtat. Şi iată-l că s-a rostit, ca o explozie, în mine. Mereu am simţit în mine ceva straniu, cu neputinţa de domesticit – a observat bine tata – ceva străin naturii obişnuite şi era ceea ce mă caracteriza… Mă duc în „cetatea

lui Dumnezeu, clădită pe dragostea de Dumnezeu împinsă până la dispreţuirea de sine. Vă las cu bine în cetatea lumească unde dragostea de sine e împinsă până la dispreţul de Dumnezeu”. (Sf. Augustin)

Am mare nădejde că îl vei convinge pe tata. Judith te îmbrăţişează, scumpe Şerbane, cu toată dragostea, pentru

ultima oară, iar sora Aspasia, ca pe un frate în Christos. Adio!

— Din primele cuvinte pe care a vrut să le articuleze, când a terminat scrisoarea, n-a ieşit decât o bolboroseală. Tremura de spaimă şi de o emoţie neînţelese, Judith, frumuseţea şi deşteptăci unea asta de fată, pe care a sărutat-o şi a strâns-o în braţele lui, cu care a fost la teatru şi la cinematograf, în muzee şi braserii, cu care s-a plimbat şi a vorbit atâtea lucruri fermecătoare, care venea la întâlniri cu metroul sau autobuzul, această făptură vie şi accesibilă, iată a dispărut, ca înmormântată de vie, fără urme, într-o altă lume, într-un alt univers. Şerban a deschis uşa, s-a repezit să meargă la Mihai, dar la jumăiatea drumului/Şerban, pe scară, s-a răzgândit şi s-a întors. Unde să meargă? încotro s-o apuce? Cui să-i spună? Acum regreta că nu-i împărtăşise şi lui Mihai povestea aceasta cu Judith. E greu să porţi singur atâtea lucruri şi o astfel de întâmplare!

Totuşi e imposibil să nu-i împărtăşească această poveste tulburătoare şi prietenului său şi chiar Lydiei. În definitiv acest capitol s-a încheiat. Apoi fără îndoială toţi trei vor afla modalitatea cea mai potrivită să vorbească bătrânului. Şi touil trebuie făcut repede. Şerban voia să îndeplinească rugămintea Judithei cu toată iscusinţa cu care se putea face un asemenea… seiviciu.

În inima lui, aceasta luase o dublă însemnătate, mărturia, în absolut, a dragostei şi admiraţiei pentru Judith şi sentimentul că fusese implicat într-un eveniment atât de mare şi neobişnuit.

Gestul potrivit e să ridici din umeri în astfel de situaţii singurul gest potrivit e să ridici din umeri, zise Mihai, ridicând efectiv din umeri şi schiţând un surâs de superioritate şi ironie tăioasă.

Mihai ascultase povestea istorisită, în rezumat, de Şerban. Apoi citise scrisoarea. De faţă mai erau Lydie şi un tânăr pastor, din satul ei, pe care îl întâlniseră cu totul întâmplător.

— Mă superi, Mihai! Vezi d-asta nu-ţi spun eu unele

lucruri. Ori nu le înţelegi, ori, ce să zic, ai o atitudine cu totul nepotrivită, cuvântul e un eufemism, ca să nu ne certăm. Acestea pentru mine, zise Şerban, apăsând pe fiecare cuvânt, sunt întâmplări deosebite… şi te rog să le iei aşa dacă vrei să-mi fii de folos şi dacă vrei…

— Prea eşti şi tu susceptibil… şi mai întâi nu mai te tot înfoia aşa şi plim ca de colo până colo ca un leu turbat. Agitaţia asta excesivă nu e compatibilă cu demnitatea ta suverană de adineauri. Ca să prezidezi nişte dezbateri mai întâi trebuie să iei loc.

— Lasă-l în pace, interveni Lydie, văzând că Serban se face roşu de mânie. Tu ştii mai bine decât mine că e incorigibil, mai adăugă ea, întorcându-se spre Şerban şi punând mâna pe braţul lui.

— Într-adevăr, numai un om atât de inteligent poate fi atât de dezagreabil, zise Şerban resemnat.

— Judith asta a ta are, recunosc are, cel puţin, măreţia de a dispărea înainte de a fi descoperit neantul din ea!

— Îmi permiteţi? interveni pastorul, privind prin ochelari, cu ochii aproape strânşi, punând mâna dreaptă pe inimă şi ridicându-se, cu o uşoară reverenţă de pe scaun. Adevărul e ca numai sfinţii şi înţelepţii merită să fie trataţi cu asprime. Sfinţii şi înţelepţii pot fi bătuţi, furaţi, umiliţi, dar noi, bieţii oameni a căror singură avuţie e micul nostru orgoliu, jefuiţi de el, ce rămâne din noi, un fel de găină jumulită!… Omul e dificil… Eu n-o cunosc deloc pe Judith dar am impresia că este un astfel de caz, tipic. Merită să-l considerăm cu toată simpatia noastră omenească… Uneori nu-mi plac nici argumentele, nici atitudinea combativă. Îmi place atunci o oarecare ceaţă, chiar obscuritate, care nu e deloc găunoasă, dimpotrivă, acoperă miezul unei gingăşii, care merită toată atenţia.

— Totuşi, numai gândind asupra unui fapt putem să-l cântărim, şi chiar să-l apreciem. Numai raţiunea îl poate face să nu mai depindă de ceea ce e capricios în mine şi să aspirăm la o obiectivitate. Numai gândind putem aspira cât de cât la o cunoaştere.

— De acord! Dar trebuie ţinut seamă că dacă uneori totul e realizabil, înseamnă că mare lucru nu e acolo.

— Ca la lumina unui fulger, zise cu căldură şi plină de sentimente Lydie, văd viaţa Judithei aşa cum mi-a fost refuzată mie. Eu o înţeleg perfect şi sunt în întregime alături de ea. îi dau toată dreptatea… Dragostea e o taină, în care nu intră nimeni, nici chiar acela care iubeşte, cu atât mai puţin acela care e iubit!

— Ia, uită-te, ce de aforisme… şi eu habar nu am cu cine stau la un loc! exclamă Mihai, amestecând veşnica lui ironie, cu un început de admiraţie.

— De ce te miri aşa? interveni Şerban, eu ştiu de mult că în anumite împrejurări femeile, ca şi copiii, sunt în stare să spună cele mai surprinzătoare lucruri. Sunt puncte cărora le putem da expresie numai într-un anumit concurs de împrejurări.

— Nu e nicio complicaţie, e masoneria femeilor. Ele nu numai că ştiu să se bârfească, dar ştiu să se şi apere – şi încă cum! – şi mai ales când una scapă de cealaltă, răspunse Mihai… Pentru mine ce-a făcut Judith e un act disperat sau surogatul unui act disperat. Nu toţi oamenii au curajul suprimării. Brutalitatea mijloacelor îi descurajează, îi dezorganizează, în ultimul moment, şi ies din încurcătură prin tangentă.

— De fapt, reacţionează în ei ce este muritor, zise pastorul.

— Reacţionează frica şi laşitatea, Părinte, zise apăsat cu un ton de brutalitate Mihai. Oamenii din zilele noastre nu se mai tem de Dumnezeu, şi au impresia că e un capitol epuizat creştinismul… mă iertaţi că vorbesc aşa.

— Sunt obişnuit…

— Creştinismul nu mai poate satisface conştiinţa modernă. O, nu zic, omul va mai crede, poate într-o Religie Universală, într-o sinteză. Va lua de pildă din Confucianism ideea că omul trebuie să trăiască pentru familie, din Iudaism, că trebuie să trăiască pentru ţara părinţilor lui, din Creştinism că trebuie să iubească umanitatea întreagă, din Budism că nu trebuie să provoace suferinţa nimănui,

din Brahmanism că omul e fratele tuturor, al semenilor şi al lucrurilor… în orice caz văd ca şi Schleiermacher în sentimentul religios, mai mult un sentiment al infinitului. D-asta…

— Un hindus, spuse Păstorul, câtuşi de puţin iritat de cuvintele atât de nepotrivite ale lui Mihai, găsindu-se la Atena îl întrebă pe Socrate ce fel de filosofie mărturiseşte – anecdota e povestită de Aristoxene din *Taranta*, contemporanul lui Aristot.

Soci ace răspunse că cercetările lui sunt îndreptate asupra vieţii omului. Hindusul începu să râdă: Dar bine, zise el, nu putem contempla lucrurile omeneşti, dacă le ignorăm pe cele dumnezeieşti.

— Părinte, interveni cu satisfacţie Lydie, care se bucura şi pentru că înţelesese şi pentru că! punea oarecum la punct pe Mihai într-o formă atât de delicată, Părinte, bănuiesc că nu e o aluzie. Dar Pastorul nu zise nimic şi rămase nemişcat ca Sfinxul.

— D-asta mă miră poate mult gestul judithei, continuă Mihai, făcând abstracţie de cuvintele pastorului.

— Eu văd, zise Şerban cu aprindere, eu văd aici, ca o evidenţă, izbucnirea, aş zice, a celor nevăzute în mijlocul celor văzute, ca o ieşire a sufletului în relief din mijlocul cărnii. Figura oamenilor pasionaţi apare uneori ca o explozie.

— Perfect adevărat, aprobă pastorul, ridicând o mână în aer, ca un semn de binecuvântare, aşa s-a întâmplat cu Pavel, ca să pomenim de un caz ilustru, pe care fără îndoială îl cunoaştem cu toţii (dar pastorul se uită semnificativ numai la Mihai).

— Pentru că tu o iubeşti pe Judith vorbeşti prostii. Şi în definitiv de unde până unde limbajul ăsta pe care nu l-ai vorbit niciodată… văzute… nevăzute… un fel de uite popa nu e popa, cum se zice la noi, spuse Mihai, făcând cu mâna dreaptă gestul semnificativ de întoarcere şi pe fată şi pe dos… Faptul că iubim pe cineva nu ne obligă deloc să fim nărozi… deşi, e adevărat dragostea cam prosteşte pe om…

— Ştii cum procedezi tu acum, Mihai? Ca aceia care

îl foarfecă pe Claudel, considerându-l filosof, şi-l critică pe Bergson, numindu-l poet. Dar oamenii trebure luaţi cum sunt şi, în primul rând, mai ales drept ceea ce au vrut să fac. Nu putem noi ipostazia un om în poziţia în care nu e, numai pentru plăcerea de a-l critica sau de a plasa o glumă de un gust dubios. Aceasta e un soi de scamatorie.

— Ce spui tu e ca nuca în perete!

— Şi e o adevărată mutilare să nu luăm în seamă atingerile intime prin care feluritele funcţiuni ale spiritului se adapă de la acelaşi izvor.

— ¿e facem noi aici, discutăm sau monologăm?

— În confesiunile pe care le-am primit, m-a izbit numărul mare al acelora care duc o existenţă la marginea semenilor lor, ca şi cum n-ar fi oameni printre oameni ci străini, parcă în afara realităţii. E cumplit când ne gândim până la ce punct ne putem pierde conştiinţa identităţii noastre! Sunt unii care poartă în ei un popor întreg de gnomi, de fiinţe bizare!

Şi pastorul rămase pe gânduri…

Urmă o pauză, pătrunsă de impresia, că relaţiile, atitudinile faţă de Judith sunt atât de deosebite, încât o perspectivă comună e imposibilă.

— Discuţiile sunt foarte interesante… dar e vorba ce fac eu, cum rezolv eu cu domnul Julien Montelambert, ce-i spun?

— Ce să-i spui? Să-i citeşti scrisoarea şi să-i spui să reacţioneze imediat, energic, s-o scoată de acolo, s-o ia bine de urechi şi s-o aducă la simţul realităţii.

Lydie şi Şerban, deopotrivă de revoltaţi, vorbiră în acelaşi timp câteva secunde şi din această pricină nu se înţelese nimic precis, afară de indignarea lor. Pastorul interveni şi el cu multă vivacitate.

— Aceasta mă face să mă gândesc la situaţia paradoxală pe care am observat-o de atâtea ori că moraliştii cei mai severi sunt aceia care cred mai mult în predestinaţie, iar cei mai îngăduitori, aceia care acordă liberului arbitru cel mai mare rol. Dumneata eşti un moralist teribil.

Mihai, auzindu-se calificat moralist, se înfurie ca şi cum primise o insultă, dar cuvintele lui de om scos din fire, fură acoperite de vorbele Lydiei.

— Şeibane, să nu care cumva să faci o astfel de prostie. Se poate?! Judith a făcut un gest în faţa căruia mă descopăr până la pământ. Dacă…

— Fă-l şi tu! interveni brusc şi insinuant Mihai!

— E prea târziu! dar…

— Ha! ha! ha!… e prea târziu! râse cu sarcasm Mihai… E prea târziu când fac alţii… admiraţie ipocrită!… Dar noi n-am fi tăcut aşa niciodată.

— Lăsaţi-o în pace, strigă cu putere Lydie… la urma urmei fiecare e stăpân pe viaţa lui. Ea a ales… Alegerea aceasta merită tot respectul.

— Vorbeşti, Lydie, de parcă ar fi vorba de concurentă!

La cuvintele acestea Lydie, pe neaşteptate, se repezi la Mihai, şi-i trase o palmă, spre stupefacţia dar şi satisfacţia celorlalţi.

— Ce faci Lydie? interveni energic pastorul.

— Eşti nebună! rosti Mihai, stăpânindu-se ca un om care şi-a muşcat limba.

În momentul următor, Lydie se aruncă la picioarele lui Mihai. îmbrăţişându-le cu putere, împotriva lui care voia să scape de ea. Lydie plângea în hohote şi striga ca ieşită din minţi:

— Ce-am tăcut, Doamne! Ce-am făcut, sunt o nebună, o smintită… iartă-mă, iartă-mă, ca pe Hristos te rog, iartă-mă… ai să mă poţi ierta, Mihai, spune, spune… calcă-mă în picioare, bate-mă, om oară-mă… dar spune-mi că mă ierţi…

Strigătele Lidiei erau sfâşietoare, dar Mihai rămăsese împietrit. Pastorul şi Şerban, foarte stângaci şi stânjeniţi, încercară câteva clipe să facă ceva de circumstanţă, dar situaţia era penibilă. Mihai, dându-şi repede seama, spuse:

— Vă rog foarte mult, lăsaţi-ne singuri.

Şerban, în stradă cu pastorul, se întoarse către

acesta, zicându-i:

— De! Sunt împrejurări când nu poţi, pur şi simplu, să ridici din umeri. Şi Şerban ridică din umeri, dar altfel!

Naivităţi

5

— Ce fel de viaţă duce Lydie? N-am mai văzut-o de mulţi ani de zile… eram foarte tineri, abia terminasem liceul… liceul din Geneva… Era Lacul, erau Munţii… şi eram foarte tineri! zise Pastorul cu un ton plin de romantism cicsuct.

— Să vă spun drept… să vă spun drept, nu ştiu… Şerban se miră de turnura aceasta care părea să ascundă adevărul.

— Trăieşte cu Mihai? întrebă Pastorul, probabil ca să arate că nu este de o naivitate totală.

— Nu vă pot spune nici asta! zise Şerban mai mulţumit de această formulă.

— Voiam să mă căsătoresc cu ea… dar eram poate prea modest pentru visurile ei… şi poate eram prea stângaci… nu ştiu bine… O iubeam însă foarte mult şi, poate nici acum, pe undeva, sufletul meu nu e complet tămăduit… Nu mi-am închipuit niciodată s-o văd pe Lydie în genunchi la picioarele unui bărbat… e uimitor pentru mine!

— Femeile sunt fiinţe curioase!

— Mă iertaţi că vă întreb, nu-mi dau seama, poate sunt ridicol (pastorul zâmbea ca un copil), aţi mai văzut scene de felul acesta?

— Da, zise încurcat Serban… nu propriu-zis, dar ştiu, am auzit, am citit… s-au mai întâmplat…

— Mda!

— De fapt, vorbi Şerban cu tonul unui specialist profesionist ca să schimbe atmosfera, de fapt orice activitate psihică este inconştientă în procesul său intim… nu e cu putinţă a aduce tot inconştientul la afectivitate… la lumină, aşa că…

— Da înţeleg… eu trăiesc într-o lume în care nedesăvârşirea e mai vinovată decât răul… Nu sunt un

îndrăzneţ (sărmanul se vede de la o poştă), dar fără prea multe ocolişuri, în fond tară niciunul, permiteţi-mi să vă rog ceva, dacă se poate, fireşte.

— Vă rog.

— Aş vrea să vorbesc o singură dată cu Lydie, eu cu ea. Credeţi că ar fi posibil?

— Ce v-aş putea spune!... Vă spun categoric n-aş putea în această privinţă să vă fiu de niciun folos... Mihai nu e cel mai bun prieten... şi vedeţi, e dificil... apoi Lydie i-ar vorbi sigur despre asta... şi ar ieşi tot felul de încurcături.

— Înţeleg... totuşi... nu ştiu... dumneavoastră credeţi în Hristos (cum Şerban se arătă foarte încurcai de această întrebare atât de directă şi la care, în fond nu se gândise niciodată, Pastorul continuă) ... Eu am să vă las cartea mea de vizită, iat-o, şi cine ştie, mâine, peste un an, peste zece poate se va ivi vreun prilej s-o folosiţi... Noi credem şi nădăjduim... uneori chiar imposibilul-... Şi acum să închidem capitolul acesta. Uite ce vă sfătuiesc în legătură cu Judith.

— În sfârşit! exclamă Şerban, ca un oftat adânc, ne întoarcem la oile noastre!

Pastorul zâmbi aproape imperceptibil.

— Căutaţi-l pe tată! ei, ca să daţi curs rugăminţii lui Judith, dar ea îşi face nişte iluzii... e greu de vorbit cu un evreu bătrân despre fuga fetei lui la catolici. Vă spun, eu cam cunosc treburile acestea... am mai auzit... am citit (în tonul Pastorului era evident şi o aluzie), e extrem de greu. Şi apoi faptul e consumat... nici el, nici dumneavoastră nu veţi mai putea face nimic... nu e drept, şi fiţi siguri, catolicii se pricep bine cum să procedeze, mai ales dacă fata e şi deşteaptă... au o străveche experienţă...

— Cam aşa văd şi eu lucrurile... Am să mă duc să-l văd.

— E frumoasă Judith?

— Am cunoscut, fireşte, fete mai frumoase decât ea, dar Judith are o viaţă interioară de o mare bogăţie. Simpla frumuseţe fizică, nu zic, e ceva, e prima carte de vizită, dar

la drept vorbind nu te emoţionează, chiar dacă te surprinde şi nu te reţine, chiar banafe te-a oprit. Dimpotrivă oricare ar fi trăsăturile unei fizionomii, chiar dacă joacă peste lumina unui foc, te simţi fermecat, vrăjit. Dar Judith e şi frumoasă… avea o linie de sus până jos… (dar Şerban îşi dădea seama că pentru o conversaţie cu un Pastor, fie el şi destul de tânăr, sau tocmai de aceea, împingerea prea departe a unei teme privind farmecul trupesc al unei femei, nu e chiar subiectul cel mai potrivit).

— V-a mirat poate întrebarea mea… O, cât de uşor e să dovedeşti că totul e vanitate… să facem, în definitiv cu mijloace ieftine, o mare impresie asupra oamenilor, dar eu nu recomand ipocrizie… frumuseţea e o realitate dumnezeiască, în primul rând… Dumnezeu a umplut universul cu splendoare…

Pastorul, spunând acestea, era parcă într-o reverie.

— Tocmai, zise cu vivacitate Şerban, totdeauna m-am mirat de mulţimea dumnezeilor de piatră şi de lemn care n-au nici măcar chip omenesc, care sunt groteşti, monstruoşi, dumnezei cu atât mai idolatrizaţi cu cât sunt mai înspăimântători.

— Eh! Acolo problema e mai complicată… Până la un stadiu al înţelegerii, oamenii, în apropierea lui Dumnezeu, încearcă sentimente de frică şi să nu vă miraţi, chiar sentimente de oroare. Acest stadiu îl exprimă şi-l ilustrează figurile de care vorbiţi. Creştinismul aduce însă o altă perspectivă… Aici totul e splendoare… cum de fapt şi e în realitate.

— Eu cred că e o problemă în care e implicat inconştientul.

— O, inconştientul acesta în zilele noastre rezolvă toate cele. Părerea mea însă este că inconştientul e un soi de materie primă şi nicidecum un loc al deşeurilor sufleteşti… e sediul unor vaste şi importante elaborări e o sursă a creaţiei… e în orice caz şi focul unor tenebre binecuvântate şi nu numai o peşteră abominabilă. Fără îndoială suntem tributari – mă refer la lucruri esenţiale – într-o mare măsură acestui inconştient. Viaţa noastră

superioară nu datorează conştiinţei şi raţiunii logice chiar atâtea lucruri câte i le atribuie orgoliul nostru… dar v-am întrebat adineauri dacă dumneavoastră credeţi în Hristos şi aţi fost, dacă nu mă înşel, cam…

— Să vedeţi, zise Şerban cu tot aplombul, totuşi pe un ton uşor de gluma, socoteala e mai complicată. De fapt, poziţia mea e o poziţie estetică. Sensul vieţii şi a existenţei şi criteriife ei de valorificare, îmi par a fi, în primul rând, ale frumosului. Restul, pentru mine, zise el peremptoriu, e secundar. Frumosul e ceea ce salvează lumea…

— Dumnezeu trebuie căutat… printre oameni. El a şi fost printre noi… şi e mereu până la sfârşitul veacurilor. În gânduri, în sentimentele omeneşti, în evenimentele din viaţa noastră se manifestă el cu cea mai mare limpezime… e cazul, as zice, al Judithei… Dar îl putem afla în orice ocazie iar creştinismul e uşa, e drumul care duce la el…

— Mă iertaţi, dar pentru mine e vorba de o altă mitologie… bunăoară Vechiul Testament, din care mărturisesc, n-am citit decât cu tonii întâmplător doar câteva pasaje, nu e pentru mine decât o mitologie ţărănească.

— Notaţi bine, sunteţi la o distanţă astronomică de adevăr.

— Se poate, dar…

— Cum, vă e atât de indiferent dacă sunteţi aproape sau departe de adevăr?

— Cine cunoaşte adevărul? zise prezumţios Şerban.

— Recunosc e o întrebare.

— Să vă spun drept, mă îndoiesc uneori şi de filosofie. Cum putem şti dacă toate «nedumeririle» filosofilor nu sunt nişte născociri, nişte naivităţi. În fond ce e un sistem filosofic? Haină în care filosoful dă expresie unor experienţe personale. Atât… dar valabilitatea lor… e o chestiune de temperament… şi de gust…

— Dar de gustibus… completă pastorul închipuindu-se foarte spiritual.

Şerban, contrariat de aerul de superioritate al partenerului său, continuă pe un ton caracteristic omului

pus în inferioritate.

— Binele şi răul sunt o născocire filozoficească, de altfel moda lor, mt se pare, chiar a cam trecut... Filosofii aleargă sau se prefac că aleargă, după ceea ce de fapt ei cunosc...

— ...pentru că lucrurile cele mai greu de cunoscut sunt cele care ţi se pare că le cunoşti...

— Cu ceva virtuţi şi puţină poezie... oricine poate face o religie.

De data asta pastorul izbucni într-un râs a cărui bonomie îl izbi pe Şerban. Tot timpul discuţiei şi, de fapt, chiar de când l-a cunoscut, Şerban era frământat în subconştientul său de nedumeriri şi întrebări ca aceasta: e sincer, e ipocrit, are o viaţă clară, se duce la bordel, crede în Dumnezeu, are vocaţie, face doar o meserie, e prost, face pe prostul, e deştept, ce-a fost între el şi Lydie etc. Şerban vorbea cu Pastorul, iar prin capul lui ca o suveică treceau de colo, colo tot felul de gânduri.

— Nu vă supăraţi, dar îmi spuneţi nişte naivităţi...

— E o apreciere personală! zise Şerban, care gândi în sinea lui: Ce ştie ţârcovnicul ăsta?

— Mă interesează supraoamenii, pe ceilalţi îi dispreţuiesc, declară Şerban, cu emfază şi ostentaţie.

— Hai sunteţi un adept al lui Nietzsche, interveni Pastorul.

— Mai degrabă!

— Ştiţi însă că Nietzsche s-a prăbuşit, în fond, în faţa crucii, ca şi Saul!

— Eu ştiu că dumneavoastră îi confiscaţi pe toţi şi răstălmăciţi toate alea... e revoltător!

— Cum puteţi vorbi astfel! De la Biblia lui Gutenberg, 1457, până la apariţia Bibliei lui Luther, 1517, au ieşit mai mult de patru sute de ediţii. Pot fi oamenii confiscaţi cu grămada? Nu mai e ureche care să nu fi auzit de numele Lui.

— Fenomene de hipnoză şi de contaminare! Omul e un fabricant de mituri.

— Dacă vreţi, dar nu trebuie să uităm că orice mit e

un simbol, e un semn algebric al unei realităţi interioare… în orice caz e mai presus de orice îndoială că viaţa pământească nu are sensul ei ultim în ea însăşi, aşa ca urmărirea unei fericiri banale nu poate fi un ţel suprem.

— Vă interesaţi de Lydie, insinuă Şerban pe un ton sec.

— Da, dar asta e cu totul altceva.

— Toate alea pot fi altceva, cu tehnica aceasta.

— Omul uneori întinează orice. Pământul, apa, aerul, plantele, dobitoacele şi chiar ideile sunt mai pure cu cât omul se atinge mai puţin de-ele.

— Totuşi, sunt unii care înnobilează totul! Daţi-mi voie să vă istorisesc o poveste scurtă: într-o noapte cineva a întâlnit un om care avea între dinţi un cuţit şi care i-a cerut punga. Ucide-mă şi ia-o! Nu e chiar aşa de greu, dar vreau ca mai înainte să-mi dai voie să te îmbrăţişez. Atunci tâlharul a refuzat punga şi i-a dăruit cuţitul!

— Li-te-ra-tură!

— O dispreţuiţi?

— Nu, dar o iau drept ceea ce e! Literatura, în viaţa noastră e ca un inel de mare preţ în mâna unei femei urâte. Inelul pune în umbră chipul urât al femeii. Aţi remarcat sigur, că femeile bătrâne au tendinţa să abuzeze de ornamente şi bijuterii.

— Sunteţi medic, mi se pare?

— De ce mă întrebaţi?

— Pentru că ştiu că omul modern e în stare să presupună, bunăoară, că protoplasma e aşa şi pe dincolo, că dintr-o celulă s-au născut toate organismele, că materia are toate virtuţile, că mişcarea ei e spontană şi e dialectică, şi câte alte năzdrăvănii, cu o singură condiţie: să nu existe Dumnezeu!

— Dar dumneavoastră de ce vreţi cu orice chip să existe?

— Pentru că, riguros vorbind, nu se poate trăi fără Dumnezeu.

— Şi credeţi lucrul acesta în mod serios?

Pastorul însă nu mai răspunse. Amândoi merseră

alături mai multă vreme într-o tăcere confuză. Şerban ar fi vrut totuşi să se înţeleagă cu pastorul, iar acesta la rândul său dorea să comunice cu Şerban, dar răceala şi lipsa de prietenie persistau. Amândoi aveau, separat, conştiinţa acestei situaţii absurde, a mişcărilor interioare pe linii paralele. Dacă oamenii nu se întâlnesc e şi pentru că în interior omul e, în general, despărţit de el însuşi.

— Am să mă retrag... de altfel e şi destul de târziu... Ce-or mai fi făcând prietenii noştri?... Poate ar fi fost mai bine dacă rămâneam... Prietenii sunt întotdeauna de folos... Sper să ne mai vedem, în orice caz vă rog să vă mai gândiţi la mine... mi-a făcut mare plăcere.

— LNu mai puţin!

M-am priceput la pietre

După câteva zile de asidue cercetări, acasă, la rude, la Régence. Şerban l-a găsit pe tatăl Judithei, pe la amiază, la Bursa de pietre preţioase. Domnul Julien Montelambert albise complet, ceea ce l-a izbit aproape cu violenţă pe Şerban, mai ales că era teribil de sensibilizat de atâtea ipoteze pe care le făcuse în legătură cu reacţia domnului Montelambert, ipoteze care îl înspăimântaseră. Apoi avea oroare de «scene». În sfârşit emoţia intensă şi complicată se mai datora şi faptului că prin tatăl ei, Juditâi devenea oarecum prezentă. Te pomeneşti că sare la mine să mă bată sau să-mi strige cele mai vulgare cuvinte şi penibile acuzaţii, sau mă va ameninţa cu justiţia, cu poliţia... Chiar Judith, îşi amintea acum, Şerban îl descria ca pe un om ciudat, incomod. Mergând în căutarea lui, de câteva ori s-a gândit să abandoneze. În fond, Judith nu-l mai putea controla şi, chiar dacă ar mai fi făcut-o, capitolul oricum era încheiat.

Julien Montelabert era într-un grup de oameni, dar cum l-a zărit pe Şerban, numaidecât l-a recunoscut şi s-a îndreptat în mod precipitat spre e! Emoţia lui Şerban atinsese punctul culminant şi simţea cum inima îi bate în arterele gâtului. Domnul Montelambert, spre enorma surprindere a lui Şerban, s-a aruncat în braţele lui, plângând convulsiv pe umărul lui şi spunând printre

sughiţuri: Sunt un om distrus, sunt un tată zdrobit!

Ce poţi spune în asemenea împrejurări? Când moare cineva mai exprimi condoleanţe, mai spui că iei parte din toată inima la nenorocirea omului, în sfârşit *parcă* sunt câteva formule, convenţionale, desigur. Dar când unicul copil şi singura fiinţă, pe care o mai avea pe lume, a fugit, şi unde? într-un ordin călugăresc catolic de cea mai mare stricteţe.

— Mai bine murea!… Blestemate să fie zilele când s-a născut şi ea, şi eu. şi când am întâlnit-o pe maică-sa! suspina el cu focul lui Iov şi al profeţilor vechiului Testament. Sunt zdrobit!

Şerban vru să spună: Calmaţi-vă, lucrurile se vor aranja, dar în gând tonul îi sună fals, iar fraza i se păru ridicolă, „complet idioată" cum obişnuia să spună Judith. În cele din urmă domul Julien s-a mai potolit, s-a desprins din braţele lui Şerban, şi-a şters de câteva ori ochii roşii şi injectaţi, şi şi-a arcuit în sus mustăţile mari şi subţiri pe care le purta cu mare mândrie.

— Să mergem d-aici… aş vrea să vorbim puţin. Te rog să mai rămâi cu mine chiar dacă eşti grăbit…

— Desigur… desigur!

Domnul Julien îl conduse pe Şerban într-un fund de cafenea, ceainărie, braserie, local nedefinit, unde la ora aceea nu era aproape nimeni. Aici, în fundul acesta întunecos, cu un miros de tutun care te pătrundea, parcă erau în ţara nimănui. După ce se aşezară, un chelner le aduse numaidecât câte o „café noir". Apoi unul lângă altul, întorşi uşor, rămaseră singuri. Şerban, fără niciun cuvânt de introducere, scoase scrisoarea din buzunar şi i-o întinse.

— O scrisoare? încă una!

Şerban înclină afirmativ din cap şi se mişcă puţin spre spate, dând a înţelege domnului Julien că e cazul să citească scrisoarea fără niciun comentariu prealabil, ceea ce s-a şi întâmplat. După primele fraze Montelambert începu iarăşi să plângă, ceva mai reţinut, dar fiind, tocmai de aceea, scuturat mai, cu putere.

— Ce mi-ai făcut Judith! Ce mi-ai făcut, Judith! Mi-ai scurtat zilele, Judith! Mi-ai scurtat zilele! se tânguia bietul bătrân clătinându-şi capul între mâini.

Evident, Şerban, îşi dădea seama teoretic, că domnului Julien i se întâmplase o mare nenorocire. De câteva ori suferinţa tatălui îi apăruse atât de adevărată, încât cu toată ideea lui că omul rămâne puţin cabotin chiar în cele mai mari nenorociri, nu-i mai putu refuza autenticitatea.

— M-am priceput la piette (Şerban fără voia lui se gândi: cât s-o fi priceput sărmanul şi la pietre?) M-am priceput la pietre, dar femeile m-au înşelat, şi mi-au strivit sufletul… Mai întâi maică-sa… Dragul meu prieten, când am luat-o era o copilă şi-o iubeam ca pe ochii din cap. Tata a vrut să mă facă rabin, asta a fost dorinţa vieţii lui, dar pentru Rachela n-am mai ţinut seama nici de tata nici de Dumnezeu. Tata m-a iertat, dar Dumnezeu nu! Dumnezeu, să ţii minte de la mine, nu rămâne dator, plăteşte toate poliţele. Câţiva ani, puţini, am fost foarte fericit… prea fericit chiar, ca să nu vină furtuna! Munceam şi-i făceam toate plăcerile, mai mult decât visa. Nu trăiam decât pentru ea şi cu gândul la ea, picasem într-un fel de idolatrie. Dragostea, fericirea nu se cumpără cu bani. Eu credeam atunci dimpotrivă, că totul e să ai bani… a fost greşeala mea capitală… şi-o păzeam! Nici eunucii n-au păzit aşa femeile seraiului!

— Într-o zi, continuă să vorbească bunul Julien, belstemată să fie ziua aceea, un argentinian care căuta pe cineva, din greşeală a sunat la noi. Eu nu eram acasă. Ea a ieşit, a deschis şi de atunci nimic nu i-a mai putut despărţi. O vreme n-am ştiut, nici măcar n-am bănuit. Când m-am întors însă într-o zi acasă, în locul ei am găsit… o scrisoare, ca acum, întocmai ca acum.

Şerban era extrem de mirat că omul acesta care părea la Régence, că nu se poate exprima decât monosilabic, acum găseşte cu uşurinţă cuvintele şi propoziţiile atât de potrivite! Desigur că, dacă omul a vorbit cândva e că a avut ceva de spus! gândi el.

Nimic, absolut nimic, n-am reuşit să descifrez din existenţa intimă a Judithei. Omul a trăit în tihnă, în inocenţă, şi a fost întreg până a gustat din Pomul Binelui şi Răului, apoi s-a tulburat şi s-a complicat. Omul s-a spart, s-a dezechilibrat. Eu am visat să fac din Judith, crescută numai de mine… ceea ce mi-a apărut un privilegiu… un om dintr-o bucată. Şi ce-a ieşit! toporul care m-a zdrobit, care m-a doborât! Mă uit în adâncul diamantelor, al safirelor, al rubinelor şi în locul soarelui care îl vedeam acolo altă dată, văd acum întuneric, o noapte impenetrabilă, în care mă afund şi eu.

Domnul Montelambert se lăsă pe canapea ca şi cum primise în moalele capului o lovitură de măciucă.

— Ce pot eu să vă spun? articulă, confuz, Şerban.

— Nimic, îmi dau seama.

— Eu am ţinut mult la Judith, e într-adevăr excepţională. M-am gândit să mă căsătoresc cu ea, v-a spus?

— Câţi au cerut-o! Ce partide a refuzat! Uneori nici nu le refuza. Când spunea: „Nu” era o favoare.

— E deosebită!

— Ce pot să fac? M-am gândit să mă plâng episcopului, s-o caut, să-i vorbesc, să fac un caz în presa anticlericală… am abandonat… Una m-a trădat cu un argentinian, alta m-a trădat cu… Mesia!… Sunt un om distrus!

Şi astfel, cortina s-a lăsat peste viaţa domnului Montelambert, tatăl Judithei, peste viaţa aceasta atât de banală încât se puteau contempla în ea multe (fin tainele vieţii omeneşti.

Patul aranjează multe

Şerban se vedea, ca de obicei, în fiecare zi sau aproape în fiecare zi, cu prietenii săi, Mihai şi Lydie. Întâmplarea cu «palma» nu lăsase absolut nicio urmă, cel puţin aşa părea. „Patul aranjează multe” îi spusese într-o zi Lydie lui Şerban, într-un stil confidenţial şi cu mimica aceea care însoţeşte încredinţarea unui secret al vieţii, rod al unei vaste experienţe. Fapt e că relaţiile dintre ei erau

foarte bune şi chiar supărarea lui Mihai se mai atenuase. Lydie era exuberantă, comunicativă, şi dădea semne evidente de mulţumire. Fireşte, erau uneori şi zile mai terne mai banale, dar în definitiv aşa e viaţa.

Mihai era singur în cameră, în pijama, şi scria la o masă supraîncărcată de grămezi de cărţi şi de zeci şi zeci de hârtii risipite în dezordinea aceea caracteristică biroului de lucru.

— Stai, zise Mihai, făcând o mică fereastră pe vraful de cărţi ca să-l poată vedea pe Şerban. Lydie a plecat după cumpărături.

Mihai aprinse o ţigară după ce mânui cu nobleţe tabachera ca pe un lucru scump şi rafinat. Mihai era slab şi decolorat ca omul care trăieşte mai mult noaptea, pe care nu-l interesează câtuşi de puţin soarele, vântul, ploaia.

— Şerbane, zise el la un moment dat, merge greu?

— ¿uni? De ce? întrebă Şerban din cale-afară de mirat.

— Mai întâi nu sunt bani destui, şi cunoşti vorba: unde sărăcia intră pe uşă, dragostea iese pe fereastră. Ea suferă, fără să spună. Viaţa care o duce alături de mine e într-un contrast atât de violent cu ce a cunoscut ea până acum! apoi cei de-acasă ai ei nu pricep ce s-a întâmplat. Ei ştiau că ea lucrează la o mare Casă de Modă şi primeau o subvenţie lunară destul de consistentă. Acum de unde să le mai trimită? Ai mei, îi simt, trimit şi ei atât de greu puţinul acela pe care îl trimit! în sfârşit e greu… lipsa aceasta de bani e o otravă insidioasă… e prezentă şi difuză în toate gândurile şi în toate gesturile noastre, amestecată chiar în intimităţi…

Mihai îşi trecu mâna prin părul său bogat şi inelat, exprimând îngrijorarea incertitudinii. Şerban, într-un fel obscur, se bucura de dificultăţile lui Mihai, pentru că se gândea că acum îi va fi mai uşor să se înţeleagă cu el pe anumite teme pe care altfel nu le putea aborda.

— Înţeleg! Fireşte nu e tot una să cheltuieşti pentru unul sau pentru doi, zise el cu sentimente confuze.

— Şi mai e ceva, reluă cu năduf Mihai. Mă Şerbane,

proaste mai sunt şi muierile astea… Lydie asta, care fără îndoială nu este chiar o jproastă, să nu înţeleagă nimic! Am uneori instincte de asasin. Îmi vine s-o ucid, să suprim într-un punct al universului izvorul acesta de prostie şi de banalitate… Râzi! Ce-ţi mai pasă!… Ea nu bagă de seamă, dar uneori mă simt atât de deprimat cum nu pot să-ţi spun… Şi vorbeşte, vorbeşte, vorbeşte ca să nu spună în fond nimic, că îmi vine s-o asasinez!

— Ce vrei şi tu! Când o femeie stă zi şi noapte împreună cu un bărbat, forţamente nu poate să discute numai filosofie!… Şi, gândeşte-te, că există oameni atât de plicticoşi că sfârşesc prin a deveni uimitori!

— Apropo de filosofie, stai să-ţi citesc ceva… tocmai mă apucasem să scriu, cu intenţia de a trimite articolul la *Les Nouvelles Litteiraires*. Ascultă!… dar mai întâi, pentru că uite îmi căzu sub mână, să-ţi citesc câteva consideraţii ale lui Diderot, „Asupra femeilor”. Le cunoşti?

— Femeile?

— Nu, consideraţiile. Auzi: „Am văzut dragostea, gelozia, superstiţia, mânia, duse în femeie până la un punct pe care un bărbat mi-l va atinge niciodată”.

În momentul acesta uşa se deschise şi Lydie pătrunse în odaie, ţinând în braţe o grămadă de pachete şi pachetele.

— Afară e frig… mi-e teamă c-o să plouă. Ah, nu pot să sufăr umezeala asta! – dar dându-şi seama că i-a întrerupt, tăcu. Mihai puse hârtiile jos şi continuă:

— Vezi, „fenomenul” nu este, în definitiv, nici obiectul ştiinţei, nici ansamblul naturii; e lumea gândită de un subiect transcendental… Omul, scufundat în naivitatea sa primitivă, nu e încă un subiect cunoscător…

— Totuşi, ordinea gândirii nu poate fi discreţionară, suverană, obiectă Şerban. Atunci am intra în domeniul nebuniei. Ce vreau să spun?

— Vorbiţi mi se pare de femei… le bârfiţi, interveni Lydie, văzând că nu i se acordă nicio atenţie.

Mihai şi Şerban se uitară unul la altul şi zâmbiră.

— Au o intuiţie, zise Şerban, chiar când nu ştiu

despre ce se vorbeşte.

— Aş! exclamă Mihai, îşi închipuie că tot universul se ocupă numai de ele!... N-ai observat? Toate femeile se comportă, se mişcă şi vorbesc ca şi cum ele ar fi buricul pământului, ca şi cum întreg sistemul solar ar gravita în jurul lor...

— Eu nu ştiu ce tot spune acolo Mihai, dar te asigur e foarte rău.

— Lydie, văd că ai făcut o sumedenie de cheltuieli. Ce-ai cumpărat acolo?

— Mai întâi, iată o cravată pentru răul ăsta de Mihai. Îţi place? şi Lydie scoase o cravată într-adevăr foarte frumoasă.

— E superbă! exclamă Şerban.

— Nu e aşa? întări Lydie, vădit mulţumită şi încântată. Mihai însă, ca să marcheze poate şi un contrast, abia mişcă puţin capul privind-o pieziş. N

— Vezi! ce ţi-am spus?

— Face el pe grozavul, zise Serban, deşi îşi dădea seama că Mihai era realmente indispus, face pe grozavul, dar o astfel de cravată face orice bărbat fericit. E foarte frumoasă!

— Uite a vândut un inel şi cumpără fleacuri, cap de femeie!

— Aşa îmi strică toate momentele mele de plăcere. Lydie începu' să plângă, dar se răzgândi aproape numaidecât şi, desfăcând pachetele, unul câte unul, se mulţumi să arboreze o proastă dispoziţie manifestă.

Dezbateri

— Să-ţi spun drept, n-am fost niciodată la Asociaţia studenţilor, deşi sunt acum de atâta vreme aci. Nu mă interesează deloc, şi am evitat sistematic să mă întâlnesc cu conaţionalii mei. De vreo două, trei ori am fost la Hotelul acela unde stau aproape toţi românii şi am plecat valvârtej. Să trăieşti, noroc Nae, aiurea, ca în mahalaua Bucureştilor. Iar de politica studenţească am avut totdeauna oroare, zise pe nerăsuflate Şerban.

— Nici eu n-am fost de prea multe ori la Asociaţia

Studenţilor, spuse tacticos Tracasalidis, dar îţi propunem să mergi pentru că în pofida atmosferei ar trebui făcut ceva.

— Fu spun, am oroare de politică studenţească… nu ştii niciodată câte sfori se trag şi nici cine le trage!

— Da, ai dreptate, înţeleg, dar ceea ce se petrece acolo e o ruşine care se restrânge asupra tuturor, şi în cele din urmă asupra ţării.

— Cred că n-am nicio putere, sunt ca paralizat.

— Aşa se întâmplă şi în mare pentru că tu, eu şi alţii ca noi nu se interesează de politică, în spaţiul acesta gol mişună toţi nechemaţii. E adevărat, când sunt atâtea de făcut, politica e pierdere de vreme. Se întâmplă atunci că toţi care n-au cine ştie ce de făcut, tocmai aceia se ocupă de ea… Aşa ne trezim cu şaua pusă pe noi şi încălecaţi… La Asociaţie arena e dominată de… jurişti… Vai de lume! E o anarhie indescriptibilă, parcă ar fi emulii lui Max Stimer. Pentru ei nimic nu e adevărat şi deci totul e permis. Această anarhie intelectuală se schimbă cu cea mai mare uşurinţă într-un soi de isterie… Nimeni nu mai are atunci în vedere decât măruntele lui interese, ca şi cum Asociaţia ar putea fi un instrument de manevre personale.

În scurtă vreme cercul se mări, sosind Mihai şi Blondet însoţiţi de Petrov, un cunoscut al lor. Mihai fu imediat de acord cu Ş? c’rban că n-are niciun rost să meargă şi ei la întrunirea Asociaţiei.

— Orice politică, interveni Blondet, presupune o oarecare, măcar o oarecare idee dacă nu chiar o concepţie despre om.

— Dragul meu, nu ne cunoşti! Noroc, că la noi nimeni n-are nicio idee, nu numai despre om, dar despre nimic. Noi suntem, într-un fel, fericiţi pentru că la noi e brambu e ilă. Să ne ferească Dumnezeu de vreun regim cu idei… sunt sigur, viaţa ar deveni, riguros vorbind, insuportabilă. Vai de oamenii stâlciţi de o ideologie şi de ideologi în delir.

— Politică fără idei! se miră Blondet.

— Acolo unde oamenii sunt familiarizaţi de veacuri cu ideile, ca la voi, ideile nu sunt primejdioase. Omul se mişcă

printre ele ca un îmblânzitor de lei. Ideile sunt însă teribil de primejdioase şi nefaste acolo unde lumea nu le practică aproape deloc, spuse lihai.

— Tata susţine că la noi în Rusia există un astfel de regim, regimul comunist, şi d-asta am plecat de-acolo, dar eu cred că el pune multă patimă în judecata lui. Eu cred că nimic nu e mai alandala decât să impui norme de origine creştină unei societăţi care de mult nu mai trăieşte creştineşte. Pravoslavnica Rusie era un mit. Noi eram, îmi aduc aminte, toţi foarte antisemiţi, interveni Petrov.

— N-are a face, zise Tracasalidis, evreii şi creştinii au un destin comun, indiferent de raporturile… personale, ca să spun astfel…

— Şi catolicii sunt antisemiţi, aruncă Petrov vorbele, într-un mod care îl făcu pe Şerban să se gândească o clipă la Idiotul. Nu ştiu cine vorbea chiar deunăzi de antisemitismul lui Toma d'Aquino… şi al lui Luther.

— Thomismul, interveni numaidecât Blondet, nu e decât un mod de a gândi dogma catolică în funcţie de o anumită filosofie. Evreii sunt iritanţi, dar antisemitismul, înăuntrul creştinismului, este fără îndoială o aberaţie…

— Vaticanul, interveni cu băgare de seamă Tracasalidis, poate s-a cam grăbit, uneori, cu anatema, sau cu afirmaţia că numai el reprezintă Biserica. Pe de altă parte, Protestanţii prea sunt dispuşi să absoarbă toate noutăţile…

— Orientul e mai docil, spuse Mihai cu un spirit foarte pacifist. Eu înţeleg foarte bine poziţia Papei. În locul lui as proceda la fel… Infailibilitatea Papei, eu înţeleg foarte bine, e o problemă foarte occidentală. În lumea aceasta gata să examineze şi să arunce în controversă orice, plină de filosofi şi de oameni de ştiinţă, trebuie să fie cineva care să arunce ultimul cuvânt cu putere… Altfel, din neascultare aţi văzut ce-a ieşit, Calvin l-a născut pe Rousseau, iar Rousseau pe Robespierre… într-o lume atât de individualistă, gata să discute totul, să interpreteze şi să taie firul în patru numai o autoritate supremă mare cât însuşi Hristos poate salva unitatea.

— Dar, iată, n-a salvat-o, observă cu linişte Tracasalidis. Protestanţii sunt o mare spărtură.

— Cetatea e o instituţie a libertăţii umane proclamă Şerban care apreciase că discuţia luase o întorsătură nedorită. Adevăraţii stăpâni ar trebui să se sacrifice pentru neamul omenesc, nu să sugrume oamenii. Dumnezeii adevăraţi mor pentru oameni, nu trăiesc bine pe spinarea lor.

— Blondet, zise Mihai, trebuie să recunoşti că în categoria duşmanilor intră şi fanaticii, care obsedaţi de purism şi moralitate, chinuiesc oamenii în numele lui Dumnezeu care, aşa cum şi-l închipuie ei, e o ficţiune. Ei trăiesc sub semnul terorii şi terorizează la rândul lor pe alţii. Rezultatul cel mai limpede e o înspăimântătoare pierdere de substanţă omenească.

— Evanghelia îi numeşte „morminte văruite”, sublinie Tracasalidis.

— N-am ştiut… expresia e puternică!… Securitatea, comoditatea interioară, nu sunt prielnice creaţiei.

— De acord, consimţi Blondet. Nimeni nu trăieşte cu adevărat dacă nu este ancorat şi în absolut.

Şerban oferi musafirilor săi fursecuri, câteva pahare de vin şi un fritru.

— Mă întreb, zise el servind cafeaua, dacă va mai fi posibil să trăim fără licoarea asta minunată?… E posibil s-o arunce în mare sau s-o ardă în locomotive!? Ce monstruozitate!

— Politica, politica! strigă Petrov, amuzându-se ca şi cum cine ştie ce-ar fi spus.

— Fata, zise Petrov, spune că excesul de control va paraliza omul modern. Spaţiul, timpul distracţiile, consumul, graniţele, producţia, totul va deveni obiectul unui control din ce în ce mai riguros! Controlul acesta va pătrunde până în amănuntele existenţei noastre intime. Va fi ceva monstruos.

— S-ar putea să aibă dreptate, zise Tracasalidis. Mai întâi de toate, am impresia că sensibilitatea omului modern a scăzut enorm. Zgomotele, mirosurile, luminile violente,

trepidaţia asta, atâtea energizante puternice pentru că vorbeam de cafea, băuturi, emoţii, abia, abia le mai înregistram…

— Dimpotrivă, interveni Mihai, te înşeli, acestea toate au creat o hipersensibilitate a omului modern, o ascuţire extremă a simţurilor, o rafinare a lor…

— Nu cred că mă înşel, reluă cu vivacitate Tracasalidis. Am ajuns să suportăm cu uşurinţă inocenţa, dezordinea… şi oare viaţa noastră n-a ajuns să fie confiscată de atâtea servituţi, telefonul, deşteptătorul, condica de prezenţă, măsurile de igienă şi altele pe care nu le mai înşir.

— Totuşi, Blondet, chiar sub raportul etic e o creştere în lume. S-a lărgii în lume o conştiinţă a răspunderii şi a necesităţii de a extinde binele. Facem mult rău, desigur, dar ştim că-l facem, şi uneori ne e chiar ruşine.

— Şi crezi tu că s-au terminat? întrebă Blondet.

— Âunt convins, întări Mihai.

— Bine ar fi să se fi încheiat capitolul ororilor, interveni şi Tracasalidis, dar ştiu că istoria e plină de surprize, iar sufletul nostru e plin de atâta barbarie.

— Barbaria e o sursă de originalitate, insinuă, destul de puţin convins, Şerban.

— O fi, zise Petrov, dar să-l auziţi…

— …pe tata, spuseră ceilalţi în cor…

— Da, pe tata, ce s-a petrecut, şi încă susţine el, se petrece în Rusia… crime şi asasinate la o scară fabuloasă… el citează cifre de ordinul zecilor de milioane.

— O revoluţie nu se face cu apă de roze, zise Blondet, dar zeci de milioane mi se pare o cifră de necrezut.

— În fond, zise Mihai, nu ştim nimic precis ce se petrece acolo, toate informaţiile sunt atât de controversate!

— Putem să ştim totul fără să pricepem nimic, vorbi Petrov cu un aer inspirat.

— Şi să ştiţi că Petrov are dreptate, spuse Tracasalidis, pentru că, dacă există un apriorism intelectual, e şi unul emotiv. Există un sentiment primar al

valorilor.

— Fără îndoială, fără îndoială, clamară Blondet şi Mihai împreună.

Mihai şi Şerban aveau un orgoliu al tinereţii şi chiar o conştiinţă a valorii lor, a „personalităţii” lor, dar de câte ori nu s-au găsit în situaţia unor provinciali rătăciţi într-un mare oraş.

Faci parte din familia mea

Şerban purta scrisoarea în buzunar de o săptămână şi mai bine. De altfel, nu era pentru prima oară, ci devenise un obicei. Viaţa lui era atât de intensă, programul lui atât de supraîncărcat încât, notiţele, scrisorile, unele cărţi chiar, le purta cu sine pentru a folosi minutele acelea din metrou.

Or fi pe lume oameni săraci, lipsiţi chiar de strictul necesar, bolnavi, neputincioşi, alţii, victime ale unor regimuri infame, sclavi, chinuiţi să fie convinşi că nici când n-au fost mai liberi. Oameni istoviţi de o economie dirijată şi exasperată, într-un regim care nu poate să înţeleagă că individul nu este numai un producător şi un consumator, ci e o făptură care trăieşte.

Or fi oameni săturaţi până peste cap să tot fie traşi la răspundere şi ameninţaţi cu închisori şi pedepse pentru că orice opoziţie oricât de vagă, chiar ca o bănuială, e considerată un act imoral sau chiar crimă politică. Or fi oameni care resimt ca o siluire faptul că unele state moderne nu se mulţumesc să aibă numai supuşi ascultători, ci pretind chiar să primească o aprobare manifestă.

Or fi oameni înnebuniţi de agresivitatea unei propagande, formă a un ei grozave, teribile tiranii, oameni care s-or fi întrebând cum ar putea exista bunuri omeneşti dacă nu sunt în esenţa lor morală?

CÂiiar zilele trecute citise într-un jurnal francez remarca aceasta în legătură cu evenimentele din Italia: Printr-o circulară s-a suprimat critica în artă. Nu va mai exista nimic prost în artă. Deja nu mai există nimic bun. Ah! exclamă Şerban, numai francezii ăştia sunt în stare, în

două cuvinte, să caracterizeze o situaţie! Tot ce s-ar mai putea adăuga ar strica orice efect şi ar împuţina observaţia.

Şerban băgă mâna în buzunar şi scoase scrisoarea pe care o purta de atâta vreme fără măcar să ştie de la cine este. Scrisoarea era de la Adrienne şi cu emoţie o citi pe nerăsuflate.

„Scumpul meu Şerban, nu (Şerban avu o tresărire, nu-i plăceau scrisorile care începeau cu un, dar încordarea lui de o clipă se limpezi imediat) nu mi-am închipuit ca reîntoarcerea mea acasă să producă atâta bucurie, parcă ar fi fost întoarcerea fiului risipitor. Părinţii, surorile mele, fratele meu, mătuşile mele chiar, s-au veselit peste toate aşteptările. Ştii, plecasem alungată de greutăţi, ca să mai uşurez sarcina părinţilor, dacă altfel nu puteam dă vreun ajutor. Viaţa nu e uşoară în oraşele mici, unde totul costă şi totul trebuie să plăteşti. Primirea aceasta mi-a înveselit sufletul. Dar ce să-ţi mai spun, dragă Şerbane, la nici două săptămâni de la reîntoarcerea mea, m-am măritat. Auzi! Aş vrea să fiu lângă tine şi să te întreb ce zici? Sunt sigură că te bucuri (asta e adevărat). Soţul meu e muncitor, e un om format, are exact treizeci şi şapte de ani şi e un bărbat care îmi place, care mi-a plăcut din prima zi de când l-am văzut. Am făcut nunta şi sunt la casa mea acum. Voi avea desigur şi un copil. Eu am vorbit tuturor mult de tine, câte lucruri am învăţat de la tine şi câte cărţi am citit, bineînţeles am mai exagerat puţin! Faci parte din familia mea, să ştii! Soţul meu, Jean, are şi el numai sentimente de afecţiune pentru tine şi chiar mi-a spus să te invit la noi ca să te cunoască. (Ah, Adrienne, vorbeşti ca o provincială mieburgheză, tot polenul Parisului s-a şters după aripile tale!) Ai să vii? Te rog să vii. Soţul meu are numai mamă şi stăm în aceeaşi casă cu ea, dar mi-e foarte simpatică şi sper să ne înţelegem bine până la sfârşit. Tu ce crezi, soacrele sunt rele oricum te-ai purta cu ele? Dacă am să fiu necăjită am să-ţi scriu, ştiu eu că tu poţi fi un prieten bun.

Aici, femeile mai ales, merg duminica la biserică. Eu

ce să fac? Despre asta n-am vorbit niciodată cu tine. O dată am fost. Preotul la predică a spus că trebuie să alegem între mărturia lui Hristos şi mărturia oamenilor. Nu putem sluji doi stăpâni. Biserica noastră nu e un muzeu şi în ea nu e mare lucru de admirat. Într-un fel, e bine, pentru că, ducându-mă acolo nu m-am simţit ca un vizitator, nu m-am simţit ca o străină în propria noastră casă. Poate şi pentru că preotul a vorbit multe lucruri care mi-au adus aminte de tine.

Trebuie să sfârşesc. Trebuie să vină mama lui Jean care e plecată într-o vizită şi trebuie să vie şi Jean. Între timp vreau să mă duc peste drum să pun la cutie scrisoarea. Cred că ai să-mi scrii. Te îmbrăţişez ca pe un scump prieten, Adrienne".

Adrienne e o fată destoinică, rosti Şerban plin de o mulţumire ascunsă. Nu are cine ştie ce experienţe de viaţă ca să se îndoiască de ea însăşi, dar a învăţat ea că pentru a-i face pe unii oameni fericiţi nu'e nici destul, nici necesar să-i iubeşti. Glumind sau jucându-se Adrienne e în stare să găsească soluţii care să stârnească invidia multor filosofi.

Adrienne ieşise din atâtea încurcături printr-un instinct sigur, fără lamentaţii şi şovăieli.

Bijuteriile se topesc

— Credeam că romantismul este un fenomen pur occidental de inspiraţie catolică şi protestantă, faţă de care noi orientalii suntem imunizaţi, zise Şerban luând o ţigară, din tabachera lui Mihai, oferită cu moliciune şi nobleţe. Îmi oferi o ţigară cu un gest de nobil plictisit, mai adăugă Şerban râzând.

— Şi aristocratismul, dacă vrei să observi, este tot un fenomen occidental... aşa că... Dar în definitiv ce te miri, reluă Mihai pe un ton serios, ce era să fac? – trebuia... bijuteriile se topesc... şi apoi nu sunt ale mele. Şi pe urmă mai e, nu ştiu cum să spun, o chestiune delicată... vezi... înţelegi... nu-mi convine să consum banii Lydiei!

După o scurtă pauză încărcată de gânduri neexprimate, continuă. Aşa că ne-am angajat amândoi controlori. Lydie s-a dat peste cap. (Dar ca şi cum expresia

ar fi fost nelalocul ei, Mihai o înlocui numaidecât.) Lydie, săraca, a alergat, a mers la tot felul de agenţii... în sfârşit a găsit. Nu e greu... Şi avem şi o maşină la îndemână... controlul staţiilor de benzină pe o rază de trei sute de kilometri în jurul Parisului. E aproape amuzant! şi Mihai schiţă un zâmbet forţat şi disproporţionat ca să estompeze amărăciunea.

— Şi cine o să conducă?

— Lydie. Conduce foarte bine... are permis. Acolo deseori practica sportul acesta. (Sportul! nici cuvântul acesta nu suna ca lumea. Ce ciudate devin şi cuvintele acestea când viaţa noastră e neclară.)

Se vedea însă bine că Mihai era foarte plictisit. Funcţionar, controlor... staţii de benzină... dări de seamă... nimic nu era mai opus firii lui. Avea o conştiinţă atât de puternică a personalităţii lui, încât acesta era şi adevăratul motiv pentru care nu dăduse niciun examen. Cine să-l examineze? El student? Nişte tions ensuri. Singura meserie sau ocupaţie compatibilă cu felul lui de a fi era aceea de scriitor sau de om politic solicitat să facă sacrificiul să accepte un loc în guvern, sau diplomat în chestiuni dificile. Şi nu era megaloman. Mihai avea efectiv nişte însuşiri excepţionale care, dacă ar fi fost utilizate, ar fi adus mari servicii comunităţii româneşti. Dar cine să-l descopere şi mai ales cine să-l folosească? Comunitatea românească e încă departe de conştiinţa obligaţiei de a depista şi utiliza toate valorile omeneşti pe care le conţine. Numai hazardul sau un joc meschin de interese scoate la iveală câte o personalitate, altfel cea mai mare nenorocire a unui tânăr de valoare în societatea noastră e să iasă din anonimat prea devreme, când e încă un mugure plăpând. O adevărată masonerie a proştilor reacţionează pentru ca tânărul acesta să nu poată face nimic pe măsura lui, ci să-l înghită mediocritatea şi ineficienţa. Porţile pretutindeni se închid. Ici şi colo câteva amabilităţi neputincioase, ici, colo, pe la ghişeele opoziţiei, ale cluburilor politice, ceva promisiuni iluzorii.

Adevărul e că Mihai avea posibilităţi excepţionale,

dar condiţiile erau vitrege, potrivnice. Mihai poseda arta aceea a scriitorului de rasă, arta de a ne face să uităm că foloseşte cuvinte.

Pe Şerban l-a impresionat odată replica Lydiei:

— Ştiu, ştiu foarte bine, că nu este decât o glumă, nu este aşa? Tu nu crezi, nu gândeşti chiar tot ce mi-ai spus. Dar sunt lucruri, lucruri aşa, care nu există, dar care au totuşi mai multă valoare decât cele adevărate... pentru copii... şi chiar pentru oamenii mari.

Lydie exprima la măsura ei, un fapt izbitor pentru oricine îl cunoştea cât de puţin pe Mihai. Felul său de a scrie sau de a vorbi, uneori era sec, ironic, sarcastic, amical în fond, dar de cele mai multe ori exprima, în mod implicit, convingerea lui că existenţa nu epuizează conţinutul întregii realităţi şi că dincolo de ea nu ar mai exista nimic.

Chiar lui Şerban, prietenul său cu care ani şi ani discutase, îi împărtăşea uneori gânduri şi impresii foarte surprinzătoare. îi spunea, bunăoară, că materia e o realitate pentru că este o expresie a spiritului.

Şerban îşi amintea, că odată îl întrerupsese, spunându-i: Cum, cum? Asta e un fel de boul-breaz-bârlobreaz din vacile bârlobrezene... Dar Mihai nu se supăra mai niciodată de astfel de intervenţii şi glume, şi nereuşite, şi prost plasate. În orice caz, continuă Mihai, e limpede dacă după Descartes, Cogito ergo sum înseamnă a exista, este evident că mediocritatea e un soi de inexistenţă.

Dar câte nu spunea Mihai, de altfel citea' neîntrerupt, iar biroul său era mereu literalmente inundat de însemnări. Într-o zi tocmai când Şerban era mai mulţumit de munca pe care o depusese, Mihai mi-a spus:

— Mă uit la tine, Şerbane, ce naiv eşti, ca o bomboană fondantă.

— De ce? întrebă uimit şi iritat Şerban.

— Păi, măi băiete, munca e un blestem. (Asta e pro domo, gândi numaidecât cu o obscură mulţumire Şerban). E munca celor care în fond se plictisesc, care în fond

muncesc să omoare timpul… e o muncă sinucigaşă, o roboteală care umple agonia. Este răspunsul nefericit la acel gol pe care îl trăieşte omul modern, acel «ennui de vivre» cu atâtea implicaţii metafizice. Munca robotului e mecanică, inumană, blestemată. Xdevărata muncă este creatoare, ca a artistului. În ea e prezentă întreaga fiinţă a omului, în ea e «la part de Dieu» cum spune Gide… Munca aceea care covârşeşte, care istoveşte omul e, de asemenea, blestemată, pentru că îl goleşte împingându-l pe un drum la capătul căruia e neantul!

Confesiune

— Hai cu mine!

— La ora asta? Nu e prea târziu?

— Te rog. Nu e prima oară că e târziu.

— Dar, dragă Mihai, sunt extenuat…

— Înţelege, am nevoie de tine şi trebuie să umblu, să vorbesc, să…

— Dar Lydie unde e?

— Nu ştiu!… O să vină. Sper… cred.

— Bine, hai să mergem…

Mihai, abia acum îşi dădea bine seama Şerban, era neliniştit. De fapt, în ultimele luni slăbise enorm, avea o paloare de ceară. Patul rezolvă multe!

Amândoi mergeau de mai multă vreme tăcuţi, într-o lumină difuză, iar prin ceaţă felinarele abia se zăreau. Mihai îşi potrivi de câteva ori fularul, îşi ridică gulerul de la raglan, ca un om înfrigurat.

— Ce ai? Ţi-e frig, ai febră… ce e?

— Şerbane!

Mihai îl luă de braţ cu un gest familiar, plin de prietenie.

Şerbane, continuă, sunt lucruri pe care nimănui pe lume nu i le-aş spune… pe care numai ţie nu ţi le mai pot ascunde.

— Dar ce e, ce s-a întâmplat? Mă nelinişteşti şi mă sperii… vorbeşte!

— Viaţa mea cu Lydie e un infern.

— Eh! Nu mai spune, exagerezi… nu se poate,

îngăimă, încurcându-se Şerban.

— Ascultă-mă, e chiar aşa!

— Şi eu credeam…

— Da, pentru că amândoi jucăm teatru… din nişte ambiţii, din nişte orgolii… orgoliul de-a nu eşua; în fond, o aventură, din ambiţia de a nu mă fi înşelat, din ambiţia de a sili, de a constrânge să reuşească imposibilul. Lydie e nebună, e stupidă, e absurdă… Mă chinuie, parcă ar vrea să mă distrugă, să mă devoreze…

— Dragă Mihai, nu mai vorbi aşa… ia vezi, poate te înşeli… eu am vorbit cu ea… şi spune despre tine lucruri ca o femeie care te iubeşte… care te acimiră… care crede…

— Slu zic nu, dar nu cunoşti sufletul omului, sufletul femeii… Viaţa pe care a dus-o a alterat ceva din substanţa ei Eu mi-am închipuit că omul se poate reface… M-am înşelat, m-am înşelat, m-am înşelat!

Mihai rosti aceste cuvinte, scrâşnind din dinţi.

— Dragă Mihai, stai, mai încet… linişteşte-te… să nu dramatizăm… Pe bulevard, de jur-împrejurul lor, cât se putea zări prin ceaţă, nu era nimeni. Mihai tremura, iar faţa lui palidă, exprima o tensiune extremă.

— Mi-aduc aminte de noaptea aceea, de dimineaţa aceea, de amiaza aceea, că nu mai ştiu ce era, când am deschis ochii într-un decor necunoscut… Lydie, atunci, mi-a apărut ca un înger… crede-mă, Şerbane, nu e o figură de stil!… Pierdusem, cheltuisem totul, eram disperat, ca niciodată în viaţa mea, eram naufragiat… am sperat să mor… dar m-am deşteptat ca dintr-un vis al morţii… şi am văzut pe umerii Lycţiei aripile acelea zugrăvite la sfinţi… Şerbane, nu e literatură…

— Dar ea mi-a spus… îşi dă seama perfect de existenţa nouă pe care i-ai deschis-o…

— Se poate, nu zic nu… nu este o imbecilă… dar ce folos dacă una gândeşte şi alta face… Mă tratează uneori – e o inconştientă care mă aduce la exasperare, la nebunie – mă tratează ca şi cum eu aş fi răspunzător de toate nenorocirile şi suferinţele ei, alea care au fost şi care or

mai fi…

— Tare curios… inexplicabil!… Cum, ea nu-şi dă seama de ce reprezinţi tu în viaţa ci?

— Nu, adică nu ştiu… Ea e ireproşabilă… parcă ar fi victima universului întreg… ea nu are niciun cusur şi n-are nicio vină… e victima unei conspiraţii universale, iar eu, prin ce spun, prin ce fac, de fapt ea interpretează totul alandala, o chinui mai mult decât toţi, parcă aş fi un monstru…

— E nebună!…

— Şi totuşi nu e nebună… e şi nu e.

— Atunci nu mai înţeleg nimic…

— Nici nu e de înţeles!

Mihai se căută prin buzunare şi dintr-un tub metalic luă o pilulă, un medicament, un calmant.

Uneori, continuă el, noaptea întreagă plânge, îşi suflă nasul şi plâţige, fără niciun motiv, fără nicio explicaţie, fără nicio raţiune. Plânge, plânge… mă simt dezorientat, exasperat. Într-o tensiune extremă…

— Mihai! ce tot spui…

— Dragă Şerbane, îmi dau perfect de bine seama că cine nu trăieşte asemenea situaţii nici nu le poate înţelege… nu le poţi înţelege, Şerbane… nici eu nu mi le-am imaginat!

— Tremuri?

— M-a găsit un tremur nervos… O să mă potolesc… am luat un calmant… Eu nu ştiu ce se petrece în capul ei! Nu mai e o copilă, e o femeie în toată firea, şi are o mare şi teribilă experienţă de viaţă… asta oare nu înseamnă nimic? Ma întreb cu o nedumerire absolută. Ce e în capul ei?

Serban nu insistă, era hotărât să primească mai departe confesiunea lui Mihai, fără să-l stânjenească. Şi în definitiv, şi el era de părerea lui, ecuaţia nu e reversibilă… o fi şi Lydie un om, dar în comparaţie cu Mihai, ce e? O scrumbie! în momentul în care Şerban se gândea astfel, sufletul său fu invadat de o imensă simpatie şi comprehensiune pentru Mihai, iar pentru Lydie nu mai era niciun loc.

Comportarea ei faţă de mine, reluă cu forţă Mihai o socotesc o lipsă de pudoare, o altă faţă a neruşinării, a neruşinării ei.

Mihai avea parcă şi sufletul contractat.

— De ce nu te desparţi?

— Nu pot!... Mai întâi, am scris despre ea şi alor mei, în ţară... am vorbit despre ea ca despre singura femeie cu care m-aş căsători, ei nu i-am spus despre asta... ce-ar zice cei de-acasă dacă ar afla?... Dar nu, în fond, nu ăsta e adevărul... adevărul e că nu pot... nu pot să mă despart... s-o las... Mi-e milă? într-o oarecare măsură... e atât de dezarmată, sărmana!...

Şerban mereu se ferea să spună ceva care ar fi semănat cu o controversă. Nu crezi, Mihai, că toţi cei care sunt iubiţi duc o existenţă grea, dificilă, plină de primejdii, în vreme ce în jurul celor ce iubesc e numai linişte şi securitate?

— Dar, atunci, cine iubeşte?! Niciunul?... Amândoi, în felul fiecăruia, suntem deopotrivă de nenorociţi!... E posibil!?

— Tot omul e singur în marile lui suferinţe, în marile lui experienţe... Crezi tu, Mihai, că e posibilă dragostea fără contradicţii, fără împotriviri? Capătul oricărei mari iubiri nu e moartea, suprema împotrivire?

Aceste câteva reflecţii ale lui Şerban, parcă aduseră o oarecare relaxare în starea de spirit a lui Mihai.

— Uite s-a întors, zise Mihai, privind instinctiv, fereastra luminată. Mihai era palid, spectral în lumina tulbure. Mihai nu s-a grăbit să se despartă şi să urce. Se vedea după expresia lui că e obosit, cu nervii consumaţi, şi desigur dornic să se odihnească, să se refacă, dar ce-i oferea casa lui? Infernul, cum el însuşi spusese.

Dacă ea s-ar cunoaşte, dacă ea ar fi avut deprinderea unui examen personal, totul, cel puţin aşa cred, ar fi mai simplu... am putea vorbi... am putea discuta cu foios... dar aşa, totul e o barbarie!

— Şi cum nu vă înţelegeţi niciodată?

— h! Desigur, sunt şi perioade de pace, rodul unor

întâmplări…

Mihai ridică ochii şi privi din nou geamul puternic luminat, iar figura lui exprima o infinită amărăciune.

Fiecare e în sufletul lui, zise el cu tristeţe, un balamuc.

Şi într-o atmosferă apăsătoare prietenii se despărţiră…

a c'est la vie!

Întâmplările acestea, mărturisirile, scrisorile, plecările, despărţirile şi cadenţa lor de vijelie îl făcură pe Şerban să se simtă oarecum izolat, într-o uriaşă metropolă care, după aproape trei ani de viaţă intensă, îi era acum totuşi atât de familiară. Trei ani? Aproape de necrezut, strângea ocfiii şi se uita printre gene la toată viaţa lui trecută şi la toată existenţa lui de aici, concentrată ca o esenţă tare, şi parcă trăise mai mult decât o viaţă de om. Câte lucruri văzuse, auzise, câţi oameni cunoscuse şi întâlnise, câte cărţi citise, câte spectacole, câte vieţi de femei descifrase şi citise în ele marile probleme ale existenţei omeneşti.

Mai e şi o altă perspectivă? Mai are viaţa omului şi alte dimensiuni? Şerban era literalmente îmbătat de frumuseţea vieţii, oglindită şi străluminată în multipla şi unica expresie a artelor, a Artei, şi era vrăjit de lumina ideilor şi a filosofilor, a născocirilor fantastice şi neistovite ale minţii omeneşti. Iar aici la Paris, Mintea asta năzdrăvană a omului scânteia ca un foc neîntrerupt şi orbitor. Ca c'est la Vie! Aceasta e viaţa! declarase el de atâtea ori, aici, schiţând chiar un gest declamatoriu, adecvat, ca un personaj statuar, de pe un soclu imaginar. Aceasta e viaţa! exclamase el în atâtea situaţii, copleşit şi transfigurat de-emoţie, preschimbat în substanţa lui şi ridicat peste măsura lui obişnuită!

De lucrările lui cu caracter ştiinţific era uneori profund nemulţumit. Din pricina fanteziei şi îndrăznelii lui, adeseori nesăbuite, nepractice, alături de rezultatele pozitive se înşirau altele negative. Dar spre mirarea lui, când l-au auzit prima oară, profesorii şi colegii l-au

încurajat dovedindu-i că rezultatele negative au şi ele valoarea lor şi că, uneori, sunt chiar mai importante decât celelalte. Ele ne arată unde e un dram închis sau unde trebuie luată o altă cale. Ştiinţa e plină de rezultate strălucite de pe urma unor eşecuri spectaculoase.

Francezii sunt politicoşi numai pentru că pot fi sinceri, iar gândul acesta adusese multă consolare în inima lui Şerban.

Dar, poate că întreaga lui viaţă de aici, în unele privinţe, nu era decât o serie de eşecuri. Cine ar putea însă susţine că nu învăţase nimic!

În această ordine de idei e important, e esenţial, să înţelegem, că poetul este tovarăşul principal în priceperea acestei *Divine Comedii* care este existenţa oamenilor. Şi fără îndoială, nu întâmplarea l-a determinat pe Dante să-l aleagă pe Virgiliu drept însoţitor în străluminata lui călătorie prin Infern. Serban avusese această intuiţie că poezia e cântecul din adânc al omului, al lumii, cel mai aproape de realitate, dacă nu izvorul ei.

Poezia conservă şi transmite o mare moştenire a omului, pe care o regăsisem mereu întreagă în expresiile monumentale ale artei şi uneori ale gândirii şi ale cercetării exacte.

Era domnişoară!

9

Parisul, gândea Şerban, e oraşul care oferă cele mai multe, mai felurite şi mai elocvente tipuri de oameni care, cu o oarecare experienţă şi imaginaţie, pot deveni personaje de romane. Pe drum, în restaurante, în cafenele, în localurile de noapte, la conferinţe, la anticari, pretutindeni, ochiul lui Şerban descoperea manii, nevroze, pasiuni nobile, vocaţii bizare, oameni care reaminteau eroi de romane, imagini care sugerau idei şi teorii. Ce ne-am face dacă toată lumea ar avea pasiunea să cultive portocali, iar toate femeile pasiunea să mături? Se înţelege, viaţa ar fi imposibilă. Noi spunem uneori, uimindu-ne şi regretând în acelaşi timp, mare e grădina lui Dumnezeu! Dar ce ne-am face dacă n-ar fi aşa?

În grădina lui Ion, toate păsările dorm, numai una n-are somn gata să se facă Om!

Iată tot secretul, dacă nu tot, în orice caz unul din cele mari.

Şerban intra cu uşurinţă în vorbă cu parteneri întâmplători, în metro, în staţii de autobuz, cu vecinii de masă. Interesul lui pentru oameni era nesfârşit. Odată, ca să luăm un exemplu, în faţa lui venea o femeie în vârstă, în negru, gătită, fardată cum exagerează multe femei trecute, tremurând de cochetă, de pusă la punct, plină de o solemnitate evocatoare. Toate acestea, şi alte amănunte, Şerban le-a observat într-o fracţiune de secundă. El nu se mai putu opune dorinţei irezistibile de a intra în vorbă cu ea. Într-adevăr se opri în faţa bătrânei şi întrebă politicos:

— Doamnă sau domnişoară?

Luată prin surprindere răspunse, sigură:

— Domnişoară!

— Mulţumesc.

Şerban continuă drumul surâzând, iar «domnişoara» după câteva tremurături, ca într-o scenă de comedie, uitându-se de câteva ori înapoi după acest tânăr – câte n-o fi gândit şi ea! – îşi urmă drumul. Totul se petrecu în trei secunde. Şerban şi-a spus aproape instantaneu, această bătrână e fără nicio îndoială, în mod absolut sigur, domnişoară bătrână. Fără să-şi dea seama, prin gesturile ei, umblând printre oameni, îşi apăra îndelungata feciorie, deşi nu s-ar mai putea produce niciun atac insidios. În orice caz, Şerban pariase cu sine însuşi că bătrâna e domnişoară, şi era'!

Un taumaturg

— De fapt, unde mergem? Unde mă duci? întrebă cu o amicală curiozitate Şerban. În adevăr Tracasaiidis, care îl vizita deslil de des, venise înadins să-l ia pe Şerban ca să-i prezinte un tip foarte ciudat.

— Ai să vezi!

— Tot la ruşii ăia mergem?

Prin „ruşii ăia" el înţelegea nişte oameni şi câteva cercuri unde fusese împreună cu Tracasafidis, şi unde

«cunoscuse» – astfel de oameni – lumea asta ciudată care, pare-se, e caracteristică marilor porturi şi marilor metropole: oameni cu înfăţişări suspecte, cu identităţi incerte, cu o origine care e chiar pentru el nebuloasă, anarhişti, comunişti, fantezişti, plini de demnitate, dar gata să facă orice, lipsiţi de bani, nemâncaţi, dormind cine ştie pe unde, şi mari reformatori… Unde îi găseşti?

— Ştii unde îi găsesc? răspunse jovial Tracasalidis, la Biserică, în umbra Bisericii.

—!!

— Da! închipuieşte-ţi. În jurul Bisericii, parcă atraşi de o lumină, de o vrajă, de vreun semn de întrebare, împ inşi de păcate obscure, dorind să fie iertaţi, apăraţi de puteri nevăzute, sau mai ştiu eu de ce, fapt e că alături de câţiva oameni normali, mişună o faună foarte bizară: nebuni, maniaci, spiritişti, atei, comunişti, pravoslavnici, eretici, bărbaţi şi femei cu fel de fel de ţăcăneli şi aiureli… merită să-i cunoşti… femei care văd arhangheli, oameni care se conduc după vise, evrei care îl caută pe Hristos, creştini care umblă după idoli, oameni care cred mai mult în sfinţi decât în Dumnezeu, fel de fel de bazaconii…

— Ce spui!

— Daaa! E un univers omenesc încărcat de bizarerii şi de bazaconii. Algebra asta superioară a credinţei e foarte greu de posedat şi de întâlnit!

— Ce vorbeşti! Şi eu care îmi închipuiam că dimpotrivă, că acolo cel puţin, lucrurile sunt foarte simple, sau mai simple. N-aş fi cutezat să-mi închipui una ca asta… e ceva cu totul nou ce-mi spui!

— O să-l cunoşti pe Antoninus… De fapt nu ştie nimeni care e adevăratul său nume. Acum, îl cheamă Antoninus, dar a purtat şi alte nume Abdolonim, Abd-Ur-Rahman, Acea Academus, Xchaz X., Phalazar…

— Interesant!

— Şi în fiecare săptămână îşi schimbă înfăţişarea. O dată ai să-l vezi cu mustăţi, altă dată poartă barbă, bărbi…

— Glumeşti!

— Nu glumesc deloc… bărbi, ciocuri, favoriţi, mustăţi

pe oală, mustăţi de ştrengar, apoi ca Wilhelm… pieptănat, nepieptănat, ochelari, monoclu, cravată, lavalieră…

— Ei nu! Râzi de mine!

— Îţi jur, că ăsta e tipul… La origine e evreu, dar nu seamănă… poate un fel insistent de a fi, anumite detalii, îl trădează în cele din urmă… vorbeşte aproape perfect franţuzeşte… Cred că e mason… pare-se că de la mozaism a trecut la mahomedanism… La un moment dat frecventa restaurantul chinezesc… pretindea că a mâncat acolo câini, lăcuste, păduchi de lemn… scrie cu stânga cu aceiaşi uşurinţă ca şi cu mâna dreaptă… nu umblă cu femei… totuşi pâre-se a fost căsătorit de vreo două ori, odată cu o nebună, a doua oară cu o indiancă. Aceasta l-a instruit în budism, dar ea a devenit catolică şi a fugit la Saigon… Trăieşte făcând horoscoape, dă lecţii de astrologie, ghiceşte în palmă şi are cele mai neaşteptate relaţii şi legături… Se pare că odată era invitat la o mare sindrofie, cu lume din high-life – îţi spun, e chemat te miri unde – şi acolo a spus, citind în palmă, lucruri care au surprins. O doamnă, gazda, o doamnă foarte frumoasă şi tânără, de curând căsătorită, mai la sfârşitul petrecerii, a întins şi ea mâna să-i spună… viitorul. Antoninus i-a luat mâna, dar, în văzul tuturor, aproape imediat, cu un gest amabil, dar şi de om contrariat a îndepărtat-o spunând: Lăsaţi, doamnă, poate altă dată, dacă…

Toată lumea prezentă şi-a dat însă seama că Antoninus văzuse, într-o străfulgerare, ceva neplăcut. Dar clipa de mirare a fost imediat înecată în buna dispoziţie a gazdei care, râzând, descoperi o splendidă dantură. Eşti discret… nu vrei ca toţi prietenii mei să-mi cunoască secretele…

Fapt e că n-au trecut nici câteva zile şi doamna aceasta a murit într-un groaznic accident, arsă de vie, spălându-şi rochia cu benzină. Dar îţi închipui consternarea, toată lumea aceea s-a gândit la Antoninus… Omul acesta a putut vedea în palmă catastrofa, s-a făcut pe el pielea de găină… va să zică atât sunt de evidente însemnele destinului nostru… purtăm în palmă geografia

vieţii noastre, Scyllele şi Caribdele de care ne putem sfărâma… şi nu ştim… sau poate nu vrem să ştim…

— Prostii… coincidenţe…

— În orice caz, curioase coincidente!

Şi apoi toate vorbele acestea trebuie controlate… altfel… riscăm să devenim victimă ieftină a propriei noastre imaginaţii şi fabulaţii…

— De!

— Crezi în socotelile astea?

— Poate că e totuşi ceva. Fireşte, într-un astfel de domeniu mişună escrocii, înşelătorii, speculanţii naivităţilor, dar…

— Dar ce?

— Unii pretind că l-au văzut pe Antoninus cum a prefăcut propriul său baston într-un şarpe care apoi îl însoţea foarte docil… sugestie… adevăr?!… unii îl socotesc un taumaturg…

— Eh! asta chiar că e prea cu ochi şi cu sprâncene… Vezi aşa se creează miturile, legendele… iar naivii, credulii, amatorii de senzaţional, de miracole chiar, colportează, amplifică… o întreagă tehnică, simplă tehnică… şi gata credinţe, poveşti… religii chiar…

— Eh! nu e chiar aşa, o iei şi tu prea repede… cam simplifici Şerbane, zise râzând Tracasafidis… lucrurile nu prea stau aşa, dar ştiu eu că nu ne înţelegem în privinţa asta… Mu face nimic e până la urma urmei o problemă de experienţă.

— Oare?… De experienţă!

— Da, fireşte, de experienţă… ca în laborator… Există, dragă Şerbane, şi laboratoare intime…

— Subiectivităţi!

— E, să lăsăm astea… socotelile astea nu se rezolvă chiar cu una cu două… Dar uite că am ajuns!

Şerban şi Spiridon pătrunseră într-un gang foarte întunecos şi sunară la o uşă din dosul căreia se auzea multă gălăgie, un vacarm.

Uşa se deschise, şi printr-un mic vestibul pătrunseră numaidecât în odaie unde nişte ruşi «d-ăia» discutau într-o

atmosferă de fum, că abia se vedea om cu om. Antoninus nu era. Spiridon şi Şerban intrară într-un grup restrâns, după prezentări de circumstanţă, din care cel puţin Şerban nu reţinuse absolut niciun nume. Tracasalidis îl cunoştea pe unul din ei mai bine, socotind după tonul cu care adresă primele cuvinte… şi ultimele. pentru că, nu trecură nici câteva minute, şi apăru intoninus, tânăr, slab, osos chiar, tip nervos şi reţinut, purtând o barbă tăiată nemţeşte, la deget un inel enorm cu semne cabalistice, şi cu mâna într-un chip care parcă schiţa o binecuvântare întreruptă. La fiecare dat de mână îşi împlânta literalmente privirea în ochii partenerului. Privirea aceasta ca nişte baionete produse asupra lui Şerban o impresie neplăcută. Nurieni până acum nu-l privise cu atâta îndrăzneală, cu atâta indiscreţie, parcă spunându-i: Ne-am înţeles, nu e aşa?

Oare Antoninus să fi simţit că era aici un punct de rezistenţă, de neîncredere? în orice caz, încrucişarea asta de negrăite sclipiri, produse în spiritul lui Şerban o oarecare iritaţie, deci altceva decât o indiferenţă, care stărui tot timpul şi o vreme chiar după aceea. Foarte curând, după câteva cuvinte banale schimbate între el şi cei pe care îi cunoştea, domni o tăcere respectuoasă tot timpul. Era evident că în acest cerc Antoninus se bucura de tot prestigiul.

— În zadar vom căuta o istorie a Indiei, profera la un moment dat, sigur pe el, Antoninus, o istorie de felul celor europene nu vom găsi. Istoria Indiei este exclusiv interioară, este epopeea ei metafizică. Pentru hindus nu există decât universul interior, restul nu este decât un miraj, o fată morgana, o maya. În sufletul său el aude o gigantică simfonie faţă de care noi suntem surzi… Dacă pentru americani, patria este un imperialism economic şi tehnic, dacă pentru francezi, ea se confundă cu un spaţiu limitat şi cu instrumentele intelectuale care o măsoară, dacă pentru ruşi, ea se absoarbe într-o lavă informă politică, amestec de aberaţii şi misticism, dacă pentru englezi, e o formă a fericirii, o expresie a fericirii, o expresie a puterii unei oligarhii în care e implicat un lirism

al aventurii, dacă pentru nemţi, patria are un caracter muzicai cu virtuţi etnice şi de eternă fanfară, apoi pentru hinduşi, patria e ceva care aparţine ordinii pure a spiritului. Priviţi templele şi statuile, ele poartă această amprentă a fecundităţii, a unei spiritualităţi absolute care nu se sfieşte să includă obscenitatea, odată cu drama unei deznădejdi metafizice. Se vede aici o intuiţie mult mai profundă a universului, o înţelegere mai adâncă a înrudirilor dintre forme, ritmul continuu al unei palpitaţii universale şi integrarea completă a omului în atmosfera materială şi morală care îl înconjoară. De aici şi sentimentul acela al spaimei, al terorii religioase… căci există şi asta la întâlnirea noastră cu grozavele mistere ale vieţii… Aurobindo Ghose ar dori să alieze ştiinţa cu religia, ca un fel de împăcare a Orientului cu Occidentul, sperând în progresul unui creştinism fără dogme, dar mă tem că este o încercare destinată eşecului total!

Antoninus, cu nişte mâini subţiri, fragile şi uşor tremurânde de tensiunea şi efortul vorbirii, scoase din buzunar un pachet de ţigări Gold Flake. Luă o ţigară, dar în acelaşi timp, ca şi cum şi-ar fi dat seama de o impoliteţe, oferi vecinului său din stânga, cu un gest care nu era fără vagi reticenţe. Vecinul din stânga refuză politicos, parcă intimidat de calitatea ţigării de lux. Oferi apoi celui din dreapta, dar scena se repetă. Antoninus ca un inveterat cabotin săltă din umeri, mişcând buzele: Sunt consternat, dar n-am ce să fac! Se simţi însă toată obscura mulţumire de a fi salvat cel puţin două ţigări de mare preţ.

Apoi după o mică pauză, comparabilă cu o haltă de ajustare, şi inspirând adânc fumul, continuă: Peisajul sufletului chinezesc e cu totul altul. Aici individul nu contează, totul e social, din această pricină domneşte ritualul şi nu juridicul… Trei sute de reguli de ceremonial şi trei mii de reguli de conduită. A fost o vreme când orice gest al împăratului avea o semnificaţie, totul era hieratic şi orice gest inutil era în mod absolut interzis.

Perfecţiunea spunea Lao Zi nu are o conştiinţă individuală, ea reprezintă conştiinţa socială. Chinezul

posedă o savantă ştiinţă a mizeriei şi aş spune că oroarea de apă la aceşti slinoşi merge până la fobia contra pielii.

Câţiva pufniră în râs. Şerban, la care din când în când Tracasalidis se uita foarte interesat, schiţă un zâmbet, în dosul căruia s-ar fi putut citi: E deştept tipul!

— Chinezul validează un principiu al stabilităţii chiar în relativ, pe care, bunăoară, catolicul îl ignoră chiar în absolut.

— E tare! exclamă Tracasalidis, aplecându-se spre urechea lui Şerban nu ca să comunice în fond o banalitate, cât mai ales să manifeste în mijlocul acestor oameni interesul pentru cele ce se spun, şi pentru ca să marcheze relaţia lui cu Şerban, a cărui prezentă, înfăţişare şi atitudine erau într-un contrast izbitor cu oamenii şi cadrul în care se găseau. Gulerul tare şi cravata de mătase, luau aici, am putea susţine, chiar un caracter de ostentaţie. În fond, însă, nu era vorba decât de o problemă de stil.

— Japonezul n-a luat din Europa nicio fărmitură de spirit, ci numai metode, adică arme. Ce gânduri au, ce vor face cu ele, greu de spus... mai ales greu de prevăzut! pentru că ecuaţia politică a mapamondului se complică vertiginos! în orice caz, japonezul e războinic până în cele mai neînsemnate şi pacifice nevoi, chiar în amănuntele de tandreţe familială, fs numai că rămâne în picioare formula lui Clemenceau: „Războiul e o treabă prea serioasă ca să fie lăsată pe mâna militarilor!” într-adevăr războaiele sunt câştigate sau pierdute de oamenii politici şi nu de militari. Militarii, exclamă Antoninus, oferind ţigările cu acelaşi gest de adineauri pe care îl însoţi cu un strivitor dispreţ.

Ura, furia japonezului este, ca şi curtoazia lui, tot atât de metodică. El nu cunoaşte depresiunea morală, şi nicio făptură omenească, pe lume, nu personifică voinţa, hotărârea inflexibilă ca el. Japonezul nu se omoară niciodată.

Printre cei care ascultau se simţi o mişcare de nedumerire. Dar Antoninus, ca un maestru al efectelor, continuă. Hara Kiri nu este sinucidere ci actul eroic pe care îl aduce el la cimentarea edificiului comun, ceea ce e

cu totul altceva decât perspectiva înţelegerii noastre. Este absolut imposibil să ştii ce gândeşte un japonez. Şi aproape imediat Antoninus adăugă: Mie îmi plac foarte mult japonezii, japonezii, şi gheişele. Aceste afirmaţii produseră asupra lui Şerban o foarte vie impresie, stârnind în sufletul lui un adevărat nor de sentimente, de imagini şi reflecţii.

Jajibnezii au stil, se vede în arta lor, în obiceiurile lor, în figura, în ochii, în violenţa şi în bravura lor. Am cunoscut o familie de diplomaţi, el era japonez, doamna belgiancă, iar copiii erau de o frumuseţe, dar de o frumuseţe absolut extraordinară!... Iubesc arhitectura lor monumentală, şi sunt, şi nu sunt uimit că Tokio va fi în curând tot atât de mare ca Londra şi New York-ul! Interesant nu? Les extrémités se touchent! Se touchent? Scurtcircuitul s-ar putea să fie fabulos!... New York-ul! Da. În adevăr marele semn de întrebare sunt americanii! Pe Washington l-aş asemui lui Cromwell, adică un tip pietist violent, care sub faldurile drapelului Binelui, de fapt deschide drumul cuceririlor. Monroe cere ca America să aparţină americanilor, dar declaraţia e numai pe jumătate, jumătatea cealaltă v-o spun eu, America americanilor aşa încât celelalte popoare să înceteze, la un moment dat, să-şi mai aparţină. Lincoln a emancipat negrii, nu dintr-o generozitate, ci pentru ca şi statele din nord să fie pe picior de egalitate cu cele din sud, în privinţa braţelor de muncă. Acesta e secretul. Iar Roosevelt vorbeşte feudalităţii lui industriale şi financiare limbajul democrat, dar cu scopul de a anexa toate valorile vii ale naţiunii... Wilson, acest filosof cu capul în nori, de fapt sub mantia păcii ascunde războiul economic. O să vedeţi. Americanii seamănă în foarte multe privinţe cu evreii. Constituţia lor e asemenea Deuteronomului, iar Preşedintele Statelor Unite e aproape o încarnare a lui Moise. Americanii vor străbate multe Mări Roşii şi voi asana multe deserturi economice. Mărturisesc sincer că mă interesează teribil să văd cum se va desfăşura această mare, incontestabil mare naţiune condusă de şefi ai finanţei şi industriei lipsite de tradiţii,

fără istorie… Plu'tocraţie? Haida de! Acolo unde ţăranul nu există, se instalează instabilitatea. Stabilitatea civilizaţiilor agricole e înlocuită aici cu instabilitatea unei – ca să zic aşa – unei civilizaţii comerciale. E instabilitate? Sau e o dinamică nouă corespunzătoare unor alte cadenţe ale istoriei, pe care noi europenii încă nu le-am surprins! That is the question! Nu e aşa? Şi Antoninus, ca o mare favoare ceru, oarecum, asentimèntuf lui Şerban; al lui Şerban şi al lui Tracasalidis, pentru că în momentul acesta chiar erau lipiţi unul de altul într-un dialog în şoaptă, dar fiind foarte absorbiţi de declaraţiile conferenţiarului, nu înţelegeau prea bine ce-şi comunicau unul altuia… Şi de ce spun că urmăresc cu un real interes desfăşurarea acestui popor american, barbar şi vital, creator sigur al unui nou ideal de viaţă care se va impifne şi care multă vreme nu va mai putea fi ignorat de nimeni, necum dispreţuit, de ce?

— Pentru că văd schiţându-se un antagonism între ei şi ruşi. Curios nu? Tocmai cu Ruşii, al căror ideal evident e America. Va fi oare un antagonism împins până la exterminare? Va fi, până la urmă, o tranzacţie? Se vor mai complica lucrurile?… în orice caz, conducătorii popoarelor europene… mai de voie mai de nevoie se vor orienta, vor căuta soluţii în metodele politice şi economice ale Americii, deşi nu-mi dau seama până la ce punct vor fi eficiente, pentru că acolo ele funcţionează într-o comunitate plină de vitalitate, în vreme ce noi dăm semne de oboseală, dacă nu chiar de epuizare. Cine ne vor mânca, ruşii sau americanii? … E adevărat unii nu-i privesc cu entuziasm. Aceştia argumentează spunând că pragmatismul e o filosofie şi disperării, dar după umila mea părere (Şerban gândi: trebuie să fii aici ca să simţi cât orgoliu ascunde această „după umila mea părere") pragmatismul nu e o filosofie, ci e toată expresia poeziei acţiunii, salvată astfel de la o vulgaritate ucigătoare, acţiunea fireşte, nu filosofia!… Agitaţia americanului care sare din tren în avion, din avion în pachebot, dă telefoane, aleargă cu o sută de kilometrii pe oră, nu este, cum ne închipuim adesea, o. nevroză, ci e un semn de vitalitate. Vitalitatea aceasta am cunoscut-o şi

noi europenii dar era prin secolul al XVI. Ce vedem noi acum? O busculadă brutală între căpitani de industrie, aventurieri ai băncilor şi ai jocului de bursă, gangsteri şi toxicomani, profeţi ai timpurilor ce vor să fie, vagabonzi şi filantropi, declasaţi, cavaleri de industrie şi ingineri. Toţi aceştia plătesc fiscului mai mult decât posibilităţile lor reale numai ca să-şi întărească şi să afirme o poziţie morală deficitară... Americanii sunt veseli ori trişti? întrebare palpitantă, esenţială... trişti şi neruşinaţi? în orice caz numai un american îl poate citi pe kant, cântând la clarinet sau să caute Arca lui Noe pe muntele Ararat ca s-o prezinte la Expoziţia din Chicago! Şi culmea e că doamna Anie Besant, care a creat mişcarea Christian Science, a primit un brevet de invenţie.

În momentul acesta, când verva lui Antoninus atinsese un punct paroxistic, toată lumea izbucni în hohote de râs. Era însă şi semnalul unei explicabile şi necesare destinderi. Antoninus care câteva secunde participa şi el la râsul general, care era într-un fel, şi un mod de a aplauda un succes, mai adăugă, totuşi, fără să se audă bine, ştergându-se de năduşeală şi aprinzând o ţigară care i se oferise: Totuşi să nu uităm că viaţa superioară a spiritului se hrăneşte din tensiunile şi drama vieţii şi nu...

Toată lumea însă se ridicase în picioare, vorbind şi înconjurându-l pe Antoninus cu admiraţie neprecupeţită, ca pe o vedetă.

Sub lumina unui felinar

Antoninus, Tracasalidis şi Şerban, rătăceau, discutând, pe străzile Parisului. Era noapte târziu. Antoninus era într-o vervă îndrăcită, vorbind aproape numai el, preocupat vădit să-l cucerească pe Şerban, noua sa cunoştinţă, în care simţea oarecari rezistenţe, împotriviri chiar. Într-adevăr, Şerban continua să fie iritat de siguranţa cu care Antoninus discuta şi tranşa atâtea probleme spinoase şi confuze. Nu numai atât dar în calmul aparent pe care îl arbora Antoninus stăruia un ton care suna ca o ironie subversivă şi chiar ca o persiflare. Tot timpul Şerban se gândea: Antoninus ăsta are în el ceva de

Pontifex Maximus.

I a un moment dat, Antoninus pe un ton foarte amabil, dar poruncitor, cu mii de nuanţe amestecate spuse:

— Nu vreţi să-mi daţi mâna?… Sunt tare curios! Oamenii se cunosc mai bine din grafia palmelor.

Şerban încercă subit o emoţie care îl contrarie şi pe care era preocupat acum s-o ascundă cu orice chip. Dorea şi nu dorea să-i citească în palmă. Mai întâi, cine ştie! Te pomeneşti, că pezevengiul ăsta vede pe acolo cine ştie ce intimităţi, cine ştie ce trăsături obscure de caracter, pe care Şerban nu era deloc dispus să le ofere unor astfel de indiscreţii. Apoi ori cât de sceptic ar fi cineva, ideea că totuşi ar putea afla ceva despre viitorul său, îl umplu de o foarte explicabilă nelinişte şi emoţie. Desigur, la vârsta aceasta viaţa, oricâte necazuri ar avea, toi trandafirie apare. Depozitul de energie e prea considerabil ca să nu proiecteze un puternic câmp de optimism. Totuşi, mai e un totuşi. O experienţă ancestrală a înscris în substanţa noastră nişte legitime temeri, boli, piedici, accidente, nereuşite teribile, morţi ale celor apropiaţi etc. Toate aceste aprehensiuni întemeiate fuseseră invocate într-o secundă. Antoninus, cunoştea această psihologie şi avea tehnica de a obţine, în cele din urmă, consimţământul. Şi aşa s-a şi întâmplat. După un oarecare dialog, în favoarea lui Antoninus intervenise şi Tracasalidis, Şerban cedă, în jocul acesta care de câteva ori aminti şoarecele şi pisica. La un moment dat, sub lumina opalescentă a unui felinar, Antoninus descifra în palma stângă a lui Şerban, înclinată în unghiul care permitea o vizibilitate optimă.

— O, dar aveţi o palmă extrem de interesantă! N-am văzut prea des o hartă atât de complicată, de complexă! exclamă aproape numaidecât Antoninus, producând impresia comandantului care are „ochiul câmpului”.

— Daaa!? spuse Şerban feciorelnic, covârşit de o emoţie care i se opri în gât.

— Linia inimii, linia capului, muntele lui Venus, raţiunea care domină în cele din urmă registrul foarte puternic, intens al sentimentelor… natură cu înclinaţii

pronunţate spre artă, o viaţă extrem de zbuciumată, care va păstra acest caracter până aproape de sfârşit... ezitări... îndoieli... o dedublare... un drum nou care se va defini şi accentua din ce în ce mai mult, pe care dacă veţi stărui, deşi împiedicat de enorme şi dramatice încercări, o să ajungeţi... văd aici trei stele... e ceva foarte rar, numai la...

Şerban întrerupse oarecum jenat pasajul acesta al biletului de papagal.

— Şi se văd chiar atâtea lucruri câte spuneţi?!

— Da, desigur... vă asigur că nu inventez nimic, răspunse Antoninus, care din când în când părea să confirme ceea ce spusese, apropiind, cercetând şi confruntând palma stângă cu cea dreaptă. Tot timpul acesta interesul şi tensiunea lui Şerban au crescut continuu, ca linia de mercur în scara unui termomem pus deasupra unei flăcări. Aceasta, pentru că mai întâi, Antoninus îi spusese câteva lucruri din trecut cu desăvârşire surprinzătoare, pe care în mod sigur nu avea de unde să le ştie, apoi analiza caracterului mersese la o fineţe de discernământ care îl uimise, pur şi simplu, pe Serban. El credea că anumite linii fine ale acestui spectru interior nu pot fi dezvăluite, nu pot fi observate absolut de nimeni, nici de cel mai încercat cunoscător al acestei spectrografii sufleteşti. Şi iată că nu era aşa. Perdelele interioare puteau să cadă. Ce este asta? E cu putinţă? Da, uite că e! Sugestie? Citire de gânduri? Cât, până unde? ¿chiar el aflase despre sine lucruri absolut noi. Toate întrebările acestea elementare nu făceau decât să sporească temerile şi confuzia. Momentul culminant şi insuportabil fu acela când cu o concentrată gravitate şi o deschisă consternare Antoninus îl anunţă că nu peste multă vreme va suferi o pierdere care îl va îndurera profund. Instantaneu gândul lui Şerban fugi la Andrei, deşi Andrei era, pe cât înţelesese, în afară de orice primejdie. Dar poţi să ştii! Asupra acestui pronostic nu mai avusese niciun dubiu. Atunci? Tata, mama? Dar îi ştia perfect sănătoşi! Antoninus, care parcă ar fi urmărit şi el firul îngrijorărilor nedivulgate, adăugă numaidecât: Nu, nu! nu

e cineva din familie… totuşi cineva apropiat… foarte apropiat e… dar îmi pare rău… poate asupra acestei părţi se cuvenea să trec… să fi spus lucrurile mai evaziv…

Şerban fu literalmente covârşit de îngrijorări, deşi simţi o uşurare când auzi că nu e vorba de cineva din familie. Dar mai ştii! Poţi să ştii! Iţele pe care le examinează Antoninus sunt încurcate. Cine i-ar putea da vreo garanţie? Şerban n-avea nicio idee despre valabilitatea sau limitele chiromanţiei, dar bănuia că priceperea aceasta nu poate fi de claritatea unui certificat. Dacă un buletin meteorologic, sau chiar medical, e atât de susceptibil, dar declaraţia unui cititor în palmă.

Când rămase singur, Şerban, în drum spre casă, căuta prin toate mijloacele să risipească îngrijorarea incontestabilă care îl cuprinsese. Libertatea lui interioară fusese, în mod evident, alienată. O preocupare îl fixase ca pe un fluture într-un insectar. Era un om legat, priponit ca un mieluşel.

— Cine, Dumnezeu, mă puse?! exclamă el curând după despărţire. N-avusei de lucru!… E deştept Antoninus ăsta dar sigur are stofa de escroc (apreciind calificativul cum tare, reveni) dacă nu chiar de escroc, în orice caz de scamator, panglicar. În fond, ia stai niţel! în fond, ce mi-a spus? Ceva care să nu i se potrivească oricui?… Dacă nu oricui, la o mie, la o duzină de persoane? Dar pe drumul acesta analiza îl conduse repede, destul de repede, la concluzia că de fapt tot ce-i spusese i se potrivea lui şi numai lui… parcă numai lui. Şerban se încurca în propriul său păienjeniş, într-un păienjeniş ţesut de un diavol care acum se pregătea să-l devoreze.

Nu! zise el din nou, sunt obosit, am lucrat toată ziua, am umblat, apoi toată maca-maca asta m-a obosit… nu mai am capul limpede!… Trebuie să descurc asta mâine… odihnit… hrănit… o să-i ard şi un pahar de Sauterne… în sfârşit o să văd eu cum o să fac… dar e prea caraghios să fiu victima aşa de ieftină a lui Antoninus ăsta care, fără nicio îndoială… are o stofă de scamator… Totuşi ia să vedem… ce spunea?… spunea că… şi Şerban o lua da capo.

Preocuparea aceasta pusese atâta stăpânire pe el încât nici nu-şi dădu seama bine când a intrat, când a deschis uşa de la odaie, când a aprins lumina…

Fapt că Şerban încă se plimba prin odaie, unde ardea pe masă lampa de noapte, când zorile dimineţii aşterneau peste geamuri reflexe violacee!

O dramă senzaţională

În ziua aceea, Bob a venit la spital mai târziu ca de obicei. Colegii lui, adunaţi în conclav, se întrebau ce s-o fi întâmplat cu el, când uşa dublă cu arcuri se deschise, şi Bob apăru, rămânând locului, lipit de fundalul alb al uşilor care se închiseră mecanic în spatele lui. La masă, pe ascuns, sau în picioare erau adunaţi Gérard Bonnot, Luc Fellot, Blondet, Georges Dupont, Roger Bellone, Christiane Péquart, Chritophe Valière, Şerban şi alţi câţiva, discutând cazul colegului şi doctorului Sebastián Pascal care, caz spectaculos, se operase singur de apendicită. Singur pe masa de operaţie, ajutându-se cu un sistem de oglinzi, se operase de apendicită, fără nici cel mai mic ajutor din partea celor dimprejur care asistaseră uimiţi de atâta siguranţă şi dexteritate. Operaţia reuşise perfect, iar pacientul era în cea mai bună dispoziţie. Desigur, cazul va face repede înconjurul lumii medicale şi foarte probabil ecoul lui va răsuna mai departe, în reviste, jurnale, în public.

— Iată-l, strigară cu toţii în cor, tinereşte şi într-un deplin spirit camaraderesc. Haide… ce e cu tine? întrebară ei de asemenea, sesizând că, totuşi, se întâmplase ceva.

— N-aţi citit? zise Bob, ţintuit locului, cu pălăria în mână şi exprimând prin întreaga lui atitudine o mare îndurerare.

— Nu! Ce e? Ce s-a întâmplat? grăiră ei iarăşi în cor.

— În *Le Matin*, n-aţi citit azi „O dramă senzaţională”! … Soţii Jean-i Rollande Pierre… îi cunoaşteţi…

— Au fost, ieri noapte, găsiţi morţi. Cred că toţi îi cunoaşteţi… şi tu Şerbane, parcă mi-aduc aminte ai fost, nu sunt nici două funi, cu unii din noi, la ei.

— Da, desigur, îmi aduc aminte perfect.

— Ce tineri admirabili!... şi el ce talent remarcabil!... tocmai dăduse primul său recital, cu un succes plin de elogii bine meritate... Jean Pierre era într-adevăr un pianist care anunţa o carieră strălucită...

— Ei, dar... dar ce s-a întâmplat? întrebară iarăşi... Crimă?... Accident... ce?

Bob intră, dădu mâna cu toţi colegii lui, îşi puse halatul, sortul şi boneta, luă loc printre ei şi începu să povestească. Serban îşi aduse numaidecât aminte că, invitat de colegii săi, fusese într-o seară împreună la Jean Pierre. Jean şi Rollande erau de curând căsătoriţi. El era un tânăr brun, înalt, slab, cu un păr bogat, un bărbat frumos. Ea, evreică, botezată, de o înfăţişare foarte plăcută, dar cu nimic deosebit, afară de îmbrăcămintea şi cozile blonde împletite, care aminteau o fetişcană oarecare din berăria unui heidelberg.

Jean a cântat în adevăr cu multă sensibilitate „Chopin, Debussy, Ravel, Cesar Frank.

Asupra lui Şerban maniera sa de a cânta produsese o senzaţie greu de definit. Jean Pierre punea la un moment dat aţă ta pasiune în interpretare, încât tot trupul său se chinuia literalmente, contorsionându-se, muncit parcă de dureri inexplicabile, parcă frământat de şerpi care îi încolăceau braţele, degetele, şira spinării pe dinlăuntrul, care îl muşcau de ceara, de picioare, de nas, în sfârşit spectacolul acesta ele chinuri mai grozave decât ale lui Laocoon devenise atât de insuportabil, încât la un moment dat, Şerban n-a mai ascultat decât cu ochii închişi, nemaiputându-l privi. Unii, şi tânăra doamnă Rollande, interpretaseră ochii închişi ai lui Şerban ca un extaz şi fireşte ca o confirmare a talentului excepţional al lui Jean. Soţia să mă, cea mai mare admiratoare a lui Jean şi cea mai convinsă de strălucita carieră care îl aşteaptă. Jean fără îndoială cânta frumos, iar câţiva cronicari nu-şi precupeţiseră aprecierile.

În timp ce prin mintea lui Serban se depănau aceste amintiri, Bob istorisea drama soţilor Pierre, drama de o

absurditate care i-a răscolit pe toţi. Redusă la esenţial, la absurdul implicat în ea, putem spune că Rollande era sfâşiată de dorinţa nesăbuită de a fi soţia unei celebrităţi şi gelozia shakespeareană care muşca din inima ei la gândul că tocmai prin această faimă îl va pierde, victimă a vreunei neruşinate sau romantice admiratoare.

— Jean nu era încă nici celebru şi nici vânat de vreo curtezană. Dar ipotezele acestea atât de problematice căpătaseră în imaginaţia ei atâta consistenţă, încât ele deveniseră o tiranică realitate. Chinurile acestei gelozii trăite în imaginaţie au devenit atât de violente, încât s-a hotărât să curme calvarul suprimându-şi soţul, apoi otrăvindu-se şi ea. Era tocmai ceea ce a şi făcut... Vin chiar de acolo... eram foarte bun prieten cu el şi cu familia lui... foarte bun prieten... Am avut de câteva ori impresia că între ei aveau loc discuţii furtunoase. Iată, tatăl lui a găsit în mapa de pe birou hârtiile acestea pe care m-a rugat să le păstrez. Le-am citit... ele sunt un document... Nu cred să comit o indiscreţie, dacă vi le dau să le citiţi şi voi... un document de viaţă... Citeşte-l, tu Şerbane! Nu sunt adresate nimănui, nici semnate... şi nici nu sunt datate... o confesiune... sau pur şi simplu o însemnare... totuşi... dar să lăsăm comentariile... fiecare se va folosi de acest document într-un fel care îi este propriu... citeşte, Şerbane!

— „Am intrat odată – sunt câteva luni de atunci – în casa unor prieteni ai noştri (îi ştii, şi mai ştii că ea deşi avea multe calităţi, nu făcea ceea ce trebuia şi ar fi fost cuviincios să facă) şi am întâlnit acolo o situaţie care m-a emoţionat şi pe care nu pot s-o uit, cu atât mai mult cu cât propria-mi existenţă m-a îndemnat să mi-o reamintesc cu toată violenţa. Amândoi, împreună stând, în aceeaşi locuinţă, erau acum despărţiţi de ziduri nevăzute. Nu asta însă m-a impresionat, căci în definitiv de o „solitudine în comun” auzisem eu vorbindu-se mai de mult. M-a impresionat însă că el, stând singur în birou şi conştient de ireparabilul vulgar care se produsese, scria versuri soţiei sale şi scrisori de dragoste, pe care i le trimitea, într-o

stare sufletească de o gingăşie extremă, pe care n-o pot uita. Omul acesta despre care s-au spus aproape numai lucruri nedrepte şi chiar calomnii, omul acesta «insuportabil», în această împrejurare care dă naştere, de o veşnicie, la reacţii de violenţă, de luptă obscură şi pătimaşe, încărcată de vulgarităţi şi chiar de josnicii, omul acesta se comportă ca un înger, aşa cum de atunci noi l-am mai surprins şi în alte împrejurări... N-aş vrea să sugerez vreo comparaţie; vreau numai să relev că genul epistolar, atât de faimos în istoria literară, s-a practicat şi la domiciliu, mai puţin, mai rar, dar s-a practicat, şi în afară de cazul prietenilor noştri, s-ar mai putea semnala' câteva, care s-au transformat în Corespondente şi Jurnale celebre. Simt nevoia acestor justificări pentru că dacă nu m-am ferit în viaţa mea de situaţiile dramatice, am ţinut cu tot dinadinsul să le evit pe cele ridicole, mai ales că ştiu că o simplificare improprie expediază la gunoiul dispreţului gesturi şi propoziţii care ar merita să fie cântărite mai cu băgare de seamă. Nu e vorba aici de delicateţe care şi-ar avea şi ea rostul ei, ci ar fi vorba de nevoia de a ţine seamă de un ansamblu de fapte care să ne pună cât mai corect în temă, în tema asta a vieţii, în care jucăm rolurile noastre nu prost (poate atunci am avea haz), ci inept şi absurd, ceea ce dă naştere la o dramă stupidă şi deseori sinistră...

...Chiar aseară am văzut cât de nenorocite pot fi nişte fiinţe care au de partea lor frumuseţea, bogăţia, dragostea şi gloria. Dar am mai văzut şi cât de inconsistentă, de tragic de inconsistentă, era viaţa acestor eroi. Tragica asta anemie a vieţii putea oare duce la altceva decât la o tragedie efectivă? Desigur eu nu cunosc în amănunte toată situaţia unor prieteni ai noştri, ca să explic suferinţa lor. Dar mă cunosc destul de bine pe mine, şi am primit în ultima vreme confesiuni care îmi dau dreptul să afirm nu numai că aparentele înşală – ceea ce se ştie de mult, dar că, într-adevăr, în existenta fiecăruia se ascund multe necunoscute, şi că omul, din inerţie, merge aşa mai departe cu o lepra netămăduită în sufletul său".

Toţi ascultau foarte atenţi şi chiar cei, care

aprinseseră o ţigară în cursul lecturii, dăduseră încă mai mult relief acestei concentrate şi susţinute atenţii.

„*P. S.* După falimentul atâtor dialoguri cu parteneri reali, nu ştiu, zău, ce va putea aduce unul cu parteneri închipuiţi! în orice caz mărturisirea aceasta încredinţată paginilor de hârtie, singurele care mă ascultă fără şovăire, ar putea fi cândva socotită ca un codicil”.

După ce Şerban termină lectura acestor pagini, le strânse în două şi le înapoie lui Bob. Toţi păreau foarte mişcaţi, poate nu toţi de scriere, dar de drama stupidă care curmase viaţa a doi tineri, unul din ei, pianist de mare talent. Urmară câteva momente de tăcere.

— Scrisoarea aceasta, fără să pot străbate prin ecranul ei până la motivele care au determinat-o, mărturisesc – întrerupse tăcerea Serban – mi-a produs o profundă impresie. Cât sunt de mari şi de ascunse suferinţele oamenilor!

— Ále unor oameni!… care trăiesc în tenebrele vieţii, în străfundurile demoniace ale ei. Oamenii aceştia vorbesc de Dumnezeu şi de alte socoteli care complică în mod inutil existenţa… şi iată ce-a ieşit!

— Scrisorile trădează totdeauna nişte chinuri, nişte suferinţe, torturi chiar, dar nu divulgă niciodată secretele.

— În orice caz tonul declamatoriu lipseşte complet. Asta îmi arată seriozitatea omului şi a sentimentelor pe care le exprimă. E ceva apăsător, o voinţă puternică, dominatoare, ca un destin antic.

— Oricine a venit în contact cu problemele acestea, zise Blondet, ştie că legile spiritului omenesc sunt atât de misterioase. Nu există pentru ele nici medici competenţi, nici judecători definitivi… Realităţile vieţii sunt totdeauna teribile… O literatură realistă nu poate fi decât fantastică… Adevărul nu este ceea ce e verosimil, aş zice chiar că e ceea ce pare că i se opune…

— Eu nu pricep mare. lucru, totul mi se pare de la A la Z, completamente idiot… Auzi, să-ţi omori soţul pentru că e ameninţat să devină celebru… E ceva idiot!

— Dar nu de asta l-a ucis!

— Atunci de ce? Pentru că-l iubea? Sau cum?

— Ar fi o explicaţie! Dragostea nu este o stare de fericire…

— Dar atunci de ce o căutăm toţi?

— …Dragostea e un moment de suferinţă mai intens decât momentele obişnuite, vulgare ale vieţii! Niciodată partenerii nu sunt mai zguduiţi de contradicţiile fiinţei lor decât atunci când la dragoste se răspunde cu dragoste.

— Eu, mă iertaţi, nu văd lucrurile aşa… le văd mai simple… mai lineare… Ce, sensul vieţii e suferinţa?… Ei? Am mai auzit cu de-astea! E simplu, oamenii care se căsătoresc se nenorocesc… Viaţa lor devine o agonie… sau o moarte!…

Declaraţia aceasta provocă zâmbete pe figurile celorlalţi, care, poate într-o altă împrejurare, s-ar fi înveselit din plin. Ironiile pe seama dragostei, a căsătoriei, a soacrelor sunt cele care provoacă mai uşor ilaritate. Dar nimeni nu era dispus să înceapă să glumească!

— Asta e! Omul nu poate să stăpânească durerea sa, nici să fugă de ea… Iar omul adevărat nu e sclavul ei… dar nu e nimeni om adevărat dacă nu poartă, în sinea sa o tristeţe… măcar aceea că nu se poate niciodată realiza pe deplin!…

— Totuşi, efortul omului nu poate fi acela de a cultiva germenii morţii, ci acela de a reîntineri pământul şi chiar mormântul însuşi, semănând mereu puterile pozitive ale vieţii… Numai FÂaubert e un geniu mortuar, funebru. După el suntem victimele tiraniei, ale poliţiei, ale bisericii, şi ai bogaţilor!

— Există un orgoliu care poate suferi la un moment dat de o paralizie generală, zise Blondet, ca o concluzie.

Discuţia aceasta, dacă discuţie o putem numi, a rămas, până la sfârşit nesemnificativă.

Lumină rece selenară

De când Mihai şi Lydie alergau să controleze staţiile de benzină din raza Parisului, se vedeau destul de rar şi întâmplător cu Şerban. De câteva ori fuseseră împreună la cinematograf şi la teatru, dar imediat după spectacol,

Mihai şi Lydie, grăbiţi şi obosiţi, s-au întors acasă, ceea ce pentru concepţia lor antiburgheza, ostentativă, de-o viaţă întreagă, era ceva cu desăvârşire extraordinar. Dar noile cond iţii de viaţă creaseră, ca în biologie, noi atitudini. Totuşi, în cazul lor se putea vorbi cu multă îndreptăţire şi de o ironie a sorţii, căci prea râseseră mult de burghezi şi prea îi condamnaseră fără cruţare. Mihai şi Serban voiau să mai stea de vorbă ca „altă dată”, singuri, cu răgazuri, la un pahar de vin bun şi la o cafea care cu aroma ei subtilă să înmiresmeze văzduhul, bar toate planurile lor de a se vedea pe îndelete eşuaseră. De altfel, Mihai şi Lydie păreau chiar mulţumiţi. Mulţumiţi, mai întâi, la chenzine când suplimentul încasărilor, împreună cu cheltuieli mai reduse, consecinţa unei vieţi ordonate, le dădea amândurora un spor de bună dispoziţie. Lydie, chiar, îi mărturisise lui Şerban, că a început să economisească bani pe livret. Apoi schimbarea de decor, alura sportivă a acestei ocupaţii, contactul cu câmpul, cu arborii, cu peisajul verde îi însufleţise. Amândoi se echipaseră şi aveau înfăţişarea unor excursionişti.

— Ce să fac! i-a spus odată Mihai lui Şerban, cam jenat de înfăţişarea lui de globe-trotter, el care făcea apologia fracului, ca singura haină compatibilă cu demnitatea bărbătească. Simplificarea are şi ea avantajele ei. Dar era evident că Mihai se simţea

— Cum se descurcă Lydie la volan? întrebase Şerban, ca să schimbe vorba.

— Se descurcă! Uneori mână nebuneşte, apucată de o frenezie a vitezei şi nu-mi place deloc. Nu m-aş mira, într-o bună zi să auzi cine ştie ce… că ne-am frânt gâtul!

— Exagerează, exagerează! interveni Lydie. Niciodată nu depăşesc optzeci – o sută de kilometri pe oră, ceea ce pentru şoselele acestea, te asigur nu e mult.

— Îţi spun eu, e o nebunie, întări Mihai.

Deşi foarte prinşi de treburile lor, într-o zi se întâlniră şi stătura de vorbă amândoi ca… altă dată.

— Eu? zise Şerban, ce să fac! lucrez pe brânci să închei teza şi mă pregătesc de examenul final,

zbuciumându-mă între Voltaire şi Caullery.

— Cum adică?

— Uite aşa!… în Dicţionarul său Filosofic, bătrânul ironist scrie vorbind de fosile: „*Cochilii* – Peştii pietrificaţi nu sunt doar peşti rari, aruncaţi de la ospeţele Romanilor pentru că nu erau proaspeţi. Iar în privinţa cochiliilor, ele au fost aduse în vremea cruciadelor de pelerinii din Siria…” Iar Caullery scrie despre evoluţie: „A elucida mecanismul Evoluţiei înseamnă definitiv a îmbrăţişa întreaga istorie a Pământului şi a o reconstitui în ceea ce are ea mai complex, fenomenele vieţii. Putem chiar să ne întrebăm dacă această problemă intră cu adevărat în cadrul ştiinţei pozitive”. Ca să vezi!

— Şi n-ar fi de mirare să aibă dreptate, pentru că, în definitiv, *Trecutul* ne e tot atât de necunoscut ca şi Viitorul… Nu?

— Pascal relevă cuvântul lui Augustin – fericitul!

— Lucrăm pentru ceea ce e nesigur. On travaille pour l’incertain!… E grozav! nu ne putem urni din incertitudini…

— Ştii la ce mă gândesc? Avea Nae Ionescu „chestiile” lui. Îţi aduci aminte cu câtă ireverenţă îl numea pe marele filosof de la Königsberg, „Baba Kant”. Atunci făceam haz, ca şcolarii care vor să fie egaâi dascălilor lor, dar acum îmi dau seama că într-o privinţă Nae avea dreptate…

—!?

— Da. Kant, într-un fel, s-ar putea spune, păstrând tonul de glumă serioasă, trăieşte cu cunoaşterea ca şi cu o nevastă. Se culcă cu ea de vreo patruzeci de ani în acelaşi pat şi face cu ea o întreagă familie germană de sisteme filosofice a cărei descendenţă încă o întâlnim în lumea noastră burgheză. Raporturile lui cu adevărul sunt acelea ale unui monogam, ca şi ale lui Scheling, Fichte, Hegel şi Schopenhauer… Fidelitatea asta ajunge la un monopol care îmi displace şi care mi-a displăcui totdeauna în chipul cel mai profund.

Amândoi râseră cu poftă ca altă dată iar Şerban

aprinse lumina, destupă o nouă sticlă de coniac şi trase perdelele, căci se întunecase.

— Dar Lydie ce mai face? întrebă Şerban, mirându-se în sinea lui că până aczum, nu venise vorba despre ea.

— Ce să facă!… În orice caz, secretul afecţiunii mele pentru ea e mila efectivă, profundă pe care o am când măsor adâncimea inconştienţei şi stupidităţii ei… Ar fi şi aici o formulă care ar suna drept ceva… direct proporţional… dar expresia algebrică ţi-o las ţie…

Şerban se uită cu ochi mari la Mihai care continuă. O mai fi şi obişnuinţa care perpetuiază trecutul în prezent, obişnuinţa asta care e o aptitudine, o dispoziţie interioară permanentă. Mă gândesc uneori – şi cu câtă tristeţe! – dacă nu cumva şi fenomenele de reproducere şi embriologia nu sunt şi ele tot în legătură cu obişnuinţa!

— Ar fi culmea! exclamă Serban, amuzându-se de reflecţiile prietenului său, determinate ţie pomenirea numelui Lydiei.

— Povestea obişnuinţei reprezintă de fapt întoarcerea de la libertate la natura… Trăind cu Lydie, ştii ce-am observat? Şi probabil observaţia e valabilă pentru toate femeile… că la c-a dobândirea a ceea ce e de prisos îi produce o excitaţie spirituală mult mai mare decât cucerirea a ceea ce este necesar.

— Eşti nefericit Mihai?

— Omul fericit nu se îndoieşte. Fericirea, ca şi sănătatea, e liniştită. Omul fericit nu se aude că trăieşte.

— Păcat, Mihai, că nu reuşim să fim înţelepţi! exclamă Şerban cu un pic de tristeţe, dar şi cu un pic de ironie.

— Suntem prea «deştepţi» Şerbane ca să fim înţelepţi. Nimic nu se împotriveşte mai mult înţelepciunii, ca inteligenţa, ca inteligenţa aceasta care alunecă imediat spre o socoteală, spre o combinaţie, spre o şmecherie… Câtă dreptate are francezul când recomandă: Ne s-oyez pas trop intelligent!… Inteligenţa funcţionează pe economie, zgârcenie, simplificare. Natura, dimpotrivă, e generoasă. Asta e drama noastră!… Bun filtru. De unde ai

reţeta, de la Régence?

— Da. Îţi place?

— Să-m-i dai şi mie reţeta, să i-o dau şi Lydiei. Şi maşinăria asta unde ai mai găsit-o?

— Am găsit-o la Printemps.

— Vezi, aşa cum creăm dispozitive mecanice pentru a folosi puterile şi bunurile naturii, tot astfel inventăm adevărul ca să utilizăm realitatea.

— Nu cred, zise hotărât Şerban, opunându-se cu fermitate. Nu cred că adevărul e o născocire, o invenţie…

— Dar ce este adevărul?

— That is the question!… Mă ispiteşti… Vrei să râzi de mine.

— Nu, deloc. Dar tu studiezi de atâta vreme, în spitale, laboratoare… tu eşti un spirit metodic, (Şerban înregistra o vagă ironie) e foarte normal să te întreb. x

— E ridicol!

— De ce ridicol? întrebă extrem de mirat Mihai.

— N-aş putea spune imediat de ce, dar mi se pare ridicol.

— Vezi! Formidabil! Angajaţi într-o discuţie serioasă, când vine vorba despre adevăr sărim în sus, ne încurcăm, ne bâlbâim. Să ştii că e ceva foarte ciudat… zi ceva!

— Iată zic. Adevărul e o descoperire.

— O revelaţie?

— Prefer termenul descoperire.

— Crezi că celălalt e compromiţător?

— Compromiţător?!

— Iată, întreaga chemare a filosofiei ar trebui să fie descoperirea a ce anume s-ar schimba, la cutare moment precis din viaţa noastră, dacă am adopta o formulă sau alta…

Mihai sorbi ca un rafinat din filtru şi din paharul bulbucat în care sclipea coniacul. Apoi, încălzit, continuă. Zi, nu ştii să spui ce este adevărul!…

— Nu chiar aşa… Dacă vrei să ştii în privinţa aceasta ce gândesc, ei bine cred că orice problemă, dacă omul, dacă oamenii vor cu orice chip să cunoască, să afle care

este adevărul, îl pot stabili. Omul e în stare să cunoască adevărul.

— Să afle… pot stabili… ai o convingere, dar te văd foarte circumspect… Da, îl pot afla bunăoară… în astronomie.

— Nu împărtăşesc scepticismul tău.

— Asta pentru că înclini şi tu să devii un specialist… Ah! Specialiştii ăştia ne-au cufundat, ne-au înecat în amănunte, îngustând toate perspectivele. Am pierdut perspectiva de ansamblu, sentimentul extraordinar al problemelor, grandoarea lor… Prestigiul ştiinţei! Marile ei reuşite? Avionul, radioul… dar acestea se datorează unor aventurieri, unor nebuni, unor exaltati… Ştiinţa prudentă, metodică, e reprezentată de mediocri, de academicieni, care sunt în fond beneficiarii, paraziţii unor iluştri mucenici, suflete mari, nefericite, care s-au luptat cu stupiditatea oficială şi a altor imbecili…

— Mihai, rechizitorul tău e prea aspru şi nedrept, deşi spui o grămadă de lucruri adevărate…

— Hai mai lasă-mă şi tu – se supără Mihai! – uneori te complaci într-o mediocritate care mă revoltă… vrei tu să împaci şi capra şi varza şi lupul… ei bine să ştii de la mine: nu se poate (şi Mihai apăsă cu putere pe fiecare cuvânt).

— Altă dată din controversa asta ne-am fi certat rău de tot, Mihai, dar acum mă bucur atât de mult că ne-am mai întâlnit ca altă dată, încât îmi zic: pentru nimic nu face să ne supărăm.

— Eşti un prieten bun. Şi Mihai se sculă de la locul său şi merse spre Şerban. Cei doi buni prieteni se îmbrăţişară cu efuziune, ca şi cum s-ar fi întâlnit după o lungă despărţire… sau ca şi cum ar fi fost pe punctul unei lungi despărţiri. Amândoi au resimţit o intensă emoţie.

— (devărul e, dragă Mihai, că resimt lipsa unei concepţii de viaţă. Nu pot să spun, am conştiinţa unei bogăţii de idei, a unei întinse informaţii, a unor posibilităţi de a mă descurca într-o seamă de domenii. Am fost, printr-un concurs de împrejurări supus la atâtea încercări şi confruntări pe care am dreptul să le iau ca pe nişte

verificări severe. Şi totuşi undeva în sufletul meu, dincolo de succese şi satisfacţii superficiale, resimt o stăruitoare nemulţumire… Dacă trăim într-o epocă a triumfului individualismului, apoi află, dragă Mihai, că eu resimt acest triumf ca pe un faliment. Trăim încă epoca Renaşterii?… Sfătşitul ei agonic?… Se naşte o altă lume?… Ce dracu' se întâmplă?

— Renaşterea şi-a găsit deplina ei expresie în literatură şi artă.

— De acord. Pretutindeni descoperim încrederea în forţele proprii, indiferenţa în materie morală, sete nepotolită de plăcere, voinţa de dominare şi indiferenţa totală faţă de mijloacele de atingere a scopului; vorbesc despre Renaştere.

— Totuşi dacă pentru evul mediu lumea e creaţia lui Dumnezeu, pentru Renaştere, ea e opera efortului de organizare, omenesc… Dar sunt de acord, zise Şerban, că aceasta poate provoca o controversă, vorba e noi ce suntem, cui aparţinem? zise foarte serios şi chiar dramatic Şerban.

— Vezi câtă dreptate avea pezevenghiul de Caragiale, când Cetăţeanul turmentat umbla de colo până colo întrebând: Eu cu cine votez?

— Tu râzi, dar pentru mine gluma e dramatică.

— Noi aparţinem, zise Mihai, abandonând ironia şi gluma, noi aparţinem «lumii moderne» şi asta e altceva.

— Să zicem, eventual. Dar lumea asta modernă ce e, ce hram poartă? Individualismul e în floare. Gide terorizează şi chiar ilustrează gestul gratuit, disponibilitatea intelectuală, neangajarea, independenţa totală…

— Individualismul epocii noastre, după mine, nu e o continuare a celui din Renaştere. Pentru omul modern am impresia, realitatea nu e pură, ea este amestecată cu ceva împrumutat de la gândirea care, într-un fel, a şi creat-o… Nu ştiu dacă mă exprim destul de limpede?

— Înţeleg ce vrei să-mi spui.

— O seamă de lucrări dovedesc că viaţa primeşte

într-un mod surprinzător proiectele imaginaţiei. Aş îndrăzni să spun că nu există niciun produs al raţiunii otneneşti, care să nu confirme un adevăr, dacă omul are destulă îndrăzneală în visurile lui.

— Bine, dar altă dată şi chiar mai adineauri vorbeai altfel şi susţineai parcă altceva, interveni Şerban foarte nedumerit.

— N-are a face zise Mihai cu exuberanţă, n-are a face, acum vorbim altă limbă…

— Ne-am depărtat de problemă, zise Şerban… Suntem într-o dublă anarhie într-o anarhie la pătrat: întâi trăim într-o societate anarhică în care fiecare e de capul său…

— Foarte bine, e mai bună anarhia decât dictatura!

— Nu e vorba d-aşta. Ascultă! întâi anarhia în mijlocul căreia ne mişcăm şi respirăm, apoi anarhia din propriul nostru for interior. Suntem deştepţi, subtili chiar, suntem grozavi, dar nu credem cu putere în nimic. Instincte, pofte câte vrei, dorinţe, reacţii dictate de împrejurări, dar o viziune asupra lumii lipseşte. De la marea dezordine care este ipocrizia celor puternici, până la cei mai modeşti, totul e o dezordine. Societatea Naţiunilor e numai o ruşine jalnică, dar e şi foarte semnificativă, zise Şerban cu strângere de inimă. Nu vezi că oamenii la toate nivelurile, nu pot face nimic împreună? Nici chiar noi. Între toţi parcă ar fi nişte ziduri, ziduri între vii!

— Oamenii nu pot trăi în societate în felul în care stau oile într-o turmă.

— De acord!

— Societatea nu înseamnă doar o adunătură de oameni, continuă Mihai, ci un ansamblu de înţelesuri.

— Nu le văd!

— Nu le vezi tu, dar societatea are un sens, nu e doar o simplă convieţuire. Social nu e numai ce îi apropie pe oameni, ci şi ceea ce îi desparte, ceea ce îi diferenţiază… Tu ce vrei? Vrei un colectiv? Eu am oroare chiar de termen.

— Şi eu, zise Şerban din dorinţa de a nu marca dezacordul cu Mihai.

În clipa asta uşa se deschise şi Lydie, încă biruită de somn pătrunse în odaie:

— Dar voi nu vă culcaţi? Ce atâta vorbă?!... Mihai, ştii cât e ceasul?

— Nu.

— E cinci! Peste o oră trebuie să plecăm la serviciu, iar tu nu te-ai odihnit nicio secundă...

— Nu te supăra, Lydie... nu e prima oară că pierdem noaptea... şi eu la opt trebuie să fiu la spital... Bei un coniac?

— Mai întrebi? interveni Mihai.

Şerban turnă coniac în pahare şi toţi trei ciocniră, buc urându-se împreună.

Afară, strălucea încă o lumină rece, selenară, ca argintul unei lame de Toledo.

Odată plecat, cine ştie!

De câteva săptămâni Şerban ducea o existenţă febrilă: redacta teza de doctorat, verifica pentru ultima oară date, cifre, unele expresii pe care acum le aprecia cam tari. La laborator şi spital era mai mult un musafir, iar colegii îl înconjurau cu prietenie sporită ca şi cum ar fi dorit să-l încarce de cele mai plăcute şi afectuoase amintiri, ca să nu mai poată uita niciodată Parisul. Se hotărâse să se întoarcă în ţară, cu greu, după multe discuţii cu prietenii, şi dificile controverse cu Mihai, mai ales că el, Mihai, se decisese să rămână aici. Colegii, profesorii, l-au rugat insistent să rămână, punându-l în faţa unor foarte ispititoare oferte, dar – natura omului e atât de ciudată uneori – raţiunile familiale au fost mai puternice. Şerban, de fapt, se cam încurca, se înfierbânta, gesticula, devenea foarte volubil, fuma mai mult ca de obicei, dar tot ce spunea era evaziv. Cei, care îl ascultau, cedau până la urmă, dar rămâneau complet nedumeriţi. De altfel, pe toţi îi asigura că întoarcerea în ţară va fi de foarte scurtă durată, că după punerea în bună rânduială a unor chestiuni şi socoteli care „trebuie” neapărat reglementate

în prezenţa lui, va veni la Paris, de data aceasta pentru totdeauna.

„Nici nu mai concep să trăiesc altundeva decât aici, la Paris”. Unii îi răspundeau: „Ei odată plecat, cine ştie!… viaţa e atât de complicată şi refractară proiectelor şi dorinţelor noastre”. Dar nici el nu se dădea bătut: „Cum am urmărit şi-am reuşit să vin la Paris, tot astfel voi şi reveni”. Dar unii ridicau sceptici din umeri. „Nu mă credeţi, nu-mi acordaţi niciun credit… o să vedeţi!” declara Şerban cu o încredere care nu se mai putea combate. Dintre toţi, cum era şi normal, cel mai înverşunat împotriva plecării lui Şerban era Mihai. Înverşunarea lui mergea până acolo încât i-l punea pe Şerban în situaţii neplăcute. În toată această perioadă Şerban s-a ferit de orice încurcătură, de orice aventură, dorind să plece într-o stare sufletească clară. Ispitele nu lipsiseră deloc, ba dimpotrivă se înmulţiseră, ca şi cum la conspiraţia contra plecării lui se adăugaseră şi forţele oculte. Bunăoara, fata patronului hotelului unde locuia şi pe care nu o văzuse niciodată, venise din provincie de la o mătuşă din Marsilia, şi la prima întâlnire, fără nicio introducere, i-a propus să iasă să vadă la *Moulin Rouge* noua Revistă cu Mistinguette, Ne m-oubliez pas! Soţia unui scriitor pe care îl cunoscuse la cafeneaua *Les dewc Magots* îi ceruse o întrevedere. Apoi, un lucru cu totul neobişnuit pentru el, încercase un început de dragoste pentru o tânără doamnă care se internase şi născuse în spital.

— Doctore, îi spusese ea iradiind de o spirituală frumuseţe, în fond e pentru mine un mister că femeile nasc în dureri în loc să încerce, dimpotrivă, cele mai dulci senzaţii. Adele, zicând acestea, era parcă îndumnezeită de o nobilă suferinţă şi suavă oboseală. Şerban a privit-o cu un interes care stăruind un pic mai mult a scăpărat în el sentimente, altele decât cele banale. Observaţia i se păruse, de altfel, insinuantă. Se redresă o clipă interior şi apoi răspunse pe un ton profesional, totuşi cu un accent în plus de amabilitate:

— Ce vreţi, scumpă doamnă, pe măsură ce făptură

devine mai complexă şi superior organizată, se organizează şi o suferinţă proporţională cu complexitatea ei, ca şi cum aceasta suferinţă ar fi tributul unei superiorităţi.

— Aşa o fi şi în dragoste doctore, oare?

— Aici doamnă, competenţa mea încetează… Pare-se, totuşi, că dragostea reclamă răgazuri pe care Plăcerea nu le acordă victimelor sale. Plăcerea te leagă fedeleş în nevoi excesive şi absurde…

Dar Şerban fugi literalmente din mijlocul acestor fascinaţii. Ah! Femeile acestea, gândi el, aproape alergând pe culoare, nu-şi dau seama că în ochii celor care le iubesc sunt forma sensibilă a vieţii, aşa că atunci când trădează, e viaţa întreagă pe care o trădează.

— Bob, strigă Şerban, pătrunzând în laboratorul strălucitor de faianţă şi de lumină. După cum în decăderea unui organism animal compuşii organici mai complecşi, mai instabili, se degradează în compuşi mai stabili şi mai rudimentari, tot aşa în decăderea unei culturi, amorul, bunăoară, face loc simplei pofte sexuale, pasiunile nobile sunt înlocuite cu cele josnice.

— Ce spui tu acolo? Ce?… Pofte sexuale… cum? zise Bob fără să ridice ochii de la microscop.

— E.ceva dureros, continuă să vorbească de fapt mai mult singur, Şerban, e ceva dureros în efortul unora şi al nostru chiar, de eliberare din constrângerile morale.

— Ce spui?… Ce spui?… bolborosi Bob, mereu atent deasupra microscopului său.

— Fleacuri!… fleacuri! strigă Şerban într-o stare de nelinişte şi de exaltare!

Pagini de însemnări în noaptea aceasta Şerban era bântuit de gânduri. Se trânti pe pat, stând aşa mult timp… se ridică din nou, se aşează la masă, răsfoi câteva cărţi… dar mintea lui nu se putea concentra la nimic… în starea aceasta curioasă de spirit parcurse o seamă de pagini de însemnări.

„Idei… credinţe… Misterul libertăţii fundamentale… A înţelege un om înseamnă mai întâi a lămuri care sunt

ideile sale... Existenţa unui individ nu poate să scape influenţei ideilor sale şi ideilor timpului său. Gândurile lui se pot apropia în grade deosebite de adevăr. Ele pot fi chiar adevăruri ştiinţifice. Intelectualistul scoate lucrurile exact pe dos. Toată conduita noastră, toate demersurile noastre intelectuale, depind de natura credinţelor noastre autentice. În ele trăim, ne mişcăm şi suntem. Noi nu avem despre ele o conştiinţă expresă... Ele lucrează într-un chip lent şi viu, ca implicate în tot ceea ce facem şi în tot ceea ce gândim. Când credem în ceva cu adevărat noi, nu avem ideea despre ceva, ci în chip simplu contăm pe acel ceva... Aceasta înseamnă că întreaga noastră viaţă intelectuală este secundară în raport cu viaţa reală sau autentică şi nu reprezintă în aceasta din urmă decât o dimensiune virtuală sau imaginară.

Lumea fanteziei, a imaginaţiei, este poezia. Pentru a ne da bine seama de ceea ce sunt pentru noi ideile, de rolul lor primordial în viaţă, trebuie că avem curajul de a apropia ştiinţa de poezie, mai mult decât s-a îndrăznit până acum. (Şerban, ca într-un vis, gândi: Chiar ştiinţele cele mai exacte: matematica, fizica, chimia, biologia, trebuie să mărturisească deschis că şi pentru ele cunoaşterea se face prin tatonări, demersuri, încercări multiple, nenumărate chiar, din ciudate întâmplări. Nimic nu este mai îndoielnic decât părerea că ştiinţa e rezultatul *metodei*.)

Şerban, pătruns de gândurile acestea, aşa cum e pătruns aerul de lumină, se pierdea parcă în zările îndepărtate, ale acestor meditaţii. Văzduhul său interior era plin de nelinişte!

Catastrofa în noaptea care a precedat nenorocirea Şerban, urcând scările, a auzit o ceartă extrem de violentă pe care, cu inima strânsă, aproape numaidecât a identificat-o. Cearta era între Mihai şi Lydie. El s-a oprit în dreptul uşii lor şi, emoţionat, a ascultat cutremurat. Mihai şi Lydie erau ca doi nebuni care nu mai ţineau seamă de nimeni şi de nimic, nici că era în puterea nopţii, nici că se aflau într-un hotel unde ruşinea căpăta proporţii, nici că puteau fi apostrofaţi. Cearta lor era ca un taifun dezlănţuit.

Numai dragostea, se gândi plin de uimire în acelaşi timp Şerban, e în stare să lovească prin cuvinte atât de tari şi grele ca plumbul topit, şi să facă abstracţie de existenţa restului de univers. Să bată la uşă, să nu bată? fezită, apoi se hotărî să bată cu discreţie. Zarva se mai potolise, ca şi cum s-ar fi pus capacul peste o oală care acum fierbe înfundat, dar alt semn nu se produse. Nici Mihai, nici Lydie n-au întrebat cine e. Şi-or fi închipuit că străinii, deranjaţi de larmă, le-au făcut observaţie, să se potolească.

Cuvintele lor exprimau două sentimente, dispreţul şi dorinţele toate, dar doreau ceea ce dispreţuiau. Dezlănţuirea' aceasta i-a apărut lui Şerban, cu toată puterea, şi absurdă, şi tragică în acelaşi timp.

În momentul în care Şerban, care descuiase uşa, se pregătea să intre la el în cameră, un domn bătrân cu barbă şi ochelari se apropie pe nesimţite şi îl bătu uşor pe umăr, spunând: Cearta aceasta nu e bună, nu anunţă nimic bun. Nu e prietenul dumitale? Spune-i… spune-i să nu ia lucrurile cu uşurinţă! Şi cu paşi domoli, bătrânul dispăru tocmai în fundul cuioaiului. Bătrânul acesta, printr-o curioasă asociaţie de idei, îi evocă o clipă prezenţa lui Antoninus. Zgomotul din camera lui Mihai se auzea acum surd, confuz. Înainte de a se culca definitiv, Şerban mai deschise uşa de câteva ori şi mai ascultă cu atenţie. Ultima oară nu se mai auzi nimic.

Nelinişţit, îngrijorat chiar, răpus de oboseală, în cele din urmă, adormi profund.

Când se sculă de dimineaţă, avea capul greu, şi, fără să-şi mai aducă ceva precis aminte din visele care îl bântuiseră, sentimentul dominant era acela al unui coşmar. Făcu o baie fierbinte, se bărbieri cu o lamă nouă, se îmbrăcă şi plecă la tipografie unde petrecu toată vremea, absorbit, până la ora două. Apoi plecă să cineze la restaurantul «Au rendez-vous des chauffeurs», unde ştia că se poate întâlnii cu unii din colegii săi.

În timpul dimineţii, la tipografie, în afară de corecturi, a elaborat şi ciorna unei lungi scrisori către ai lui, prin care cerea un supliment considerabil de bani. Teza

costa şi ea destul de mult, căci era tipărită nu numai pe hârtie obişnuită, dar şi pe o hârtie specială. Însă îi mai trebuiau bani şi pentru că în ultimul an se acumulaseră în bugetul lui şi datorii. Acum, cu prilejul unor cheltuieli în plus şi în atmosfera încheierii acestui capitol important, el socoti că se puteau majora cifrele. Dar chiar în asemenea condiţii tot se cerea un efort de imaginaţie, fraze potrivite, în care fiecare cuvânt se cerea bine cântărit şi bine pus la locul său. Astfel trecu toată dimineaţa, aproape fără să se mai gândească la Lydie şi Mihai. Totuşi înainte de a se aşeza la masă, unde într-adevăr erau şi câţiva camarazi, Şerban merse la telefon şi se interesă la hotel de soarta prietenului său Mihai. La telefon răspunse patroana, cu care întreţinu o conversaţie amicală, până când, omul de serviciu îi aduse şi ei răspunsul că doamna şi domnul au plecat ca de obicei. Şerban fu mulţumit şi în definitiv socoti că totul reintrase în normal. Dar, punând telefonul în furcă, se gândi că ar fi trebuit să insiste puţin, ca să-şi dea seama că omul de serviciu intrase în cameră sau îl văzuse el persoi-d plecând. Să mai telefoneze o dată? O clipă s-a oprit şi a vrut parcă să se întoarcă din drum, dar tocmai atunci întâlni privirile lui Bob şi renunţă. Cu un pas ferm merse şi luă loc printre camarazii care erau de obicei exuberanţi.

Când a sosit la laborator, după masă, împreună cu colegii, în foarte bune dispoziţii provocate şi susţinute de un vin roz excelent, Serban găsi pe masa lui de lucru următoarele rânduri: „Spitalul Val-de-Grâce. Vino imediat grav rănită, camera 126, Lydie”.

Şerban se izbi cu mâna peste frunte, păli şi se roşi apoi de emoţie, încercând sentimente contradictorii de mare îngrijorare şi de uşurare în acelaşi timp. Se urcă în primul taxi şi porni spre spital. Lydie era bandajată la cap şi la genunchiul stâng. Foarte repede, Şerban şi-a dat seama că nu e nimic grav şi că în cel mult zece zile.va fi complet restabilită, poate cu vagi urme la arcada ochiului. Nu tot astfel însă se prezentau lucrurile cu Mihai. Mihai fusese foarte serios rănit, avea răni adânci şi pe mari

suprafeţe, la cap mai ales, în plus, fractura piciorului. El era într-o cameră separată şi dormea, sub influenţa unor injecţii cu morfină care trebuiau să-i calmeze durerile atroce. Întâmplarea, povestită de Lydie, era cam confuză. Se certaseră la un moment dat în maşină? A intervenit vreun gest brusc din partea unuia dintre ei? Goneau cu viteză nebunească? Greu de stabilit. Fapt e că maşina s-a izbit de un pom din marginea şoselei, s-a răsturnat, iar ei au ajuns la spital. Starea lui Mihai, cum rezulta şi din relatările internistului, era destul de gravă: Să sperăm că nu se va ivi nicio complicaţie, îi spuse internistul, lui Şerban, la despărţire.

strângându-i mâna cu multă afecţiune, căci aflase că el e cel mai bun prieten al accidentatului.

Şerban plecă de la spital într-o stare de spirit neclară şi, cum i se mai întâmplase de câteva ori în viaţă, încerca sentimente foarte stranii. În tainica lui intimitate sufletească, descoperea înspăimântătoare simţămite şi chiar dorinţe neformulate depozitate ca nişte larve în mâlul subconştientului, dar parcă având o viaţă tenace. Cu surprindere şi revoltă desluşi – vai ce monstruozitate! – un soi de cumplită bucurie la ideea morţii unei fiinţe iubite. Ceea ce, fără îndoială, dacă s-ar fi întâmplat, i-ar fi pricinuit o extremă suferinţă.

Şerban s-a dus la spital la căpătâiul prietenului său în fiecare zi şi chiar de două ori pe zi, dar n-a putut niciodată să vorbească cu Mihai. Mihai zăcea. Medicul care îl îngrijea era din ce în ce mai preocupat şi mai enigmatic. Într-o seară l-a îijtrebat pe Şerban:

— Prietenul dumitale are rude care ar putea, eventual, veni la Paris? întrebarea l-a tulburat atât de mult încât nici n-a ştiut ce să răspundă.

În câteva zile însă starea lui Mihai se înrăutăţi şi curând deveni disperată. Mihai făcu o septicemie cu, complicaţii la meninge. Intervenţia cu un ser, care tocmai era în curs de experimentare şi care oferea ultima speranţă, n-a dat însă niciun rezultat. Sora care îl asistase în permanenţă, o tânără de talie mijlocie, de o paloare

impresionantă şi cu o conformaţie caracteristică a gurii, mai largă şi mai pronunţată decât de obicei, chiar i-a spus, plecând ochii:

— Probabil nu mai e nimic de făcut.

Serban s-a hotărât să rămână la căpătâiul prietenului şi în acelaşi timp să scrie o scrisoare familiei lui Mihai, informând-o, cu sobrietate, de cele întâmplate şi de situaţia foarte gravă a acestuia. f

Febra se menţinea în jurul a patruzeci de grade şi nu scădea cu nimic. După miezul nopţii, situaţia s-a înrăutăţit la extrem, respiraţia era precipitată, Mihai, pierzându-şi cunoştinţa. I s-a administrat oxigen, dar totul a fost zadarnic. În faptul dimineţii, Mihai a murit. Şerban, covârşit de emoţie, a ieşit pe culoar, clar sora la puţină vreme a întredeschis uşa şi l-a chemat.

— Totul s-a sfârşit! a spus ea şi acum stăteau acum amândoi la căpătâiul lui Mihai. Ştiţi când îşi dădea sufletul, am simţit aşa pe lângă mine ceva ca un abur, ca o învăluire. Era desigur

Moartea care venise să-i primească ultima suflare. Am mai simţit asta şi cu alte prilejuri!

Serban, obosit, tras la faţă, cu ochii măriţi de epuizare, o privi cu mirare pătrunzătoare, simţind cum i se acoperă pielea cu broboane de transpiraţie… Ca o imagine depărtată, privită prin ocheanul răsturnat, la orizontul minţii lui îl văzu pe Antoninus. Dar nu era deloc momentul prielnic inventarierii unor gânduri evocate de amintirea lui Antoninus. Realitatea morţii lui Mihai punea atâtea probleme materiale, telegrame, hârtii, certificate, transport etc.

Şerban era ca un om peste care se prăbuşise piramida lui Keops.

Un Hamlet ridicol

Când trenul, care purta spre ţară rămăşiţele trupeşti ale lui Mihai, se puse în mişcare, cele câteva persoane, care veniseră să exprime condoleanţe surorii defunctului, se despărţiră aproape numaidecât, grăbite ca toţi oamenii acestei lumi occidentale cu timpul cronometrat chiar în

faţa morţii. Şerban, cu mâinile în buzunarele fulgarinului, petrecu cu privirea trenul până când punctul acela care se micşora necontenit se topi complet în linia orizontului. Şerban avea genele grele de lacrimi. Bietul Mihai! exclamă el profund zguduit de moartea năprasnică a celui mai bun prieten al său. Ca în clipele unui înecat, în mintea lui se îmbulziră atâtea momente petrecute împreună, pe fundalul unui sentiment intens că această despărţire absurdă este, în fond, neverosimilă. De altfel, aceste zile umblând după îndeplinirea formalităţilor, în amfora îndoliată care era sufletul său, urcau necontenit, ca un susur, fragmente din, concerte şi simfonii care gâlgâiau o stranie, dar superioară bucurie în focarul unei crude dureri: era poate viaţa care nu crede în moarte ca un sfârşit total! Prietenia lor se hrănea şi din sentimentul că sunt hărăziţi să parcurgă împreună o viaţă fungá, până la capăt. De câte ori în faţa unor adversităţi nu se susţinuseră unul pe altul dintr-un puternic şi adânc simţământ de solidaritate. Nu se vedeau, fireşte, niciodată în situaţia oamenilor comuni care nu vor niciodată să moară, deşi viaţa lor e mai mult o agonie, care seamănă cu ún mic foc de obişnuinţe ce fumegă precum un lemn jilav.

Purtaseră aspiraţii mari în sufletul lor, chiar dacă viaţa petrecută aici la Paris mai estomopase conturul proiectelor cărora o oarecare naivitate le dăduse linii prea ferme. E oare un destin? Suntem pecetluiţi în iluziile unei libertăţi? Papagalul de pe caterincă şi Antoninus sunt oare în stare să citească ce e scris pe fruntea noastră? Toate câte i s-au întâmplat lui Mihai nu au fost decât nişte momeli, care din aproape în aproape l-au purtat pe un itinerarul inextricabil. Firul Ariadnei vieţii noastre ne conduce prin labirintul atâtor întâmplări materiaie şi morale ca să nu ne rătăcim, ca să nu greşim locul şi clipa întâlnirii cu Moartea, să nu greşim locul şi clipa când trebuie să ne înghită pământul? Sunt liber, fie că vreau fie că nu vreau, ca să ce?… Ca să ajung sigur la dezastru! A fi liber înseamnă a fi lipsit de o identitate constitutivă, a nu fi dăruit unei realităţi determinate. Dar Şerban nici nu

făcuse bine zece paşi, când de după stâlpul de fontă care susţinea împreună cu alţii construcţia de geamuri, ca o seră, care protejează de ploaie persoanele şi călătorii, îi ieşi în cale sora de la spital, care îl îngrijise pe Mihai şi care venise şi ea la ultimul adio. Şerban se opri cu o tresărire.

— Te privesc de multă vreme… probabil filosofezi asupra morţii şi vieţii… dar eşti un Hamlet ridicol!… Viaţa e asta care se vede aici, adăugă Ninon, schiţând un gest. Şerban nu zise absolut nimic şi nici nu protestă când Ninon, în chipul cel mai natural din lume, ca o veche prietenă, îl luă de braţ, conducându-l spre ieşire. Încă odată îl izbi chipul acestei femei, cu obrazul pudrat, alb ca varul, cu ochi rotunzi şi negrii care parcă aveau o adâncime şi o viaţă proprie. Dintr-o anumită perspectivă, nu mai încăpea nicio îndoială, Ninon semăna cu Moartea, mai ales că era îmbrăcată în negru.

— Nu spui nimic?… Da, înţeleg… eraţi prieteni buni… dar ce putem face? Vrei să ne plimbăm puţin împreună?

Şerban nu zise nici de data asta nimic, dar Ninon luă tăcerea lui drept o confirmare. Amândoi mergeau unul lângă altul, Ninon lipindu-se de el, şi era o lume, o lume nebună, valuri, valuri de oameni, o omenire amestecată cu automobile, cu biciclete, cu autobuze şi nu mai ştiu cu ce. împreună spintecau puhoaiele vieţii şi acest perpetuum mobile complex al existenţei. Deodată Şerban resimţi cu o putere elementară dorinţa de a se culca cu această femeie, să împlânteze, să fecundeze în mijlocul ei, al Morţii, Viaţa. Sentimentul acesta, o clipă, s-a rostit cu o forţă colosală. Şerban s-a simţit în toată articulaţia lui de muşchi ca un arc, sângele i-a inundat obrajii, braţele, picioarele, dându-i senzaţia unei puteri herculeene şi dorinţa aprigă să o culce la pământ pe Ninon, ca un cioban o femeie prinsă la margine de pădure.

— Ce ai?… întrebă cu o oarecare nelinişte Ninon care simţise că în Şerban se petrecea ceva neobişnuit. Şerban nu răspunse, numai cu un gest brusc, smucit răsturnă situaţia, prinzând-o el acum de braţ, luând el iniţiativa.

Parcă pe sus, cu puterea unei vijelii, izbind oamenii, strecurându-se printre îmbulzeala de maşini, adeseori printre proteste şi invective, croindu-şi drum ca un bezmetic, coti în cele din urmă într-una din străzile mai liniştite, laterale.

— Ce vrei?... Ce faci?... Unde mergem? întrebă precipitat Ninon. Şerban o cuprinse energic de mijloc şi-i spuse:

— Te rog să vii cu mine până la capăt.

Amândoi pătrunseră în primul hotel, de proporţii mai modeste, care le ieşi în cale. Ninon se arătase tot timpul acesta foarte docilă. În minutele următoare erau într-o odaie sus, inundată de lumina crudă a zilei, sărăcăcios mobilată şi mirosind a lemn îmbibat cu gaz. Şerban, în care dorinţa de a o poseda pe Ninon crescuse ca diagrama unui taifun, închise uşa cu cheia, se duse hotărât către ferestre şi trase perdelele, apoi aprinse lumina evanescentă a lămpii de pe masa de noapte. Ninon se aşezase îmbrăcată pe marginea patului, scoţându-şi numai pălăria cu un gest pirandelian. Şerban fu încă mai mult izbit de înfăţişarea ei spectrală. Veni lângă ea şi cu o mână îi lipi capul de coasta lui, apăsându-l cu putere. Iinon era de o docilitate care îmblânzi într-o oarecare măsură furia sălbatică de care era cuprins, ca de o nebunie. O fracţiune de secundă se gândi că nu mai e deloc potrivit să se repeadă la Ninon, cum simţise impulsul sub tirania necontrolată a unei obscure dorinţe, ca o furie a unei bestii care vrea să violeze o fecioară. Era evident că Şerban nu ar fi fost primul bărbat cu care se culca Ninon. Cu atât mai mult, femeile acestea devin mai susceptibile şi revolta lor e totală când un bărbat, dintr-o stângăcie psihologică elementară, grăbindu-se, le comunică sentimentul că le tratează ca pe o prostituată. Dar tocmai pentru că dorinţa lui de a o poseda era absolută, în fracţiunea aceea de secundă el acceptase jocul psihologic urmărind mai departe eliberarea acestei dorinţe, se hotărâse să procedeze cu toate menajamentele. Ninon, nici nu era greu, a înţeles numaidecât că pe bărbatul acesta frige

carnea, şi fără nicio ostentaţie, de altfel, a devenit foarte stăpână pe ea, ca şi cum cine ştie ce primejdii ar fi ameninţat-o. Şerban o mângâie pe cap, pe obraji, şi o sărută cu înflăcărarea bărbatului care doreşte femeia, când sărutul prefigurează şi anticipează deliciile şi văpaia coitului. Ninon continua să fie docilă, dar Şerban înregistra şi o oarecare atenţie mărită din partea ei. Ătunci el o luă în braţe ca pe un copil, sau ca Ursus pe Ligia, şi o aşeză întinsă pe pat. Ninon se întinse îmbrăcată cum era, ca pe catafalc, cu braţele de-a lungul trupului. Şerban era contrariat că ea nu răspunde în niciun fel la o dinamică amoroasă atât de puternică. El se aşeză în genunchi mângâindu-i picioarele cu ciorapi de mătase şi sărutându-i mâinile şi braţele. Jocul acesta de un echilibru precar se rupse la un moment dat, iar cei doi parteneri ai dragostei întâmplătoare se luptară pe viaţă şi pe moarte, într-o surdă încrâncenare, ca într-un act de viol, bărbatul pentru a-şi satisface nişte complicate pofte elementare şi instincte ajunse la paroxism, iar femeia apărându-se ca o panteră. Ninon îl muşcă de obraz, de buze, de mâini, până la sânge, şi amândoi erau literalmente lac de apă. Cămăşile, hainele, cearşafurile erau leoarcă, iar pe obrazul lor năduşeala curgea şiroaie. Lupta fu crâncenă, rochia, ciorapii, lenjeria erau ferfeniţă, dar Ninon rezistase până la capăt, rămăsese intactă. Această situaţie nedefinită, era de-a dreptul stupidă. Partenerii, nici măcar nu se mai priviră, îşi aranjară hainele aproximativ – de altfel, afară se întunecase – şi uliul lângă altul separaţi trupeşte şi sufleteşte, jenaţi, ruşinaţi parcă, ieşiră în strada şi după câţiva paş-i se despărţiră, unul apucând la dreapta, celălalt la stânga fără să-şi spună niciun cuvânt. După câţiva paşi, Şerban se opri o clipă şi întoarse capul. Ninon se oprise şi ea şi se uita după el. Ninon îi zâmbi, descoperindu-şi dinţii puternici, iar cu mâna îi făcu repetate semne de simpatie…

Dar Moartea rezistase!

Mi-am ucis norocul

Lydie nu a fost informată chiar numaidecât de moartea lui Mihai şi pentru că făcuse un abces la o măsea

nu a fost înştiinţa tă decât când totul se terminase.

Mai întâi nu i-a venit să creadă şi câteva ceasuri a susţinut că s-a urzit un complot care a folosit accidentul ca să-i despartă. Se gândea chiar că Mihai, şi poate şi Şerban, nu sunt străini de aceste planuri mârşave, în cele din urmă a fost necesar să i se arate actul oficial de deces. Lydie, când s-a convins de adevăr, a fost câteva zile ca nebună. S-a izbit cu pumnii în cap, şi-a învineţit ochii, şi-a smuls literalmente părul din cap, învinuindu-se de a fi comis un asasinat, plângând fără întrerupere cu suspinuri care o înecau strigând: „Mi-am ucis norocul!” Dar criza a trecut, Lydie s-a întors în camera lui Mihai, iar Şerban se întâlnea cu ea de câte ori avea posibilitatea, comportându-se ca şi cum ar fi fost văduva prietenului său. În câteva zile, Lydie îmbătrânise cu zece ani şi îi apăruseră nu numai riduri pronunţate, dar şi un număr impresionant de fire de păr alb.

„Mihai, spunea ea, a fost singurul om de pe lume care m-a iubit şi care mi-a transformat pentru totdeauna viaţa. M-am purtat, uneori, cu el din gelozie şi din stupiditate ca o femeie netrebnică, dar am avut prilejul cu prisosinţă să constat cât de profund era legat de mine. Mi-a salvat sufletul. Orice s-ar mai întâmpla, existenţa mea trecută e un capitol definitiv închis. Am să muncesc şi am să mă descurc. Acestea sunt florile pe care am să le depun pe mormântul lui până la sfârşitul vieţii mele. Toată viaţa mea s-a umplut numai de amintirile pe care mi le-a lăsat timpul petrecut împreună. Pentru nimic altceva nu mai e loc în sufletul meu. Carnea şi inima mea sunt pline numai de el. A murit, dar îl voi purta mereu în trupul şi sângele meu”.

Lydie, în toate întâlnirile cu Şerban, nu vorbea decât de Mihai, iar Şerban trebuia, la insistenţele ei, să-i vorbească numai de prietenul său. În asemenea condiţie, deşi Şerban se gândea mereu şi mereu voia să-i vorbească, a fost totuşi imposibil să-i transmită mesajul pastorului. Lydie nu mai voia să audă de nimeni şi de nimic. Dacă Pastorul ar fi luat-o în căsătorie, cum avea motive să

creadă Serban, atunci indiferent de simţămintele din inima ei, destinul îi oferea o compensaţie, şi în orice caz soluţia cea mai onorabilă. Însă, în starea de spirit în care se găsea Lydie, conversaţia pe tema aceasta a rămas imposibilă. Cum totuşi se apropia şi plecarea lui Şerban, el s-a decis să-i lase un plic, în care să-i istorisească povestea cu pastorul şi s-o sfătuiască să nu aibă naivitatea şi romantismul deplasat să nu ia în consideraţie o astfel de propunere. În orice caz o sfătuia în modul cel mai insistent să reia raporturile cu el şi apoi văzând şi făcând. În fond *ga* n engage a rien!

Şerban i-a înmânat plicul, rugând-o să-l deschidă după plecarea lui, şi când ea se va mai linişti. Surpriza şi curiozitatea Lydiei au fost imense şi timp de o oră conversaţia lor s-a rotit exclusiv în jurul plicului, al ipotezelor ei în legătură cu conţinutul lui. E vreo mărturie, vreo indiscreţie a lui Mihai? Dorinţe pe care nu le cunoştea decât Şerban?…

Dar în cele din urmă, asigurată că nu este nimic, din toate acestea, Lydie a fost de acord să se conformeze îndemnului lui Şerban.

Şi astfel, tot timpul cât s-au mai văzut, Lydie a avut o comportare exemplară.

Idei ale unui început de viaţă

Cu toate că o astfel de lucrare la care ai muncit ani de zile îţi devine familiară până în cele mai fine fibre ale ei, totuşi solemnitatea obţinerii titlului de doctor implică mereu şi dintotdeauna explicabile şi inexplicabile temeri şi emoţii. Mai întâi efortul unei coerente expuneri de câteva ore, pe care candidatul o doreşte cât mai strălucită. Mă voi încurca, mă voi bâlbâi, vor interveni fără voie expresii nefericite? Apoi, cum între epoca elaborării şi momentul expunerii trec luni şi ani de zile şi cum ideile au şi ele o viaţă proprie se întâmplă adeseori ca în momentul prezentării, conferenţiarul să nu mai fie chiar atât de convins de adevărul concepţiilor înfăţişate cât era în perioada de gestaţie. Se întâmplă chiar ca tocmai în momentele expunerii să interfereze un gând năstruşnic:

Oare nu cumva spun prostii, nu funt ridicol? Interferenţa aceasta de planuri psihologice trebuie depăşită într-o fracţiune de secundă, ca să nu devină o catastrofă. Nu e deci greu pentru nimeni să înţeleagă că o astfel de încercare este un mare eveniment. Sentimentele acestea îl dominau pe Serban în prezilele susţinerii lucrării de doctorat. Starea lui psihică se mai complica însă şi cu depresiunea şi amărăciunea provocată de moartea lui Mihai. Când în aspiraţiife şi eforturile făcute împreună, ca într-un atac de front, cade un camarad, moartea lui produce o depresiune materială şi morală, o anemiere a energiei combative. El avusese până nu de mult starea de spirit a omului căruia toate îi merg din plin. Şerban într-adevăr îşi cultivase toate acele motive interioare, gânduri, imagini fiertife şi fericite din viaţa sa, cu scopul de a menţine la o cotă ridicată optimismul personal. Dar întâmplările din urmă, la care se adăuga intensa părere de rău că va părăsi Parisul, răsturnaseră aproape complet buna sa dispoziţie. Erau ceasuri, în cursul acestor zile, când sentimentul zădărniciei devenea pustiitor. Colegii, cafelele tari şi vinul erau paleativele de redresare a unui moral zdruncinat. Toate acestea îl făceau să se îndoiască de valoarea celor făcute în toţi anii aceştia.

În săptămânile care precedară susţinerea lucrării de doctorat, Şerban făcu exerciţii de oratorie. Numai că de fiecare dată, furat de noile asocieri de gânduri, ieşea o versiune nouă.

Cuprins de vâltoarea de gânduri, Şerban se opri în faţa unei vitrine, somptuos luminată, în care o marionetă după ce bătea de trei ori cu piciorul în geam, îşi trecea cu gesturi mecanice pe obrazul săpunit, o maşină de bărbierit, făcând astfel reclamă la lame de ras. Păcat ca nu vorbeşte! Eh! Dar n-a vorbit nici celebrul Moise al lui Michelangelo! Cuvântul… e un centru de asociaţii în care se încrucişează atâtea fire de gânduri!

— Tu cu ce te bărbiereşti, scumpul meu, întrebă cu candoare o voce care parcă ar fi fost a marionetei.

barbă?

din toată lipirea de a întreagă neare alta

Şerban izbucni în râs, destinzându-se şi descărcându-şi brusc toată oboseala. Întrebarea fetei – ce tulburătoare coincidentă!

era evident, pica în văzduhul interior al lui Şerban ca o tiflă aruncată de cineva – de cine? – care are mult humor.

— Dar eu, drago, nu mă bărbieresc! Nu vezi că port barbă?

Fata se uită curios cu un singur ochi.

— Porţi barbă? Sau pui bărbi?

— Din ce în ce mai bine! şi Şerban râse câteva clipe din inima, fermecat încă o dată în sufletul său de sclipirea inteligentă a acestor francezi pe care i-a iubit de o viaţă întri şi în mijlocul cărora s-a simţit mai bine decât în oricare parte a pământului.

— Cum te cheamă?

— Ninon de Lenclos.

— Nu zău! Ninon de Lenclos?

— Da. Te miri?

Şi Serban o luă amical de umeri…

Et in Arcadia ego!

Ca să mănânci şi să te bucuri de un ciorchine de strugure pe care cu deliciu îi consumi aproape numaidecât, trebuie să aştepţi şi să munceşti trei ani. Ca să muşti dintr-o piersică, aşijderea… Un viţel îl dobori într-o secundă şi se face nevăzut în două ore de ospăţ, dar a trebuit să-l aştepţi şi să-l hrăneşti nouă luni de zile. Aşa este, într-un fel, şi cu lucrarea aceasta care încununează ani şi ani de zile de eforturi metodice, susţinute, de lecturi şi informaţii care parcă n-au să se mai sfârşească niciodată, de îndoieli şi nemulţumiri uneori devastatoare, de clipe de superioară bucurie, de îngrijorări şi de reuşite nesperate de împiedicări în neputinţe şi de biruinţe ca o explozie a geniului omenesc totuşi triumfător!

În ziua aceea când Şerban, după câteva ceasuri de intense emoţii în care şi-a expus rezultatele eforturilor depuse, a coborât de la catedră, era literalmente istovit. Obrajii îi ardeau, era lac de apă, în costumul său negru cu

pantaloni dungaţi. Gura îi era uscată ca de o lungă excursie în ariditatea şi văzduhul calcinat al ideilor, iar trupul îi părea că se topise şi se subţiase până la linii ascetice.

Juriul s-a retras, conform obiceiului, pentru deliberare, iar el, singur, sub privirile publicului din sală a rămas sprijinit de catedră ca un actor în scenă. Evident nu mai era vorba de vreo surpriză, dar acelaşi obicei impunea ca toată lumea să aştepte… verdictul. Juriul a reintrat şi, în sfârşit, Şerban a primit supremul titlu cu calificarea „très fionnorabie”. Au urmat felicitările şi apoi, în casa unuia din colegii săi, agapa de prietenie şi de tradiţională sărbătorire, la care, până noaptea târziu au luat parte şi cei doi profesori, «patronii» care se ocupaseră de el. Şi astfel, acest „mare” capitol din viaţa lui, încheierea studiilor, a luat sfârşit. Din punct de vedere social şi practic, acesta era şi scopul lui principal, unic, s-ar putea spune. Şi totuşi dintr-o altă perspectivă largă, bogată, a vieţii cu totul altele erau evenimentele capitale, decisive, care se întâmplaseră în existenţa lui Şerban. Se putea spune despre el că fusese un şcolar bun, sârguincios, cu un infailibil simt al datoriei, un şcolar atât de bun încât ar fi putut fi denumit, chiar mediocru. Dar, într-adevăr, dacă ar fi fost numai atât, n-ar fi fost aproape nimic, cu toată incontestabila însemnătate, practică, formală, a unui titlu de cel mai înalt nivel. Câţi n-ar dori să-l aibă, şi câţi îl pot dobândi? Dar cât e de sucită şi de infirmă, adeseori, natura omenească? Iată, Şerban primea din toate părţile strângeri de mână şi felicitări, chiar telegrame de felicitare şi el răspundea şi surâdea, dar parcă primea condoleanţe. Triumfase, oricum dusese oricum ceva la capăt, la bun sfârşit, atinsese un obiectiv de căpătâi pe itinerariul vieţii lui, normal ar fi fost să fie plin de o mulţumire deplină. Desigur o mulţumire blândă, difuză, odihnitoare simţ pa, ca starea unui început de îmbătare, dar în acelaşi timp resimţea cu intensitate şi un sentiment de nemulţumire. Doctoratul acesta al lui era-şi o încoronare dar şi o despărţire ca o moarte. Iminenta despărţire de acest vrăjit

Paris parcă deschidea sub picioarele lui nişte hăuri de incertitudini, un întuneric de pâclă, un văzduh de sărăcie spirituală, de o mediocritate provincială de cancanuri meschine, de socoteli banale şi mărunte. Ah! Stilul acela de mică burghezie, de care avusese oroare instinctivă, căsca acum înaintea lui o gură urâtă de Moloh.

El nu-i condamnă, şi în fond, nu-i dispreţuieşte pe aceia care urmăresc cu tenacitate bunurile materiale ale vieţii, dar, printre ei fiind, nu a avut niciodată sentimentul că face parte din aceiaşi familie. Aici, la Paris, s-a simţit printre ai lui, fie intelectuali, fie oameni oarecare. Pe toţi i-a resimţit ca având ceva comun cu el, o anumită deschidere şi o anumită pâlpâire de limbi de foc, ca într-un cămin, unde ard butuci bătrâni. Acum, la-ntors acasă, Şerban era dominat de sentimentul apăsător al înstrăinării şi era trist până în măduva oaselor. Ar putea să rămână, câteva oferte îi stau în faţă. Nu e el singur stăpân să decidă? Ba da! Pare-se că da! Toate motivele puternice pledează înaintea raţiunii lui să rămână. De ce totuşi nu rămâne? O singură hotărâre şi parcă l-ar face fericit, parcă i-ar deschide aripile imense de vultur. Nu! E ceva de nespus, imponderabil, destin sau neputinţă. Ar fi vrut să decidă sorţii, dar s-a temut. Un imperativ obscur s-a opus ca unei indiscipline, ca unei aventuri. Ce nelinişti, ce tulburări, ce chinuri! Şi numai el singur le poate cântări, sunt numai ale lui, şi numai ale lui, ca o funcţiune, ca o povară, ca o poruncă. Să fie un mesaj? Ce e?

Pentru prima oară în viaţa lui a ridicat ochii către cer, unde nu mai erau stele şi astronomii, ci parcă altceva la care nu se gândise niciodată cu adevărat.

Şi dintr-un suspin care s-a ridicat din adânc, Şerban a şoptit: Doamne, et in Arcadia ego!

Zarurile au fost aruncate

La gară nu era nimeni în această mare forfoteală de oameni. Şerban înadins, înainte de plecare fusese pe la unii, pe la alţii, se întâlnise cu unii cu alţii, şi într-o confuzie premeditată îşi luase astfel la revedere de la prieteni, colegi şi cunoscuţi.

— Nu ştiu precis ziua, nu ştiu dacă voi lua Simplonul sau Arlbergul, nu ştiu dacă nu voi pleca pentru câteva zile pe coasta de Azur.

În sfârşit după naive stratageme, în ziua plecării, la gară nu era nimeni! Singur! în toate marile evenimente ale vieţii omul e singur, în centrul fiinţei lui e singur. Şi plecarea aceasta era pentru el, într-adevăr, un mare eveniment. Şerban se strecură printre valurile de oameni, condus de hamal – reprezentantul anonimatului – care parcă îl purta către un loc de supliciu.

Era o noapte superbă, gara era luminată ca ziua, iar de jur-împrejur scânteiau mii şi mii de lumini, ferestre şi felinare, reclame şi sute de mii de becuri, o feerie! Erau luminile oraşului... Şerban se instală în compartimentul acesta primitor, cu pluşuri, cu alămuri curate, cu covoare, cu miros de vopsea, totul evocând o prospeţime şi o întreagă civilizaţie. Călătoriile sunt incontestabil nişte bucurii, un farmec al vieţii. Fericit cine le poate practica, dar... plecarea, plecarea e altceva... partir c'est mourir un peu. Puţin?! Plecarea aceasta era pentru Şerban ca o moarte.

Când trenul se puse în mişcare, Şerban care era la geamul culoarului, simţi un junghi, apoi că ceva se rupe în el, nu ca o imagine, o durere ca o ruptură fizică, un cuţit care parcă i-ar fi tăiat sufletul în două! Se despărţea, se rupea, se dezrădăcina din universul acesta bogat, ca un salon de recepţie somptuos, în care avusese privilegiul să cunoască oamenii, valoarea ideilor, preţul valorilor şi al discuţiilor, avusese privilegiul să cunoască Lumea, în strălucirea ei, în chintesenţa ei.

Ca într-un film, anunţat în rezumat, se îmbulzeau sub ţeasta şi în ochii lui imagini şi oameni, oameni şi imagini. Luvru, zeci şi sute de tablouri care îl fermecaseră, epoci şi genii, expresii ale miracolului acesta omenesc, muzee, alte muzee, saloane de expoziţii, căutări pline de probleme, izbutiri spectaculoase, fulgerări de scandal, capodopere ale viitoarelor decenii, Sorbona. Facultatea de medicină, Collège de France, profesori celebri în lumea întreagă,

deschizători de drumuri în ştiinţă, realizatori de sinteze şi descoperiri vestite, creatori ai chimici, ai fizicii, ai fiziologiei, ai biologiei, ai terapeuticii, ai chirurgiei, inovatori ale căror lucrări te uimesc prin originalitatea, îndrăzneala, fantezia şi consecinţele lor, filosofi care îşi expun cu pasiune concepţiile lor şi le discută cu vervă şi ascuţime pe ale altora, capete care gândesc şi elaborează sub ochii tăi care nu se mai satură de atâta vioiciune şi subtilitate, gânduri care vor străbate aluatul omenesc, îl vor însămânţa să crească precum pâinea. Muzicanţi şi interpreţi care mângâie, desfată şi înnobilează sufletul oamenilor. Orchestre mai modeste, prin cafenele-concert, care şi ele difuzează cântecul acesta care înalţă până la cer inima omului! Poeţi care vorbesc limbi îngereşti pline de neînchipuite şi necrezute frumuseţi. Cărţi răscolitoare şi reproduceri care mângâie ochiul şi delicata atingerea degetelor. Vijelie şi adiere a duhului care te instruieşte, care te învaţă mereu cât. e de frumoasă şi nesfârşit de „bogată Lumea. Palpitaţia de ispite, de păcate, de sentimente care sfredelesc adâncurile, tenebrele existenţei, dar aprinzând şi atâtea constelaţii ale cunoaşterii de taină. Cafenelè şi loca-Îuri care parcă sunt galantare ale unui imens muzeu de istorie naturală şi antropologie. Gesturi şi ticuri, manii şi expresii bizare, asprimi şi suavităţi ale sufletului, nebănuite, suferinţe şi bucurii de necrezut, aspiraţii şi prăbuşiri pe care, dacă urechea le-ar auzi, ar produce zgomote de catastrofe, de surpări de munţi sau de explozii vulcanice. Lupanare şi alte spelunci capitonate cu mătăsuri, haşurate de o lumină sepulcrală, amestec infernal de galben de sodiu, cu verde spălăcit şi violet murdar, veşnice Sodome şi Gomore, mărturii neistovite ale lăturilor, ale grozăviilor infinite, pustiitoare, ale abisului de păcat, mărturii ale iadului din noi. Unele nici nu se mai sfiesc să scrie pe frontispiciul lor: Infernul. Grandoarea şi mizeria omului. Sfinţenia şi blestemăţia, marea tălăzuită a vieţii. Dar aici nimic nu e mediocru, nimic nu e încropit şi de mântuială, omul se descoperă pe el însuşi, în Parisul acesta, în toată

adâncimea lui de sublim şi de abjecţie. Aici omul, el însuşi, şi lucrările lui, capătă relief şi dramatism, există ca un eveniment al istoriei şi monument al existenţei.

Trenul alerga din ce în ce mai tare, iar Şerban rezemat încă de pervazul ferestrei se depărta încet, ca melcul, topindu-se, lăsând în urma lui o dâră de carne şi de sânge.

„E imposibil să nu mă reîntorc! N-aş putea să mai trăiesc o clipă, dacă mi-aş închipui că plecarea aceasta e un adio!”, îşi spuse Şerban în smea sa.

Puzderia de lumini, risipite pe o imensă întindere de pământ, se împuţina.

Oblonul căzuse!

Înaintea lui parcă nu se mai vedea nimic. Trebuia să privească înainte, iar ochii lui se întorceau spre trecut…

Şerban îşi aprinse o ţigară şi simţi cum pe mâinile sale picaseră câteva lacrimi fierbinţi.

Şi apoi, parcă încremenit, privind în depărtări, rămase aşa, în cadrul ferestrei acesteia cu accente de simbol, cufundat din ce în ce mai mult în gânduri şi în întuneric.

Pe culoare şi în compartimente se aprinseseră luminile albastre. Călătorii se culcau.

Târziu, gonit de răcoarea agresivă a nopţii, Şerban ridică geamul şi se retrase. Dar în noaptea aceasta era greu de adormit.

Trenul ca un mecanism neîndurător îl purta acum către o altă lume şi o altă existenţă.

În fond, şopti Şertâan la un moment dat, covârşit de amintiri şi parcă şi de speranţe, cine ştie care e calea, adevărul şi viaţa mea.

Început 1940 încheiat 9. XI.1964

CUPRINS

Începe să bată vântul 5
Fără fâlfâiri de batistă. 11
Prietenie 23
Portarul 26
După mine potopul, 27

Vecinii 32
Şi doar nu era vorba de iluzii 38
tot ce am putut obţine 40
Crima 44
Farsa 51
Arta e totul 56
Furtună din senin… 60
O eroare… 64
Flori de câmp 68
Reflecţii 71
Îţi dau cuvântul de onoare 75
Mărire şi mizerie 82
Vulturii nu prind muşte! r 86
Să nu ne aresteze… 89
Aşa mă vrea! 94
Primăvară. – 96
Orice ascunde ceva… – 102
Criptograma evidenţelor 108
Criptograma evidentelor II 111
Ce este Omul? U2
Conflict între generaţii între patru pereţi 114
Sah la rege 119
Între scâncetul vremelniciei şi ucazul eternităţii 127
O apoteoză a Atenei moderne 130
Cine e ăsta? 132
Aşa e viaţa 136
Dragoste şi vrăjmăşie 149
Oamenii tânjesc după fericire 161
Stavroghin 169
Război civil \ 176
Anarhie sentimentală 182
km 104… – 187
M-am hotărât să-mi pun capăt zilelor 194
O propunere. – 206
Vilegiatură 208
Cea mai banală şi tristă poveste: 222
Meditaţie. 225
Bătu la uşă, nimeni! 227

Atâtea amintiri 231
Membru al Institutului Franţei 233
Judith 236
Sepher Ha-Zohar., 239
Tremura sufletul 242
Monsieur Alexandre ...; 245
Drama evreilor văzută de un creştin 248
În plină enigmă 251
Recreaţie 257
Fericirea e altceva 261
Învolburare de gânduri 265
Scăparea ta e fuga: 267
Serban nu făcea parte dintre aceştia 271
6 scrisoare recomandată 276
Gestul potrivit e să ridici din umeri 1 279
Naivităţi 284
M-am priceput la pietre! 289
Patul aranjează multe 292
Dezbateri 295
Faci parte din familia mea 299
Bijuteriile se topesc * 301
Confesiune 303
Ca c'est la vie! 307
Era domnişoară! 308
Un taumaturg". 309
Sub lumina unui felinar 311
O dramă senzaţională» 320
Lumină rece selenară 325
Odată plecat, cine ştie! 331
Pagini de însemnări 333
Catastrofa 334
Un Hamlet ridicol 338
Mi-am ucis norocul 341
Idei ale unui început de viaţă: 343
Et in Arcadia ego! 345
Zarurile au fost aruncate. T. 347
Culegere şi paginare computerizată Secţia Jotocuiegere – Imprimeria Coresi

1

Coli de tipar 22 Bun de tipar: *25.09.1995* Tiparul executat sub comanda nr. 51 418 Regia Autonomă a Imprimeriilor Imprimeria „CORESI” Bucureşti România

Alexandru Mironescu, cunoscut scriitor, gazetar şi om politic român, stabilit în Elveţia, în anii ’40, ne oferă un prilej insolit de a cunoaşte un crâmpei din viaţa fascinantă şi tumultuoasă a Parisului interbelic alături de Şerban, un tânăr român plecat să-şi desăvârşească studiile de medicină începute în ţară.

3 235 + 65 T.L.

Pas cu pas cunoaştem aulele universitare, dar şi labirintul ungherelor tainice ale vieţii de noapte, pătrundem în cartierele rău famate şi interlope, suntem martorii iubirilor şi aventurilor lui Şerban şi ale prietenilor săi, trăim decepţii, dar şi împliniri, participăm la întâmplări în care palpită însăşi viaţa inconfundabilului „oraş-lumină” – PARISUL.

ISBN 973 – 570 – 026 – 3